

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

นางสาวศุภัชญา ปรัชญาคุปต์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LANDSCAPE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR CONSERVATION AND TOURISM IN
WIANG JAD LIN , CHIANG MAI PROVINCE.

Miss Supaschaya Prachyakup

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Landscape Architecture in Landscape Architecture

Department of Landscape Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์
และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นางสาวศุภัชญา ปรัชญกุลปต์

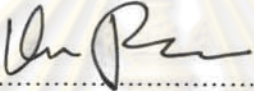
สาขาวิชา

ภูมิสถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

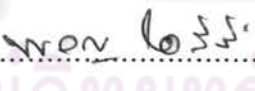
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวนัฐ ไชศิริ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิตศึกษา

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิลบล คล่องเวสสะ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวนัฐ ไชศิริ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรณศิลป์ พิธีพันธ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.พรธรรม ธรรมวิมล)

ศุภัชญา ปรัชญคุปต์ : แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์
 และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่ (LANDSCAPE DEVELOPMENT GUIDELINES
 FOR CONSERVATION AND TOURISM IN WIANG JAD LIN , CHIANG MAI
 PROVINCE.) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.นพณัฐ โอศิริ, 229 หน้า.

เวียงเจ็ดลิน เป็นชุมชนโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ราบเชิงดอย
 สุธเทพ แต่เดิมพื้นที่เวียงเจ็ดลินเคยเป็นที่อยู่ของชุมชนพื้นเมืองที่เรียกว่า "ละว้า" หรือ "ลัวะ" มา
 ก่อน ในช่วงที่เข้ามาในพื้นที่ ลัวะ ทำการขุดคูน้ำและคันดินสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อป้องกันข้าศึก
 โจมตี ในพุทธศตวรรษที่ 13 เวียงเจ็ดลินได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา โดยปรากฏหลักฐานการสร้าง
 สร้างวัดภูดินขาวไว้นอกกำแพงเวียงทางทิศตะวันตกเฉียงใต้และพบหลักฐานทางโบราณคดีที่
 สำคัญ เช่น พระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย กระทั่งในปีพ.ศ. 1954 สมัยพญาสามฝั่งแกน แห่ง
 ราชวงศ์มังราย ได้บูรณะเวียงเจ็ดลินขึ้นใหม่เพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนในฤดูร้อน เนื่องจากสภาพ
 ธรรมชาติของดอยสุเทพที่มีความร่มรื่น และแหล่งน้ำของเวียงเจ็ดลินที่มีความใสสะอาดใช้ในการ
 อุปโภคและบริโภค ต่อมาเวียงเจ็ดลินถูกลดความสำคัญลงเรื่อยมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2510
 ความเจริญของเมืองเชียงใหม่ได้ขยายตัวเข้ามาในพื้นที่เพื่อใช้เป็นที่ตั้งของสถาบันราชการ
 สถาบันการศึกษาและชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาและสำรวจพบว่าเวียงเจ็ดลินในปัจจุบันประสบปัญหาจากการใช้ประโยชน์
 ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาเพื่อสร้างอาคารขนาดใหญ่และมี
 สิ่งก่อสร้างอาคารประชิดกับแหล่งโบราณคดี มีการรुक้ำ คูน้ำ - คันดินของชุมชนเพื่อสร้างที่อยู่
 อาศัย ส่งผลกระทบทำให้คูน้ำ-คันดิน และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี เสื่อมสภาพและถูกลด
 คุณค่าลง หากปล่อยให้มีการรुक้ำไว้เช่นนี้ในที่สุด จะไม่มีหลักฐานการเป็นชุมชนโบราณให้เห็น
 อีกต่อไป

วิทยานิพนธ์นี้จึงเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์
 เวียงเจ็ดลินให้คงหลักฐาน คูน้ำ-คันดิน โบราณสถาน และแหล่งแหล่งโบราณคดี และเป็นแหล่ง
 ท่องเที่ยวทางทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้และมีการฟื้นฟูป่าไม้ในเวียงเจ็ดลินให้เป็น
 พื้นที่สีเขียวและเป็นสถานที่พักผ่อนที่สำคัญอีกแห่งของเมืองเชียงใหม่

ภาควิชา.....ภูมิสถาปัตยกรรม..... ลายมือชื่อนิสิต *ศุภัชญา ปรัชญคุปต์*
 สาขาวิชา.....ภูมิสถาปัตยกรรม..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก *นพณัฐ โอศิริ*
 ปีการศึกษา...2552

##5074153025 : MAJOR LANDSCAPE ARCHITECTURE

KEY WORDS : WIANG JAD LIN/ LAWAWAT KOO DIN KHAO/ DOI SUTHEP

SUPRACHAYA PRACHAYAKUP : LANDSCAPE DEVELOPMENT

GUIDELINES FOR CONSERVATION AND TOURISM IN WIANG JAD

LIN , CHIANG MAI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.

Dr. NAVANATH OSIRI, Ph.D., 229 PP.

Wiang Jad Lin is one of the ancient communities in Chiang Mai. It is situated on the plain at the bottom of Doi Suthep. It was once settled by an indigenous community called "Lawa" or "Lua". In the period when they came to settle the area, the Lua dug a moat and built a dike to make the area more habitable and protect against enemy attacks. In the 7th Century, Wiang Jad Lin came under the influence of Buddhism as evidenced by the building of the *Wat Koo Din Khao* outside the town wall to the southwest, and from archaeological evidence such as ceramic Buddhist amulets dating back to the Haripunjaya Period. In 1411 AD, King Samfangan of the Mengrai Dynasty initiated restoration of Wiang Jad Lin to be used as a summer residence because of Doi Suthep's shady and cool environment as well as Wiang Jad Lin's clear and clean drinking water from its fountain springs. Over time, Wiang Jad Lin gradually decreased in importance. From the year 1967 up until the present, the growth of Chiang Mai city has expanded into the area with the establishment of official institutions, educational institutes, and residential communities.

The findings of the study conducted in the Wiang Jad Lin area show that there are many problems relating to : the condition of the moat and the dike, the encroachment of residential development, the buildings of official and educational institutes adjacent to the archaeological sites resulting the increased deterioration and degradation of the moat and the dike and the archaeological sites. If such encroachment is allowed to continue, the moat and the dike and the archaeological sites will no longer be able to be seen by future generations.

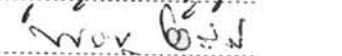
This thesis presents guidelines for developing and improving the landscapes of Wiang Jad Lin, focusing on the conservation of the archaeological sites, promoting local historical tourism and to creating a new public garden and green area for the city of Chiang Mai.

Department : Landscape Architecture

Field of Study : Landscape Architecture

Academic Year : 2009

Student's Signature

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้จัดทำขึ้นโดยได้คำปรึกษาจากครู อาจารย์ คณะกรรมการ
ทุกท่าน เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ทำให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงขอขอบพระคุณทุกๆ
ท่านไว้ ณ ที่นี้

ต้องขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงนัฐ โอศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักที่
กรุณาช่วยให้คำแนะนำเป็นอย่างดี ขอขอบคุณทุนทรัพย์ที่ได้ในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จาก
คุณพ่อมณีตย์ คุณแม่ลำพูน ปรัชญคุปต์ ขอขอบคุณกรมศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ที่เอื้อเพื่อ
ข้อมูลทางวิชาการ และให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำ

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกๆ ท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือใน
การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนผังที่.....	ฏ
สารบัญภาพ.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
3. เป้าหมายของโครงการ	3
4. ขอบเขตของการศึกษา	3
5. ขั้นตอนการศึกษา	9
6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	11
7. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	11
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ความหมาย.....	12
2.1 แนวคิดชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินล้อมรอบ.....	13
2.1.1 รูปแบบของคูน้ำ-คันดินรอบชุมชนโบราณ.....	13
2.1.2 หน้าที่ของคูน้ำ - คันดินที่ล้อมรอบชุมชนโบราณ.....	17
2.2 แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนโบราณ.....	18
2.3 แนวทางการอนุรักษ์คูน้ำ - คันดิน.....	20
2.4 แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	23
2.5 แนวทางพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรมในพื้นที่ประวัติศาสตร์.....	26
2.6 แนวคิดการสื่อความเพื่อการรับรู้.....	29
2.7 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	33
2.8 โครงการพัฒนาพื้นที่และกรณีศึกษา	35
2.9 สรุป.....	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 ข้อมูลด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่.....	110
4.5 ข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยว.....	115
4.6 ข้อมูลทางด้านงานประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา.....	121
4.7 สรุปจากการศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่.....	125
บทที่ 5 การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	126
5.1 ศักยภาพของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	126
5.1.1 พื้นที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว.....	126
5.1.2 พื้นที่มีศักยภาพเป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ.....	131
5.1.3 พื้นที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่รับน้ำ.....	131
5.1.4 พื้นที่มีศักยภาพในการเป็นสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวของเมือง.....	131
5.2 ปัญหาในพื้นที่ศึกษา.....	134
5.2.1 ปัญหาตามแนวคูน้ำ – คันดิน.....	134
5.2.2 ปัญหาการใช้ที่ดิน.....	138
5.2.3 ปัญหาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม.....	142
5.2.3.1 ปัญหาด้านมุมมองและทัศนียภาพ.....	142
5.2.3.2 ปัญหาขาดการสื่อความหมาย.....	142
5.2.3.3 ปัญหาเส้นทางสัญจร.....	144
5.2.4 ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย.....	147
5.3 สรุปศักยภาพของพื้นที่และสภาพปัญหา.....	147
บทที่ 6 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน.....	149
6.1 แนวคิดในการวางผังและแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน กรอบความคิดหลัก.....	149
6.2 แนวความคิดในการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน.....	150
6.2.1 แนวคิดโดยพิจารณาจากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์.....	154
6.2.2 ผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน.....	155
6.2.3 แนวคิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเวียงเจ็ดลิน.....	156
6.2.4 แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม.....	160

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.2.5 แนวคิดด้านระบบนิเวศ.....	163
6.2.6 แนวคิดด้านการสื่อความหมาย.....	164
6.2.7 แนวคิดด้านอาคารและสิ่งปลูกสร้าง.....	170
6.2.8 แนวคิดด้านระบบการสัญจร.....	174
6.2.9 แนวคิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง.....	178
6.3 แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่โบราณสถาน.....	181
6.4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์คูน้ำ – คันดิน.....	184
6.5 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชูดักทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน	193
6.6 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์โบราณสถานวัดคูตดินขาว.....	201
6.7 แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียว.....	205
6.8 แนวทางการพัฒนาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม.....	212
บทที่ 7 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะในการวิจัยขั้นต่อไป	217
7.1 สรุปผลการศึกษาศักยภาพและปัญหาในพื้นที่.....	217
7.2 สรุปข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเวียงเจ็ดลิน	218
7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในขั้นต่อไป.....	221
รายการอ้างอิง.....	222
ภาคผนวก.....	224
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	228

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ตารางประเพณีของลัทธิขงจื๊อช่วงเดือนสามและเดือนเจ็ด.....	56
3.2 ตารางประเพณีของลัทธิขงจื๊อช่วงเดือนแปดและเดือนเก้า.....	57
3.2 แสดงประวัติและความสำคัญของคูน้ำ-คันดินในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน	68
3.4 แสดงประวัติและความสำคัญของโบราณสถานวัดกู่ดินขาว.....	69
3.5 แสดงประวัติและความสำคัญของแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี.....	70
4.1 ตารางแสดงสถานที่ท่องเที่ยว 10 อันดับที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยว.....	116

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
1.1 แสดงขอบเขตที่ตั้งด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา.....	6
1.2 แสดงลักษณะทางด้านกายภาพของพื้นที่.....	7
1.3 แสดงขอบเขตด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา.....	8
3.1 แสดงลำดับตามยุคสมัยเวียงเจ็ดลิน.....	43
3.2 รูปแบบการวางผังชุมชน.....	52
3.3 คูน้ำ - คันดิน เวียงเจ็ดลิน.....	65
3.4 โบราณสถานวัดกุ๊ตินขาว.....	66
3.5 แสดงผังแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ทั้ง 5 หลุมขุดค้น.....	67
4.1 แผนผังแสดงแหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	80
4.2 แสดงตำแหน่งเส้นทางลำน้ำธรรมชาติในปัจจุบันที่ไหลผ่านเวียงเจ็ดลิน.....	81
4.3 แผนที่เส้นทางน้ำแปลจากภาพถ่ายทางอากาศ.....	82
4.4 แผนผังแสดงการไหลของน้ำผิวดิน.....	84
4.5 แสดงผังการไหลของน้ำและการระบายของน้ำ	85
4.6 แสดงผังการใช้ประโยชน์ที่ดินรวมเวียงเจ็ดลิน.....	88
4.7 แสดงการใช้ที่ดินพื้นที่เวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน.....	89
4.8 แสดงลักษณะอาคารในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	94
4.9 แสดงพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	97
4.10 แสดงถนนและระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	114
5.1 แผนผังแสดงพื้นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้.....	130
5.2 ภาพถ่ายทางอากาศเวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2497.....	135
5.3 ภาพถ่ายทางอากาศเวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2510.....	136
5.4 แสดงปัญหาของการบุกรุกของชุมชนที่อยู่อาศัย.....	140
5.5 แสดงปัญหาที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	141
5.6 ปัญหาเส้นทางสัญจร.....	146
6.1 แสดงแนวคิดเมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลิน	153
6.2 แผนผังเขตอนุรักษ์พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	158
6.3 แผนผังแนวคิดการใช้ที่ดิน.....	159
6.4 แสดงเส้นทางน้ำจากดอยสุเทพลงสู่เวียงเจ็ดลิน	162

สารบัญแนผนัง (ต่อ)

แนผนังที่	หน้า
6.5 ตำแหน่งที่เสนอให้มีการเพิ่มป้ายสื่อความหมาย	166
6.6 แนวคิดการจัดลำดับเส้นทาง	168
6.7 แนผนังแนวคิดควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง.....	172
6.8 แสดงอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีการรื้อถอนหรือย้าย.....	173
6.9 แสดงผังการอนุรักษ์และพัฒนาคูน้ำ - คันดิน เวียงเจ็ดลิน.....	189
6.10 แสดงผังแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ทั้ง 5 หลุมขุดค้น.....	197
6.11 แนผนังแสดงพื้นที่ประกอบกิจกรรมบริเวณภายนอกวัดกุฎีดินขาว.....	203
6.12 แนวทางพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่งสีเขียว	208
6.13 แนผนังการพัฒนาระบบสัญจร.....	214

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 พื้นที่เวียงเจ็ดลินทางด้านทิศตะวันตกติดกับแนวเขาเชิงดอยสุเทพ.....	4
1.2 คูน้ำ – คันดินทางด้านทิศตะวันออก.....	4
1.3 คูน้ำ – คันดินทางด้านทิศใต้บริเวณสวนรุกขชาติ.....	4
1.4 แสดงภาพโบราณสถานวัดกู่ดินขาว.....	5
1.5 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ได้รับการขุดค้นจากกรมศิลปากร.....	5
2.1 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินลักษณะอิสระ.....	14
2.2 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินลักษณะเป็นวงกลม.....	14
2.3 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินลักษณะเป็นวงรี.....	15
2.4 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินลักษณะรูปแบบมุมมน.....	15
2.5 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินลักษณะรูปแบบมุมเหลี่ยม.....	15
2.6 รูปแบบของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ.....	16
2.7 รูปแบบของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ.....	16
2.8 รูปแบบของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ.....	17
2.9 แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบของชุมชนโบราณ.....	22
2.10 แสดงการควบคุมระยะถอยร่นไม่ให้อาคารสูงอยู่ใกล้.....	22
2.11 การควบคุมการใช้ที่ดินไม่ให้มีกิจกรรมการใช้ที่ดิน	25
2.12 การควบคุมมวลของอาคารไม่ให้มีอาคารขนาดใหญ่.....	25
2.13 คูน้ำ – คันดิน ไม่ควรนำไม้แปลกปลอมจากถิ่นอื่นมาปลูก.....	27
2.14 ในพื้นที่โบราณสถาน ไม่นำไม้ต่างถิ่นมาปลูกในโบราณสถาน.....	28
2.15 ควบคุมรูปร่าง วัสดุ และสีของอาคารไม่ให้มีอาคารรูปร่างแปลก.....	28
2.16 ควบคุมการติดตั้ง ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	29
2.17 จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบห่างจากโบราณสถานพอสมควร	29
2.18 มีการจัดระยะพื้นที่จอดรถหรือพื้นที่บริการให้อยู่ห่างจากแนวคันดิน.....	34
3.1 ลักษณะอาคารของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เชียงใหม่	48
3.2 นักเรียน นักศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงในอดีต	49
3.3 ถ่ายมุมสูงของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน	49
3.4 ชุมชนลัวะบ้านเปียง จังหวัดเชียงใหม่.....	53
3.5 ภายในบริเวณวัดยังมีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา.....	53

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3.6 บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะ.....	54
3.7 บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะนิยมปลูกบ้านเป็นสองแถว.....	54
3.8 การเลือกพื้นที่สำหรับทำไร่นาและตั้งบ้านเรือนของชุมชนพื้นเมืองลัวะ.....	55
3.9 ภายในชุมชนลัวะในหมู่บ้านยังคงมีหอผีเสื้อบ้าน.....	58
3.10 บริเวณภายในชุมชนลัวะ มีการตั้งหอผีปู้ย่า.....	59
3.11 การสร้างคูน้ำ – คันดินการขุดพูนดิน.....	60
3.12 แสดงพื้นที่ตั้งวิหารด้านหน้าเจดีย์ประธาน.....	62
3.13 แสดงวิหารด้านหน้าเจดีย์ประธาน.....	63
3.14 เจดีย์ประธานมีการใช้วัสดุก้อนอิฐขนาดใหญ่.....	63
3.15 เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม ที่มุมตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงแก้วเขตพุทธาวาส.....	63
4.1 พื้นที่ส่วนใหญ่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่ตั้งของสถาบันราชการ.....	72
4.2 สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีต้นไม้สูงปกคลุมและมีหญ้าเป็นพืชคลุมดินโดยรอบ.....	72
4.3 ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินสภาพธรรมชาติมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นทำให้พื้นที่มีความร่มรื่น.....	74
4.4 ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินสภาพส่วนมากมีไม้คลุมดินเป็นหญ้าและวัชพืช.....	74
4.5 สภาพอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว ตั้งอยู่ทางตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้.....	76
4.6 สระน้ำเดิม ที่ชุมชนขุดขึ้นใช้รองรับน้ำจากดอยสุเทพ.....	76
4.7 สระน้ำเวียงเจ็ดลิน เป็นแหล่งน้ำที่ได้จากการรองรับน้ำเชิงดอยสุเทพ.....	77
4.8 คูน้ำ – คันดิน ใช้เป็นแหล่งรองรับน้ำจากดอยสุเทพ.....	78
4.9 ลำน้ำธรรมชาติสายแรกคือ ลำน้ำห้วยแก้ว.....	78
4.10 ส่วนลำน้ำธรรมชาติสายที่สอง คือ ลำน้ำห้วยช้างเคียน.....	79
4.11 แนวคูน้ำเวียงเจ็ดลินเมื่อได้รับน้ำแล้วมีการระบายน้ำลงสู่คูเมือง.....	83
4.12 แนวทางเดินเท้าที่มีการฝังท่อระบายน้ำไว้ เพื่อช่วยในการระบายน้ำในพื้นที่.....	83
4.13 แสดงส่วนน้ำทิ้งจากสถาบันการศึกษาในบริเวณโรงอาหาร.....	86
4.14 อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารส่วนราชการที่มีรูปทรงหลากหลาย.....	92
4.15 อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารส่วนราชการ สถาบันการศึกษาที่มีขนาดใหญ่.....	92
4.16 ลักษณะรูปแบบบ้านเรือนของชุมชน.....	93
4.17 อาคารสิ่งก่อสร้างโดยรอบพื้นที่.....	93
4.18 พื้นที่ในปัจจุบันของเวียงเจ็ดลิน.....	99

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.19 แนวคูน้ำ – คันดินในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.....	99
4.20 แนวคันดินที่สิ้นสุดบริเวณทางทิศเหนือ มีสภาพเสื่อมโทรมมีวัชพืชขึ้นปกคลุม..	100
4.21 แนวคันดินทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้บริเวณใกล้อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว.....	100
4.22 พระศรีสากยมุนีสัตตบุรุษลวภูชา ประดิษฐานอยู่ในวิหารของวัดกุฎีดินขาว.....	101
4.23 เจดีย์ประธานวัดกุฎีดินขาวที่ในปัจจุบันได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร.....	101
4.24 แสดงบรรยากาศบริเวณวัดกุฎีดินขาว ในช่วงมืงานเทศกาลประเพณี.....	102
4.25 บริเวณด้านหน้ามีการประกอบพิธีในช่วงเทศกาลที่สำคัญของเมือง.....	102
4.26 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 1.....	105
4.27 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 2.....	106
4.28 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 3.....	107
4.29 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 4.....	108
4.30 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 5.....	109
4.31 สภาพปัจจุบันของถนนห้วยแก้ว.....	112
4.32 แสดงเส้นทางเดินเท้าริมถนนห้วยแก้ว.....	113
4.33 แสดงถนนสายรองเป็นเส้นทางจราจรภายในพื้นที่ของสถาบันราชการ.....	113
4.34 ถนนโดยรอบพื้นที่เวียงเจ็ดลิน.....	113
4.35 มีพิธีสักการะบูชาเสาอินทขิล เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต.....	122
4.36 ประเพณีพิธีเลี้ยงผีปู่และย่าแสะ.....	123
4.37 จากนั้นจะมีการ แห่ผ้าบด ผ้าซึ่งเป็นภาพของพระพุทธเจ้า.....	123
4.38 การเลี้ยงผีขุนน้ำเป็นวิถีการอนุรักษ์น้ำ.....	125
5.1 คูน้ำ – คันดินทางทางด้านทิศตะวันออกที่อยู่ในพื้นที่สวนรุกขชาติ.....	127
5.2 คูน้ำ – คันดินทางทางด้านทิศตะวันออกมีสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์.....	127
5.3 โบราณสถานวัดกุฎีดินขาวในปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ.....	128
5.4 ชุมชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกิจกรรมในพื้นที่.....	128
5.5 จากการขุดค้นของกรมศิลปากรพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายชิ้นที่สำคัญ.....	129
5.6 พื้นที่สีเขียว บริเวณสวนรุกขชาติ.....	132
5.7 พื้นที่โล่งสีเขียวของเวียงเจ็ดลิน.....	132
5.8 พื้นที่สีเขียวริมน้ำ.....	133

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.9 แนวคันดินทางทิศตะวันออกมีสภาพถูกทำลาย.....	137
5.10 สถาบันการศึกษาที่ขาดความสนใจในการพัฒนา.....	137
5.11 แนวคันดินทางด้านทิศตะวันตก ไม่พบร่องรอยแนวคูน้ำ – คันดิน.....	138
5.12 ชุมชนมีการบุกรุกแนวคันดินเพื่อใช้พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย.....	139
5.13 สถาบันราชการ สถาบันการศึกษามีการสร้างอาคารประชิดคันดิน.....	139
5.14 บริเวณโบราณสถานคูน้ำ-คันดินของเวียงลิน	143
5.15 บริเวณโบราณสถานวัดกู่ดินขาว ป้ายสื่อความหมายมีสภาพทรุดโทรม.....	143
5.16 การตัดถนนห้วยแก้วผ่านกลางเวียงเจ็ดลินจากแจ่งหัวรินขึ้นดอยสุเทพ.....	144
5.17 ปัจจุบันถนนห้วยแก้วมีการสัญจรของ รถทัวร์นำเที่ยว รถยนต์ รถจักรยานยนต์.....	145
5.18 ขยะมูลฝอยที่ทิ้งไว้ตามแนวคูน้ำ.....	147
6.1 คูน้ำ-คันดินบริเวณก่อนทางเข้าเวียงเจ็ดลิน	151
6.2 สภาพทางเดินในปัจจุบันที่มีความร่มรื่นสวยงาม.....	152
6.3 ระบบเส้นทางสัญจรของถนนห้วยแก้ว.....	174
6.4 ระบบเส้นทางสัญจรของถนนห้วยแก้ว มีแนวคิดในการพัฒนาภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้ว...	175
6.5 การปรับปรุงพื้นที่จอดรถภายในเวียงเจ็ดลิน.....	177
6.6 การปรับปรุงพื้นที่จอดรถภายในเวียงเจ็ดลิน.....	177
6.7 แนวคิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ใกล้เคียง	180
6.8 แนวคิดในการควบคุมสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่ คูน้ำ – คันดิน.....	181
6.9 แนวคิดในการควบคุมสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่โบราณสถาน.....	181
6.10 รูปตัดการบูรณะ(Restoration) และบำรุงรักษาคูน้ำ – คันดิน.....	185
6.11 รูปตัดการฟื้นฟูคูน้ำ - คันดิน ส่วนที่ยังปรากฏหลงเหลือทางทิศตะวันออก.....	186
6.12 รูปตัดแนวคูน้ำ - คันดิน ทางด้านทิศเหนือ.....	186
6.13 รูปตัดส่วนของคูน้ำ - คันดิน ที่ไม่ปรากฏชัดเจนหรือไม่เหลือสภาพคันดิน.....	187
6.14 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดิน.....	190
6.15 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว.....	191
6.16 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดิน.....	192
6.17 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งจุดคันทางโบราณคดีที่ 1.....	198
6.18 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งจุดคันทางโบราณคดีที่ 2	199

6.19	รูปแสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชูดักทางโบราณคดีที่ 3	200
6.20	รูปแบบการพัฒนาบริเวณวัดคู่อินขาว.....	204
6.21	แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ.....	209
6.22	แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณคูน้ำ-คันดิน.....	210
6.23	แนวทางพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ.....	211
6.24	แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้ว.....	215
6.25	แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ถนนรอบแนวคันดิน.....	216

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เวียงเจ็ดลิน เป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ที่ราบเชิงดอยสุเทพในเขตตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักฐานทางโบราณคดีและตำนาน เวียงเจ็ดลิน เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิมที่เรียกว่า “ละว้า” หรือ “ลัวะ”¹ มีการสร้างคูน้ำและคันดินเป็นรูปวงกลม ตามลักษณะภูมิประเทศเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและป้องกันข้าศึกโจมตี และป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน รวมถึงการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง ในพุทธศตวรรษที่ 13 ปี พ.ศ. 1310 สมัยพระนางจามเทวีครองแคว้นหริภุญไชย (ลำพูน) เวียงเจ็ดลินได้รับอิทธิพลทางด้านพุทธศาสนา จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบมีการสร้างวัดกู่ดินขาว อยู่นอกเขตคันดินทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้และมีการขุดค้นพบพระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้โดยกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ต่อมาใน พ.ศ. 1590 เวียงเจ็ดลินถูกปล่อยทิ้งร้างไว้เนื่องจากเกิดอหิวาตกโรคระบาดเป็นเหตุให้ชุมชนพื้นเมืองลัวะ ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจัดกระจายตามป่าเขา ทำให้ความสำคัญของเวียงเจ็ดลินขาดหายไปช่วงหนึ่ง

จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 1954 ในสมัยพญาสามฝั่งแกนผู้ครองนครองค์ที่ 8 แห่งราชวงศ์มังราย ได้บูรณะเวียงเจ็ดลินขึ้นใหม่อีกครั้งพระองค์มีวัตถุประสงค์ในการสร้าง เพื่อใช้เป็นป้อมปราการป้องกันข้าศึกที่มารุกราน (เหตุผลการสร้างเวียงเจ็ดลินเป็นวงกลม เพราะรัศมีสั้นที่สุดจากศูนย์กลางไปรอบกำแพงเมืองใช้เวลาเท่ากันทุกทิศทาง ทำให้สะดวกในการป้องกันข้าศึกสงคราม²) นอกจากนั้นพญาสามฝั่งแกนยังใช้เวียงเจ็ดลิน เป็นพระราชวังที่ประทับพักผ่อนในฤดูร้อน และได้ประทับที่เวียงเจ็ดลินมากกว่าประทับที่เวียงเชียงใหม่ เนื่องจากดอยสุเทพที่ถือเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ มีสภาพธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่นอากาศดี มีแหล่งน้ำและลำธารที่มีความใสสะอาดไหลมาจากดอยสุเทพผ่านเวียงเจ็ดลิน จากที่เป็นเวียงโบราณของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ได้พัฒนาเป็นเวียงขึ้นอีกครั้งในสมัยพญาสามฝั่งแกน

จากการศึกษาและสำรวจพบว่าในปัจจุบันเวียงเจ็ดลิน เปลี่ยนแปลงไปมากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา เนื่องจากการขยายตัวความเจริญของเมืองเชียงใหม่ และการใช้พื้นที่ภายใน

¹ นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2539.

² ไกรสิน อุณใจจินต์. เวียงเจ็ดลิน: รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 , 2547.

เวียงเจ็ดลินในปัจจุบันใช้เป็นที่ตั้งของสถาบันราชการและสถาบันการศึกษา ชุมชนในท้องถิ่นมีการรื้อล้างพื้นที่เพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยประชิดโบราณสถาน บางส่วนถูกปรับใช้เพื่อเป็นอาคารสถานที่ทางราชการ การใช้พื้นที่อย่างไม่เหมาะสมของหน่วยงานราชการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ พื้นที่ส่วนนี้ที่ถูกบุกรุกและทำลายลงอย่างมาก ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นกับภูมิทัศน์พื้นที่โบราณสถาน มีถนนตัดผ่านทำให้แรงสั่นสะเทือนที่เกิดจากขบวนพาหนะ และการก่อสร้างอาคารในบริเวณใกล้เคียง การขาดความมีระเบียบวินัยในการติดตั้งป้ายโฆษณาสินค้า การทิ้งขยะมูลฝอย การปล่อยน้ำเสียสู่ลำน้ำ ทำให้คลองตื้นเขินและสกปรก การขุดเจาะเป็นทางเข้าออก การขุดเอาดินจากคันดินไปถมลำน้ำธรรมชาติเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุ ส่งผลกระทบทำให้คูน้ำ - คันดินเสื่อมสภาพ เกิดการพังทลายของแนวคันดินและขาดหายไปบางส่วน คูน้ำตื้นเขินทำให้การไหลเวียนของน้ำไปยังแหล่งน้ำไม่สะดวก ส่งผลให้เกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรม สูญเสียคุณค่าความสง่างามและความเป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์

ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นได้ว่าชุมชนในท้องถิ่น สถาบันราชการ และสถาบันการศึกษาไม่เห็นความสำคัญ และคุณค่าทางจิตใจที่มีต่อพื้นที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ตนได้อยู่อาศัยนั้นลดน้อยลงไป นอกจากนั้นยังประสบปัญหาขาดแนวทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน คูน้ำ-คันดินและแหล่งโบราณคดี ซึ่งถูกละเลยและลดคุณค่าลง เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน สถาบันราชการ และสถาบันการศึกษาเห็นความสำคัญโบราณสถาน คูน้ำ-คันดิน และแหล่งโบราณคดี ของเวียงเจ็ดลิน ได้ร่วมกันอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชาติ

ดังนั้นวิทยานิพนธ์นี้ จึงเป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว การศึกษาได้นำแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานและการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้พื้นที่ นอกจากการพัฒนาสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถานแล้วชุมชน สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้วย และได้พิจารณาแนวคิดจากแบบแผนชุมชนพื้นเมืองลัวะ และข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ในสมัยพระยาสามฝั่งแกน นำมาประกอบเป็นแนวคิดในการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน เพื่อให้เวียงเจ็ดลินยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม จากการพัฒนาให้เป็นลานเมืองเพื่อการจัดกิจกรรมตามประเพณีในช่วงเทศกาล และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้จากแหล่งโบราณคดี นอกจากนั้นยังมีการเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินให้มีความสวยงาม พื้นฟูพืชพรรณป่าไม้บริเวณในเวียงเจ็ดลินให้เป็นพื้นที่สีเขียวและเป็นพื้นที่รับน้ำก่อนระบายไปสู่เมืองเชียงใหม่ และสำหรับใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจรวมทั้งเป็นสวนสาธารณะที่สำคัญอีกแห่งของคนในเมือง และนักท่องเที่ยว ชุมชน

ในพื้นที่ทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การเห็นคุณค่าและเกิดจิตสำนึก สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี พื้นที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้คงสภาพที่สมบูรณ์อยู่สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ศักยภาพและปัญหาพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

2.2 เสนอผังแม่บท (Master Plan) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินในอนาคต

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน และการอนุรักษ์คูน้ำ - คันดิน โบราณสถาน และแหล่งโบราณคดีในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้

3. เป้าหมายของโครงการ

เสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินในด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์คูน้ำ - คันดิน โบราณสถาน และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พัฒนาสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ของเวียงเจ็ดลินเป็นสำคัญ และมีการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะ เพื่อประกอบกิจกรรมทั้งทางด้านนันทนาการ และการประกอบกิจกรรมของเมือง

4. ขอบเขตของการศึกษา

4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

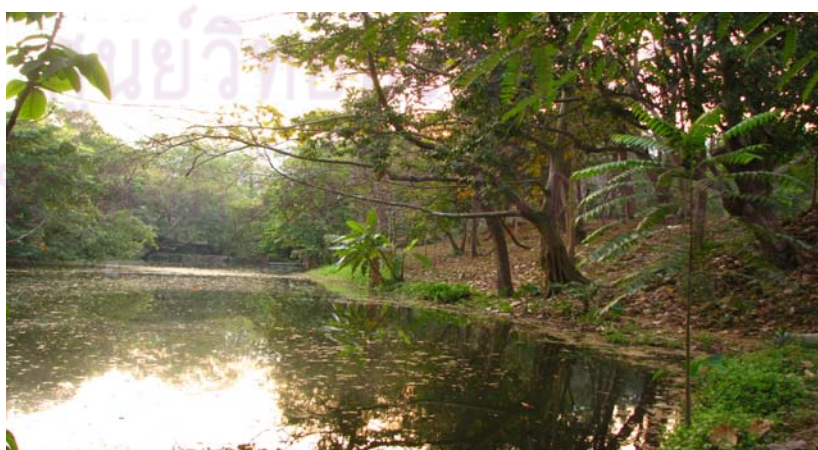
ขอบเขตพื้นที่ศึกษาเวียงเจ็ดลิน ตั้งอยู่ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภายในเขตคูน้ำ - คันดิน มีเนื้อที่รวมประมาณ 410 ไร่ รวมทั้งพื้นที่โบราณสถาน พื้นที่คันดิน - คูน้ำ และพื้นที่แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ได้รับการขุดค้นจากกรมศิลปากรที่ 8 โดยทางด้านทิศตะวันตกของพื้นที่ติดเชิงดอยสุเทพมีลำน้ำธรรมชาติ คือ ลำน้ำห้วยแก้วไหลผ่าน ส่วนทางด้านทิศเหนือมีลำน้ำห้วยช่างเคี่ยนไหลผ่าน และเป็นพื้นที่ชุมชนโดยรอบ

ภาพที่ 1.1 พื้นที่เวียงเจ็ดลิน ทางด้านทิศตะวันตกติดกับแนวเขาเชิงดอยสุเทพ

ภาพที่ 1.2 คูน้ำ - คันดินทางด้านทิศตะวันออกปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาที่มีการรื้อล้างชัดเจน

ภาพที่ 1.3 คูน้ำ - คันดินทางด้านทิศใต้บริเวณสวนรุกชาติเป็นแนวคูน้ำ- คันดินที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดในพื้นที่

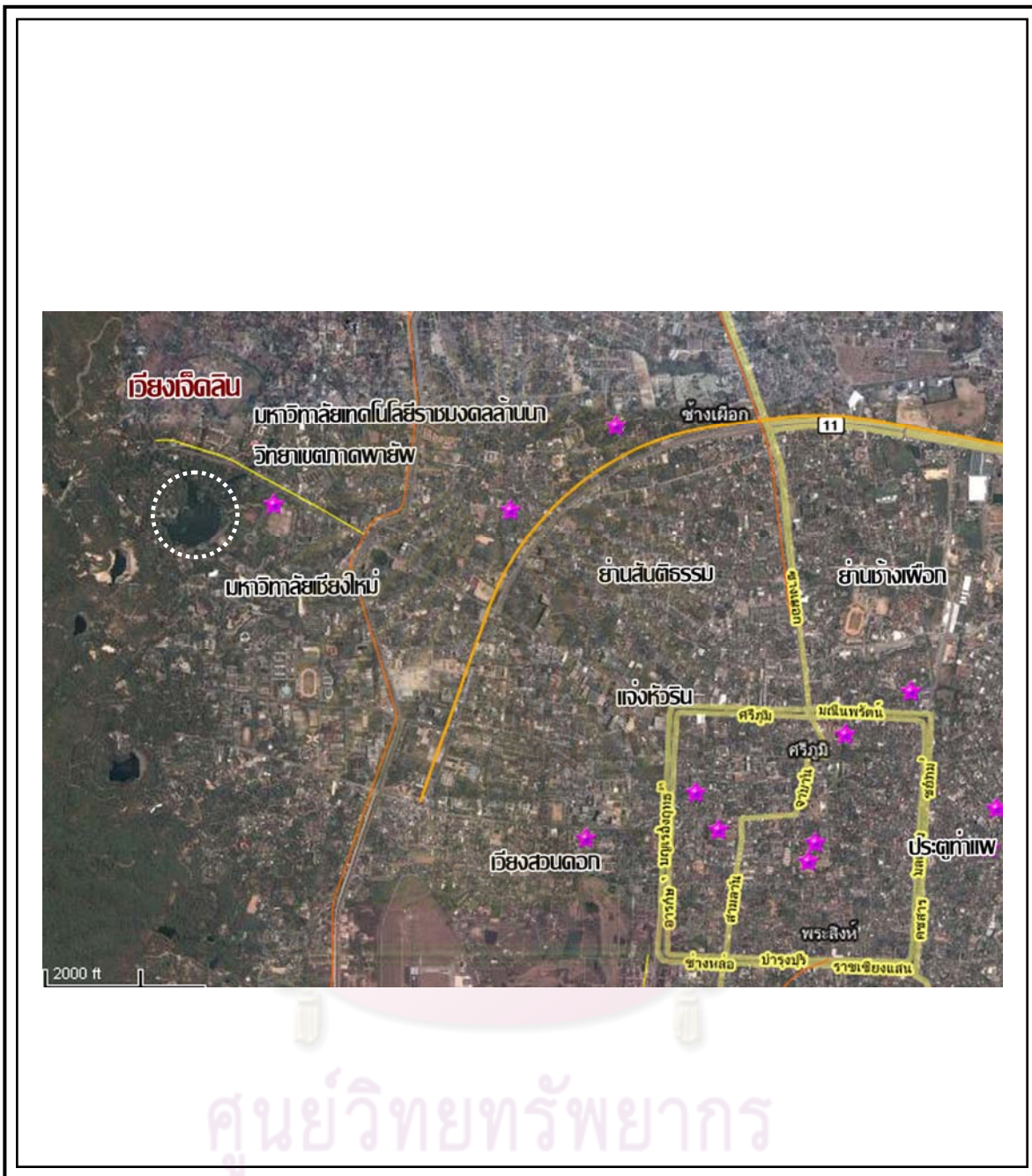

ภาพที่ 1.4 แสดงภาพโบราณสถานวัดคู์ดินขาว ซึ่งตั้งอยู่ภายนอกแนวคูน้ำ – คั่นดินทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

ภาพที่ 1.5 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ได้รับการขุดค้นจากกรมศิลปากรโดยพบหลักฐานทางโบราณคดี คือ หม้อ ไห เศษจานในสมัยทวารวดี และเศษภาชนะดินเผาในสมัยล้านนา

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 1.1 แสดงขอบเขตที่ตั้งด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา	
สัญลักษณ์	
 พื้นที่เวียงเจ็ดลิน	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่	นางสาวศุภัชญา ประัญคูปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

ศูนย์วิทยทรัพยากร

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 1.2	แสดงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา	
สัญลักษณ์		
ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่		ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นางสาวศุภิษา ปรัชญาคูปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 1.3 แสดงขอบเขตด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษา	
สัญลักษณ์	
 พื้นที่เวียงเจ็ดลิน	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่	นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาลักษณะทางด้านกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ กายภาพของพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบเชิงเขา ลักษณะธรรมชาติ พืชพรรณป่าไม้ในพื้นที่ แหล่งน้ำและการไหลของลำน้ำธรรมชาติจากดอยสุเทพเข้ามาในพื้นที่
2. ศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เวียงเจ็ดลิน
3. ศึกษาลักษณะทางด้านสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน จากการขยายความเจริญของเมือง ที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันเกิดเป็นอาคารสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ในพื้นที่ เพื่อนำไปพิจารณาหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่
4. ศึกษาข้อมูลทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่น และจังหวัดเชียงใหม่ นำไปใช้พัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้จากชุมชน และนักท่องเที่ยว
5. ศึกษาแนวคิดและข้อกำหนดการอนุรักษ์โบราณสถาน จากกรมศิลปากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดภูมิทัศน์ในพื้นที่โบราณสถานที่มีคุณค่าการสื่อความเพื่อการรับรู้ในแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี การใช้พืชพรรณในพื้นที่โบราณสถาน และการอนุรักษ์แนวคูน้ำ – คันดิน เพื่อนำไปใช้ในการเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน

5. ขั้นตอนการศึกษา

ขั้นตอนการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่

5.1 การศึกษาข้อมูล การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการศึกษา สามารถหาข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่

1. **ข้อมูลทางด้านเอกสาร** เก็บข้อมูลได้จากบทความ จดหมายเหตุสารานุกรมวัฒนธรรมภาคเหนือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์เก็บข้อมูลด้านเอกสารในเรื่องชุมชนพื้นเมืองในล้านนา และวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนพื้นเมือง ลัวะ ห้องสมุดสถาบันวิจัยสังคมและวัฒนธรรมล้านนาเก็บข้อมูลด้านเอกสารงานวิจัยในเรื่องชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารดังกล่าวมาใช้อ้างอิงและเป็นแนวคิดในการนำมาพัฒนาพื้นที่ศึกษา

2. **ข้อมูลการสำรวจภาคสนาม** การออกสำรวจภาคสนามขั้นต้น เพื่อระบุปัญหาพื้นที่ ร่วมกับการจัดบันทึกผังแผนที่ (Mapping)

เก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ซึ่งได้จากทั้งภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่และจากการลงพื้นที่เพื่อถ่ายภาพจากสถานที่จริง ได้แก่

1. เก็บข้อมูลด้านสภาพแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ที่ดินของ เวียงเจ็ดลินจากสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบันของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และชุมชน ช่างเคียนโดยรอบแล้วนำมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันทำให้ ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ศึกษา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข และพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่และการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ชัดเจน

2. เก็บข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่โบราณสถานวัดกุฏิหินขาว และแหล่ง ชุดคั่นทางโบราณคดีทั้ง 5 หลุมชุดคั่นและศึกษาภูมิทัศน์ในพื้นที่โบราณสถานเพื่อนำมาพัฒนาให้ ภูมิทัศน์มีการส่งเสริมโบราณสถานให้สวยงามมากยิ่งขึ้น

3. เก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ตามแนวเขตคูน้ำ – คันดิน เวียงเจ็ดลิน ได้แก่ เก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพของคูน้ำ – คันดิน และสภาพภูมิทัศน์โดยรอบ แนวคันดินเพื่อนำข้อมูลที่ได้หาแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ตามแนวคูน้ำ – คันดิน ต่อไป

3. ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

1. ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการจากสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 คือ คุณไกรสิน อุ่นใจจิณต์ เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการอนุรักษ์และทราบแผนหรือนโยบายที่มีในพื้นที่ศึกษา

2. ทำการสัมภาษณ์ ชุมชนในท้องถิ่น นักศึกษา และอาจารย์ใน สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ และบุคลากร ของสถาบันราชการ รวมทั้งนักท่องเที่ยว ในการหาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เพื่อให้ทราบ ถึงความต้องการเข้ามาใช้พื้นที่ภายในเวียงเจ็ดลิน

3. ทำการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีความรู้และมีความผูกพัน ความทรงจำ ทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนมากจะเล่าเรื่องราวตามความเชื่อ และจากนิทาน โบราณตามตำนานบรรพบุรุษของตนเองสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ต้องการให้ทราบถึงประวัติ ความเป็นมาของพื้นที่และเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ต่อไป

5.2 นำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมาประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาทำ การประมวลและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ทราบความสำคัญของพื้นที่สภาพปัญหาและศักยภาพ การใช้พื้นที่ในปัจจุบันตามแนวเขตคันดินและคูน้ำ และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผล เพื่อเสนอผังแม่บท และแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว บริเวณพื้นที่ เวียงเจ็ดลิน

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

6.1 ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาด้านภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์ บริเวณแนวคูน้ำ - คันดิน

6.2 ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน อย่างเหมาะสมกับลักษณะความสำคัญของพื้นที่ และศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่สามารถพัฒนาไปพร้อมกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่

6.3 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึก เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญในการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ อนุรักษ์เป็นสมบัติของชาติ

7. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

7.1 เวียงเจ็ดลิน หมายถึง ลักษณะการตั้งแหล่งที่มีชุมชนโบราณอาศัยอยู่ เป็นที่ราบเชิงดอยสุเทพในเขตตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่บริเวณกว้างที่มีคูน้ำ-คันดินล้อมรอบ ล้วนฐานเป็นรูปวงกลม มีความเก่าแก่มากถึง 1,000 ปี ก่อนเชียงใหม่จะเกิด

คำว่า“ลิน”³ แปลว่า “รางน้ำ” หรือ “ท่อน้ำ” เวียงเจ็ดลินจึงแปลว่า รางน้ำทั้งเจ็ด มีลักษณะเป็นเส้นทางน้ำไหลสะอาดทำหน้าที่ชักน้ำจากดอยสุเทพเข้ามาใช้ในเวียงเจ็ดลิน (ปัจจุบันถูกถมดินเพื่อสร้างอาคารสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษาหมดแล้ว)

7.2 คูน้ำ - คันดิน หมายถึง แนวดินที่หนุนสูงขึ้นเป็นแนวยาวก่อขึ้นเป็นวงกลม ซึ่งมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 900 เมตร และมีคูน้ำที่ชุมชนพื้นเมืองลัวะได้สร้างขึ้น เพื่อใช้รองรับน้ำจากดอยสุเทพในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรกรรม

7.3 โบราณสถาน หมายถึง สิ่งที่ติดแน่นอยู่กับพื้นดิน และมีขนาดใหญ่เกินกว่าจะเคลื่อนที่ได้ เช่น วัดคู์ดินขาว คูน้ำ - คันดิน

7.4 ชุมชนพื้นเมือง ลัวะ หมายถึง กลุ่มคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณเนินเขา ระหว่างลำน้ำห้วยแก้วกับลำน้ำห้วยช่างเคียน ที่มีภาษาและวัฒนธรรมการนับถือผี ได้ขุดพูนดินขึ้นเป็นคันดินโดยรอบเป็นวงกลม ใช้รองรับน้ำจากดอยสุเทพ เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรกรรม

³ สวัสดิ์ อ่องสกุล. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528.

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคำว่า “เวียง”

ความหมายของคำว่า “เวียง” โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือตอนบนนั้น ดูจะสอดคล้องกับความเชื่อและแนวคิดของคนท้องถิ่นโดยทั่วไป ที่มักเรียกชุมชนเมืองที่มีคูน้ำและกำแพงล้อมรอบว่า “เวียง” เช่น เวียงท่ากาน เวียงสวนดอก เวียงเจ็ดลิน เป็นต้น

“เวียง” เป็นเมืองที่มีกำแพงเมือง ในสมัยดั้งเดิม คำว่า “วง” หมายถึง “เวียง” หรือเมืองที่มีกำแพง สร้างขึ้นในบริเวณที่เป็นที่ประทับพักแรมของกษัตริย์ ในการออกทำศึกสงครามหรือการเสด็จประพาส กษัตริย์โปรดให้สร้างเวียง ขุดคูน้ำก่อกำแพงล้อมรอบที่ประทับ

ด้วยเหตุนี้บริเวณที่มีคูน้ำคันดินและกำแพงล้อมรอบที่เรียกว่าเวียงนั้น ก็คือลักษณะอย่างหนึ่งของเมือง หรือจะหมายถึงสังคม ซึ่งเป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่อันประกอบด้วยบริเวณที่คนหลายหมู่เหล่าต่างอาศัยมาอยู่ร่วมกัน มีเจ้าเมืองปกครอง อันแสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มบุคคลที่เป็นชนชั้นปกครองรวมอยู่ด้วยชัดเจน จนถึงการมีย่านตลาด และบริเวณเวียงที่มีคูน้ำด้วย

ส่วนชุมชนที่มีคำนำหน้าว่า “เวียง” นั้นเป็นคำเรียกอีกประเภทหนึ่งของเมืองในด้านนาสมัยโบราณ ซึ่งยังไม่อาจสรุปได้ว่าคนสมัยโบราณแยกประเภทคำเหล่านี้แน่ชัด ความแตกต่างระหว่าง “เวียง” ในภาคเหนือกับภาคอื่นๆ ใ้ว่าในภาคอื่นๆ เวียงอาจทำหน้าที่เป็นตัวเมืองอันเป็นหน้าด่านของรัฐ เป็นสถานที่ประทับของกษัตริย์ ตลอดจนถึงที่อยู่ของขุนนาง ข้าราชการและย่านการค้าขาย แต่เวียงในภาคเหนืออื่นนั้นไม่ทุกแห่งที่เป็นตัวเมือง เพราะการไปตั้งเวียงอยู่บนไหล่เขา หรือเนินเขาที่ห่างไกลแม่น้ำ ธารน้ำ และแหล่งเพาะปลูกไม่อาจเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนได้ เวียงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่ร่วมกันของสังคม ในที่ราบลุ่มตามหุบเขาที่จำเป็นต้องมีระบบป้องกันตัวเองอย่างมีแบบแผน และมีรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทั้งด้านกายภาพและสังคม โดยเฉพาะด้านสังคมนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นชุมชนในแต่ละแห่งแยกกันอยู่โดดๆ และค่อนข้างมีอิสระต่อกัน ซึ่งในขณะเดียวกันชุมชนอาจเกิดการขัดแย้งและสู้รบกันได้ จึงสันนิษฐานได้ว่าในระยะเริ่มแรกก่อนที่จะมีอิทธิพลของศาสนาและอารยธรรมแบบอินเดีย จะแพร่หลายเข้ามาทำให้เกิดบูรณาการทางวัฒนธรรมและการเมืองขึ้น การสร้างเวียงขึ้นเป็นที่พำนักหรือที่มั่นในยามศึกสงครามมีข้าศึกมาจู่โจม คือจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มชนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน กลุ่มคนในชุมชนนั้นมีหลายเผ่าพันธุ์มาอยู่ร่วมกัน¹

1 สุรพล คำวิหัทธกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ความหมายของ “ชุมชนโบราณ”

ชุมชนโบราณ หมายถึง บริเวณที่ใช้เป็นสถานที่อยู่อาศัยร่วมกันของคนในอดีตเราเรียกว่า "แหล่งชุมชนโบราณ" ซึ่งอาจมีอาณาบริเวณขนาดเล็กและขนาดใหญ่แตกต่างกันไปตามความสำคัญ และจำนวนผู้คนที่อาศัยร่วมกันอยู่ในบริเวณนั้น รู้ได้ว่าบริเวณใดเป็นแหล่งชุมชนโบราณ โดยอาศัยหลักฐานที่คนในอดีตได้สร้างขึ้น และหลงเหลือหลักฐานอยู่ในบริเวณนั้น หลักฐานเหล่านี้อาจเป็นโบราณสถานซึ่งเป็นร่องรอยของสิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน หรืออาจเป็นโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่สะสมรวมกันอยู่ในบริเวณนั้น โบราณสถานที่เป็นอาคารสิ่งก่อสร้างหรือโบราณวัตถุ และสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้เมื่อถูกทอดทิ้งไว้เป็นเวลานานๆ ก็อาจผุพังเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติหรืออาจถูกทับถมจมดินไป จนกว่าจะมีผู้คนค้นพบในภายหลัง หรืออาจจะสูญหายไปไม่มีร่องรอยให้ผู้ใดพบเห็นได้อีกเลย²

2.1 แนวคิดชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ-คันดินล้อมรอบ

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศภาคเหนือเป็นเขตที่มีภูเขาสลับซับซ้อนและมีภูมิอากาศเอื้ออำนวย จึงทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์กลายเป็นแหล่งต้นน้ำทำให้มีพืชพรรณไม้ต่างๆขึ้นงอกงามเขียวชอุ่มตลอดทั้งปี จึงปรากฏร่องรอยการสร้างชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินล้อมรอบ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์สำหรับอุปโภค และบริโภคในชุมชน หรือเพื่อการเกษตร ชุมชนโบราณบางแห่งขุดคู – คันดินขึ้นในการกักเก็บน้ำล้อมรอบเพื่อกำหนดขอบเขตบริเวณชุมชน บางแห่งขุดคูน้ำ – คันดิน เพื่อกักเก็บน้ำและสร้างกำแพงภายในใช้สำหรับการป้องกันศัตรู ซึ่งเวียงเจ็ดลินก็เป็นชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คันดินล้อมรอบ เช่นเดียวกับชุมชนโบราณแห่งอื่น

ด้วยเหตุนี้ในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบของคูน้ำ – คันดิน และหน้าที่ของคูน้ำ – คันดินรวมทั้งข้อสันนิษฐานในการสร้างคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลิน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ลักษณะของคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลิน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ต่อไป

2.1.1 รูปแบบของคูน้ำ – คันดินรอบชุมชนโบราณ³

อาจจำแนกลักษณะของคูคันดินรอบชุมชนโบราณ ในประเทศไทยได้ในลักษณะของ "กลุ่มรูปแบบ" โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของรูปร่างคูคันดิน กับลักษณะภูมิ

² ทิวา ศุภจรรยา. ร่องรอยแหล่งชุมชนโบราณ. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 15.

³ ทิวา ศุภจรรยา และคณะ. แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ.

ประเทศ ได้แก่ "กลุ่มรูปแบบที่ไม่ขึ้นอยู่กัปลักษณะภูมิประเทศ" และ "กลุ่มรูปแบบที่ขึ้นอยู่กัปลักษณะภูมิประเทศ" การจัดแบ่งกลุ่มและประเภทคูน้ำ - คันดินรอบชุมชนโบราณ ที่สำรวจพบในประเทศไทยสามารถจำแนกรูปแบบได้ 2 ประเภทคือ

1. **กลุ่มรูปแบบคูน้ำ - คันดิน ของชุมชนโบราณที่ไม่ขึ้นอยู่กัปลักษณะภูมิประเทศ** รูปแบบคูน้ำ - คันดินในกลุ่มนี้มีลักษณะรูปร่างไม่สัมพันธ์กับภูมิประเทศหรือไม่ต้องอาศัยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ตั้ง ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณที่ราบมีระดับไม่แตกต่างกัน มีการระบายน้ำมากักเก็บไว้ในคู และมีการเชื่อมโยงติดต่อกับทางน้ำภายนอกอาจเป็นทางน้ำตามธรรมชาติ หรือคูคลองที่ขุดขึ้นคูคันดินในกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็นรูปแบบประเภทต่างๆ โดยพิจารณาตามรูปร่างทางเรขาคณิต ได้แก่

1.1 **รูปแบบอิสระ** คูน้ำ - คันดินแบบนี้มีลักษณะที่ไม่มีรูปร่างแน่นอนในทางเรขาคณิต

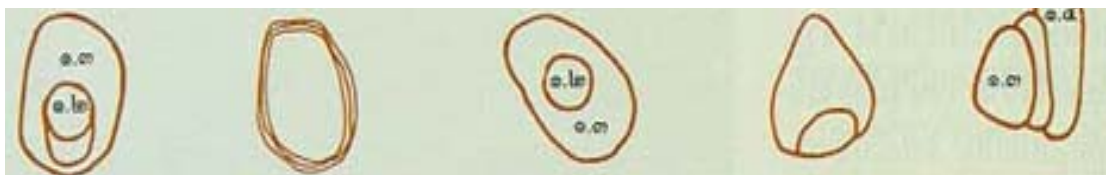
ภาพที่ 2.1 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ - คันดินลักษณะอิสระ

1.2 **รูปแบบวงกลม** คูน้ำ - คันดินประเภทนี้พบว่ามีความไม่ใหญ่โตนัก ส่วนใหญ่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเล็กกว่า 500 - 900 เมตร และมักพบว่าเป็นคูคันดินสร้างซ้อนอยู่ภายในคูคันดินรูปแบบอื่น เช่น รูปแบบผังชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน จังหวัดเชียงใหม่จัดอยู่ในรูปแบบคูคันดินขุดล้อมรอบทั้งบนเนินและที่ราบที่มีลักษณะเป็นรูปวงกลม และเวียงบึงคอกช้าง จังหวัดอุทัยธานี

ภาพที่ 2.2 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ - คันดินลักษณะเป็นวงกลม

1.3 **รูปแบบวงรี** คูน้ำ - คันดินรอบชุมชนโบราณประเภทนี้มีรูปร่างคล้ายรูปไข่หรือเป็นวงรี ขนาดของชุมชนโบราณจัดอยู่ในประเภทมีขนาดปานกลางหรือขนาดใหญ่ เช่น เมืองหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

ภาพที่ 2.3 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คั่นดินลักษณะเป็นวงรี

1.4 รูปแบบมุมมน คูน้ำ – คั่นดินรอบชุมชนโบราณประเภทนี้มีรูปร่างเกือบเป็นเส้นตรงคล้าย รูปสี่เหลี่ยมโดยตามมุมต่างๆ จะมีลักษณะมนโค้ง

ภาพที่ 2.4 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คั่นดินลักษณะรูปแบบมุมมน

1.5 รูปแบบมุมเหลี่ยม คูน้ำ – คั่นดินรอบชุมชนโบราณประเภทนี้ จะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมมีด้านต่างๆ เป็นเส้นตรงตัดกันเป็นมุมส่วนใหญ่จะมีรูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสและรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นต้น เช่น เมืองโบราณเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเมืองที่มีผังแนวกำแพงและคูเมืองเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพียงแห่งเดียวในล้านนา และเมืองสุโขทัย ตั้งอยู่ตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นกำแพงพูนดิน 3 ชั้น

ภาพที่ 2.5 รูปแบบชุมชนโบราณที่มีคูน้ำ – คั่นดินลักษณะรูปแบบมุมเหลี่ยม

2. กลุ่มรูปแบบคูน้ำ – คั่นดิน ของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ คูน้ำ-คั่นดินที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้มีรูปร่างเป็นไปตามภูมิประเทศที่ขุดคูคั่นดินล้อมรอบมีลักษณะเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่รอบข้างคูคั่นดินในกลุ่มนี้สามารถจัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้⁴

2.1 ประเภทรูปแบบคูคั่นดินขุดล้อมรอบดินเนิน รูปแบบคูคั่นดิน

⁴ ทิวา ศุภจรรยา และคณะ. แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ.

ชุดล้อมรอบดินเนินชุมชนโบราณที่จัดอยู่ในรูปแบบนี้ สํารวจพบแต่เฉพาะในที่ราบภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกกันว่า "อีสาน" เป็นบริเวณที่ราบสูงรองรับด้วยชั้นหินทราย และชั้นหินที่มีเกลือ ชั้นหินเกลือที่แทรกอยู่นี้ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บริเวณอีสานในช่วงฤดูแล้งขาดแคลนน้ำ และมีดินเค็มเกิดขึ้นเป็นแห่งๆ ทั่วไป แหล่งชุมชนโบราณที่พบในบริเวณอีสาน จะเลือกสร้างอยู่ในบริเวณที่มีสภาพธรรมชาติสามารถกักเก็บน้ำได้ โดยชุดคูคันดินล้อมรอบดินเนินเพื่อเก็บน้ำใช้สำหรับชุมชน

ภาพที่ 2.6 รูปแบบของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศประเภทรูปแบบคูคันดินชุดล้อมรอบดินเนิน

2.2 ประเภทรูปแบบคูคันดินชุดล้อมบนเนิน รูปแบบคูคันดินชุดล้อมบนเนินลักษณะคูคันดินตามรูปแบบนี้ พบว่าคูคันดินชุดตามขอบสันเนินซึ่งสูงกว่าที่ราบโดยรอบ คูมีลักษณะแคบและสูงชัน มีคันดินอยู่ภายใน เข้าไปในบริเวณที่ชุดคูคันดินล้อมรอบ คูที่มีระดับแตกต่างกัน ในบริเวณที่ชุดคูคันดินล้อมรอบจะอยู่บนที่สูง ประมาณ 20-40 เมตรจากพื้นที่ราบโดยรอบ ที่ต่ำลงมาลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลาดเชิงเนิน อยู่ระหว่างคูคันดินกับที่ราบลุ่มทำนา ส่วนบริเวณที่ชุดคูคันดินล้อมรอบ ทำหน้าที่เสมือนป้อมป้องกันศัตรู ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเชิงเนิน เมื่อมีศัตรูก็จะเข้าไปอยู่ในบริเวณบนเนินที่มีคูคันดินชุดล้อมรอบ ใช้เป็นที่ป้องกันศัตรูจากภายนอก ชุมชนโบราณที่มีคูคันดินดังกล่าว มีลักษณะคล้ายกับเป็นเมืองป้อมและพบอยู่แต่เฉพาะบริเวณภาคเหนือของไทยที่เรียกว่า "ล้านนา" เท่านั้นลักษณะรูปแบบคูคันดินที่สำรวจพบมีหลายรูปแบบ บางบริเวณชุดคูคันดินล้อมรอบบริเวณเนินอิสระต่อกัน บางแห่งจับเป็นกลุ่ม และบางแห่งชุดคูคันดินต่อเชื่อมกันคล้ายลูกโซ่ และบางแห่งมีขนาดใหญ่ชุดคูคันดินเชื่อมต่อกันเป็นส่วนๆ เช่น ชุมชนโบราณที่บ้านสันมานะ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย จัดเป็นประเภทรูปแบบคูคันดินชุดล้อมบนขอบเนิน

ภาพที่ 2.7 รูปแบบของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศประเภทรูปแบบคูคันดินชุดล้อมบนเนิน

2.3 ประเภทรูปแบบคูคันดินขุดล้อมรอบทั้งบนเนินและที่ราบ⁵

รูปแบบคูคันดินขุดล้อมรอบทั้งบนเนินและที่ราบคูคันดินที่ขุดต่อเชื่อมกัน จะล้อมรอบบริเวณทั้งบนเนินและที่ราบ คูในบริเวณที่ลุ่มจะมีน้ำขังมีคันดินภายในสูงชัน และส่วนที่เป็นเนินเขา คูมีลักษณะแคบและชันเปลี่ยนแปลงระดับไปตามลักษณะภูมิประเทศ ใช้ในการกักเก็บน้ำ มีลักษณะเช่นเดียวกับคูคันดิน ขุดล้อมรอบบนเนิน ชุมชนโบราณที่มีคูคันดินล้อมรอบประเภทนี้ มักมีขนาดใหญ่ และพบอยู่แต่เฉพาะในภาคเหนือของไทยที่เรียกว่า "ล้านนา" เท่านั้น

ภาพที่ 2.8 รูปแบบของชุมชนโบราณที่ขึ้นอยู่กัปลักษณะภูมิประเทศ ประเภทรูปแบบคูคันดินขุดล้อมรอบทั้งบนเนินและที่ราบ

2.1.2 หน้าที่ของคูน้ำ – คันดินที่ล้อมรอบชุมชนโบราณ

ลักษณะคูคันดินรอบชุมชนโบราณ⁶ ชุมชนโบราณในประเทศไทยจากหลักฐานในภาพถ่ายทางอากาศ เท่าที่ได้พบมีผู้รวบรวมไว้มีจำนวน 1,208 แห่ง คูคันดินในจำนวนนี้ประมาณ 954 แห่ง จัดเป็นแหล่งชุมชนที่มีคูคันดินล้อมรอบโดยทั่วๆ ไปแล้วเป็นที่เข้าใจว่าการขุดคูคันดินล้อมรอบแหล่งชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างรวมกันได้แก่

1. เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตบริเวณแหล่งชุมชนหรือบริเวณที่มีความสำคัญโดยเฉพาะ

2. เพื่อเป็นการป้องกันศัตรู

3. เพื่อความสะดวกในการคมนาคมเชื่อมโยงทางน้ำ หรือเป็นเส้นทางออกสู่ทะเล

4. เพื่อใช้ในการกักเก็บน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภคและบริโภคในชุมชน

⁵ ทิวา ศุภจรรยา และคณะ. แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ.

⁶ นवलศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มกราคม 2539.

2.2 แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนโบราณ

จากการศึกษาจากสภาการอนุสรณ์สถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) ได้กำหนด**กฎบัตร** (*Washington Charter 1987*) ว่าด้วย **กฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์เมือง และชุมชนเมืองประวัติศาสตร์หรือชุมชนโบราณ**⁷ ได้ให้คำจำกัดความ และเสนอแนวทางการอนุรักษ์ ดังนี้

2.2.1 คำจำกัดความ

1. ชุมชนเมืองประวัติศาสตร์หรือชุมชนโบราณ ไม่ว่าจะเป็ชุมชนที่พัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามกาลเวลา หรือชุมชนที่เจริญขึ้นตามแผนพัฒนา เป็นสิ่งแสดงถึงความหลากหลายของสังคมในประวัติศาสตร์

2. กฎบัตรฉบับนี้เกี่ยวข้องกับครอบคลุมพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ หรือชุมชนโบราณทั้งใหญ่และเล็ก รวมถึงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่นั้นทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกเหนือจากบทบาท ในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์แล้ว พื้นที่เหล่านี้ยังเป็นแหล่งรวมคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี นิยมของชุมชนด้วยทุกวันนี้ พื้นที่เหล่านี้หลายแห่งกำลังถูกคุกคามทำให้เสื่อมลงทางกายภาพทำให้เสียหาย หรือแม้แต่ถูกทำลายจากผลกระทบของการพัฒนาเมืองอันเนื่องมาจากการอุตสาหกรรมในสังคมทุกแห่ง

ในการศึกษา**กฎบัตรเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์** เพื่อนำหลักการที่สำคัญที่มีประโยชน์ในการนำมาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนโบราณ

2.2.2 แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนโบราณ

จากการศึกษา**กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์**⁸ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ชุมชนโบราณ หรือชุมชนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จำเป็นต่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมือง ส่งเสริมให้เกิดความกลมกลืนของทั้งวิถีชีวิตความเป็นส่วนตัวและสังคมชุมชนในพื้นที่นั้นๆ และกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนโบราณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. การอนุรักษ์ชุมชนโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จะต้องผสมผสานเป็นส่วนหนึ่ง ของนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกระดับ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

⁷ กรมศิลปากร, ผู้แปล. แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก (แปลจาก Management Guideline for World Cultural Heritage Site). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทประชาชน จำกัด, 2538.

⁸ กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์. (Washington Charter 1987).

2. คุณลักษณะที่จะต้องสงวนรักษาไว้ ประกอบด้วยลักษณะทางประวัติศาสตร์ของเมือง ชุมชนเมืองและองค์ประกอบทางวัตถุ และทางจิตใจซึ่งแสดงถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์นี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ก) รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน

ข) ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารโบราณสถาน และพื้นที่สีเขียว และพื้นที่โล่ง

ค) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมือง และแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น

ง) การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมือง ตามกาลเวลาการกระทำใดๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้น จะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

3. การอนุรักษ์ในเมืองหรือชุมชนโบราณ ต้องการความรอบคอบการเข้าดำเนินงานที่เป็นระบบ และควรมีวินัยควรหลีกเลี่ยงความยึดมั่นในแนวใดแนวหนึ่ง เพราะในแต่ละกรณีอาจมีปัญหาที่แตกต่างกันได้

4. เมื่อแผนการอนุรักษ์เป็นที่รับรอง แล้วไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ที่มีความจำเป็นใดๆ ก็ตามควรจะต้องสอดคล้องกับหลักการ และเป้าหมายของกฎบัตรนี้ และกฎบัตรเวนิซ

5. การบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญมาก ต่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนโบราณที่มีประสิทธิภาพ

6. การใช้สอยและกิจกรรมใหม่ ควรจะเข้ากันได้กับลักษณะของเมืองและชุมชนโบราณการประยุกต์การใช้สอยพื้นที่เหล่านี้ให้เข้ากับวิถีชีวิต ในปัจจุบันต้องมีการดำเนินการหรือการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการด้วยความระมัดระวัง

7. เมื่อมีความจำเป็นต้องก่อสร้างอาคารใหม่ หรือต้องปรับปรุงอาคารที่มีอยู่แล้วควรเคารพต่อลักษณะขอบเขตที่วางเดิมของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของสัดส่วนและขนาดที่ดิน ไม่ควรปฏิเสธการเพิ่มเติมองค์ประกอบต่าง ๆ ในปัจจุบันที่สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากสิ่งเหล่านี้ จะช่วยสร้างคุณค่าความสมบูรณ์ของพื้นที่ได้

8. ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมือง หรือชุมชนโบราณควรที่จะครอบคลุมถึงเนื้อหาเรื่องการตรวจสอบด้านโบราณคดี และการนำเสนอหลักฐานทางโบราณคดีที่พบอย่างเหมาะสม

9. ต้องมีการควบคุมการจราจรภายในเมือง หรือชุมชนโบราณและวางผังกำหนดพื้นที่จอดรถเพื่อไม่ให้สิ่งเหล่านี้ สร้างความเสียหายแก่สิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือแก่สภาพแวดล้อมโดยรอบ

10. ชุมชนโบราณควรได้รับการปกป้องคุ้มครอง จากภัยธรรมชาติและสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น มลภาวะ แสงสั่นสะเทือน เป็นต้น เพื่อรักษาสภาพของมรดกวัฒนธรรมเพื่อความปลอดภัย และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อยู่อาศัยเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ ที่มีผลกระทบต่อเมืองหรือชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ขึ้น จะต้องนำมาตรการในการป้องกันและซ่อมแซมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามลักษณะเฉพาะของแต่ละที่ที่เกี่ยวข้อง

11. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจัดให้มีแผนงานเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยเริ่มจากเด็กในวัยเรียนควรสนับสนุนการปฏิบัติการขององค์กรต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรม และควรมีมาตรการช่วยเหลือทางการเงินเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะ

2.3 แนวทางการอนุรักษ์ คุน้ำ - คันดิน

สิ่งก่อสร้างและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี⁹ ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่โครงการประกอบด้วย อาคาร สิ่งก่อสร้าง และอื่นๆ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม เช่น คุน้ำ คลองโบราณ บ่อ สระ ทางเท้า ถนน

2.3.1 คุน้ำ - คันดิน

คุน้ำ - คันดิน เป็นหลักฐานพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ได้มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตร่วมสมัยที่สาธารณชนจะต้องให้ความสนใจเข้าถึง รับรู้ได้ การที่จะปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์หลักฐานทางกายภาพของโบราณสถานที่ยังคงอยู่ จิตวิญญาณขนบธรรมเนียมที่สืบทอดรวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องในภาพรวมทั้งหมดได้นั้น จะต้องสร้างความเข้าใจและทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในกลุ่มประชาชนในท้องถิ่น และผู้มาเยือนด้วยลักษณะที่มีความสมดุลและปรับใช้ตามสถานภาพที่เป็นอยู่

⁹ กรมศิลปากร. ทฤษฎีและแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี. กุมภาพันธุ์. 2533.

2.3.2 แนวทางการอนุรักษ์

“การอนุรักษ์”¹⁰ มีหลักปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งลักษณะของการอนุรักษ์ในที่นี้จะแบ่งประเภทการอนุรักษ์คูนน้ำ – คันดิน ออกเป็น 3 ประเภท เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประกอบด้วย

1. การบูรณะ (Restoration) และบำรุงรักษา
2. การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation)
3. การรื้อฟื้น เพื่อสร้างใหม่ (Reconstruction)

1. การบูรณะ (Restoration) และบำรุงรักษา คือ การปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมแนวคันดินให้อยู่ในสภาพดั้งเดิม โดยการสร้างทดแทนของเดิมที่สูญหายไป เป็นการอนุรักษ์ให้คงสภาพสมบูรณ์

2. การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) คือ การฟื้นฟูและปรับปรุงใหม่เป็นการซ่อมแซมแนวคันดินเดิมให้อยู่ในสภาพดี และสามารถใช้ประโยชน์ได้อีกอาจมีการเปลี่ยนแปลงบางส่วน เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการในปัจจุบัน

3. การรื้อฟื้น เพื่อสร้างใหม่ (Reconstruction) คือ เป็นการอนุรักษ์สร้างแนวคันดิน มีการรื้อฟื้นส่วนของ คูนน้ำ – คันดินที่ขาดหายหรือไม่เหลือสภาพคันดินนั้นจัดการสร้างใหม่ให้มีแนวคันดินใกล้เคียงในอดีต ให้เห็นขอบเขตคูนน้ำ – คันดิน ตลอดจนรูปแบบลักษณะตามแนวเดิม

คูเมืองและกำแพงเมืองนั้นได้กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายถือว่าคูเมืองกำแพงดินเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นของแผ่นดินหรือของรัฐผู้ใดจะเข้ามาครอบครองถือกรรมสิทธิ์ไม่ได้ **ตามพ.ร.บ.ควบคุมโบราณสถาน 2504**

1. ได้มีการกำหนดระยะควบคุมสภาพแวดล้อมนอกจากพระราชบัญญัติควบคุมโบราณสถาน ที่กำหนดระยะควบคุมสภาพแวดล้อม 20 เมตร¹¹ จากเขตโบราณสถาน ซึ่งประกอบไปด้วยตัวอาคารโบราณสถาน (Monument) และพื้นที่โดยรอบ (Area หรือ Site) โดยเป็นเขตที่ประกาศโดยกรมศิลปากร ทั้งนี้จากการศึกษาได้เสนอแนวทางควบคุมใช้พื้นที่จากรยะถอยร่นจากโบราณสถาน ดังนี้

¹⁰ กรมศิลปากร. เอกสารกองโบราณคดีเมืองเชียงใหม่ : โครงการอนุรักษ์และบูรณะเมืองประวัติศาสตร์.

¹¹ กรมศิลปากร. ทฤษฎีและแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี. กุมภาพันธุ์. 2533.

2. ในระยะ 10 เมตรแรก จากแนวเขตโบราณสถาน คูน้ำ - คันดิน ไม่ควรก่อสร้างอาคารใดๆ เว้นแต่อาคารซึ่งใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา, การดูแลรักษาโบราณสถานนั้นหรืออาคารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานนั้น โดยควรมีความสูงของอาคารไม่เกิน 6 เมตร เพื่อไม่ให้บดบังทัศนียภาพโบราณสถานในระยะ 10 เมตรแรกนี้ควรเว้นระยะเป็นพื้นที่ว่าง และทำการปลูกต้นไม้ เพื่อตกแต่งทัศนียภาพโบราณสถานให้สวยงาม

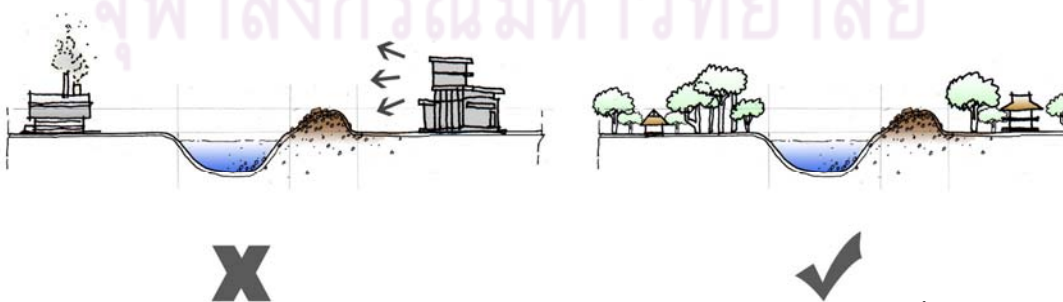
3. ในระยะ 10 เมตร ถัดมา นอกเหนือจากอาคารซึ่งใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา, การดูแลรักษาโบราณสถานนั้นหรืออาคารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน อนุโลมให้มีอาคารตั้งอยู่ได้ เว้นแต่ต้องเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์เพื่อการพักอาศัยและต้องเป็นอาคารที่มีอยู่แต่เดิมเท่านั้น โดยอาคารในพื้นที่ตรงนี้ไม่ควรมีความสูงของอาคารเกิน 12 เมตร

4. และในระยะ 20 เมตร ถัดมา นอกเหนือจากอาคารซึ่งใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา, การดูแลรักษาโบราณสถานนั้นหรืออาคารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน อนุโลมให้มีการปลูกสร้างอาคารใหม่ได้แต่ต้องเป็นอาคารที่ใช้เพื่อการพักอาศัยและการพาณิชย์กรรมขนาดเล็กเท่านั้นควรมีความสูงของอาคารไม่เกิน 16 เมตร ซึ่งควรเป็นกิจการที่ส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายสินค้าหัตถกรรมท้องถิ่น

5. จากแนวขอบโบราณสถานแล้วในการพัฒนาควรพิจารณากำหนดระยะควบคุมสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ หรือโครงการอื่นๆ อีกด้วย เพื่อการป้องกันและเตรียมพื้นที่เพื่อการศึกษา ค้นคว้า ในอนาคต

ภาพที่ 2.9 แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบของชุมชนโบราณ โดยการกำหนดระยะถอยร่น 10-20 เมตร ของสิ่งปลูกสร้างให้ห่างจากขอบคันดิน

ภาพที่ 2.10 แสดงการควบคุมระยะถอยร่นอาคารสูง เพื่อไม่ให้บดบังและสร้างผลกระทบต่อพื้นที่¹²

¹² รูปภาพ. ปรับปรุงจากกรมศิลปากร.

2.4 แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน

ปัจจุบันแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถาน ไม่ได้ครอบคลุมแต่เพียงสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมเท่านั้น หากแต่รวมถึงบริเวณเมืองหรือชนบทซึ่งเป็นแหล่งที่เรพบหลักฐานของอารยธรรมใดอารยธรรมหนึ่ง หรือพัฒนาการที่สำคัญหรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ **จากกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง หลักการดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์โบราณสถานไม่ได้ครอบคลุม แต่เพียงสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมเหมือนในอดีตเท่านั้น หากรวมถึงบริบทของพื้นที่บริเวณเมือง การอนุรักษ์โบราณสถานจำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาอย่างถาวร¹³ สรุปเป็นสาระสำคัญ คือ**

2.4.1 การอนุรักษ์

การอนุรักษ์โบราณสถานหมายถึงการสงวนรักษาบริเวณแหล่งที่ตั้งทางด้านกายภาพของโบราณสถานนั้นด้วย รวมทั้งมีการดูแลรักษาตัวโบราณสถานไม่ให้ชำรุดหรือถูกทำลายลงไปกว่าที่เป็นอยู่ การอนุรักษ์มีการปฏิบัติงานหลายระดับตามแต่ละท้องถิ่น จึงมีการนำเสนอเฉพาะข้อที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์นี้ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่¹⁴

1. การสงวนรักษา
2. การปฏิสังขรณ์
3. การบูรณะ

1. **การสงวนรักษา** หมายถึง การดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไปการอนุรักษ์โบราณสถานหมายถึง การสงวนรักษาบริเวณแหล่งที่ตั้งในขอบเขตที่เหมาะสมกับขนาดของโบราณสถานด้วย ที่ได้ก็ตามที่แหล่งที่ตั้งเดิมยังคงสภาพปรากฏอยู่จะต้องเก็บรักษาไว้ จะยินยอมให้มีสิ่งปลูกสร้างใหม่ มีการรื้อทำลาย หรือมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขที่อาจเปลี่ยนความสัมพันธ์ของมวลและสีในแหล่งที่ตั้งโบราณสถานนั้นไม่ได้

2. **การปฏิสังขรณ์** หมายถึง การทำกลับไว้ตามคืนสู่สภาพที่เคยเป็นมา

3. **การบูรณะ** หมายถึง การซ่อมแซมและปรับปรุงให้มีรูปทรงเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การอนุรักษ์โบราณสถานก็จะมีแนวทาง และกระบวนการในการอนุรักษ์โดยหลักที่ถูกต้อง ในการบูรณะมีข้อควรคำนึงถึงในการบูรณะโบราณสถาน ได้แก่¹⁵

3.1 การซ่อมแซมและปรับปรุงโบราณสถานนั้น จะต้องเคารพสิ่งก่อสร้างในทุกยุคสมัยของโบราณสถาน เพราะเอกภาพของรูปแบบเพียงยุคใดยุคหนึ่ง ไม่ใช่

¹³ กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง. The Venice Charter 1964

กฎบัตรเวนิซ เมืองเวนิซ. พฤษภาคม พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1964).

¹⁴ ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528.

¹⁵ กรมศิลปากร. ทฤษฎีและแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี. กุมภาพันธ์. 2533.

เป้าหมายของการบูรณะโบราณสถาน เมื่ออาคารประกอบด้วยการก่อสร้างของยุคต่างๆ ซ้อนทับกันไว้ การเปิดเผยให้เห็นชั้นส่วนล่างที่ซ่อนอยู่กระทำได้ในกรณีพิเศษเท่านั้น โดยมีข้อแม้ว่าชั้นที่รื้อออกไปนั้นต้องมีสิ่งที่น่าสนใจอยู่เพียงเล็กน้อย และวัสดุส่วนล่างที่น่าเสนอจะต้องมีคุณค่าอย่างสูงทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสุนทรียภาพและอยู่ในสภาพที่ดีพอที่จะดำเนินการได้ การประเมินความสำคัญขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง และการตัดสินใจที่อาจเป็นการทำลาย จะขึ้นอยู่กับผู้ที่รับผิดชอบการทำงานเพียงผู้เดียวมิได้

3.2 การซ่อมแซมแทนที่ส่วนที่ขาดหายไปต้องมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรวม แต่ในขณะที่เดียวกันจะต้องเห็นได้ถึงความแตกต่างไปจากส่วนดั้งเดิม เพื่อที่ว่าการบูรณะจะไม่สร้างหลักฐานทางด้านศิลปะหรือประวัติศาสตร์ที่เป็นเท็จ

3.3 ไม่สามารถทำการต่อเติมใดก็ได้ ยกเว้นแต่ส่วนที่ต่อเติมนั้นไม่มีผลกระทบ ต่อส่วนที่เป็นจุดสนใจของอาคารโบราณสถาน แหล่งที่ตั้งดั้งเดิมของโบราณสถานและความสัมพันธ์ของโบราณสถานต่อสิ่งแวดล้อม

2.4.2 ข้อคำนึงถึงการอนุรักษ์โบราณสถาน ก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานใดๆ ต้องปฏิบัติตามนี้¹⁶

1. ทำการสำรวจศึกษาสภาพเดิม และสภาพปัจจุบันของโบราณสถานทั้งด้านประวัติการก่อสร้าง การอนุรักษ์ซึ่งรวมถึงรูปทรงสถาปัตยกรรม การใช้วัสดุ และสภาพความเสียหายที่ปรากฏอยู่ โดยการทำเป็นเอกสารบันทึกภาพ และทำแผนผังเขียนรูปแบบไว้โดยละเอียด เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำมาประกอบการพิจารณาทำโครงการอนุรักษ์และเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป

2. ทำโครงการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยพิจารณาว่าโบราณสถานนั้นมีคุณค่าและลักษณะความเด่นในด้านใดบ้าง เช่นด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี จิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม เป็นต้น และวางแผนรักษาคุณค่าและความสำคัญที่เด่นที่สุดเป็นหลักไว้แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญในด้านที่รองลงมาด้วย

3. การอนุรักษ์โบราณสถานใดๆ ก็ตาม จะต้องคำนึงถึงภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมโดยรอบโบราณสถานนั้น ด้วยสิ่งใดที่จะทำลายคุณค่าของโบราณสถานนั้นๆ ให้ดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมด้วย

4. โบราณสถานใดที่ยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่ จะกระทำการอนุรักษ์โดยการเสริมสร้างหรือต่อเติมสิ่งที่จำเป็นขึ้นใหม่ก็ได้ เพื่อความเหมาะสมทั้งนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องทำให้

¹⁶ กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง. The Venice Charter 1964

กฎบัตรเวนิซ เมืองเวนิซ. พฤษภาคม พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1964).

เหมือนของเดิมที่เดียว แต่สิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่นั้นจะต้องมีลักษณะกลมกลืน และไม่ทำลายคุณค่าของโบราณสถานนั้น ๆ

5. ในบางกรณีที่จะต้องดำเนินการติดต่อ ขอความร่วมมือกับหน่วยราชการอื่น ๆ หรือสถาบันเอกชน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมของชาติ

6. ใช้มาตรการทางกฎหมายกำหนดให้เขตเมือง เป็นเขตควบคุมขนาด ลีสัน ตำแหน่งและรูปแบบการติดตั้งป้ายโฆษณา เพื่อไม่ให้รบกวนทัศนียภาพโบราณสถาน รวมทั้งไม่ทำการต่ออายุการเช่าที่ดินราชพัสดุ สถานที่ราชการเมื่อหมดอายุและให้ทำการรื้อถอนอาคารที่ตั้งอยู่ออกเพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวของเมือง¹⁷

7. กำหนดแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนร่วมกับพื้นที่โบราณสถาน โดยไม่ประกอบกิจการใดๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่โบราณสถานหรือพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมชุมชน

ภาพที่ 2.11 การควบคุมการใช้ที่ดินไม่ให้มีกิจกรรมการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม ในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานหรือชุมชนโบราณ

8. ควบคุมความหนาแน่น โดยกำหนดปริมาณหลังคาเรือนในเขตเมืองประวัติศาสตร์ไม่ให้หนาแน่นจนเกินไป

ภาพที่ 2.12 การควบคุมมวลของอาคารไม่ให้มีอาคารขนาดใหญ่บริเวณใกล้เคียงโบราณสถานหรือชุมชนโบราณ¹⁸

¹⁷ กรมศิลปากร. ทัศนวิสัยและแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี. กุมภาพันธุ์. 2533.

¹⁸ รูปภาพ. ปรับปรุงจากกรมศิลปากร.

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ไม่ได้มีเพียงการอนุรักษ์
 คุน้ำ – คันดิน โบราณสถานและแหล่งโบราณคดีในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเท่านั้น แต่จะต้องรวมไปถึง
 สภาพแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่ด้วย เพื่อให้คงความเป็นอารยธรรมทาง
 วัฒนธรรม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจทั้งจากสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ข้าราชการ
 ประชาชน นักท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ในการร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

2.5 แนวทางพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรมในพื้นที่ประวัติศาสตร์

ในการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อการ
 อนุรักษ์สิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นโบราณสถาน และพื้นที่ประวัติศาสตร์นั้นๆ และรักษาสภาพแวดล้อม
 ให้เป็นไปเพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น เพื่อกิจกรรมนันทนาการ เพื่อการท่องเที่ยว

การศึกษาแนวคิดจาก ICOMOS ได้ให้ความหมายของการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม
 (Landscape Development) คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมนั้นๆ เป็นการดำเนินการเพื่อจัดระบบ
 ระเบียบ สร้างความงามและส่งเสริมความสำคัญของโบราณสถานพื้นที่ประวัติศาสตร์อันเป็น
 เนื้อหาหลักของพื้นที่นั้นๆ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจึงสรุปจุดประสงค์หลัก ของการพัฒนา
 ด้านภูมิสถาปัตยกรรม เป็น 2 ประการ ได้แก่

1. เพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมความสำคัญของโบราณสถาน พื้นที่ทาง
 ประวัติศาสตร์
2. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายพื้นที่นั้นๆ
 การพัฒนาในเขตพื้นที่โบราณสถาน หรือพื้นที่ทางประวัติศาสตร์คือ
 หลักฐานสิ่งก่อสร้าง และเนื้อหาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ จะต้องได้รับ
 การดำเนินการตามขบวนการอนุรักษ์การพัฒนาที่เกิดขึ้นจะต้องไม่
 ก่อให้เกิดความบิดเบือนหรือทำลายให้มรดกเหล่านี้ต้องลดคุณค่าลง
 จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าลักษณะเฉพาะตน หรือเอกลักษณ์ของพื้นที่
 (อาจจะเป็นลักษณะพิเศษของด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่) จะต้อง
 ได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เกิดประโยชน์ควบคู่ไปกับโครงการเสมอ เช่น
 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ คุน้ำ คุเมือง สิ่งก่อสร้าง สภาพพื้นที่
 พันธุ์ไม้

สิ่งสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของการพิจารณาแนวทางการพัฒนาโครงการ ซึ่ง
 ผู้รับผิดชอบโครงการต้องทำความเข้าใจ และระลึกถึงอยู่เสมอในทุกๆ ขั้นตอนของการพัฒนา คือ
 ลักษณะเฉพาะตัวหรือเป็นพิเศษ โดดเด่น หรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบของพื้นที่

อาจจะเป็นลักษณะพิเศษด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ธรรมชาติ หรือกิจกรรม ความสำคัญในส่วนนี้เป็นส่วนที่จะต้องได้รับการพิจารณารักษา และส่งเสริมเพื่อให้เกิดประโยชน์กับโครงการควบคู่ไปกับโครงการเสมอ เช่น ลักษณะรูปแบบของอาคาร สิ่งก่อสร้าง สภาพพื้นที่ พันธุ์ไม้¹⁹

2.5.1 แนวทางการใช้พืชพรรณ

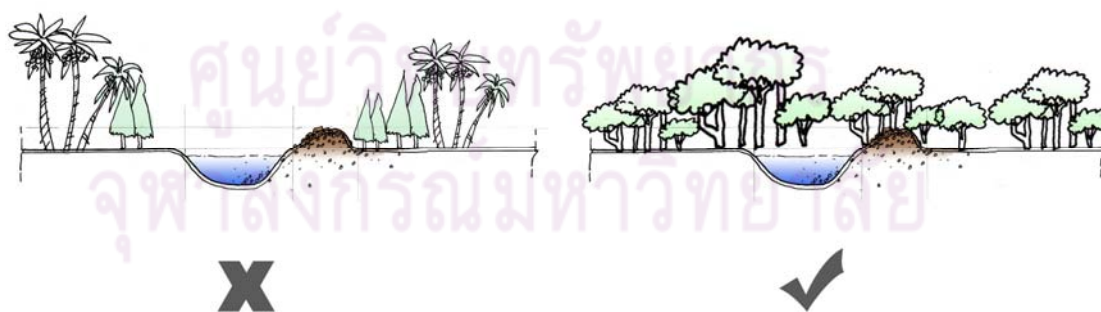
พืชพรรณ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากที่สุดอีกส่วนหนึ่ง ในการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม เพราะจะเป็นส่วนที่ช่วยเสริมการมอง เกิดความงาม นอกจากนั้นยังสามารถนำพืชพรรณไม้มาพิจารณาใช้ประโยชน์ด้านการใช้สอย เช่น จัดแบ่งพื้นที่ของกิจกรรมต่างๆ ให้ร่มเงา ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน การพิจารณาเลือกชนิด ขนาด และตำแหน่งการปลูกที่ไม่ถูกต้องตรงกับลักษณะการใช้สอยย่อมทำให้เกิดผลเสียอย่างมากเช่นกัน

1. แนวทางการพัฒนา

1.1 พิจารณาปลูกตามหลักฐาน สภาพพืชพรรณไม้เดิมในสมัยโบราณเช่น เกี่ยวกับอาคารหรือสิ่งก่อสร้างแต่เนื่องจาก การหาหลักฐานสภาพพันธุ์ไม้เดิมต้องอาศัยนักวิทยาศาสตร์ ผู้ชำนาญเฉพาะ และมีข้อจำกัดอยู่มากอาจจะไม่สามารถวิเคราะห์หาคำตอบได้ ในขณะที่ดำเนินการ แต่ก็ควรพิจารณาให้ความสำคัญ และดำเนินการเมื่อมีความพร้อม

1.2 ในพื้นที่รอบๆ โบราณสถาน และพื้นที่ประวัติศาสตร์ ให้พิจารณาพืชพรรณไม้เฉพาะหญ้า ไม้ยืนต้นและไม้พุ่มขนาดใหญ่ พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ไม้คลุมดินและไม้พุ่มขนาดเล็ก-กลาง เพราะดูแลรักษายากและทำให้เกิดความรกรุงรังได้ง่ายสนองตอบต่อการใช้สอย และมุมมอง

1.3 ลักษณะการปลูก ควรปลูกเป็นกลุ่ม เป็นแนว และมีน้อยชนิด เพื่อง่ายต่อการดูแลรักษา

ภาพที่ 2.13 คูน้ำ – ดันดิน ไม่ควรนำไม้แปลกปลอมจากถิ่นอื่นมาปลูก ควรใช้ไม้ท้องถิ่นเพื่อการดูแลรักษาง่าย และส่งเสริมบรรยากาศรวมทั้งรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่

¹⁹ กรมศิลปากร. ทัศนศิลป์และแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี. กุมภาพันธุ์. 2533.

ภาพที่ 2.14 ในพื้นที่โบราณสถาน ไม่นำไม้ต่างถิ่นมาปลูกในโบราณสถาน และควรใช้ไม้พื้นถิ่น เมื่อโตเต็มที่ สำหรับบริเวณโบราณสถานเพื่อภาพรวมที่เป็นธรรมชาติ

2.5.2 แนวทางการพัฒนาอาคาร สิ่งก่อสร้างอื่นๆ และองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม

หมายถึง อาคารใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อการดำเนินโครงการ สนองต่อนโยบาย ไม่มีเรื่องราวความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ถือเป็นโครงสร้างหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ซ้อนทับในพื้นที่ประวัติศาสตร์

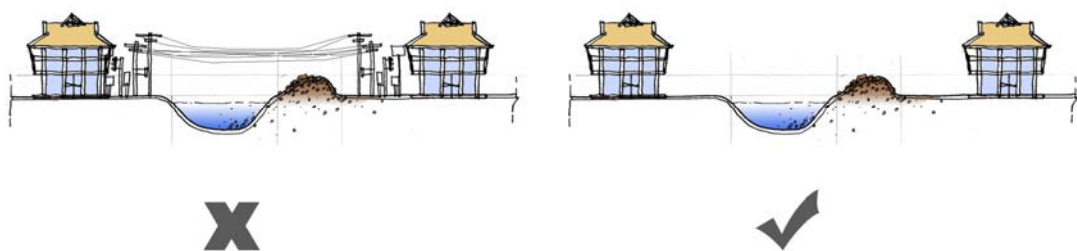
1. แนวทางการพัฒนา

1.1 ตำแหน่ง ควรพิจารณากำหนดตำแหน่งอาคาร และ สิ่งก่อสร้างทั้งหมด ซึ่งเป็นโครงสร้างใหม่ของพื้นที่ให้สอดคล้องกับการใช้สอย และสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของโครงสร้างใหม่ทั้งหมดนั้นชัดเจนไม่ให้สับสนกับโครงสร้างโบราณของพื้นที่ แต่ขณะเดียวกันต้องไม่ขัดหรือชิงเด่นกับโบราณสถาน ไม่กีดขวางหรือปิดบัง มุมมองสำคัญ

1.2 รูปแบบ ได้แก่การพิจารณารูปทรง วัสดุและสี ให้ดูกลมกลืน ต่อสภาพแวดล้อม พยายามเลือกใช้วัสดุท้องถิ่น และรูปแบบเทคนิค กลมกลืน หรือแบบเดียวกับโบราณสถานในพื้นที่

ภาพที่ 2.15 ควบคุมรูปร่าง วัสดุ และสีของอาคารไม่ให้มีอาคารรูปร่างแปลก หรือใช้วัสดุก่อสร้างผิดแปลกไป จากอาคารทั่วไปหรือมีสีสันทัดในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานหรือชุมชนโบราณ ควรเป็นอาคารที่มีรูปแบบ เรียบง่ายและเป็นแบบท้องถิ่น

ภาพที่ 2.16 ควบคุมการติดตั้ง ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ประกอบด้วย ป้าย สายไฟ ไม่ให้บังหรือผ่านแนวคูน้ำ – คันดินของชุมชนโบราณ²⁰

ภาพที่ 2.17 จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบห่างจากโบราณสถานพอสมควร และจัดทางเดินเท้าที่สะอาด ร่มรื่น

2.6 แนวคิดการสื่อความเพื่อการรับรู้

จากกฎบัตรอิโคโมสว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม²¹ ซึ่งเสนอแนะหลักการในการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการรับรู้ สามารถศึกษาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในพัฒนาการท่องเที่ยวของเวียงเจ็ดลินเพื่อการเรียนรู้จากการสื่อความหมายของโบราณสถาน และแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในพื้นที่

2.6.1 คำจำกัดความ

การสื่อความหมาย (Interpretation) คือ การบอกเล่าเรื่องราวของสถานที่ที่มีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้คนที่ท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบของพื้นที่ ซึ่งมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญอยู่ และใช้การสื่อความเพื่อสร้างความเข้าใจและ ส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อพื้นที่

²⁰ รูปภาพ. ปรับปรุงจากกรมศิลปากร.

²¹ เสาวลักษณ์ พงษชา ไปษยะนันท์. ผู้แปลจาก The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites – proposed final Draft นำเสนอโดย The ICOMOS Scientific Committee on Interpretation and Presentation.

เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน²²

2.6.2 วิธีการสื่อความหมาย

ได้จากการศึกษาทฤษฎีอิคอโมสว่าด้วยการสื่อความหมายเพื่อการสื่อสาร จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในอดีตที่ยังคงอยู่และนำเสนอสิ่งนั้นๆ โดยวิธีการสื่อความหมายต่อสาธารณชนเพื่อแสดงให้ผู้คนได้รับรู้และเกิดความเข้าใจในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยวิธีการสื่อความหมายมีรูปแบบหลายอย่างสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. การนำเสนอ (Presentation) คือ เป็นการสื่อสารเนื้อหา โดยผ่านการเรียบเรียงข้อมูล การเข้าถึงทางกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย ณ แหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้ การนำเสนอสามารถทำได้โดยวิธีการทางเทคนิคต่างๆ ซึ่งรวมถึง (แต่ไม่บังคับว่าจะต้องเป็น) องค์ประกอบต่างๆ อาทิ ป้ายแสดงข้อมูล การจัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดทัวร์เดินชมอย่างเป็นทางการ การบรรยาย และการนำเที่ยว และการนำเสนอด้วยสื่อด้วยมัลติมีเดีย

2. การสื่อความหมายด้วยการออกแบบ คือ การออกแบบพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยจุดเด่นของพื้นที่เหล่านี้ประกอบด้วย คุน้ำ – ดินดิน โบราณสถาน และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ควรมีความพยายามในการออกแบบพื้นที่ในการสื่อสารต่อสาธารณชน โดยการเปิดมุมมองให้มีความเชื่อมต่อกับโบราณสถานกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่หรือมีการสร้างสัญลักษณ์ที่สำคัญของพื้นที่ให้เกิดขึ้น เพื่อสื่อความหมายของความเป็นชุมชนโบราณที่มีประวัติศาสตร์และมีคุณค่าที่สังคมควรจะได้รับทราบและเรียนรู้

การออกแบบพื้นที่ประวัติศาสตร์โดยใช้การแสดงสัญลักษณ์ เป็นการออกแบบพื้นที่โดยการแสดงสัญลักษณ์ต่างๆ (Symbol) ในการสื่อสาร เช่น การออกแบบพื้นที่โบราณสถาน ซึ่งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม โดยใช้นาข้าวเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายในการเข้าถึงพื้นที่แทน เพื่อให้ผู้คนได้รับรู้และทำความเข้าใจในพื้นที่แทนคำอธิบายด้วยตัวหนังสือ

3. การจัดแสดงคำอธิบายและการสื่อความหมาย (Presentation and Interpretation) คือ การสื่อให้ผู้เยี่ยมชมทราบถึงประวัติที่มาของสถานที่ เช่น การก่อตั้งล่มสลายเรื่องความเป็นอยู่ กิจกรรมต่างๆ โดยผู้จัดการแหล่งมรดกนั้นจะต้องศึกษาและตัดสินใจเรื่องราวที่น่าสนใจที่สุด การเลือกใช้สื่อต้องมีความระมัดระวัง มิให้ไปรบกวนและสร้างความเสียหายให้แก่มรดกนั้น เช่น การจัดแสดง แสง สี เสียง หรือการติดป้ายไปรบกวนทัศนียภาพ

²² อิคโมสไทย. การสื่อความหมายในการอนุรักษ์ จากสถาบันอุทยานมรดกชุมชน. พฤศจิกายน 2551.

พื้นที่นั้นอาจใช้สื่ออื่นๆ เพื่อช่วยในการสื่อความหมายดียิ่งขึ้น เช่น แผ่นพับ โบปปลิว หนังสือแนะนำ ตัวอย่างวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง

4. ผู้สื่อความหมาย-วิทยากรประจำแหล่ง (Site Interpreter) คือ เจ้าหน้าที่และอาจเป็นอาสาสมัครในชุมชน ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในพื้นที่ โดยทำหน้าที่ชั่วคราวหรือถาวร ในการถ่ายทอดข้อมูลความสำคัญทางประวัติศาสตร์สู่สาธารณชน ทั้งนี้รวมถึงการจัดกิจกรรมของชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในการบรรยายต่อสาธารณะ และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากการเรียนรู้จริง การฝึกอบรมผู้ที่สนใจมาเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อความหมายกับชุมชนในท้องถิ่น²³ นับเป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้คนและชุมชนได้ตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น

วิธีการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่และสื่อความหมายให้ได้รับรู้และเห็นคุณค่าร่วมกัน และเป็นการสร้างจิตสำนึกในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แก่สาธารณชนโดยทั่วไป

2.6.3 หลักการในการพัฒนาการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการรับรู้ จากกฎบัตรการสื่อความหมายได้กำหนดหลักการสำคัญ 7 หลักการ²⁴ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการสื่อความหมายและการนำเสนอที่เหมาะสมในสภาพการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อความหมายและการนำเสนอในรูปแบบใดหรือด้วยสื่อแบบใด เมื่อพิจารณาแล้วมีหลักการที่เกี่ยวข้อง 3 หลักการ ดังนี้

หลักการที่ 1 : การเข้าถึงและการทำความเข้าใจ (Access and Understanding) เป็นการสื่อความหมายและการนำเสนอไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดที่เหมาะสม ควรจะมีความสะดวกต่อสาธารณชน ในการเข้าถึงแหล่งมรดกวัฒนธรรมทั้งทางกายภาพ

1. การสื่อความหมายและการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ ควรจะสร้างเสริมประสบการณ์ เพิ่มพูนความเคารพและความเข้าใจของสาธารณชน และสื่อสารถึงความสำคัญของการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรม

2. การสื่อความหมายและการนำเสนอ ควรจะส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนได้คำนึงถึงความรับรู้ของตนเองที่มีต่อแหล่ง และสร้างความสัมพันธ์อย่างมีความหมาย

²³ กิจกรรมการสื่อความหมาย ควรนำเสนอความสำคัญของแหล่งโบราณสถาน วัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติกันอยู่ตั้งแต่อดีตในยุคสมัยต่าง ๆ และในท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ โดยไม่ละเลยถึงวัฒนธรรมและภาษาของชนกลุ่มน้อย.

²⁴ เสวตลักษณ์ พงษา ไปษยะนันท์. ผู้แปลจาก The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites – proposed final Draft นำเสนอโดย The ICOMOS Scientific Committee on Interpretation and Presentation.

กับแหล่งโดยให้ภูมิรู้ – รวมทั้งสภาพความจริง โดยควรมีเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจและการเรียนรู้สืบเนื่องต่อไป

3. โปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะระบุและประเมินผู้รับข้อมูลทั้งในด้านจำนวนประชากร และด้านวัฒนธรรม อีกทั้งจะต้องพยายามอย่างยิ่งในการสื่อสารถึงคุณค่าความสำคัญของแหล่งให้เข้าถึงผู้รับข้อมูลที่หลากหลาย

4. ความหลากหลายของภาษาในกลุ่มผู้เข้าชมแหล่ง และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ควรจะนำมาเป็นประเด็นพิจารณาสำหรับโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย

5. กิจกรรมการสื่อความหมายและการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ควรมีส่วนที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ทางกายภาพด้วย

6. ในกรณีที่มีการเข้าถึงแหล่งทางกายภาพถูกจำกัด เนื่องจากประเด็นการอนุรักษ์ ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม การใช้สอยที่ถูกปรับเปลี่ยนไป หรือด้วยประเด็นความปลอดภัย ควรจะจัดให้มีการสื่อความหมายและการนำเสนอออกแหล่ง

หลักการที่ 2 : แหล่งข้อมูล (Information Sources) เป็นการสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานที่รวบรวมขึ้นด้วยวิธีการทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงอยู่

1. การสื่อความหมายควรจะต้องประกอบด้วยข้อมูลทั้งแบบมุขปาฐะ และข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรหลักฐานที่เป็นวัตถุ รูปแบบประเพณี และความหมายต่างๆ ที่ผูกพันอยู่กับแหล่ง อีกทั้งจะต้องมีการระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูลเหล่านั้นอย่างชัดเจน

2. การสื่อความหมายควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้าแหล่งและสภาพแวดล้อมโดยละเอียดและโดยศาสตร์ที่หลากหลาย แต่ก็จะต้องตระหนักว่า การสื่อความหมายที่มีคุณค่าจะต้องรวมถึงการพิจารณาสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นบ้าน และเรื่องเล่าต่างๆ ด้วย

3. ในแหล่งประวัติศาสตร์ที่การเล่าเรื่องราวแบบพื้นบ้าน หรือความทรงจำของผู้ที่มีส่วนในประวัติศาสตร์เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่ง โปรแกรมการสื่อความหมายควรผนวกแหล่งข้อมูลเหล่านี้เข้าไปด้วย ไม่ว่าจะโดยทางอ้อมผ่านทางโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อความหมาย หรือโดยทางตรงผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของวิทยากรประจำแหล่ง

หลักการที่ 3 : บริบทและสภาพโดยรอบ (Context and Setting) การสื่อความหมายและการนำเสนอของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องในระดับกว้าง กับบริบทและสภาพโดยรอบทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ

1. การสื่อความหมายควรจะค้นคว้าถึงความสำคัญของแหล่งในบริบทที่หลากหลายของประวัติศาสตร์การเมือง จิตวิญญาณ และศิลปะ อีกทั้งจะต้องพิจารณาทุกแง่มุมของความสำคัญของแหล่งได้แก่ ภูมิวัฒนธรรม สังคม และสภาพแวดล้อม

2. การสื่อความหมายสู่สาธารณะ ของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรจะต้องมีการจำแนก และระบุอย่างชัดเจนถึงอายุสมัยของช่วงเวลาที่แหล่งนั้นๆ ได้มีวิวัฒนาการมาและอิทธิพลต่างๆ ที่มีต่อวิวัฒนาการของแหล่งช่วงสมัยต่างๆ ที่มีผลต่อความสำคัญของแหล่งจะต้องได้รับการเคารพ

3. ภูมิทัศน์โดยรอบแหล่ง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพทางภูมิศาสตร์นั้น เป็นส่วนหนึ่งของความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่ง ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ในการสื่อความหมายด้วย

4. องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ของมรดกในแหล่ง อาทิ แบบแผนทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เรื่องเล่า วัฒนธรรม ประเพณีที่มีคุณค่าของพื้นที่โดยเฉพาะ ควรจะได้รับการให้ความสำคัญและรวมอยู่ในการสื่อความหมายด้วย

2.7 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เนื่องด้วยการท่องเที่ยว คือ หนทางหลักแห่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์จะต้องสร้างโอกาสให้ทั้งประชาชนในท้องถิ่น และผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์รับรู้ และเข้าใจในมรดกและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ที่หลากหลาย **จากกฎบัตรเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม²⁵** มีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ

2.7.1 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. **โครงการพัฒนาการท่องเที่ยว** และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการสื่อความหมายของพื้นที่นั้น ต้องมีการคำนึงถึงสุนทรียภาพ ทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและลักษณะเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางสายตาในภาพรวมที่กว้างที่สุดของมรดกทางวัฒนธรรม โดยควรคิดถึงการใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นอันดับแรก และคำนึงถึงลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น

²⁵ กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม INTERNATIONAL CULTURAL TOURISM CHARTER รับรองในที่ประชุมสามัญครั้งที่ 12 ของ ICOMOS ที่ประเทศเม็กซิโก ตุลาคม 1999.

อีกทั้งการสื่อความหมายและการพัฒนาการท่องเที่ยวควรอยู่ในพื้นฐานความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญในพื้นที่ อีกทั้งในการค้นคว้าเพื่อศึกษาข้อมูลในการนำมาพัฒนาพื้นที่ ถือเป็นส่วนสำคัญในความเข้าใจและสร้างพื้นที่ให้เกิดคุณค่า

2. การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ต้องผ่านกระบวนการ การวางแผน การจัดการ ซึ่งคำนึงถึงคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมโดยจำกัดให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีคุณค่านั้นให้น้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงผลกระทบของจำนวนของผู้มาเยือนที่มายังแหล่ง ความผสมกลมกลืน ความสมดุลของระบบนิเวศ การเข้าถึง และการคมนาคมขนส่ง สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น หากระดับของการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลให้เกิดผลกระทบจนไม่อาจจะยอมรับได้ ข้อเสนอในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจะต้องได้รับการปรับแก้ไข

ภาพที่ 2.18 มีการจัดระยะพื้นที่จอดรถหรือพื้นที่บริการให้อยู่ห่างจากแนวคันดิน และพัฒนาเป็นเส้นทางเดินเท้าเข้าไป

3. การท่องเที่ยวในเขตมรดกทางวัฒนธรรม ควรมีการจัดการนักท่องเที่ยวที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการโฆษณา และประชาสัมพันธ์มรดกนั้นอันเนื่องมาจากความประทับใจของนักท่องเที่ยวความน่าสนใจถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชนเอง อีกทั้งต้องคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว (Need or Visitor) อาทิเช่น การต้อนรับที่เป็นมิตร ความปลอดภัย ความสะอาด ความสะดวกสบายของพื้นที่ มีข้อเสนอแนะการท่องเที่ยว เช่น การแต่งกาย ทัศนคติทางศาสนา ข้อห้ามต่างๆ ในศาสนสถาน

นอกจากนี้การเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ อาจมีพฤติกรรมการทำลายและการสร้างความเสียหายที่จะเกิดในพื้นที่ (Vandalism Damage) ทั้งจากนักท่องเที่ยวและคนใช้พื้นที่ โดยจะต้องปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักห่วงแหนแหล่งมรดกนั้น หรืออาจต้องใช้มาตรการควบคุม โดยยูเนสโกได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้เป็นหัวข้อดังนี้

2.7.2 จากกฎบัตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Charter of Cultural Tourism) ซึ่งกำหนดโดยสภาการอนุรักษ์สถานระหว่างประเทศ (icomos)²⁶ ซึ่งเสนอแนะแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. การจัดการนักท่องเที่ยว (Visitor management) ด้วยปริมาณนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป อาจเกิดความเสียหายแก่แหล่งมรดกนั้น การสร้างสถานที่ที่น่าสนใจอื่นหรือการสร้างสวนสาธารณะ ซึ่งอาจช่วยลดความแออัดของนักท่องเที่ยวได้ และมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าชมในพื้นที่เป็นการช่วยในการควบคุมพฤติกรรมเข้าชมที่อาจสร้างความเสียหายได้ เช่น นักท่องเที่ยวมีการเอื้อมมือไปสัมผัสบริเวณโบราณสถานหรือแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ควบคุมไม่ให้จับต้อง อาจป้องกันด้วยการเว้นระยะห่างจากการชมเป็นระยะ 1 – 2 เมตร และมีการพัฒนาเส้นทางนักท่องเที่ยว โดยให้มีความเป็นธรรมชาติมีความร่มรื่นและเอื้อประโยชน์ต่อการใช้งาน

2. ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ควรมีการกระตุ้น และเตือนให้นักท่องเที่ยวทำตัวให้เหมือนเจ้าบ้าน ต้องให้ความเคารพศรัทธาต่อคุณค่าโบราณสถานและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น โดยเจ้าของสถานที่และประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือกันในการวางแผนอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

2.8 โครงการพัฒนาพื้นที่ และกรณีศึกษา

จากการศึกษาโครงการพัฒนาพื้นที่เวียงเจ็ดลินและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ชุมชนโบราณ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.8.1 โครงการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่²⁷

สภาพพื้นที่เวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน มีการขยายตัวความเจริญของเมืองเชียงใหม่เข้ามาใช้ประโยชน์ที่ดินในการเป็นสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนท้องถิ่น ทำให้ต้องมีความรีบเร่งในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่ที่นับวันจะถูกบุกรุกทำลายลงไป

²⁶ กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. INTERNATIONAL CULTURAL TOURISM CHARTER.

รับรองในที่ประชุมสามัญครั้งที่ 12 ของ ICOMOS ที่ประเทศเม็กซิโก ตุลาคม 1999.

²⁷ กรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่. โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่. 2552.

ดังนั้นกรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ได้เห็นความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีความสำคัญเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จึงได้มีโครงการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน โดยกำหนดหลุมขุดค้นในเขตพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จำนวน 5 หลุมขุดค้น โดยมีการกำหนดจุดกึ่งกลางเวียงเจ็ดลิน และกระจายตามทิศ ได้แก่ ทางทิศเหนือ ทางทิศใต้ ทางทิศตะวันออกและทางทิศตะวันตก ของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน (ขนาดหลุม 4x4 เมตร ขุดลึกเฉลี่ย 4 เมตร) รวมทั้งได้จัดแยกประเภทโบราณวัตถุและหลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบจากหลุมขุดตรวจ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทางโบราณคดีและนิเวศน์วัตถุต่างๆ เพื่อค้นหาร่องรอยหลักฐานของการอยู่อาศัยของชุมชนโบราณในเขตพื้นที่เวียงเจ็ดลิน และเป็นการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนและประวัติความเป็นมาจากหลักฐานทางโบราณคดี ประกอบกับเอกสารทางวิชาการโบราณคดี

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาโครงการ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน มาศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้ค้นพบ ซึ่งสามารถที่จะส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่และชุมชนในท้องถิ่นอันเป็นพื้นฐานให้เกิดความรักความหวงแหนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองต่อไป

กรณีศึกษา

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินนั้น มีความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษากกรณีศึกษาโครงการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งกรณีศึกษาที่ได้ศึกษานั้นมีความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง และแนวทางการอนุรักษ์ในการจัดทำแผนแม่บท จากการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการนำมาพิจารณาหาแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินต่อไป

2.8.2 การจัดทำแผนแม่บทโครงการบูรณะ และอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ เชียงใหม่

ในปี พ.ศ. 2530 เมืองเชียงใหม่ได้รับการบรรจุเข้าสู่โครงการอนุรักษ์นครประวัติศาสตร์แห่งชาติ ฉบับที่ 6 กรมศิลปากรจึงได้เริ่มทำการสำรวจแหล่งโบราณสถาน และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ และบริเวณใกล้เคียงที่ส่งผลกระทบ หรือมีความเกี่ยวข้องกับเมืองเชียงใหม่ ให้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ และศึกษาแนวทางดำเนินการปรับปรุงบูรณะ สภาพโบราณสถานให้คงความมั่นคงแข็งแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์โดยรวมของเมืองเชียงใหม่ในอดีต ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและแหล่งทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้าน

เศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ และยังส่งผลให้เกิดความรักความหวงแหน ในมรดกทาง ศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป

แผนแม่บทโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ เป็นแผน กำหนดกิจกรรมเป้าหมายการอนุรักษ์พัฒนาโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี รวมถึง สภาพแวดล้อมบริเวณเมืองเชียงใหม่ให้มีสภาพที่ดีสมบูรณ์ และมีทัศนียภาพที่งดงาม เพื่อฟื้นฟู แหล่งวัฒนธรรมโบราณ ซึ่งเคยมีพื้นฐานทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง และศาสนาที่ ชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ในการจัดทำแผนแม่บทโครงการบูรณะ และอนุรักษ์เมือง ประวัติศาสตร์เชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ทั้งในด้านโบราณคดีและ ประวัติศาสตร์ โดยที่การท่องเที่ยวจะต้องไม่มีผลกระทบต่อ ในเชิงทำลายโบราณสถานและลดคุณค่า ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

โดยมีกรมศิลปากร และหน่วยงานอื่นๆ รับผิดชอบโครงการนี้ แผนนี้จะเข้าเป็น ส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 แผนแม่บทนี้มีผลในการ ปฏิบัติได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2554 มีระยะเวลาในการดำเนินงาน 15 ปี โดยสามารถแบ่ง แผนการพัฒนาพื้นที่ออกเป็น 4 แผน ประกอบด้วยแผนการพัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้

1. แผนการอนุรักษ์และพัฒนา
2. แผนงานอนุรักษ์
3. แผนงานการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์
4. แผนงานบริการวิชาการและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ ต้องมีแนวทางในการที่จะ นำเรื่องราวในอดีตและสิ่งที่ดีงามตกทอดมาถึงทุกวันนี้ เพื่อการฟื้นฟูให้มีชีวิตชีวาและให้มี บรรยากาศแต่ครั้งโบราณ ทั้งนี้ต้องมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันด้วย อันเป็นการ ก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ที่จะโน้มน้าวจิตใจชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ ศึกษาหา ความรู้ และเพื่อให้ผู้ที่มาเที่ยวชมเกิดความเพลิดเพลิน เป็นการทำให้ได้สู่ชุมชนในท้องถิ่นและ ประเทศชาติ

ในด้านการทำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูด นักท่องเที่ยว ได้แก่การจัดแสดง แสง เสียง ที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของเมือง ความสำคัญของโบราณสถาน ช่วงเหตุการณ์สำคัญในอดีตรวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟู ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างขาดความเข้าใจและลึกซึ้งใน ประเพณีนั้นๆ

2.8.3 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองโบราณเชียงใหม่

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์นี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาพื้นที่เมืองโบราณเชียงใหม่ โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเชื่อว่าปัจจัยนี้จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานตลอดจนการยกระดับทัศนียภาพในพื้นที่เขตเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต
2. องค์ประกอบด้านการออกแบบ ซึ่งจะเน้นการปรับปรุงทางกายภาพ และนำเกณฑ์การออกแบบด้านภูมิสถาปัตยกรรมมาใช้ ซึ่งได้แก่ การออกแบบตามภาพลักษณ์ (Image) เดิมของเมืองกับการพิจารณาด้านหน้าที่ (Function) ของพื้นที่นั้นๆ ทั้งนี้ในการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ พยายามให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านภาพลักษณ์และประโยชน์ใช้สอย โดยกรมศิลปากร เทศบาลเวียงเชียงใหม่ และประชาชนในพื้นที่ต่างต้องได้รับความพึงพอใจและได้ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่อย่างสมบูรณ์

2.9 สรุป

จากแนวคิดที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวนั้น ได้ความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในอดีตที่เน้นการอนุรักษ์เฉพาะโบราณสถานที่สำคัญเพียงอย่างเดียว มาเป็นการอนุรักษ์ที่ครอบคลุมไปถึงพื้นที่สภาพแวดล้อมของพื้นที่ด้วย โดยการอนุรักษ์โบราณ คูน้ำ - คันดิน และแหล่งโบราณคดีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถนำแนวคิดทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมมาพัฒนาพื้นที่ให้เกิดสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาประยุกต์ใช้ในสภาพปัจจุบันของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน และเป็นแนวทางการอนุรักษ์ ปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินที่มีความอุดมสมบูรณ์และงดงามทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ในสมัยก่อนให้คงอยู่ตลอดไป และยังต้องการให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า และความสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ สถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และนักท่องเที่ยวที่สนใจมีส่วนร่วมในการช่วยกันดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาที่จะนำเสนอในวิทยานิพนธ์นี้

ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณ ในแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน และตำนานพื้นเมืองที่กล่าวถึงชุมชนพื้นเมืองในภาคเหนือ และข้อมูลทางมนุษยวิทยาเกี่ยวกับลัวะ ซึ่งเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่เริ่มสร้างเวียงเจ็ดลินขึ้น ข้อมูลทางด้านโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นของกรมศิลปากร โดยข้อมูลเหล่านี้จะนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินต่อไป

3.1 ประวัติความเป็นมา และการตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน

3.1.1 ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ - ลำพูน

ลักษณะภูมิประเทศของแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน มีลักษณะเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนอันเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสาย แนวเทือกเขาทางด้านตะวันตกเป็นเทือกเขาที่สูงใหญ่ คือ ดอยห่มฟ้า ดอยเชียงดาว พาดลงมาถึงเทือกเขาดอยบุญ ดอยสุเทพ เทือกเขาเหล่านี้ จัดเป็นป้อมปราการในการป้องกันข้าศึกเข้ามารุกราน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ลักษณะพื้นที่ของแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน จะเป็นพื้นที่ราบระหว่างภูเขา ระดับความสูงของพื้นที่แอ่งโดยรอบอยู่ในระดับ 500 เมตร¹ จากระดับน้ำทะเล โดยบริเวณกลางแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน มีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลจากทางทิศเหนือไปทางทิศใต้พอลงถึงฤดูฝนฝนตกหนักเกิดน้ำฝนไหลลงจากสันปันน้ำไปตามลาดเขาไหลมารวมกัน กลายเป็นลำธารหรือลำน้ำธรรมชาติแล้วเกิดเป็นแม่น้ำหลายสาขาไหลลงสู่แม่น้ำปิง แม่น้ำสาขาที่สำคัญได้แก่ แม่แตง แม่จืด แม่กวง แม่ชาน แม่ทา แม่ลี้ แม่แจ่ม บริเวณทางตอนใต้ของแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน นับตั้งแต่อำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงอำเภอฮอดจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเวียงเจ็ดลินจัดเป็นชุมชนโบราณที่อยู่ในเขตบริเวณนี้เป็นพื้นที่ ซึ่งมีเส้นทางลำน้ำธรรมชาติไหลพาดผ่านจากดอยสุเทพ ลงมาแล้วไหลไปบรรจบรวมกับแม่น้ำปิง

แอ่งเชียงใหม่ – ลำพูนทางตอนใต้เป็นบริเวณแนวเชื่อมต่อกับเทือกเขาดอยสุเทพ ซึ่งมีที่ราบกว้างและมีความอุดมสมบูรณ์ จากสภาพธรรมชาติของพื้นที่ป่าไม้ดอยสุเทพที่มีความสมบูรณ์ส่งผลให้เป็นแหล่งต้นน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ทำให้ให้เกิดลำน้ำธรรมชาติหลายสายไหล

¹ สวัสดิ์ อ่องสกุล. ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน. โครงการวิจัย. 2543.

ผ่านลงมาจากเชิงดอยสุเทพ โดยมีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญในการรองรับลำน้ำธรรมชาติจากดอย จึงปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณบริเวณที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นบริเวณที่มีแม่น้ำปิง และลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านทำให้พื้นที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์ พืชพรรณธรรมชาติมีความเขียวชอุ่มเกือบตลอดทั้งปี และพื้นที่ป่าไม้กลายเป็นแหล่งอาหารที่มีความสมบูรณ์อย่างสูง

ลักษณะทางกายภาพเช่นนี้ จึงส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชนโบราณ ที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นกว่าพื้นที่บริเวณอื่น เพราะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำปิง และมีลำน้ำธรรมชาติจากเชิงดอยสุเทพไหลผ่านเกิดเป็นหนองน้ำ บึง และมีน้ำตลอดทั้งปีทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความชุ่มชื้น ดินดีอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ – ลำพูน มีการตั้งถิ่นฐานและสร้างที่อยู่อาศัยบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยกระจายอยู่บริเวณแม่น้ำปิงอย่างหนาแน่น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานจึงเป็นลักษณะแนวยาวตามแม่น้ำ และสร้างบ้านเรือนตั้งตามบริเวณพริ้วดินธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ริมแม่น้ำที่เกิดจากการทับถมของตะกอนในช่วงฤดูฝน ส่งผลให้ดินมีความชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและตั้งถิ่นฐานเป็นที่ยู้อาศัย ชุมชนโบราณในบริเวณนี้จึงมีการขุดคูน้ำ และสร้างคันดินขึ้นล้อมรอบเมืองโดยมีรูปแบบเวียง และขนาดแตกต่างกันออกไป²

เช่นเดียวกับชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน ที่มีเหตุผลในการสร้างเวียงโดยการขุดคูน้ำ และสร้างแนวคันดินตามลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพของพื้นที่เชิงเขาดอยสุเทพ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญ การเลือกสร้างชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลินขึ้นบริเวณนี้ได้อาศัยทรัพยากรน้ำ หรือลำน้ำธรรมชาติจากดอยสุเทพไหลผ่านเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมือง โดยลำน้ำธรรมชาติสายแรกคือ ลำน้ำห้วยแก้วไหลจากดอยสุเทพมาทางด้านทิศตะวันตก ผ่านเข้ามายังคูเมืองทางด้านทิศใต้ ส่วนลำน้ำธรรมชาติสายที่สองคือ ลำน้ำห้วยช่างเคียนเป็นลำน้ำธรรมชาติที่ไหลจากดอยสุเทพทางด้านทิศเหนือ แล้วไหลผ่านเข้ามายังคูเมืองแล้วเชื่อมกับลำน้ำห้วยแก้วก่อนที่จะระบายไปยังอ่างแก้ว ด้วยเหตุผลทางด้านกายภาพจึงพิจารณาได้ว่าการสร้างเวียงเจ็ดลินที่มีลักษณะเป็นวงกลมนั้นเป็นไปตามแนวลำน้ำธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ในการสร้างแนวคูน้ำ – คันดิน จึงปรับไปตามสภาพเส้นทางลำน้ำธรรมชาติ เพื่อใช้ในการเป็นขอบเขตของเมือง และใช้ในการรองรับน้ำในฤดูฝนและป้องกันน้ำท่วม รวมถึงการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคของชุมชนในการทำการเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนในเวียงเจ็ดลิน

² สุรพล คำวิหิกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา: สำนักพิมพ์แห่ง

3.1.2 การตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน

เนื่องด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติในพื้นที่ภาคเหนือ บริเวณแอ่งเชียงใหม่-ลำพูนทางตอนใต้ จึงปรากฏร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในพื้นที่ชั้น หนึ่งในชุมชนโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณนี้คือ เวียงเจ็ดลิน ตั้งอยู่ที่ราบเชิงดอยสุเทพระหว่างลำห้วยแก้วและลำห้วยช่างเคียน ในเขตตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยยังคงปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คุน้ำ – คันดิน ซึ่งบริเวณทางทิศตะวันออกของเวียงเจ็ดลินแนวคันดินบางช่วงยังมีสภาพสมบูรณ์ จากการขุดค้นของกรมศิลปากรได้ค้นพบ เศษจานชาม ภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมล้านนา ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน ไห เศษเครื่องมือหินกะเทาะเป็นภาชนะในยุคหิน³ หลักฐานการขุดค้นพบได้แสดงให้เห็นถึงชุมชนโบราณที่สร้างโดยกลุ่มคนพื้นเมืองหรือชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมหินเก่าและเครื่องมือหิน⁴ ตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งจากเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับล้านนาหรือชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน⁵ เป็นข้อมูลสนับสนุนว่า กลุ่มชุมชนพื้นเมืองที่อยู่อาศัยในพื้นที่เชิงดอยสุเทพมาเป็นเวลานาน และผู้เป็นเจ้าของเครื่องมือหินเหล่านี้ที่ปรากฏเป็นหลักฐานทางโบราณคดีได้แก่ พวกชุมชนพื้นเมือง ลัวะ

พื้นที่บริเวณเชิงดอยสุเทพอันเป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน แต่เดิมเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะ หรือลวะ⁶ มาก่อน ซึ่งลัวะช่วยกันสร้างเวียงเป็นที่อยู่ โดยการขุดพูนดินขึ้นเป็นคันดินโดยรอบเมืองเพื่อป้องกันข้าศึกมาโจมตีและให้ชื่อว่า “นารัฐะ” หรือเวียงลัวะ เมื่อสร้างเวียงนารัฐะอยู่บนพื้นที่ราบแล้วน้ำมักจะท่วมทุกปี จึงได้พากันอพยพไปสร้างเวียงแห่งใหม่ในพื้นที่สูง และน้ำไม่ท่วมอยู่บนที่ราบเชิงดอยสุเทพ มีลำน้ำห้วยแก้ว และลำน้ำห้วยช่างเคียนไหลผ่านเวียงอันเป็นที่ตั้งของเวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน ในการขุดคุ้ยน้ำและแนวคันดินขึ้นเพื่อใช้ในการกักเก็บน้ำที่ได้จากลำน้ำธรรมชาติจากดอยสุเทพ เพื่อใช้ในฤดูแล้งและใช้ในการอุปโภคและบริโภคของชุมชน เนื่องด้วยพื้นที่มีแหล่งน้ำและลำน้ำธรรมชาติไหลพาดผ่าน จึงทำให้ดินดีเหมาะแก่การเพาะปลูก และตั้งเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่าพื้นที่บริเวณอื่น จึงนับเป็นการเริ่มตั้งชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลินขึ้นเป็นหลักแหล่ง ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องเรื่อยมา

³ กรมศิลปากร. เอกสารกองโบราณคดีเมืองเชียงใหม่ : โครงการอนุรักษ์และบูรณะเมืองประวัติศาสตร์.

ฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถาน กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี, 2530.

⁴ สุรพล คำวิฑูร. ล้านนา สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม. โครงการมรดกไทย. 2542.

⁵ ดูเพิ่มเติมใน. ณีภูฏวี ทศรัฐ. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ ลวะ. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2539.

ไกรสิน อุณใจจินต์. เวียงเจ็ดลิน: วากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6, 2547.

สรวิศ อ่องสกุล. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528.

⁶ สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ.

3.2 เวียงเจ็ดลินตามตำนานทางประวัติศาสตร์

จากเอกสารการสร้างเวียงเจ็ดลินตามตำนานทางประวัติศาสตร์แยกได้ คือ เวียงเจ็ดลินตามตำนานในพงศาวดารโยนกและเวียงเจ็ดลิน ตามตำนานสุวรรณคำแดงหรือตำนานเสอินทขิล ดังนี้

3.2.1 เวียงเจ็ดลินตามตำนานในพงศาวดารโยนก

เวียงเจ็ดลิน ที่ปรากฏหลักฐานขอบเขตคันดินรูปวงกลม 2 ชั้น ระหว่างคูน้ำบริเวณดอยสุเทพ หลักฐานด้านเอกสารตามตำนานได้กล่าวถึงชื่อ “เวียงเจ็ดลิน” ไว้ว่า

ในรัชกาลพญาสามฝั่งแกน ครั้นทำศึกจากเมืองสุโขทัยในสมัยพระเจ้าไสลือไท ยกทัพมาประชิดเมืองเชียงใหม่ เกิดการประลองฝีมือ ทหารแทนการต่อสู้ทำสงครามกัน ปรากฏฝ่ายเชียงใหม่สามารถประลองได้รับชัยชนะ เป็นเหตุให้ทัพฝ่ายสุโขทัยถอยกำลังออกไปตั้งค่ายพักกำลังพลอยู่ที่ดอยเจ็ดลิน พร้อมทั้งพระเจ้าไสลือไท ได้ขึ้นไปทรงดำเศียร (อาบน้ำ-สระผม) ที่ดอยผาลาดก่อนการยกทัพกลับเมืองสุโขทัย เมื่อทัพสุโขทัยกลับไปแล้ว พญาสามฝั่งแกนได้ถือเอานิมิตที่พระเจ้าไสลือไทขึ้นไปสรงน้ำ ณ ดอยผาลาดแล้วเกิดมีใจเล็งสงครามจนยกทัพกลับไปนั้น เป็นสาเหตุให้พญาสามฝั่งแกนสถาปนาเวียงลัวะเดิมให้ขึ้นเป็นเวียงเจ็ดลินขึ้นที่บริเวณดอยเจ็ดลิน⁷

จากตำนานดังกล่าวพิจารณาได้ว่า คือ ตำแหน่งที่ตั้งเวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน⁸ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกระยะทางเฉลี่ย 5 กิโลเมตร ดังนั้น เวียงเจ็ดลินจึงได้เริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่สมัยพญาสามฝั่งแกนหรือราวหลังพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา

3.2.2 เวียงเจ็ดลินตามตำนานสุวรรณคำแดงหรือตำนานเสอินทขิล

จากเอกสารที่กล่าวถึงเวียงเจ็ดลินในตำนานพื้นเมืองสุวรรณคำแดงหรือตำนานเสอินทขิล ซึ่งได้กล่าวถึง เวียงเจ็ดลินและในตำนานมีรายละเอียดเพิ่มเติมว่า

เมื่อพวกชุมชนพื้นเมืองลัวะสร้างเวียงนารัฐะอยู่บนพื้นที่ราบแล้ว น้ำมักท่วมทุกปี ชาวลัวะจึงขอให้ฤาษีที่บริเวณที่ควรสร้างเวียงใหม่ ซึ่งอยู่ที่สูงและน้ำไม่ท่วมถึงฤาษีแนะนำให้สร้างเวียงขึ้นบริเวณพื้นที่เชิงดอยสุเทพและให้ชื่อว่า “เวียงเชษฐบุรี” หรือเวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน จึงทำให้

⁷ ตำนานพงศาวดารโยนก.

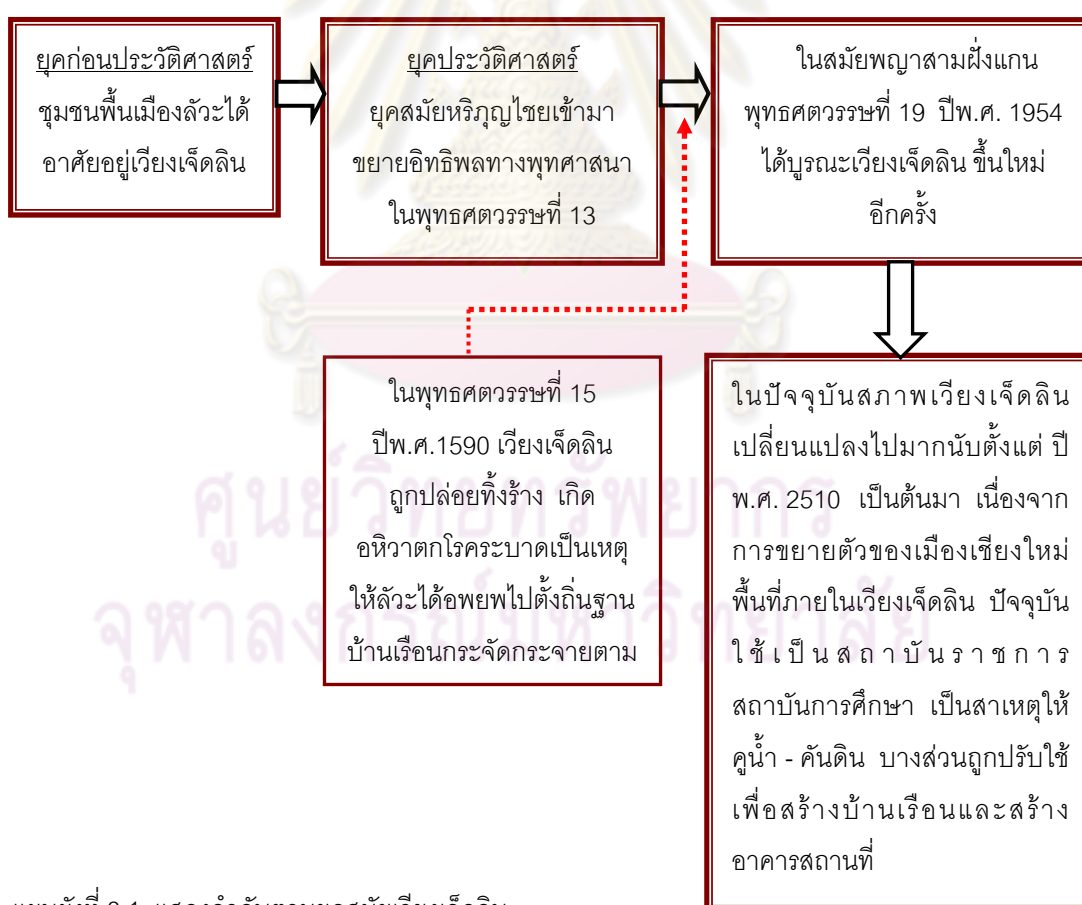
⁸ ไกรสิน อุณใจจินต์. แผนแม่บท : โครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์เชียงใหม่. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 กรมศิลปากร. 2544.

ชาวพื้นเมืองลัวะพากันขึ้นไปสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ในพื้นที่เชิงดอยสุเทพอยู่ติดระหว่างห้วยแก้วกับห้วยช่างเคี่ยน โดยมีพญาสระเกศเป็นผู้ปกครององค์แรก และมีขุนหลวงเชื้อสายลัวะปกครองสืบต่อเรื่อยมาจนถึงสมัยปกครองของขุนหลวงวิลังคะ^๑

จากตำนานพิจารณาได้ว่า เวียงเจ็ดลินในตำนานพื้นเมืองสุวรรณคำแดงหรือตำนานเสาอินทขิลนั้น เป็นเวียงที่ตั้งอยู่บริเวณเชิงดอยสุเทพเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะหรือละว้ามาก่อน ซึ่ง ลัวะ ได้ช่วยกันสร้างชุมชนและพัฒนากลายเป็นเวียงในสมัยพญาสามฝั่งแกน โดยลัวะได้ขุดพูนดินขึ้นเป็นคันดินโดยรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม และให้ชื่อว่า “นารัฐะ” หรือเวียงลัวะ

3.3 ลำดับตามยุคสมัยเวียงเจ็ดลิน

สามารถแบ่งลำดับตามยุคสมัยเวียงเจ็ดลิน เป็น 2 ช่วง คือ ในสมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยยุคประวัติศาสตร์

แผนผังที่ 3.1 แสดงลำดับตามยุคสมัยเวียงเจ็ดลิน

^๑ ประชุมตำนานล้านนา เล่ม 1, หน้า 140.

3.3.1 ในสมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์

3.3.1.1 การสร้างเวียงเจ็ดลินเริ่มแรกในสมัยชุมชนพื้นเมืองลัวะ

เวียงเจ็ดลินในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เรียกว่า “เวียงเขมฺมฐบุรี” สร้างเริ่มแรกโดยชุมชนพื้นเมืองลัวะ¹⁰ เป็นชาวพื้นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานกระจายทั่วไปในภาคเหนือและหุบเขาที่สูงมักอยู่ใกล้แหล่งต้นน้ำ ลัวะมีหลายเผ่าแต่ในการศึกษานี้เป็นการกล่าวถึงลัวะในบริเวณเชิงดอยสุเทพ ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองที่เก่าแก่อยู่มานานและมีการสร้างเวียงลัวะขึ้นเป็นศูนย์กลางชนเผ่า นั่นก็คือพื้นที่เวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน

3.3.1.2 การวางแผนการใช้น้ำของชุมชนพื้นเมืองลัวะ

จากการศึกษาเอกสารทางโบราณคดีพิจารณาได้ว่า ในเวียงเจ็ดลินนั้น เป็นแหล่งต้นน้ำที่มีความใสสะอาดมาก เพราะมีความเชื่อครั้งโบราณว่าน้ำจากเวียงเจ็ดลิน เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนพื้นเมืองลัวะได้สร้างเวียงเจ็ดลินขึ้นบริเวณเชิงเขา ดอยสุเทพ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านทำให้พื้นที่มีความชุ่มชื้น จึงเหมาะต่อการทำการเกษตร ในการวางแผนการใช้น้ำของชุมชนพื้นเมืองลัวะได้มีแนวคิดโดยการขุดคูน้ำ - คันดินล้อมรอบพื้นที่ราบเชิงดอยสุเทพ คูน้ำในเวียงมีน้ำขัง มีคันดินภายในสูงชัน และส่วนที่เป็นเนินคูคันดินมีลักษณะแคบและเปลี่ยนแปลงระดับไปตามลักษณะภูมิประเทศ คูน้ำ - คันดินจึงมีลักษณะเป็นรูปวงกลม

ในการสร้างคูน้ำ - คันดินจากแนวคิดของชุมชนพื้นเมืองลัวะนั้น เพื่อใช้ในการรองรับน้ำจากดอยสุเทพ และยังรู้จักใช้แหล่งน้ำในการนำน้ำเข้ามาใช้ในการเกษตรกรรม และเพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน รวมไปถึงการใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง ซึ่งคูน้ำ - คันดินในเวียงเจ็ดลินได้อาศัยน้ำจากเชิงดอยสุเทพมาหล่อเลี้ยงคูเมืองจากลำน้ำธรรมชาติทั้งสองสาย ได้แก่ ลำห้วยแก้วและลำห้วยช่างเคี่ยน โดยมีการสร้างรางน้ำทั้ง 7 รางที่ใช้ชักน้ำเข้ามาในเวียงเจ็ดลิน¹¹ คำว่า “ลิน”¹² แปลว่า “รางน้ำ” หรือ “ท่อน้ำ” เวียงเจ็ดลิน จึงแปลว่า รางน้ำ 7 ราง ซึ่งหมายถึงเวียงที่อยู่ต้นน้ำมีเส้นทางน้ำ 7 เส้นทาง

¹⁰ นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มกราคม 2539.

¹¹ ถิ่น รัตกนก. อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ค้นพบลิน (รางน้ำ) ในเวียงเจ็ดลิน ปัจจุบันเก็บไว้พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

¹² สวัสดิ์ อ่องสกุล. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528

3.3.2 ในสมัยประวัติศาสตร์

3.3.2.1 การล่มสลายของอาณาจักรลัวะ

ในช่วงเวลาต่อมาชุมชนพื้นเมืองลัวะมีการปกครองโดยขุนหลวงวิลังคะ ลัวะยังอาศัยอยู่บริเวณเวียงเจ็ดลิน เพราะปัจจุบันลัวะยังอาศัยอยู่ตามแนวเชิงเขาตั้งแต่ดอยสุเทพ ลงไปถึงอำเภอหางดงหรือตามแนวอำเภอแมริม และสะเมิงตลอดจนที่อื่นๆ

การแตกสลายของชุมชนพื้นเมืองลัวะครั้งใหญ่เป็นรอยต่อระหว่างสมัย ชนพื้นเมืองกับสมัยทวารวดี อยู่ในราวประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 13 เรื่องราวประวัติศาสตร์ ในช่วงนี้แพร่หลายมาก ในตำนานสงครามระหว่างพระนางจามเทวีกับขุนหลวงวิลังคะ สาเหตุของ สงครามคงเกิดจากความไม่พอใจของชุมชนพื้นเมืองลัวะ หรือชาวลัวะพื้นเมืองที่ถูกคนที่มีความ วัฒนธรรมสูงกว่าเข้าแทรกแซง ขุนหลวงวิลังคะทำสงครามพ่ายแพ้ ลัวะส่วนหนึ่งกระจัดกระจาย ไปตามป่าเขาและตามที่ต่างๆ แต่ลัวะอีกส่วนหนึ่งยอมอยู่ภายใต้การปกครองของพระนางจามเทวี นับเป็นการสิ้นสุดสมัยชุมชนพื้นเมืองลัวะ พระนางจามเทวีแต่งตั้งขุนลัวะให้ปกครองชุมชน พื้นเมืองลัวะและให้ส่งส่วยเป็นประจำ ชุมชนพื้นเมืองลัวะคงรวมตัวกันอยู่ที่เชิงดอยสุเทพต่อมา¹³

ถึงแม้ว่าชุมชนพื้นเมืองลัวะจะล่มสลายไปในสมัยของขุนหลวงวิลังคะ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวลัวะกับคนล้านนายังปรากฏให้เห็นอยู่ในประวัติศาสตร์ เช่น ในสมัย พระเจ้ากาวิละระหว่าง พ.ศ.2325-2356 พื้นฟูเมืองเมืองเชียงใหม่ ได้จัดให้คนลัวะเดินจูงหมาเข้า เมืองก่อนหน้าพระองค์¹⁴ จากวัฒนธรรมประเพณีของลัวะนั้นมีพื้นฐานมาจากสิ่งเดียวกันคือ การนับถือผี ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ การบูชาเสาอินทขิล เป็นวัฒนธรรมประเพณีสืบทอดกันมา ทางเรื่องความเชื่อเรื่องผี ถึงแม้ในช่วงพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพล ชุมชนดั้งเดิมลัวะในเวียงเจ็ดลิน ยังคงนับถือความเชื่อเรื่องผี การบูชาบรรพบุรุษ ส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านวัฒนธรรมและ ประเพณีในปัจจุบันของเมืองเชียงใหม่ มีการบูชาเสาอินทขิลตามความเชื่อของชุมชนดั้งเดิมลัวะ ในอดีต

3.3.2.2 ในสมัยทวารวดี พ.ศ.1310 – 1311 พุทธศตวรรษที่ 13

ในขณะเดียวกันที่ลำพูน ก็มีเมืองชื่อทวารวดี ตามตำนานการสร้าง เมือง พระนางจามเทวี ธิดากษัตริย์เมืองละโว้เสด็จขึ้นมาครองแคว้นทวารวดี ใน พ.ศ.1310- 1311 ครั้งนั้นพระนางจามเทวีได้พาบริวารข้าราชการที่เชี่ยวชาญในศิลปวิทยาการต่างๆ ขึ้นมา ด้วยแคว้นทวารวดีจึงได้รับเอาพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมละโว้มาใช้ในการพัฒนาจนเจริญ ขึ้นเป็นแคว้นใหญ่ เนื่องจากทวารวดีเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญและเป็นชุมทางการค้า

¹³ สรัสวดี อ๋องสกุล. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528.

¹⁴ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. ตำนานเมืองเชียงใหม่. พ.ศ. 2538 หน้า 17.

ในขณะที่ชุมชนพื้นเมืองลัวะพ่ายแพ้ต่อสงครามครั้งสมัยขุนหลวงวิลังคะ นับแต่นั้นมาเวียงเจ็ดลินที่เคยเป็นชุมชนพื้นเมืองลัวะมีขุนหลวงวิลังคะปกครองต้องยอมอยู่ภายใต้การปกครองของพระนางจามเทวี เป็นเหตุให้เวียงเจ็ดลินได้รับอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมละโว้และได้รับเอาพุทธศาสนาเข้ามา จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบ โดยการขุดค้นจากกรมศิลปากร นั้นพบว่ามีการสร้าง วัดกู่ดินขาว อยู่นอกเขตกำแพงทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีการขุดค้นพบ พระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้โดยกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่

ต่อมาในพ.ศ.1590 เวียงเจ็ดลินถูกปล่อยทิ้งร้าง เกิดอหิวาตกโรค ระบาดเป็นเหตุให้ลัวะ ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจัดกระจายตามป่าเขา ทำให้ ความสำคัญของเวียงเจ็ดลินขาดหายไปช่วงหนึ่ง

3.3.2.3 เวียงเจ็ดลิน ในสมัยพญามังราย พ.ศ. 1839

เมื่อพญามังรายได้เข้ายึดครองหริภุญไชยแล้วได้ประทับอยู่เพียง 2 ปี หลังจากนั้นทรงย้ายไปสร้างเวียงกุมกาม ใน พ.ศ. 1837 ก่อนจะย้ายมาสร้างเวียงเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 1839 โดยได้ร่วมกับพระสหายคือ พญางำเมืองและพ่อขุนรามคำแหงร่วมกันสถาปนา "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" ขึ้น พญามังรายได้พัฒนาเมืองเชียงใหม่ทั้งการก่อสร้างวัดวาอาราม รวมถึงรับเอาพุทธศานานิกายลังกาวงศ์เข้ามาเผยแผ่ในอาณาจักร ซึ่งทำให้พระภิกษุในล้านนา สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

บทบาทเวียงเจ็ดลิน ในสมัยพญามังรายก่อนที่จะสร้างเมืองเชียงใหม่ มีการตั้งถิ่นฐานเดิมของเวียงเจ็ดลินเป็นเวียงลัวะ ที่มีอารยธรรมสูงในอดีต หลังจากที่พญามังราย สถาปนาเมืองเชียงใหม่แล้ว ได้รับเอาวัฒนธรรมและคติความเชื่ออิทธิพลการบูชาเสาอินทขิล

การบูชาเสาอินทขิล พระองค์ทรงได้รับอิทธิพลการบูชาเสาอินทขิล ซึ่ง ถือเป็นเสาหลักเมืองของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ตามความเชื่อของชุมชนพื้นเมืองเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน พญาลัวะแนะนำว่าเวียงนี้หากให้อยู่ร่วมเย็นเป็นสุขก็ให้บูชากุมภภัณฑ์ และเสาอินทขิล หลังจากนั้นการตั้งเมืองเชียงใหม่ของพญามังราย ในปี พ.ศ.1839 ได้ยกฐานะเสาอินทขิล เป็นเสาหลักเมืองเชียงใหม่ จึงโปรดให้ยกรูปกุมภภัณฑ์และเสาอินทขิลประดิษฐานขึ้นใหม่บริเวณ สะดือเมือง¹⁵ ตามความเชื่อเรื่องดวงเมืองคัมภีร์มหาทักษา เพื่อให้ประชาชนได้สักการะกราบไหว้ และสร้างเป็นวัดขึ้นชื่อวัดอินทขิล หรือวัดสะดือเมือง

3.3.2.4 เวียงเจ็ดลิน ในสมัยพญาสามฝั่งแกน พ.ศ. 1954 – 1985

ในการค้นคว้าหลักฐานด้านเอกสารได้กล่าวถึงเวียงเจ็ดลิน ในสมัย พญาสามฝั่งแกน กษัตริย์เชียงใหม่ลำดับที่ 8 แห่งราชวงศ์มังราย ไว้ดังนี้

¹⁵ สะดือเมืองตามความเชื่อในสมัยพญามังราย เป็นส่วนกลางของร่างกายตามหลักทักษา ทัวไป เรียกว่า "สะดือเมือง"

เมื่อพญาสามฝั่งแกนเสด็จครองราชย์สืบต่อพระราชบิดาพญาแสนเมืองและท้าวยี่กุมกามพระเชษฐาของพระองค์ได้ยกกองกำลังจากเชียงใหม่ มาแย่งชิงราชสมบัติและพ่ายแพ้แก่พญาสามฝั่งแกน ได้เสด็จลงไปขอความช่วยเหลือจากพญาไสยฤาไท กษัตริย์แคว้นสุโขทัย โดยขอให้ยกกองทัพช่วยพระองค์แย่งชิงเมืองเชียงใหม่ พญาไสยฤาไทได้ยกกองทัพมาช่วยรบโดยได้มาตั้งกองทัพอยู่ที่เชิงดอยเจ็ดลิน แล้วเสด็จไปสร่งน้ำที่ดอยผาลาดหลวง¹⁶

ตั้งทัพอยู่ต่อมาได้ 7 วัน จึงถอยไปตั้งอยู่ที่เชิงดอยเจ็ดลินแล้วขึ้นไปชำระเคียวรเกล้ายังดอยผาลาดหลวง ช้างฝ่ายเจ้าแสนผานองเสนาบดี ก็ให้รีพลออกไปตั้งค่าย แต่แจ้งหัวรินจนถึงเชิงดอยเจ็ดลิน”

ผลของสงครามท้าวยี่กุมกามปราชัย หลังจากนั้นพญาสามฝั่งแกนจึงได้สร้างเวียงเจ็ดลินขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เจ้าสามพระยาฝั่งแกนจึงให้สร้างเวียงเจ็ดลิน และพญาสามฝั่งแกนได้ประทับอยู่ที่เวียงเจ็ดลินนี้ด้วยพญาสามฝั่งแกนโปรดให้ท้าวอ้ายราชบุตรพระองค์แรก ของพระองค์ไปประทับอยู่ข้างเวียงเจ็ดลิน และ 4 ปี ต่อมาท้าวอ้ายได้สิ้นพระชนม์ไปก่อนที่พระราชบิดาจะให้ครองราชย์แทนพระองค์

พ.ศ. 1952 ท้าวลก ราชบุตรลำดับที่หกของพญาสามฝั่งแกนได้ยกกำลังเข้ายึดอำนาจจากพระราชบิดา ในขณะนั้นพญาสามฝั่งแกนประทับอยู่ที่เวียงเจ็ดลิน ในขณะนั้นเจ้าพระยาสามผญาฝั่งแกนบ่อยู่เวียงใหม่ เท่ากับอยู่เวียง 7 ลิน.¹⁷

จากหลักฐานด้านเอกสารได้กล่าวถึงชื่อเวียงเจ็ดลิน ในสมัยพญาสามฝั่งแกนพระองค์ได้สถาปนาเวียงเจ็ดลินขึ้นที่บริเวณดอยเจ็ดลิน พระองค์มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเวียงเจ็ดลิน ขึ้นใหม่เพื่อใช้เป็นป้อมปราการป้องกันข้าศึกที่จะมารุกรานเชียงใหม่ ด้วยเหตุผลการสร้างเวียงเจ็ดลินเป็นเมืองป้อม ใช้ผังเป็นรูปวงกลม เพราะรัศมีสั้นที่สุด จากศูนย์กลางไปรอบกำแพงเมืองใช้เวลาเท่ากันทุกทิศทางทำให้สะดวกในการป้องกันศึกสงคราม¹⁸

¹⁶ ทิวา ศุภจรรยาและคณะ. ชุมชนโบราณในเขตภาคเหนือ – แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ. โครงการวิจัยชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹⁷ ทิวา ศุภจรรยาและคณะ. ชุมชนโบราณในเขตภาคเหนือ – แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ. โครงการวิจัยชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹⁸ ไกรสิน อุ่นใจจันต์. เวียงเจ็ดลิน: รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6, 2547.

นอกจากนั้นพญาสามฝั่งแกนใช้เวียงเจ็ดลินเป็นพระราชวัง ในการแปรพระราชฐานของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ดังหลักฐานในการเสด็จย้ายมาประทับ ณ เวียงเจ็ดลินเป็นที่ประทับพักผ่อน และได้ประทับที่เวียงนี้มากกว่าที่จะประทับอยู่ในเวียงเชียงใหม่ เนื่องจากธรรมชาติของดอยสุเทพที่ถือว่าเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ และความสำคัญของแหล่งน้ำที่เวียงเจ็ดลินเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ได้รับความจากดอยสุเทพและเป็นศูนย์กลางของเมือง ในสมัยต่อมาได้นำน้ำจากเวียงเจ็ดลินมาทำน้ำอบเพื่อส่งไปเป็นน้ำสรงพระธาตุดอยตุง

นับแต่พญาสามฝั่งแกน (พ.ศ. 1954) ถึงเจ้าหลวงพุทธวงศ์ (พ.ศ. 2369 – 2389) ในการสถาปนาเวียงเจ็ดลิน นี้อาจหมายถึงความถึงการกระจายความเจริญเข้ามาสู่เขตพื้นที่เชิงดอยสุเทพ โดยการให้ขุนนางหรือบุคคลในราชวงศ์มาปกครองดูแลขึ้นตรงต่อเมืองเชียงใหม่ ภายหลังจากที่เป็นเขตชุมชนที่อาศัยของกลุ่มคนพื้นเมืองตั้งแต่ระยะก่อนสมัยล้านนาดังนั้น ความเป็นเวียงหรือชุมชนที่มีความเจริญในสมัยประวัติศาสตร์ของล้านนา ก็ได้เริ่มต้นขึ้นที่เวียงเจ็ดลิน อีกครั้งตั้งแต่รัชกาลพญาสามฝั่งแกน หรือราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา

3.3.2.5 เวียงเจ็ดลิน ในสมัยเจ้าหลวงพุทธวงศ์ พ.ศ. 2475 – 2468

เวียงเจ็ดลิน ยังมีบทบาทความสำคัญมาจนถึงสมัยของเจ้าเจ็ดตน ดังสมัยของเจ้าหลวงพุทธวงศ์ ก็มาประทับที่เวียงเจ็ดลิน ในระหว่างที่มีเคราะห์ และในระหว่างปี พ.ศ. 2475 – 2468 เวียงเจ็ดลินก็ใช้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เชียงใหม่ ปัจจุบันไม่มีหลักฐานอาคารสิ่งก่อสร้างของโรงเรียนมหาดเล็กหลวงหลงเหลือให้ศึกษา

ภาพที่ 3.1 ลักษณะอาคารของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เชียงใหม่ เมื่อในสมัยในสมัยเจ้าหลวงพุทธวงศ์

ภาพที่ 3.2 รูปภาพนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงในอดีต ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน¹⁹

ภาพที่ 3.3 รูปภาพถ่ายมุมสูงของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2468 - 2475 สภาพพื้นที่ป่าไม้ยังคงมีความสมบูรณ์

3.3.2.6 สรุปลความเป็นมาของเวียงเจ็ดลินในอดีตจนถึงสมัยประวัติศาสตร์

จากการศึกษาและค้นคว้าทั้งจากเอกสาร และตำนานทางประวัติศาสตร์ไม่ได้เขียนเรื่องราวของเวียงเจ็ดลินโดยตรง แต่ได้กล่าวพาดพิงกับเวียงในฐานะสถานที่ที่มีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น ดังนั้นจึงจะเห็นว่าประวัติความเป็นมาของเวียงไม่ต่อเนื่อง จากข้อมูลเท่าที่หาได้ จึงพบข้อมูลเวียงเจ็ดลินบางสมัยเท่านั้น ได้แก่ การก่อตั้งเวียงของชุมชนพื้นเมืองลัวะ หลังจากนั้นอาจจะร้างไป หรือขาดการจดบันทึกมาถึงสมัยพญาสามฝั่งแกนราว พ.ศ. 1954 พระองค์ได้สถาปนาเวียงเจ็ดลิน และใช้เป็นพระราชวัง ในการแปรพระราชฐานของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ดังหลักฐานในการเสด็จย้ายมาประทับ ณ เวียงเจ็ดลิน เป็นที่ประทับพักผ่อน เนื่องจากธรรมชาติของดอยสุเทพที่ถือว่าเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ และความสำคัญของแหล่ง

¹⁹ รูปภาพจาก. ป้ายนิทรรศการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ.

น้ำในเวียงเจ็ดลิน หลังจากนี้ไม่มีหลักฐานกล่าวไว้ ต่อมาเวียงเจ็ดลินอาจจะเปลี่ยนแปลงฐานะหรือถูกลดความสำคัญลงหรืออาจจะร้างไปจนมาถึงสมัยราชวงศ์กาวิละ คำว่า เวียงเจ็ดลิน ก็ยังคงมีอยู่เรื่อยมา จนถึงปัจจุบันสามารถมองเห็นแนวคูน้ำ – คันดิน ได้ชัดเจนเกือบสมบูรณ์โดยเฉพาะตั้งแต่บริเวณสวนรุกขชาติจนถึงบริเวณโรงพยาบาลเทคโนโลยีราชชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ รวมทั้งยังมีโบราณสถานวัดกู่ดินขาวและแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่สำคัญและควรค่าต่อการศึกษา เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ต่อไป

3.4 ข้อมูลทางวัฒนธรรม

เนื่องจากไม่มีชุมชนพื้นเมืองลัวะอาศัยอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินในปัจจุบันนี้แล้ว จึงต้องสำรวจที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ในอำเภอสันป่าตอง บ้านเปียง จังหวัดเชียงใหม่เป็นชุมชนที่มีชุมชนพื้นเมืองลัวะ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่าในชุมชนอื่นในปัจจุบันที่มีการปะปนของชาวพื้นเมืองกับชุมชนพื้นเมืองลัวะรุ่นแรกๆ ที่มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี้มากกว่าร้อยปีแล้ว

จากการสำรวจประกอบกับศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโบราณในล้านนา²⁰ ดังนั้นข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาศึกษาซึ่งประโยชน์ในการศึกษาเรื่องแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะ และความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี เพื่อนำมาเปรียบเทียบเพื่อนำไปพิจารณาประกอบการจัดทำแผนแม่บท และเป็นแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินเพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวต่อไป

3.4.1 การศึกษาแบบแผนชุมชนพื้นเมืองลัวะ วัฒนธรรมและความเชื่อ

3.4.1.1 แบบแผนด้านการวางผังชุมชนพื้นเมืองลัวะ

การเกิดรูปแบบการวางผังของชุมชนที่มีคติความเชื่อ แบบผีบรรพบุรุษหรือแบบที่ได้รับศาสนาพุทธเข้ามา ทำให้เกิดรูปแบบการวางผังของชุมชนที่ลักษณะที่มีลานกลางหมู่บ้านเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยาเรื่อง ลัวะ

²⁰ สวัสดิ์ อ่องสกุล. ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ - ลำพูน. โครงการวิจัย. 2543.

และดูเพิ่มเติมจาก. นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มกราคม 2539.

ณัฐวี ทศรส. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ ลัวะ. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

อาคเนย์. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2539.

จากการสำรวจในพื้นที่ชุมชนพื้นเมืองลัวะ บ้านเปียง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอธิบายรูปแบบการวางผังของชุมชนได้ 2 รูปแบบดังนี้

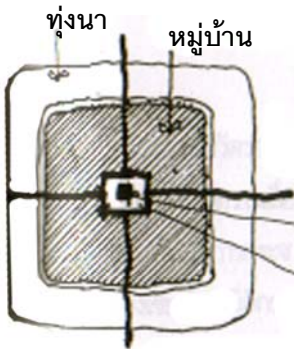
1. การวางผังชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ (ดูรูปแบบที่ 1)

ชุมชนพื้นเมืองลัวะ มีคติความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน หรืออาจเป็นกลไกที่ช่วยในเรื่องพฤติกรรมทางสังคมในชุมชนให้ดำรงชีวิตที่เป็นปกติ และสร้างความรักความสามัคคี ดังนั้นในการวางผังของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ในช่วงที่ยังคงมีความเชื่อทางการนับถือผีจึงมี **“ลานเมืองหรือข่วงเมือง”** เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งได้สร้างสัญลักษณ์ขึ้นในลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ **เสาไ้บ้าน เสาเมือง ต้นไม้มงคล** เพื่อใช้ในการเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหรือเป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมตามประเพณีตามคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น ในด้านการบวงสรวงบูชาญญเพื่อขอพรจากผี เทวดา ในหมู่บ้านเพื่อจะได้คุ้มครองป้องกันและดูแล การรำฟ้อน การเลี้ยงผีขุนหลวง วิลังคะ โดยเชื่อว่าสามารถปกป้องรักษาให้ความคุ้มครองปลอดภัยแก่ผู้คน รวมทั้งไร่นา พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่เพาะปลูกไร่นาโดยรอบหมู่บ้าน

2. การวางผังชุมชนเมื่อได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนา (ดูรูปแบบที่ 2)

เมื่อชุมชนมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานตามความเชื่อดั้งเดิมของตนจึงมีลักษณะเฉพาะมีจุดศูนย์กลาง เพื่อรวมจิตใจของชุมชนที่มีสัญลักษณ์ทางความเชื่อแตกต่างกันออกไป เมื่อพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองจึงได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชน ซึ่งตำแหน่งของวัดได้รับการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนา จากการศึกษพบว่าภายในหมู่บ้านมีการสร้างวัดเพิ่มขึ้นมาใหม่อีกแห่ง เมื่อมีการสร้างวัดซึ่งสถานที่เดิมที่มีการนับถืออยู่ เช่น หอเสื่อบ้าน หอผีอารักษ์ของหมู่บ้าน ซึ่งทั้งสองแห่งยังเป็นที่เคารพนับถือของชุมชนร่วมกัน โดยที่มีพื้นที่ **ข่วงบ้าน** ยังใช้ในการประกอบพิธีกรรมบางสรวงบูชาเกี่ยวกับผีอยู่ ส่วนพื้นที่ **ลานกว้างหรือลานเมือง** นั้นใช้ในการรองรับกิจกรรม พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางพุทธศาสนา

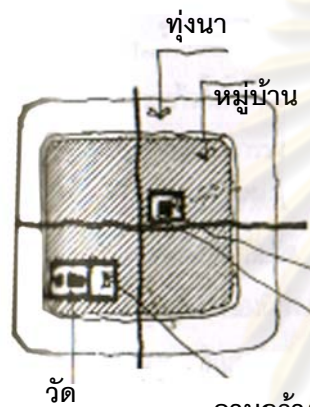
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบ ที่ 1 การวางผังชุมชนที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ

จุดศูนย์กลางหมู่บ้าน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนมีสัญลักษณ์ที่แสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์ที่มีลักษณะทางกายภาพเพื่อเป็นที่รวมจิตใจ ได้แก่ เสาเฒ่าบ้าน เสาเมือง ต้นไม้มงคล

ช่วงบ้านหรือลานกลางบ้าน ใช้รองรับกิจกรรมด้านประเพณี วัฒนธรรม และคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

รูปแบบ ที่ 2 การวางผังชุมชนเมื่อได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนา

จุดศูนย์กลางรวมจิตใจ ภายในหมู่บ้านนั้นมีเพิ่มขึ้นมาใหม่อีกเมื่อมีการสร้างวัด โดยสถานที่ทั้งสองยังเป็นที่เคารพนับถือของชุมชนร่วมกัน

หอเสื่อบ้าน

ช่วงบ้านหรือลานกลางบ้าน ยังคงมีการใช้ในการประกอบกิจกรรมในช่วงเทศกาลประเพณีของชุมชนดั้งเดิมอยู่

ลานกว้าง ในบริเวณวัดใช้รองรับกิจกรรมทางด้านศาสนา

รูปแบบการวางผังหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับความเชื่อดั้งเดิมและมีการรับพุทธศาสนาเข้ามาในพื้นที่²¹

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตตลีน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 3.2 รูปแบบการวางผังชุมชน	
สัญลักษณ์	<p style="text-align: center;">ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p style="text-align: center;">นางสาวศุภิษา ปรีชญกุลต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25</p>

²¹ ภาพปรับปรุงจาก. พงษ์สิน ทวีเพชร. การประยุกต์ใช้รูปแบบช่อง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา การวางผังเมืองและเมืองมหานิติ. สาขาวิชาการวางผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.

จากการศึกษารูปแบบการวางผังของชุมชนสามารถสรุปได้ว่า ในทุกรูปแบบนั้น จะมีลานกลางแจ้งหมู่บ้านหรือช่วงเมืองตั้งอยู่กึ่งกลางหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมในช่วงเทศกาลประเพณี และมีบ้านเรือนสร้างโดยรอบ ซึ่งภายในพื้นที่ชุมชนนั้นประกอบด้วย

3.4.1.2 แบบแผนพื้นที่ลานกลางแจ้งหมู่บ้าน

1. บริเวณกลางแจ้งหมู่บ้านจะมี **ลานเมือง ช่วงเมือง** เพื่อเป็นพื้นที่ลานอเนกประสงค์ ใช้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษที่ถือว่าสิงสถิตประจำหมู่บ้าน และใช้เป็นลานกิจกรรมของชุมชนในงานประเพณี งานบุญในช่วงเทศกาลประจำปีโดยมีการละเล่นพื้นบ้าน และมีผู้เฒ่า คนหนุ่มสาวเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณลานกิจกรรมเพื่อชมการแสดง ลักษณะทางกายภาพของลานกลางแจ้งหมู่บ้านจะเป็นลานทรายเรียบ สะอาด มีต้นไม้ใหญ่นิยมเป็นไม้มงคล เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นยางนา อยู่กึ่งกลางบริเวณลานกลางแจ้งบ้าน เพราะเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่การตัดต้นไม้จะก่อให้เกิดความไม่ดีแก่ชุมชน

ภาพที่ 3.4 ชุมชนลัวะบ้านเปียง จังหวัดเชียงใหม่ ลานกลางแจ้งหมู่บ้านใช้ในการประกอบกิจกรรมทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมตามช่วงเทศกาล

ภาพที่ 3.5 ภายในบริเวณวัดยังมีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาภายในชุมชนชุมชนลัวะบ้านเปียง จังหวัดเชียงใหม่

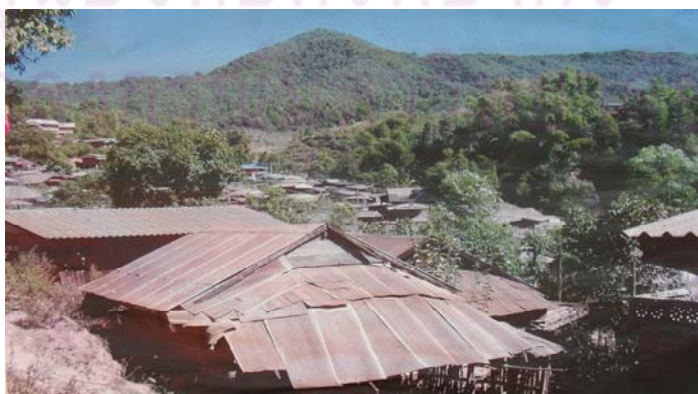
2. บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะ สร้างด้วยวัสดุที่

ไม่ได้เป็นสิ่งก่อสร้างที่คงทนหรือมีความแข็งแรง สิ่งที่เหลืออยู่เป็นหลักฐานปรากฏจึงมีน้อยแต่มีนักมานุษยวิทยาบางท่านได้ให้ความสนใจ จึงนำมาศึกษาได้ว่าบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะ นิยมปลูกบ้านเป็นสองแถวยาวถัดไปตามไหล่เขาและหันหน้าเข้าหากัน ยกพื้นสูงประมาณ 2 - 2.5 เมตร ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่ดินอัดแน่น ใช้สำหรับเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรและในครัวเรือน มีคอกสำหรับเลี้ยงสัตว์อยู่ใต้ถุน หลังคาทำด้วยใบคาคลุมลงมาเกือบถึงพื้นเพื่อกันลมและอากาศหนาว จะมีชานบ้านที่ใช้ประโยชน์หลายอย่างในบ้านมีเพียงห้องเดียวมีประตูปิดมิดชิด มีเตาไฟอยู่กลางห้องใช้เป็นทั้งห้องนอน ห้องอาหาร ห้องครัว พ่อแม่จะนอนใกล้เสาเอกซึ่งมีเครื่องเลี้ยงผีแขวนไว้บูชา รอบ ๆ หมู่บ้านจะเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูก

จากการศึกษาบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะ สามารถนำรูปแบบจากบ้านเรือนลัวะ มาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมในการกำหนดเป็นแนวทางรูปแบบอาคารแบบพื้นเมืองภาคเหนือ ให้มีลักษณะที่กลมกลืนและมีสีสันไปทิศทางเดียวกันดังกล่าวในบทแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ต่อไป

ภาพที่ 3.6 บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะ สร้างด้วยวัสดุที่ไม่ได้เป็นสิ่งก่อสร้างที่คงทนหรือมีความแข็งแรงโดยใช้วัสดุจากพื้นที่ป่าไม้ที่ตนเองอาศัยอยู่

ภาพที่ 3.7 บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนพื้นเมืองลัวะนิยมปลูกบ้านเป็นสองแถวยาวถัดไปตามไหล่เขาและหันหน้าเข้าหากัน และยกพื้นสูงประมาณ 2 - 2.5 เมตรเพื่อให้มีใต้ถุนในการเลี้ยงสัตว์

3.4.1.3 แบบแผนด้านการอนุรักษ์ป่าและแหล่งน้ำของชุมชนพื้นเมืองลัวะ

การเลือกพื้นที่สำหรับทำไร่นาของชุมชนพื้นเมืองลัวะ โดยระหว่างพื้นที่ทำไร่กับหมู่บ้านจะมีแนวป่าซึ่งเป็นป่าแก่และจะไม่ทำลายป่า โดยเชื่อว่าป่าแก่²² เป็นที่อยู่ของผีป่า มีการอนุรักษ์เป็นแนวกันไฟและยังต้องการอนุรักษ์ป่าแก่เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่นให้แก่หมู่บ้านและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และป่าแก่สงวนไว้สำหรับเป็นแนวกันไฟเวลาเผาไร่ของหมู่บ้านชุมชนพื้นเมืองลัวะ ดำเนินชีวิตอยู่ใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติในการทำเกษตรกรรมได้แบ่งพื้นที่ทำไร่โดยอาศัยระบบปลูกหมุนเวียนไปทุกปีแล้วหมุนกลับมาทำที่เดิม วิธีการเช่นนี้ทำให้พื้นดินได้พักฟื้น การไม่ทำลายป่าเป็นวิธีการเพื่อเปิดหน้าดินใหม่อยู่เสมอ ดังนั้นชุมชนพื้นเมืองลัวะจึงไม่ตัดไม้ทำลายป่า ทำให้พืชพรรณป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์

1. ด้านเกษตรกรรม

ชุมชนพื้นเมืองลัวะดำรงชีพด้วยการเพาะปลูกและทำนาหาอาหารเสริมด้วยการเก็บของจากป่า และเก็บเห็ด การปลูกพืชผักต่างๆ การทำไร่ของลัวะมีมาแต่ครั้งอดีตการปลูกข้าวและพืชไร่ในขณะนั้นจะต้องมีความรู้พอสมควร นับตั้งแต่การเลือกพื้นที่ป่าสำหรับปลูกข้าวไร่ โดยไม่ปลูกในแหล่งต้นน้ำลำธารและอาศัยระบบปลูกหมุนเวียนไปทุกปี ใช้เวลา 7-10 ปี จึงครบรอบแล้วหมุนกลับมาทำที่เดิม วิธีการเช่นนี้ทำให้พื้นดินได้พักฟื้น ดังนั้นลัวะไม่จำเป็นต้องทำลายป่าเพื่อเปิดหน้าดินใหม่อยู่เสมอ เมื่อเสร็จจากการทำไร่ นา ลัวะ จะนั่งพักผ่อนที่บ้านหรือนั่งเล่นที่ชานบ้าน และเตรียมรอประกอบกิจกรรมในหมู่บ้าน ทำให้ลัวะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในชุมชน

ภาพที่ 3.8 การเลือกพื้นที่สำหรับทำไร่นาและตั้งบ้านเรือนของชุมชนพื้นเมืองลัวะ จะมีแนวป่า ซึ่งเป็นป่าแก่ มีการอนุรักษ์เป็นแนวกันไฟและยังอนุรักษ์ป่าแก่เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่นให้แก่หมู่บ้าน

²² ป่าแก่ คือ ป่าไม้ที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์และเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของผีป่า ชาวบ้านจึงไม่กล้าที่จะตัดไม้ทำลายป่าและยังมีมีการอนุรักษ์ป่าแก่เป็นแนวกันไฟและยังต้องการอนุรักษ์ป่าแก่ให้เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่นและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร.

การรู้จักการใช้คู่น้ำและชุดคันดินของชุมชนพื้นเมืองลัวะในการทำการเกษตรนั้น จะชุดพุนดินและใช้หินก่อขึ้นเป็นคันดินและมีคู่น้ำอยู่ตรงกลางเพื่อรองรับน้ำจากคอยสุเทพ ใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อนำน้ำเข้ามาใช้ในการเกษตรกรรม และเพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน รวมถึงการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง²³

3.4.2 ประเพณีปัจจุบันของลัวะ

ประเพณีของลัวะในปัจจุบัน เกิดจากการปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน และวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่ได้ผสมผสาน ระหว่างกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อในการนับถือผี จึงทำให้วัฒนธรรมของลัวะมีเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตน และมีแบบแผนในการประกอบพิธีกรรมคล้ายคลึงกันในภาคเหนือ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนลัวะ ในปัจจุบันสามารถเปิดรับสิ่งใหม่และนำมาประยุกต์ใช้กับความเชื่อเก่าได้เป็นอย่างดี ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านมีกำหนดการช่วงเวลาในการประกอบวัฒนธรรมและประเพณี เพื่อนำไปพิจารณาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลินต่อไป สามารถจัดตารางประเพณีของลัวะในปัจจุบันได้ดังนี้

ช่วงเดือน	กิจกรรมประกอบประเพณี	ความสำคัญของประเพณี
ประเพณีเดือนสาม เดือนธันวาคม <u>ประเพณีการเก็บเกี่ยวข้าว</u>	มีการจัดเครื่องสังเวยผีเสื่อนา จัดเครื่องบูชาข้าวทั้ง 4 และบอกแม่โพสพ ทุกคนครอบครัวจะช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าวที่สุกก่อน ในช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยวเจ้าของนาจะจัดอาหารกลางผู้ที่มาช่วยเกี่ยวทุกวันจนกว่าจะเกี่ยวเสร็จ จะต้องไปช่วยเกี่ยวข้าวของคนอื่นเป็นการตอบแทน	เป็นเดือนที่ข้าวในนาเริ่มสุกเต็มท้องทุ่งเจ้าของนาต้องระวังภัยที่จะเกิดขึ้นกับข้าว เช่น เจ้าของนาจะทำหุ่นไล่กาไว้หลอกนกหรือเชื่อว่าจะมีผีมาขโมยเมล็ดข้าวไป เจ้าของนาจะทำตาแหลวและ "ไม้ระโมตาบอด" ปักไว้ 4 มุมของที่นาเพื่อให้ผีกลัวและมองไม่เห็นข้าวข้าวสุก เหลืองเต็มท้องทุ่ง
ประเพณีเดือนเจ็ด เหนือ เดือนเมษายน <u>ประเพณีปีใหม่</u>	ชาวบ้านจะนำข้าวตอก ดอกไม้ หนามพลู นำไปทำพิธีที่วัด รวมทั้งรูปปั้นคนและสัตว์แล้วนำไปวางไว้ตามทิศทั้งสี่ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นการทำบุญหมู่บ้านเป็นสิริมงคล พอดอนบายจะเป็นการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ซึ่งคนทั้งหมู่บ้านจะมาประกอบกิจกรรมที่ลานกลางบ้าน	วันที่ 13 เมษายนของทุกปี มีการมาบอกกล่าวแก่ผีเจ้านายบริเวณหอเสื่อบ้าน ในวันที่ 14 เมษายน (วันเนา) คนในหมู่บ้านจะมาชุมนุมกันเพื่อมาทำพิธีการเชิญผีเจ้านายลงทรงมีการถวายขันข้าวตอก ดอกไม้ หนามควหวาน ของคนล้านนาจะมีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่วัด

ตารางที่ 3.1 ตารางประเพณีของลัวะช่วงเดือนสามและเดือนเจ็ด ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน

²³ ไกรสิน อุโนใจจินต์. เวียงเจ็ดลิน : รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6, 2547.

ช่วงเดือน	กิจกรรมประกอบประเพณี	ความสำคัญของประเพณี
ประเพณีเดือนแปด เดือนพฤษภาคม ประเพณีเลี้ยงผี ประเพณีเลี้ยงตง และพิธีบวงสรวงปู่ แสะ ย่าแสะ	เป็นประเพณีที่ชาวบ้านต้องฆ่าควายเพื่อถวายให้ผียักษ์ 2 ตน คือ ผีปู่แสะ และย่าแสะ เพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองชาวบ้านให้อยู่ดีกินดีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล หากปีไหนไม่ฆ่าควายเช่นผี เชื่อว่าจะทำให้เกิด โรคระบาดและเกิด ทุกข์ภัยขึ้น	เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงการรู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณคือปู่ย่าตายาย ทำให้ลูกหลานมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งนี้ เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิตตามความเชื่อที่ว่าหากได้ทำแล้วจะทำให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขไม่มีโรคภัยไม่มีเคราะห์กรรมทั้งตนเองและครอบครัว ตลอดจนสร้างความสามัคคีระหว่างญาติพี่น้องและชุมชนอีกด้วย
ประเพณีเดือนเก้า เดือนมิถุนายน ประเพณีเลี้ยงผี	เดือนนี้มีการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผี เริ่มตั้งแต่ผีสายสกุล ผีบรรพบุรุษ ผีขุนน้ำ และผีเสื้อบ้านด้วยโดยคนในชุมชนจะนำไก่ต้มและข้าวตอกดอกไม้มาถวายมีการอันเชิญผีเจ้านายลงทรง เพื่อถามเหตุการณ์ความเป็นไปของหมู่บ้าน	เป็นความเชื่อและความศรัทธาเชื่อถือ ที่จะช่วยกันรักษาป่าต้นน้ำไว้ นั่นคือประเพณี เลี้ยงผีขุนน้ำ นับตั้งแต่สมัยโบราณคนล้านนาเชื่อกันว่าในขุนน้ำหรือต้นน้ำลำธารมีเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิทักษ์รักษาป่าต้นน้ำของพวกเขาให้ดำรงอยู่ไว้ซึ่งเทวดา และสิ่งศักดิ์ สิทธิ์ที่รักษาช่วยทำให้ น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ทุกปี

ตารางที่ 3.2 ตารางประเพณีของลัวะช่วงเดือนแปดและเดือนเก้า ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน

3.4.3 ความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนพื้นเมืองลัวะ

3.4.3.1 ความเชื่อในการนับถือผี ในตำนานล้านนากล่าวถึงบริเวณเชิงดอยสุเทพเป็นศูนย์กลางของชุมชนพื้นเมืองเผ่าลัวะ ลัวะจะนับถือดอยสุเทพ เพราะเป็นที่สิงสถิตของผีปู่แสะย่าแสะและผีบรรพบุรุษของลัวะผู้พิทักษ์ดอยสุเทพและรักษาเมือง จึงมีพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี ร่องรอยความเชื่อนี้ยังมีสืบต่อกันถึงปัจจุบันดังพบพิธีเลี้ยงผีแสะยังปฏิบัติกันอยู่ในเขตตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

ลัวะ เป็นชุมชนพื้นเมืองที่ยังยึดถือในความเชื่อตามวัฒนธรรมของตนเองมาแต่ดั้งเดิม ลัวะมีความเชื่อเรื่องผีโดยเชื่อว่าผีทั้งผีดีและผีร้ายสิงสถิตอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น ผีเสื้อบ้าน ผีเรือน ผีป่า ผีภูเขา นอกจากนั้นความเชื่อเรื่องผีของลัวะมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับกับเรื่องของการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดของลัวะด้วย กล่าวคือ ในช่วงหน้าแล้งสภาพที่อยู่ที่ทำกินมีความแห้งแล้ง ทำให้การขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผีตามความเชื่อเพื่อการทำให้เพาะปลูกให้ได้ผลนั้นจึงเป็นสิ่งที่พวกลัวะต้องมีการทำพิธีไหว้เป็นประจำ

จนกระทั่ง ในพุทธศตวรรษที่ 13 ปีพ.ศ.1310 สมัยพระนางจามเทวีครองแคว้นหริภุญไชย (ลำพูน) ชุมชนพื้นเมืองลัวะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทางด้านพุทธศาสนา จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบมีการสร้างวัดคู่อินขาว อยู่นอกเขตคันดินทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้และมีการขุดค้นพบพระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย

นับเป็นช่วงที่ชุมชนพื้นเมืองลัวะเริ่มรับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาเข้ามา โดยย้าให้ถือศีลห้า โดยเฉพาะการไม่ฆ่าสัตว์และการไหว้พระรวมทั้งยอมให้ลูกหลานบวชเป็น

ฤาษี และเชื่อกันว่าฤาษีवासูเทพเป็นลูกหลานปู่แสะย่าแสะซึ่งสะท้อนถึงฤาษีवासูเทพเป็นลัทธิ เช่นกัน แต่เป็นลัทธิที่ได้รับวัฒนธรรม และความเชื่อจากภายนอกการยอมรับวัฒนธรรมและความเชื่อภายนอกนี้ทำให้ลัทธิพัฒนาตนขึ้น²⁴ และยังคงนับถือผีร่วมกับความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่อยมาจนปัจจุบัน

3.4.3.2 ความเชื่อเรื่องเสาใจบ้าน หรือ เสาสะก้าง ตามตำนานล้านนา กล่าวไว้ เดิมชุมชนพื้นเมืองลัวะมีการตั้งบูชาเสาหลักเมือง²⁵ หรือเสาใจบ้าน ซึ่งลัวะเรียกว่า “เสาสะก้าง” การปลูกเสา “สะก้าง” ให้เป็นเสาหลักบ้านใจเมือง ทำจากลำต้นของต้นไม้ซึ่งเชื่อว่ามีผีบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่ หากอยากอยู่ดีเป็นสุขต้องมีการเซ่นไหว้ด้วยเพื่อเลี้ยงผีประจำชนเผ่าลัวะ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่อาจโยงเข้ากับ เสาอินทขิล หลักเมืองเชียงใหม่ กลายเป็นประเพณีสืบต่อมา และส่งอิทธิพลต่อชุมชนในแต่ละหมู่บ้านของลัวะที่มีเสาสะก้าง หรือเสาใจบ้าน ในการเป็นสัญลักษณ์ศูนย์รวมจิตใจที่เกิดจากความเชื่อของลัวะ

ภาพที่ 3.9 ภายในชุมชนลัวะในหมู่บ้านยังคงมีหอผีเสื้อบ้าน ซึ่งจะมีพิธีกรรมเลี้ยงเป็นประจำในช่วงเดือน พฤษภาคมและมิถุนายนหรือช่วงก่อนฤดูเพาะปลูก โดยชาวบ้านเชื่อว่าเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁴ สรัสวดี อ๋องสกุล. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528.

²⁵ การเป็นเจ้าของวัฒนธรรมหินใหญ่. อาณาจักรล้านนานั้นสร้างตนขึ้นจากวัฒนธรรมของชาวลัวะคือชนชาติที่สร้าง“หินใหญ่”รุ่นเก่าที่ยังมีเชื้อสายจนถึงทุกวันนี้วัฒนธรรมหินใหญ่ หมายถึง การนำเอาหินขนาดใหญ่ที่คนยุคก่อนประวัติศาสตร์นำมาสร้างเพื่อบูชาผีหรือเซ่นไหว้ผี.

ภาพที่ 3.10 บริเวณภายในชุมชนลัวะ มีการตั้งหอผีปู่ย่า เป็นหอผีบรรพบุรุษและในปัจจุบันมีพิธีกรรมบูชา เช่นสรง ม้าและช้าง

3.5 ข้อมูลทางโบราณสถานและโบราณคดีที่สำคัญของเวียงเจ็ดลิน

3.5.1 ลักษณะโบราณสถานภายในเวียงเจ็ดลิน

จากการศึกษาลักษณะโบราณสถานภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้นสามารถแบ่งได้เป็นทั้งโบราณสถานที่ยังคงมีปรากฏอยู่และต้องการอนุรักษ์และพัฒนา ได้แก่ โบราณสถานวัดกู่ดินขาว แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ทางกรมศิลปากรได้ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีในพื้นที่คือ หม้อ ไห เศษจานในสมัยทวารวดี และเศษภาชนะดินเผาในสมัยล้านนาหลายชิ้นเป็นจำนวนมาก ส่วนโบราณสถานที่มีสภาพเสื่อมโทรม และไม่สามารถเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ คูน้ำ – คันดิน จึงจำเป็นต้องดำเนินการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่โบราณสถานดังกล่าวนี้

3.5.2 โบราณสถานในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

โบราณสถานในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ที่ปรากฏได้รับการสำรวจจากกรมศิลปากร ที่ 8 เชียงใหม่ โดยมีการขุดค้นสำรวจเพื่อหาข้อมูลทางโบราณคดี แล้วบูรณะโบราณสถาน ซึ่งมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์การสร้างเวียงเจ็ดลินทั้งสิ้น เพื่อศึกษาข้อมูลในการนำมาพัฒนาให้เป็นสถานที่สำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน การท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ได้สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ดังนี้ โบราณสถานประเภท คูน้ำ- คันดิน โบราณสถานประเภทวัด ประกอบด้วยวัดกู่ดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี

1. คูน้ำ- คันดิน

จากการศึกษาพบว่ามีการสร้างคูน้ำ – คันดินมี 2 ช่วงด้วยกัน โดย ช่วงแรก ได้จากการขุดของชุมชนพื้นเมืองลัวะดั้งเดิมที่มาอาศัยอยู่ มีการขุดพูนดิน และใช้หินก่อขึ้นเป็นคันดินและมีคูน้ำอยู่ตรงกลาง เป็นการรู้จักระบบการจัดการน้ำที่ไหลลงมา จากดอยสุเทพ โดยขุด

คู่อกคันดินเพื่อป้องกันน้ำหลากท่วมซัง และเก็บกักระบายน้ำในช่วงฤดูน้ำมากและน้ำน้อย เป็นประโยชน์ด้านเกษตรกรรม เพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน รวมถึงการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง ช่วงที่สอง ในสมัยพญาสามฝั่งแกนได้บูรณะคูน้ำ – คันดินเวียงเจ็ดลิน ขึ้นอีกครั้งและได้อาศัยน้ำจากเชิงดอยสุเทพมาหล่อเลี้ยงคูเมือง โดยมีการสร้างรางน้ำทั้ง 7 รางที่ใช้ชักน้ำเข้ามาในเวียง²⁶ เพื่อใช้เป็นพระราชวังในการพักผ่อนหย่อนใจจากสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ของดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.11 การสร้างคูน้ำ – คันดินการขุดพูนดินและใช้หินก่อขึ้นเป็นคันดินและมีคูน้ำอยู่ตรงกลางเพื่อป้องกันน้ำหลากท่วมซัง และเก็บกักระบายน้ำในช่วงฤดูน้ำมากและน้ำน้อย เป็นประโยชน์ด้านเกษตรกรรม เพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน รวมถึงการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง

1.1 ข้อสันนิษฐานการสร้างคูน้ำ – คันดินเวียงเจ็ดลิน

1.1.1 การสร้างคูน้ำ – คันดินตามลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพ

จากลักษณะทางด้านกายภาพที่ตั้งบริเวณเชิงดอยสุเทพเป็นราบลุ่มมีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญ และมีลำห้วยธรรมชาติจากดอยสุเทพไหลผ่านเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมือง สามารถพิจารณาได้ว่าการสร้างคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลินนั้น ได้สร้างตามแนวลำน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านเข้ามาในเวียง โดยลำน้ำธรรมชาติสายแรกคือ ลำน้ำห้วยแก้วไหลจากดอยสุเทพมาทางด้านทิศตะวันตกผ่านเข้ามายังคูเมืองทางด้านทิศใต้ ส่วนลำน้ำธรรมชาติสายที่สองคือ ลำน้ำห้วยช่างเคี่ยนเป็นลำน้ำธรรมชาติที่ไหลจากดอยสุเทพจากทางด้านทิศเหนือแล้วไหลผ่านเข้ามายังคูเมือง แล้วเชื่อมกับลำน้ำห้วยแก้วก่อนที่จะระบายไปยังอ่างแก้ว ดังนั้นหากพิจารณาตามลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพแล้วอาจเป็นไปได้ว่าการสร้างชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีลักษณะเป็นวงกลมนั้นได้สร้างตามแนวลำน้ำธรรมชาติแล้วชุมชนในพื้นที่จึงทำการขุดคูน้ำ และก่อกันดินไปตามเส้นทางไหลของลำ

²⁶ ถิ่น รัตติกง. อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ค้นพบลิน (รางน้ำ) ในเวียงเจ็ดลิน ปัจจุบันเก็บไว้พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

น้ำธรรมชาติ เพื่อใช้ในการรองรับน้ำในฤดูฝน และใช้กักเก็บน้ำในฤดูแล้งรวมทั้งใช้ในการทำเกษตรกรรมในพื้นที่

1.1.2 การสร้างคูน้ำ – คันดินที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อดั้งเดิมของพื้นที่ รูปแบบและลักษณะทางกายภาพของชุมชนโบราณในเขตภาคเหนือนั้น ดร.สุเทพ สุนทรเกษม ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ว่า รูปแบบและลักษณะทางกายภาพของเมืองในภาคเหนือรวมทั้งในพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากระบบความเชื่อของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ที่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณดอยสุเทพมาก่อนสมัยประวัติศาสตร์²⁷ จากการพิจารณาพื้นที่ตั้งของเวียงเจ็ดลินบริเวณเชิงดอยสุเทพมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ โดยสันนิษฐานได้ว่าอาจมีวัตถุประสงค์ของการสร้างเวียงเป็นสุสานบรรพบุรุษ ซึ่งลักษณะหลุมศพของชุมชนพื้นเมืองลัวะจะเป็นเนินดินมีคูล้อมรอบเป็นวงกลม และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในความเชื่อดั้งเดิมของการนับถือผี โดยทางกรมศิลปากรได้ขุดค้นพบโครงกระดูกมนุษย์จำนวนมาก บริเวณทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ในศูนย์ปศุสัตว์ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน หรือสันนิษฐานได้ว่าอาจได้รับอิทธิพลจากแนวคิด เรื่องมันดาลา (Mandala) ซึ่งวงกลมเป็นตัวแทนทางด้านความเชื่อที่ได้ถ่ายทอดมาจากคติความเชื่อของฮินดู พุทธศาสนาในยุคนั้น ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะทางด้านกายภาพในการสร้างเมืองหรือชุมชนโบราณ ซึ่งการสร้างแนวคูน้ำ – คันดินเป็นรูปเวียงวงกลมนั้นอาจเป็นสัญลักษณ์และมีหลักเมืองซึ่งอาจเป็นเสาหินหรือเสาไม้เป็นศูนย์กลางของเมือง

1.1.3 การสร้างคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลิน ซึ่งได้รับการบูรณะขึ้นใหม่อีกครั้งในสมัยพระยาสามฝั่งแกน นอกจากพระองค์ใช้เป็นที่แปรพระราชฐานเป็นที่ประทับพักผ่อนเนื่องจากดอยสุเทพที่ถือเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ มีสภาพธรรมชาติที่ร่มรื่นอากาศดีและแหล่งน้ำที่เวียงเจ็ดลิน มีความใสสะอาดแล้ว พระองค์มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อใช้ในการเป็นป้อมปราการป้องกันข้าศึกเข้ามารุกรานเชียงใหม่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 มีเหตุผลในการสร้างเวียงเป็นวงกลมเพราะมีรัศมีสั้นที่สุดจากศูนย์กลางไปรอบกำแพงเมือง ใช้เวลาเท่ากันทุกทิศทางทำให้สะดวกในการป้องกันข้าศึกสงคราม²⁸

²⁷ อ้างถึงใน. สุรพล คำวิหกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²⁸ ไกรสิน อุณใจจันทร์. เวียงเจ็ดลิน: รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 , 2547.

2. โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว

จากการสำรวจโบราณสถานวัดกุฎีดินขาว ได้สร้างอยู่นอกเขตกำแพง เวียงเจ็ดลินทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในปัจจุบันตั้งในอยู่บริเวณในพื้นที่สวนสัตว์เชียงใหม่ จัดเป็นโบราณสถานวัดเพียงแห่งเดียวของชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า 800 ปี ที่เหลือหลักฐานการก่อสร้างด้วยอิฐขนาดใหญ่ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุด จากหลักฐานทางโบราณสถานพบว่าวัดกุฎีดินขาว สร้างในสมัยแคว้นหริภุญไชยเมื่อครั้งที่ได้ขยายอิทธิฤทธิ์ทางด้านพุทธศาสนาเข้ามาในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ในบริเวณวัดประกอบด้วย เจดีย์ประธานวิหาร เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม กำแพงแก้วเขตพุทธาวาส และหลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญ คือ พระพิมพ์ดินเผาแบบพระของสมัยหริภุญไชย พบระหว่างการขุดแต่งของกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ รวมทั้งชิ้นส่วนพระพุทธรูปปูนปั้นสมัยล้านนาแบบพระพุทธรูปสิงห์ และรอยอักษรล้านนาในก้อนอิฐสมัยล้านนา ด้านหลักฐานเครื่องปั้นดินเผา ที่พบจากการขุดแต่งในบริเวณวัดและขุดปรับพื้นที่ของกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ บริเวณลานอเนกประสงค์ทางด้านหลังวัดกุฎีดินขาวนั้น แสดงถึงรูปแบบภาชนะชุมชนในอดีตพบเศษภาชนะดินเผาแบบหริภุญไชย มีทั้งประเภทเครื่องดิน ที่เป็นภาชนะผลิตใช้ในท้องถิ่น และเนื้อเครื่องดินที่ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา จากแหล่งเตาเขตเมืองต่างๆ ในช่วง พุทธศตวรรษที่ 20 – 21 ลงมากระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่²⁹ ในปัจจุบันได้มีการบูรณะวัดกุฎีดินขาวและมีการรักษาหลักฐานโบราณคดีในความดูแลของกรมศิลปากร

ภาพที่ 3.12 แสดงพื้นที่ตั้งวิหารด้านหน้าเจดีย์ประธาน มีลักษณะเป็นอาคารโถงฐานสี่เหลี่ยมสร้างยกพื้นสูงขึ้นมา หลังคาเดิมเป็นแบบหน้าจั่ว ภายในแต่เดิมประดิษฐานมณฑปพระประธาน ที่มีการก่อสร้างซ่อมแซมหลายสมัย

²⁹ กองโบราณคดี กรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่.

ภาพที่ 3.13 แสดงวิหารด้านหน้าเจดีย์ประธาน ซึ่งเป็นสถานที่ประชุมของพุทธศาสนิกชนฝั่งเทคนาธรรมจากพระภิกษุสงฆ์ในอดีต แสดงพื้นที่ใช้สอยของวิหารที่มีคนเข้ามาใช้ในวิหารไม่เกิน 30 คนสามารถแสดงจำนวนครันเรื่อนที่อยู่อาศัยในบริเวณวัดคูคตินขาว

ภาพที่ 3.14 เจดีย์ประธานมีการใช้วัสดุก้อนอิฐขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมถูกทิ้งร้างไว้ ก่อนได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร

ภาพที่ 3.15 เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม ที่มีมุดะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงแก้วเขตพุทธาวาส ก่อนได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร มีสภาพทรุดโทรมและพังทลาย

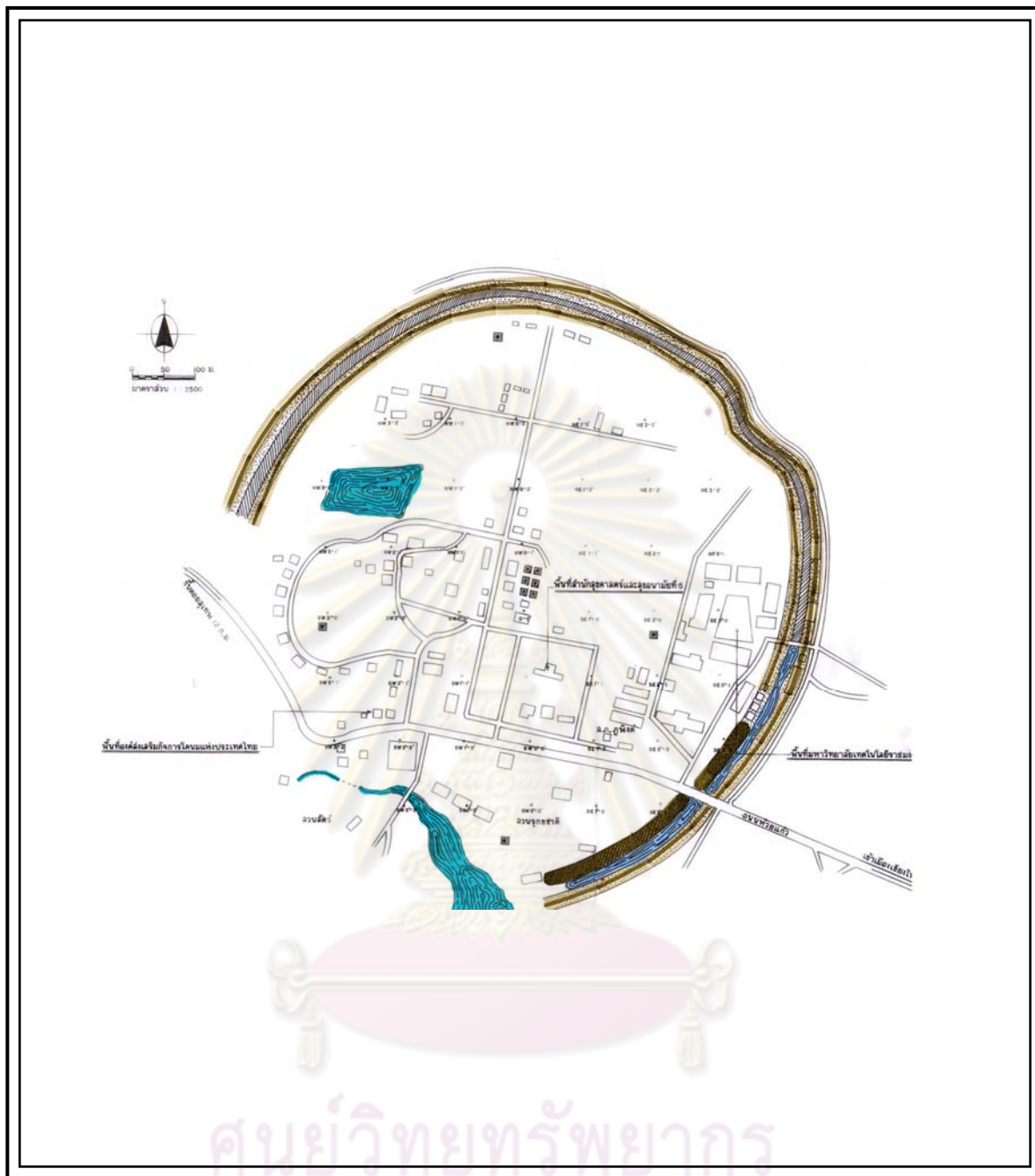
3. แหล่งขุดค้นทางโบราณคดี

แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายอันเป็นที่ตั้งของชุมชนพื้นเมืองลัวะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ได้รู้จักการเพาะปลูก ทำเกษตรกรรม ingsรู้จักการถลุงโลหะและทำเครื่องมือเครื่องใช้จากโลหะเหล็กและสำริดการทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็กของลัวะถือเป็นความก้าวหน้าทางด้านการรู้จักหาแหล่งแร่ รู้วิธีการหลอมและการตีเหล็กเพื่อเป็นอุปกรณ์ทางด้านการเกษตร³⁰ จึงปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีเป็นเศษเครื่องมือหินกระเทาะ เป็นภาชนะดินที่แสดงหลักฐานในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ต่อมาช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 ในสมัยยุคทวารวดีได้ขยายการปกครองเข้ามาในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จึงได้ถ่ายทอดความรู้ทางด้านพุทธศาสนาและเครื่องใช้ ภาชนะให้แก่คนในชุมชนพื้นเมืองหลายอย่าง คือ หม้อ ไห ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีเป็นเศษจาน ชาม ในสมัยทวารวดี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 1590 เวียงเจ็ดลินเป็นเมืองร้างถูกทิ้งเนื่องจากอหิวาตกโรคทำให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ได้หนีกระจัดกระจายไปอยู่ตามป่าเขา

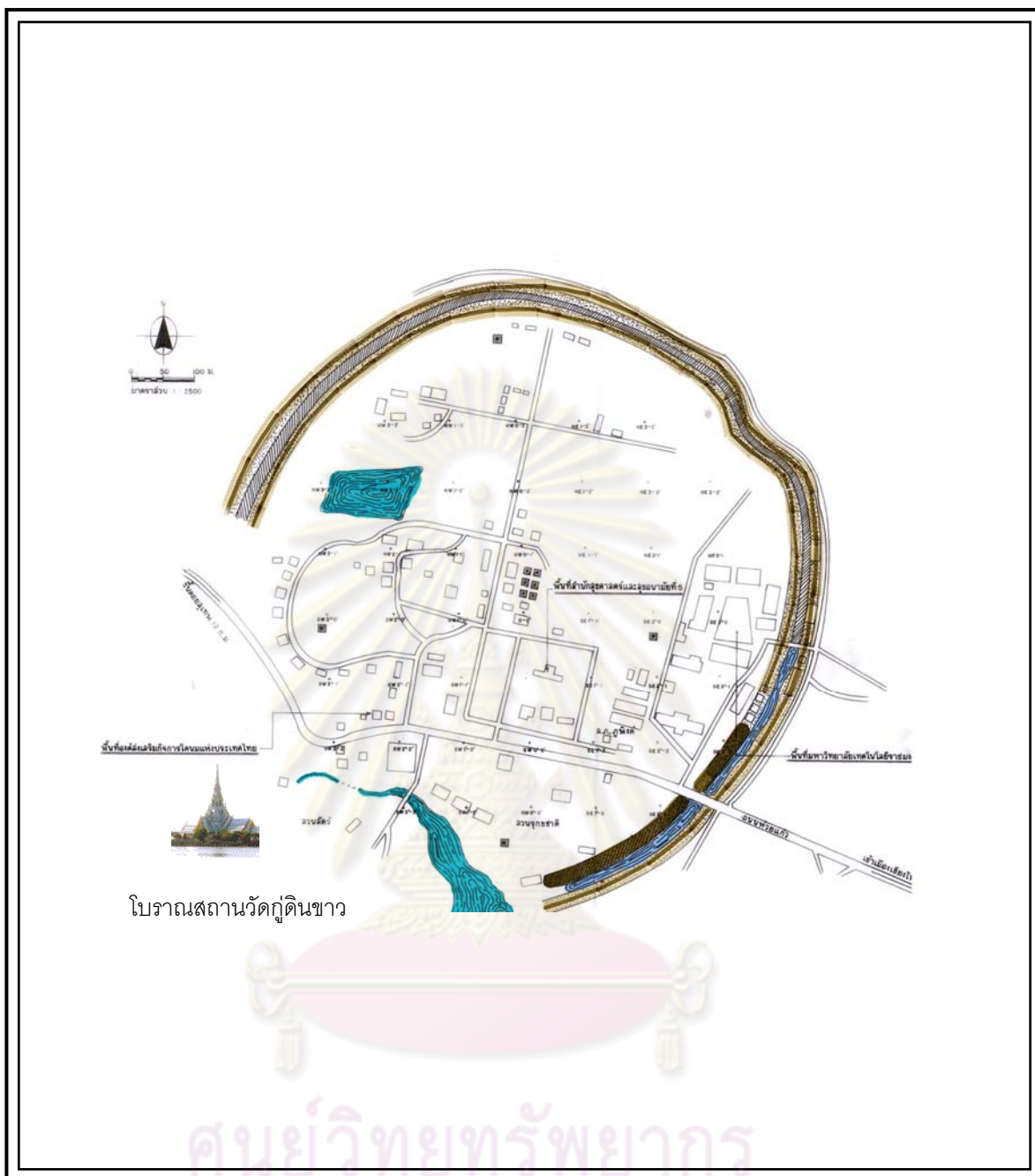
กระทั่งในสมัยอาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองผู้คนได้มีการเข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยแบบเบาบาง ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้เรื่อยมา จนกระทั่งในสมัยพระยาสามฝั่งแกน พระองค์ทรงใช้พื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นที่ประทับพักผ่อน จึงปรากฏหลักฐานเศษภาชนะดินเผาในสมัยล้านนาหลายชิ้น และเศษภาชนะดินเผายังคงสภาพสมบูรณ์อยู่ กระจัดกระจายบนเนินดินด้านทิศตะวันออกของเวียงเจ็ดลิน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ สรัสวดี อ๋องสกุล. ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ - ลำพูน. โครงการวิจัย. 2543.

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 3.3 คูน้ำ - คั่นดิน เวียงเจ็ดลิน	
สัญลักษณ์	ภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 <ul style="list-style-type: none"> แนวกันแพ่งคูน้ำ แนวกันแพ่งคั่นดิน น้ำที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ อ่างเก็บน้ำ อาคาร 	นางสาวศุภกัญญา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25
ที่มา กรมศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่.2551.	

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 3.4 โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว

สัญลักษณ์

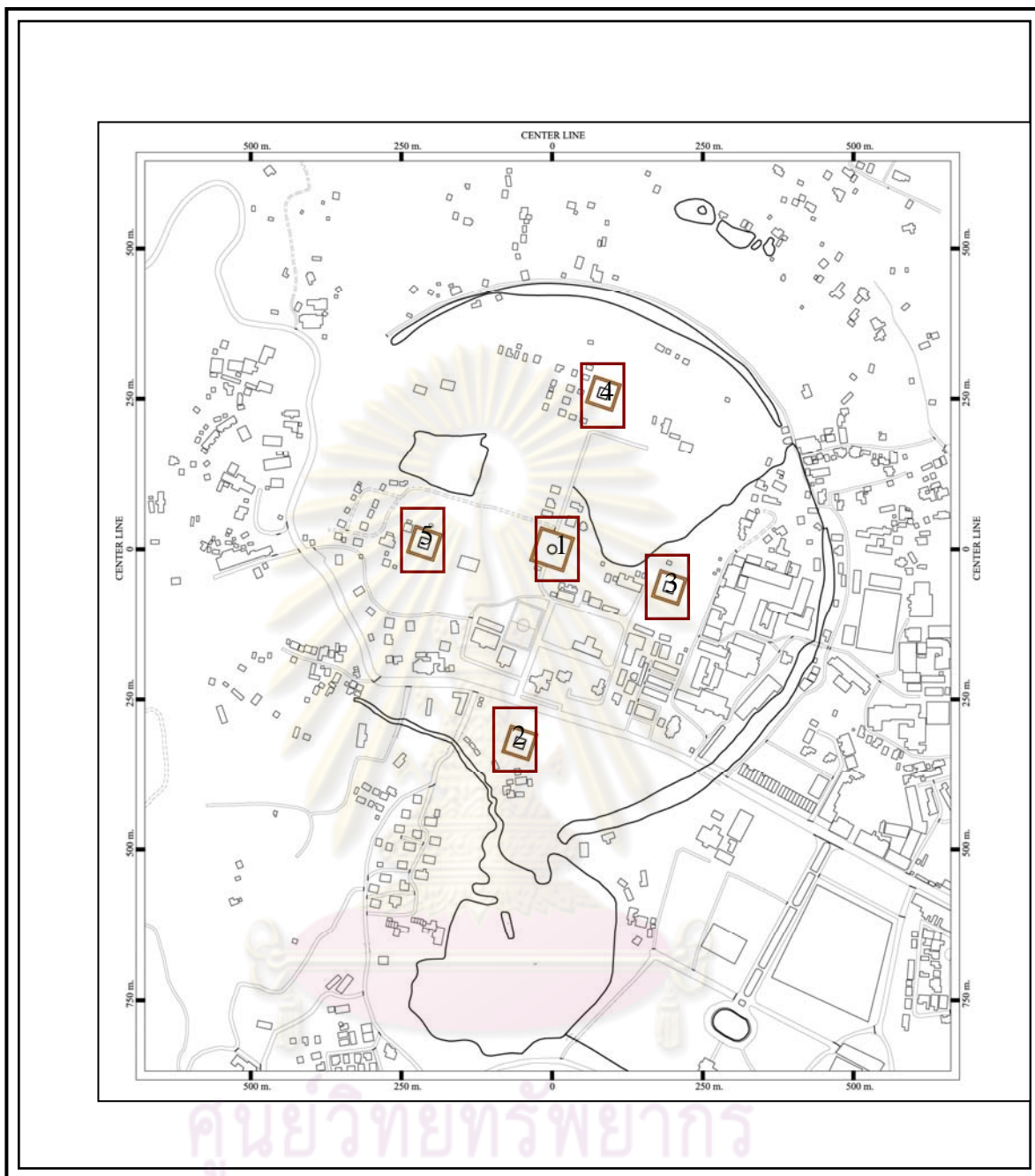
โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว

ที่มา กรมศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่.2551.

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภัชญา ปรีชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 3.5 แสดงผังแหล่งจุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ทั้ง 5 หลุมจุดค้น

สัญลักษณ์

ตำแหน่งหลุมจุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 5 แห่ง

ที่มา กรมศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่.2551.

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภัชญา ปรีชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

ยุคสมัย	โบราณสถานและพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	ความสำคัญของโบราณสถานและพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
<p data-bbox="320 480 613 515">ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์</p> <p data-bbox="230 1050 725 1193">ช่วงแรกสร้างขึ้นโดยชุมชนพื้นเมืองเวียงเจ็ดลิน ต่อมาได้รับการบูรณะอีกครั้งในสมัยพระยาสามฝั่งแกน ในพ.ศ.1954</p>	<p data-bbox="757 456 1037 496">คูน้ำ - คันดินเวียงเจ็ดลิน</p> 	<p data-bbox="1525 483 1944 518">1. โบราณสถานประเภท คูน้ำ - คันดิน</p> <p data-bbox="1518 531 1995 1090">การสร้างคูน้ำ - คันดินมี 2 ช่วงด้วยกัน โดยช่วงแรกได้จากการขุดของชุมชนลัวะดั้งเดิมที่มาอยู่อาศัยโดยการขุดพูนดินและใช้หินก่อขึ้นเป็นคันดินและมีคูน้ำอยู่ตรงกลางเพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน รวมถึงการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง ช่วงที่สองในสมัยพญาสามฝั่งแกนได้บูรณะคูน้ำ - คันดินเวียงเจ็ดลินขึ้นอีกครั้งและได้อาศัยน้ำจากเชิงดอยสุเทพมาหล่อเลี้ยงคูเมือง โดยมีการสร้างรางน้ำทั้ง 7 รางที่ใช้ชักน้ำเข้ามาในเวียง</p>

ตารางที่ 3.3 แสดงประวัติและความสำคัญของคูน้ำ - คันดินในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

ยุคสมัย	โบราณสถานและพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	ความสำคัญของโบราณสถานและพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
<p data-bbox="309 456 719 539">ในสมัยศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ 13 พ.ศ.1310 - 1311</p> <p data-bbox="286 994 427 1013">โบราณสถานวัดกุฎินขาว</p> <p data-bbox="257 1118 772 1305">วัดกุฎินขาวจัดเป็นโบราณสถานวัดเพียงแห่งเดียวของชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน สร้างในสมัยแคว้นศรีวิชัย ทำให้เวียงเจ็ดลินได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา</p>	<p data-bbox="808 432 1077 464">โบราณสถานวัดกุฎินขาว</p> 	<p data-bbox="1547 459 1850 491">2. โบราณสถานวัดกุฎินขาว</p> <p data-bbox="1547 512 2040 1273">จากหลักฐานทางโบราณสถาน วัดกุฎินขาว ได้สร้างอยู่นอกเขตกำแพง เวียงเจ็ดลินทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณในพื้นที่สวนสัตว์เชียงใหม่ วัดกุฎินขาว สร้างในสมัยแคว้นศรีวิชัยเวียงเจ็ดลินได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา จากหลักฐานทางโบราณสถานพบว่า วัดกุฎินขาว จัดเป็นโบราณสถานวัดเพียงแห่งเดียวของชุมชนโบราณเวียงเจ็ดลิน ที่ เหลือฐานการก่อสร้างค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุด กลุ่มโบราณสถานในบริเวณวัดประกอบด้วย เจดีย์ประธานวิหาร เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม กำแพงแก้วเขตพุทธาวาส และหลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญคือ พระพิมพ์ดินเผาแบบพระของสมัยศรีวิชัยพบระหว่างการขุดแต่งของกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่</p>

ตารางที่ 3.4 แสดงประวัติและความสำคัญของโบราณสถานวัดกุฎินขาว สร้างในสมัยแคว้นศรีวิชัย ทำให้เวียงเจ็ดลินได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาเข้ามาในพื้นที่

ยุคสมัย	โบราณสถานและพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	ความสำคัญของโบราณสถานและพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
<p data-bbox="280 414 750 606">ในปัจจุบัน โดยสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จากแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี</p> <p data-bbox="268 1212 761 1308">แสดงผังแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ทั้ง 5 หลุมขุดค้น</p>	<p data-bbox="817 414 1232 454">แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน</p> 	<p data-bbox="1534 414 1982 454">1. แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน</p> <p data-bbox="1534 462 2072 654">1. แหล่งขุดค้นโบราณคดีหมายเลข 1 โบราณคดีที่ค้นพบ ค้นพบมีटरาน้ำพุขึ้นในบริเวณนี้ สันนิษฐานว่าเป็นเส้นทางน้ำไหลจากดอยสุเทพผ่านเวียงเพื่อระบายไปคูน้ำที่สำคัญ</p> <p data-bbox="1534 670 2072 861">2. แหล่งขุดค้นโบราณคดีหมายเลข 2 โบราณคดีที่ค้นพบ เป็นภาชนะดินเผา ส่วนมากเป็นเศษจาน เศษชาม เศษปากภาชนะดินเผา ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน ไห</p> <p data-bbox="1534 877 2072 1069">3. แหล่งขุดค้นโบราณคดีหมายเลข 3 โบราณคดีที่ค้นพบ พบภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมล้านนา เป็นเศษเครื่องมือหินกระเทาะ เป็นภาชนะในยุคหิน</p> <p data-bbox="1534 1085 2072 1276">4. แหล่งขุดค้นโบราณคดีหมายเลข 4 โบราณคดีที่ค้นพบ พบเศษภาชนะดินเผาจำนวนน้อย ส่วนใหญ่มีสภาพแตกละเอียด</p> <p data-bbox="1534 1292 2072 1332">5. แหล่งขุดค้นโบราณคดีหมายเลข 5 โบราณคดีที่ค้นพบ พบเศษภาชนะดินเผาในล้านนา</p>

ตารางที่ 3.5 แสดงประวัติและความสำคัญของแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ทั้ง 5 หลุมขุดค้น

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานและสภาพพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

4.1 ข้อมูลทางด้านกายภาพ

4.1.1 ที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

เวียงเจ็ดลิน เป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ที่ราบเชิงดอยสุเทพในเขตตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ มีถนนห้วยแก้วตัดผ่านมีย่านชุมชนและเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ สวนสัตว์เชียงใหม่ สถานีวิทยุโคนม โรงงานผลิตนมของโครงการโคนม ไทย – เดนมาร์ก สถานีตำรวจภูธรพิงค์ราชวินิเวศน์ สวนรุกขชาติห้วยแก้ว เป็นต้น

ลักษณะทั่วไป

ลักษณะทั่วไปเป็นเมืองที่มีคูน้ำ – คันดินล้อมรอบ สันฐานเป็นวงกลม มีแหล่งลำน้ำธรรมชาติที่ไหลลงมาจากภูเขาด้านทิศเหนือ(ลำน้ำห้วยช่างเคี่ยน) และด้านทิศใต้ (จากลำน้ำห้วยแก้ว)

ทิศเหนือ	:	ห้วยหยวกน้อยและบ้านกลางทุ่ง
ทิศตะวันออก	:	ติดบ้านช่างเคี่ยนและบ้านเจ็ดยอด
ทิศใต้	:	ติดอ่างแก้ว
ทิศตะวันตก	:	ดอยสุเทพ

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จากลักษณะภูมิประเทศของเวียงเจ็ดลิน ตั้งอยู่ที่ราบเชิงดอยสุเทพ มีความสูง 330 เมตร จากระดับน้ำทะเล ทำให้พื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบเชิงดอยเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของตัวเมืองเชียงใหม่ จากการศึกษาพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีลักษณะตัวเมืองล้อมรอบด้วยคูน้ำและคันดิน ตั้งอยู่ระหว่างที่สูงเชิงเขาดอยสุเทพกับที่ราบที่ลาดเอียงลงมาทำให้มีลักษณะพื้นที่ ดังนี้

พื้นที่ทางทิศตะวันตก ของตัวเมืองค่อนข้างลาดชัน และเอียงลาดลงมายังทิศตะวันออกแนวคันดินจะเห็นเด่นชัดส่วนนี้ พื้นที่ราบทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ เป็นที่อยู่อาศัย

ด้านทิศตะวันออก เป็นที่ราบ เป็นที่ตั้งสำนักงานหน่วยงานสถาบันการศึกษาชั้นดินโดยทั่วไปถูกรบกวนค่อนข้างมากยังมีพื้นที่ยังสมบูรณ์ในด้านทางทิศใต้ ที่เป็นที่ตั้งของสวนรุกขชาติ

4.1.3 ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะของเวียงเจ็ดลิน มีลักษณะพื้นฐานผังเมืองเป็นรูปวงกลม ล้อมรอบด้วยกำแพงดิน 2 ชั้น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 900 เมตร ระหว่างคันดินมีคูน้ำอยู่ตรงกลาง และอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ด้านประตูสวนดอก ไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 1,200 เมตร เมื่อมองจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จะเห็นเวียงเจ็ดลินอยู่ทางทิศตะวันตกโดยมีลำน้ำห้วยแก้วคั่นอยู่ ตัวคันดินขุดจากคูเมืองชั้นเป็นคันดิน สร้างตั้งแต่ชุมชนดั้งเดิม ลัวะ ที่อยู่อาศัยจนมีการบูรณะแนวคูน้ำ – คันดินขึ้นใหม่อีกครั้งในสมัยพระยาสามฝั่งแกน ปัจจุบันบริเวณเวียงเจ็ดลินด้านใต้ถูกถนนห้วยแก้วตัดผ่านแล้วเชื่อมต่อถนนศรีวิชัยเป็นเส้นทางขึ้นดอยสุเทพ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่ตั้งของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและชุมชนโดยรอบทำให้คูน้ำมีสภาพตื้นเขินขาดการไหลเวียนของน้ำในพื้นที่และแนวคันดินมีสภาพเสื่อมโทรมและพังทลาย

ภาพที่ 4.1 พื้นที่ส่วนใหญ่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่ตั้งของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและชุมชนโดยรอบ

ภาพที่ 4.2 สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีต้นไม้สูงปกคลุมและมีหญ้าเป็นพืชคลุมดินโดยรอบ

4.1.4 สภาพทรัพยากรธรรมชาติ ของพื้นที่ศึกษา

4.1.4.1 ทรัพยากรป่าไม้

1. ป่าไม้ในพื้นที่

จากลักษณะภูมิประเทศของเวียงเจ็ดลิน ตั้งอยู่ที่ราบเชิงดอยสุเทพ ทำให้ภูมิอากาศชุ่มชื้นตลอดเกือบทั้งปีมีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง จึงส่งผลให้มีพืชพรรณ ป่าไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น พืชพรรณธรรมชาติจะขึ้นแตกต่างกันไปตาม ระดับความสูง จากการสำรวจพบว่าพื้นที่ป่าตอนบนช่วงใกล้บริเวณเชิงดอยสุเทพยังคงรักษาสภาพป่าที่ค่อนข้างสมบูรณ์ อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของพื้นที่ ประกอบด้วยไม้ต้นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กปนกันหลากหลายชนิด โดยเฉพาะพรรณไม้ของวงศ์ (Leguminosae) ได้แก่ ต้นทองกวาว ต้นชี่เหล็ก ต้นประดู่เสน ถัดไปเป็นป่าเต็งรังและมักจะมีพบสนสองใบ ถัดไปเป็นส่วนพื้นที่ป่าตอนกลางเวียงเจ็ดลิน มีลักษณะเป็นป่าโปร่งมีต้นไม้มีขนาดเล็ก ไม้พื้นล่างจะเป็นพวกหญ้า

2. สภาพพรรณไม้ในพื้นที่

พื้นที่เวียงเจ็ดลินและโดยรอบนั้นเป็นพื้นที่ป่า อยู่ใกล้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติโดยเฉพาะทางทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพพืชพรรณไม้ยังคงสภาพสมบูรณ์ จากการสำรวจพบว่าพืชพรรณในพื้นที่มีหลากหลายประเภทตั้งแต่ หญ้า ไม้คลุมดิน จนถึงต้นไม้ให้ร่มเงาขนาดใหญ่ ต้นไม้ที่เด่นชัดในพื้นที่ได้แก่ ต้นพะยอม ต้นทองกวาว ต้นยางนา พบมากบริเวณสวนรุกขชาติ ที่สามารถให้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางด้านพืชพรรณในบริเวณนี้ได้ ส่วนด้านอื่นๆ จะมีไม้ยืนต้นปกคลุมโดยทั่วไป เพราะอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบข้างนั้น คือ อาชีพทำสวนผลไม้ ได้แก่ สวนลำไย สวนลิ้นจี่ ไกลไปทางด้านตะวันออกจะเป็นบริเวณพื้นที่ทำนา

3. พรรณไม้ในท้องถิ่น

3.1 ไม้ยืนต้น ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เป็นไม้ยืนต้น ส่วนมากเป็นไม้ให้ร่มเงาและมีความสวยงาม ต้นไม้ท้องถิ่นที่เด่นชัดในพื้นที่ได้แก่ ต้นพะยอม ต้นทองกวาว ต้นยางนา พบมากบริเวณพื้นที่โดยทั่วไป บริเวณสวนรุกขชาติห้วยแก้วส่วนใหญ่เป็นพรรณไม้ที่ปลูก เพื่อการทดลองในกิจการป่าไม้ของนักศึกษาแพร่ คณะวนศาสตร์ที่มาฝึกงานภาคสนามในระหว่างปี พ.ศ.2489 – 2490 ซึ่งทำให้ต้นไม้ในบริเวณมีอายุกว่า 60 ปี มีทั้งไม้ท้องถิ่น ไม้ต่างถิ่น รวมทั้งไม้ต่างประเทศ โดยเฉพาะต้นยางนา มีจำนวนมากที่สุดและมีพรรณไม้บางส่วนกระจายพันธุ์มาจากดอยสุเทพเช่น ต้นคำมอกหลวง ต้นแสลงหอมไก่ ต้นมะหาด ต้นรักขี้หมู ต้นรักฟ้า ต้นสลีนิก และต้นทะโล้ เป็นต้น ที่สามารถให้ศึกษาหาความรู้ทางด้านพืชพรรณในบริเวณได้ในสถานที่ราชการ และ

สถาบันการศึกษาส่วนมากปลูกต้นจามจุรี ใช้เป็นร่มเงาในที่โล่งและเป็นร่มเงาในพื้นที่ลานจอดรถ และต้นขี้เหล็กที่ปลูกตามทางเดินและตามเส้นทางถนนห้วยแก้วสูดอยสุเทพ

3.2 ไม้คลุมดิน พื้นที่โล่งส่วนมากในพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีไม้คลุมดินและหญ้าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และไม้คลุมดินที่มีการปลูกประดับตกแต่ง ได้แก่ สนามหญ้าในสถานที่ราชการและสถาบันการศึกษา มี 2 ชนิด คือ หญ้ามาเลเซียในพื้นที่ด้านสวนรุกขชาติ และทางด้านสถาบันการศึกษาปลูกเป็นหญ้านวลน้อย และบริเวณตามแนวคูน้ำ-คันดินเป็นหญ้าคาร์วมทั้งวัชพืชขึ้นรกครึ้ม

ภาพที่ 4.3 ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน สภาพธรรมชาติมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นทำให้พื้นที่มีความร่มรื่น

ภาพที่ 4.4 ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินส่วนมากมีไม้คลุมดินเป็นหญ้าและวัชพืชที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

จากคุณสมบัติของพื้นที่ป่านั้นทำให้สภาพป่าไม้ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีสภาพเป็นต้นไม้สูงใหญ่ ไม้ร่มเงา และเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ความสมบูรณ์ทางด้านพืชพรรณ ส่งผลให้พื้นที่เกิดอากาศดีและมีลำน้ำธรรมชาติจากดอยสุเทพไหลเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมือง ดังนั้นพื้นที่ป่าไม้ในเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์จึงเหมาะต่อการเป็นพื้นที่พักผ่อนของคนในเมืองแล้วยังเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้เกิดความรู้สึกในการช่วยกันรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ของเวียงเจ็ดลินให้เป็นแหล่งต้นน้ำธรรมชาติที่สำคัญและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านพืชพรรณหรือระบบนิเวศทางธรรมชาติและเป็นการอนุรักษ์ป่า เพื่อรักษาป่าต้นน้ำต่อไป

4.1.4.2 ทรัพยากรแหล่งน้ำในการเป็นพื้นที่รับน้ำของเวียงเจ็ดลิน

จากการสำรวจแหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลิน พบว่านอกจากใช้ในการกักน้ำและยังสามารถป้องกันน้ำท่วมที่ไหลบ่ามาจากดอยสุเทพได้ จึงควรพัฒนาแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์ในการเป็นพื้นที่รับน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคต่อไป แหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วยแหล่งน้ำที่สำคัญสามารถแบ่งประเภทของแหล่งน้ำได้ 3 แหล่ง ได้แก่

1. แหล่งน้ำเดิมในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน
2. แหล่งน้ำประเภทคูน้ำ – คันดิน
3. แหล่งน้ำประเภทลำน้ำธรรมชาติ

1. แหล่งน้ำเดิมในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เป็นแหล่งน้ำที่รับน้ำจากเชิงดอยสุเทพ เพื่อการอุปโภคและบริโภคภายในเวียงเจ็ดลิน ก่อนที่จะระบายน้ำไปสู่เมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1.1 **อ่างแก้ว** ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ อยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่สร้างด้วยดินเหนียวมีความยาว 1,000 เมตร สำหรับคันดินกักเก็บน้ำรูปสี่เหลี่ยมคางหมูนั้น ด้านทิศตะวันออกยาว 380 เมตร ด้านทิศตะวันตกยาว 380 เมตร ด้านทิศเหนือยาว 280 เมตร และด้านทิศใต้ยาว 240 เมตร ซึ่งในแต่ละปีมีปริมาณฝนตกเฉลี่ยทั้งปี 1,250 มิลลิเมตร ขนาดความจุที่ระดับน้ำเก็บกัก 1.25 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปัจจุบันเป็นอ่างเก็บน้ำที่สำคัญใช้ในการรองรับน้ำจากเชิงดอยสุเทพและลำน้ำห้วยแก้วเป็นแหล่งน้ำที่มีหน้าที่สำหรับเก็บกักน้ำให้ตกตะกอนและให้น้ำใสสะอาดก่อนที่จะปล่อยออกไป สามารถใช้ในการผลิตน้ำประปาเพื่อการอุปโภค และบริโภคในพื้นที่รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและนักศึกษา

1.2 **สระน้ำเดิม** ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เป็นสระน้ำที่ชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ชูดขึ้นพื้นที่รับน้ำจากเชิงภูเขาดอยสุเทพ ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งหาปลาและใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค

1.3 **สระน้ำเวียงเจ็ดลิน** ตั้งอยู่รอบนอกคันดิน ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียงเจ็ดลิน เป็นสระน้ำธรรมชาติ ติดกับที่อยู่อาศัยของชุมชนข้างเคียง ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งในปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีกิจกรรมการตกปลาและมีการรวมกลุ่มชมรมศิลปวัฒนธรรมล้านนาในการมาประกอบกิจกรรมในพื้นที่บริเวณนี้ และมีกิจกรรมการปั่นจักรยานเพื่อแวะพักผ่อนเดินทางขึ้นดอยสุเทพ

ภาพที่ 4.5 สภาพอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญทั้งเป็นน้ำประปาและเป็นพื้นที่รับน้ำของพื้นที่

ภาพที่ 4.6 สระน้ำเดิม ที่ชุมชนชูดขึ้นใช้รองรับน้ำจากดอยสุเทพ ในปัจจุบันเป็นแหล่งหาปลาของชาวบ้าน

ภาพที่ 4.7 สระน้ำเวียงเจ็ดลิน เป็นแหล่งน้ำที่ได้จากการรองรับน้ำเชิงดอยสุเทพ ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีกิจกรรมการตกปลา

2. แหล่งน้ำประเภทคูน้ำ – คันดิน

จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบัน คูน้ำ – คันดิน ใช้เป็นแหล่งรองรับน้ำจากดอยสุเทพซึ่งมีลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมือง เพื่อใช้ประโยชน์ในการอุปโภคในพื้นที่ของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรของชุมชนข้างเคียงที่อยู่อาศัยโดยรอบและใช้เป็นพื้นที่โล่งว่างระบายอากาศ รวมทั้งใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจสภาพคูน้ำ – คันดินในปัจจุบัน มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 560 เมตร คูน้ำบริเวณกว้างที่สุด 15 เมตร อยู่ทางด้านทิศใต้บริเวณพื้นที่สวนรุกขชาติและแคบที่สุด 2 เมตร อยู่ทางบริเวณทางด้านทิศเหนือซึ่งพบว่ามีสภาพตื้นเขิน จึงควรเร่งพัฒนาเพื่อที่จะฟื้นฟูคูน้ำในเวียงเจ็ดลินมีความใสสะอาดและมีระบบไหลเวียนที่ดีขึ้น นอกจากนี้ที่สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและชุมชนรอบข้างจะใช้ประโยชน์น้ำในคูน้ำ – คันดินแล้วยังมีการใช้น้ำประปาจากอ่างเก็บน้ำอ่างแก้วเข้ามาใช้ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อการบริโภคด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.8 คูน้ำ – คันดิน ใช้เป็นแหล่งรองรับน้ำจากดอยสุเทพซึ่งมีลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมือง ปัจจุบันใช้เป็นแหล่งรับน้ำที่ทำให้พื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นเกิดสภาพแวดล้อมที่สวยงาม

3. แหล่งน้ำประเภทลำน้ำธรรมชาติ

จากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศและภาพรวมของอุทกวิทยาเชียงใหม่พบว่า พื้นที่เวียงเจ็ดลินตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงดอยและรับน้ำจากดอยสุเทพ มีลำน้ำธรรมชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลลงสู่แม่น้ำปิง โดยสามารถแบ่งลำน้ำธรรมชาติออกเป็น 2 สายด้วยกัน คือ **ลำน้ำห้วยแก้ว** และ **ลำน้ำห้วยช่างเคียน**¹

ลำน้ำธรรมชาติสายแรกคือ **ลำน้ำห้วยแก้ว** เป็นลำน้ำธรรมชาติไหลจากดอยสุเทพลงมาที่น้ำตกห้วยแก้ว แล้วไหลเป็นเส้นทางน้ำทางด้านทิศตะวันตกผ่านเข้ามายังคูเมืองทางด้านทิศใต้ ส่วนลำน้ำธรรมชาติสายที่สอง คือ **ลำน้ำห้วยช่างเคียน** เป็นลำน้ำธรรมชาติที่ไหลจากดอยสุเทพจากทางด้านทิศเหนือ ไหลผ่านเข้ามายังคูเมืองแล้วเชื่อมกับลำน้ำห้วยแก้วแล้วระบายไปกักเก็บที่อ่างแก้วก่อนที่ระบายน้ำไปสู่ตัวเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 4.9 ลำน้ำธรรมชาติสายแรกคือ ลำน้ำห้วยแก้ว เป็นลำน้ำธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์และสวยงาม

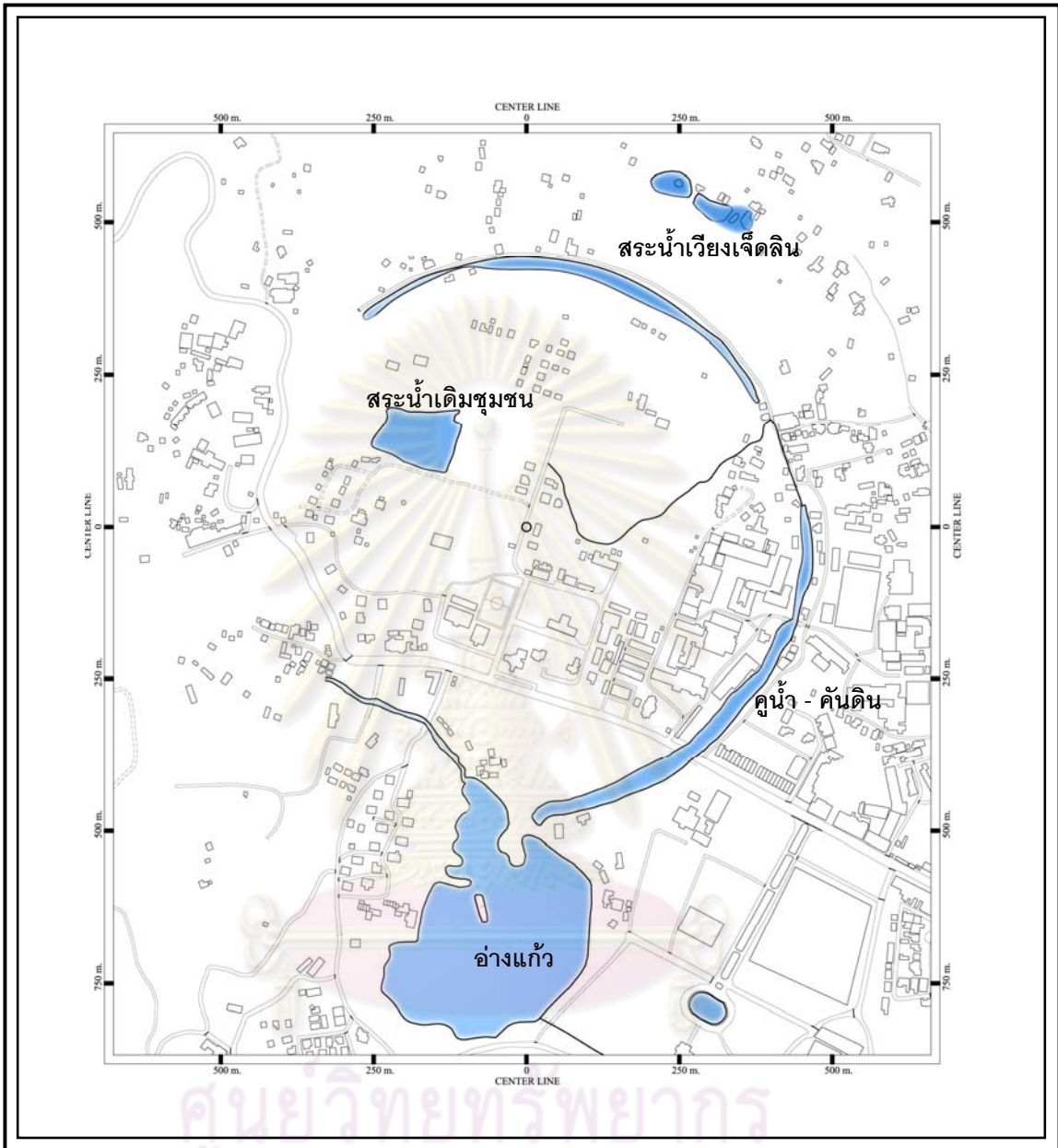
¹ ลำน้ำห้วยแก้วและลำน้ำช่างเคียนเป็นเส้นทางลำน้ำจากภูเขาดอยสุเทพที่ไหลผ่านเวียงเจ็ดลิน

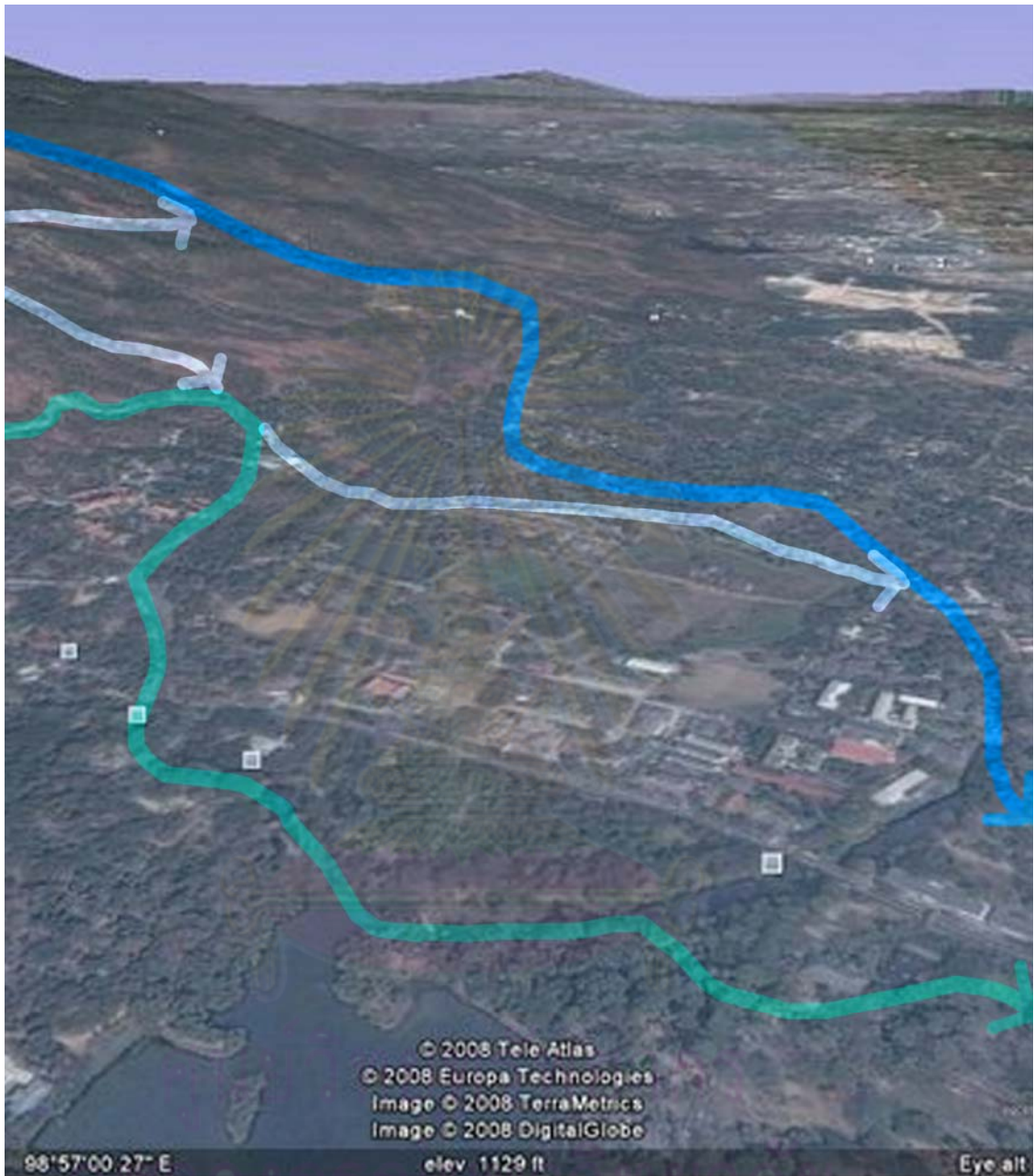
ภาพที่ 4.10 ส่วนลำน้ำธรรมชาติสายที่สอง คือ ลำน้ำห้วยช่างเคี่ยน เป็นลำน้ำธรรมชาติที่ไหลมาจากดอยสุเทพ

จากการศึกษาและสำรวจ พื้นที่ที่สามารถสรุปได้ว่าแหล่งน้ำที่มีในพื้นที่เวียงเจ็ดลินั้นมีความสำคัญในการเป็นพื้นที่รับน้ำที่สำคัญของเมือง เพื่อประโยชน์ในการทำให้พื้นที่มีแหล่งเพื่อการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งยังช่วยกักเก็บน้ำก่อนระบายไปสู่ตัวเมืองเชียงใหม่เป็นการป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ได้ ดังนั้นต้องมีแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูสภาพแหล่งน้ำและปรับภูมิทัศน์บริเวณอ่างเก็บน้ำหรือการส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้น้ำของเกษตรกรในพื้นที่ เช่น การบวชป่า การเลี้ยงผึ้งน้ำ การสืบชะตาป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางศาสนาของทางภาคเหนือในการให้ชุมชน สถาบันราชการ สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวแล้วเกิดการอนุรักษ์ รักษาและช่วยกันพัฒนาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 4.1 แผนผังแสดงแหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน	
สัญลักษณ์	
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> แหล่งน้ำเดิมในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน </div> <div style="text-align: center;"> แหล่งน้ำประเภทคูน้ำ - คันดิน </div> </div>	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่	นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

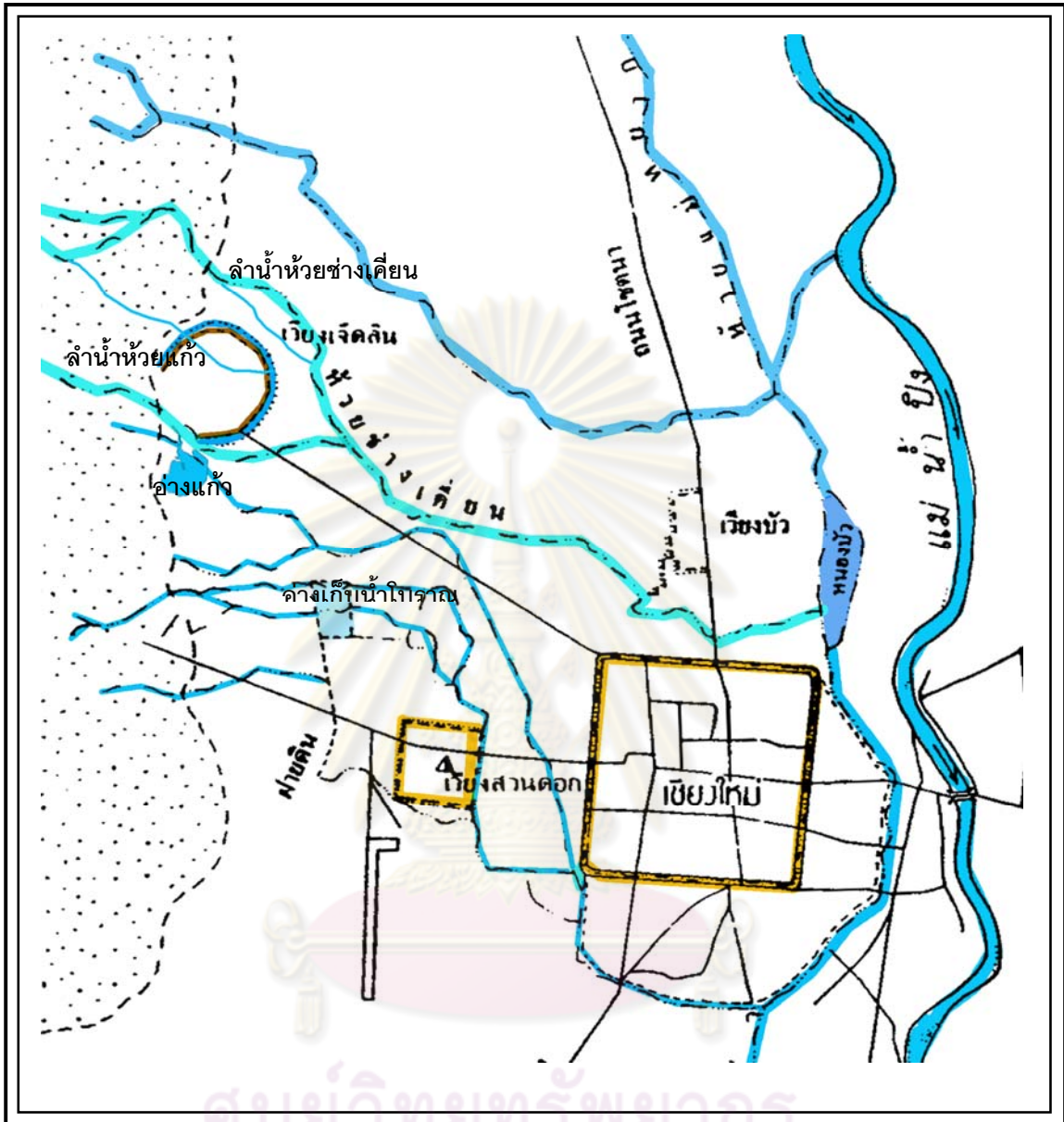

แหล่งน้ำประเภทลำน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำธรรมชาติสายแรกคือ ลำน้ำห้วยแก้ว
- ลำน้ำธรรมชาติสายที่สอง คือ ลำน้ำห้วยช่างเคียน
- ลำน้ำธรรมชาติจากดอยสุเทพ

แผนผังที่ 4.2 แสดงตำแหน่งเส้นทางลำน้ำธรรมชาติในปัจจุบันที่ไหลผ่านเวียงเจ็ดลิน²

² แผนผัง ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่.

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 4.3 แผนที่เส้นทางน้ำแปลจากภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2497	
สัญลักษณ์	
แผนที่ปรับปรุงจาก สร็สวัสดิ์ อ่องสกุล. 2543.	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นางสาวศุภิษา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

4.1.5 การระบายน้ำภายในพื้นที่

4.1.5.1 การระบายน้ำในพื้นที่ศึกษา สภาพปัจจุบันของเวียงเจ็ดลิน มีระบบระบายน้ำแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. **การระบายน้ำไปตามคูน้ำรอบเวียง** มีรูปแบบเป็นลักษณะการระบายน้ำที่ลำน้ำธรรมชาติไหลลงมาจากดอยสุเทพ เมื่อมีฝนตกหรือเมื่อได้รับน้ำจากดอยลงมารวมกันในพื้นที่แล้วระบายน้ำลงสู่คูเมืองแล้วถ่ายเทไปตามแนวคูน้ำโดยรอบเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีลักษณะลาดเอียงไปตามลักษณะภูมิประเทศ มีการกักเก็บน้ำไว้ภายในคูเมืองและมีการซึบผ่านชั้นผิวดินทำให้เกิดพืชพรรณและวัชพืชขึ้นหนาแน่นโดยรอบแนวคูน้ำ ก่อนที่จะระบายไปยังอ่างเก็บน้ำอ่างแก้วต่อไป

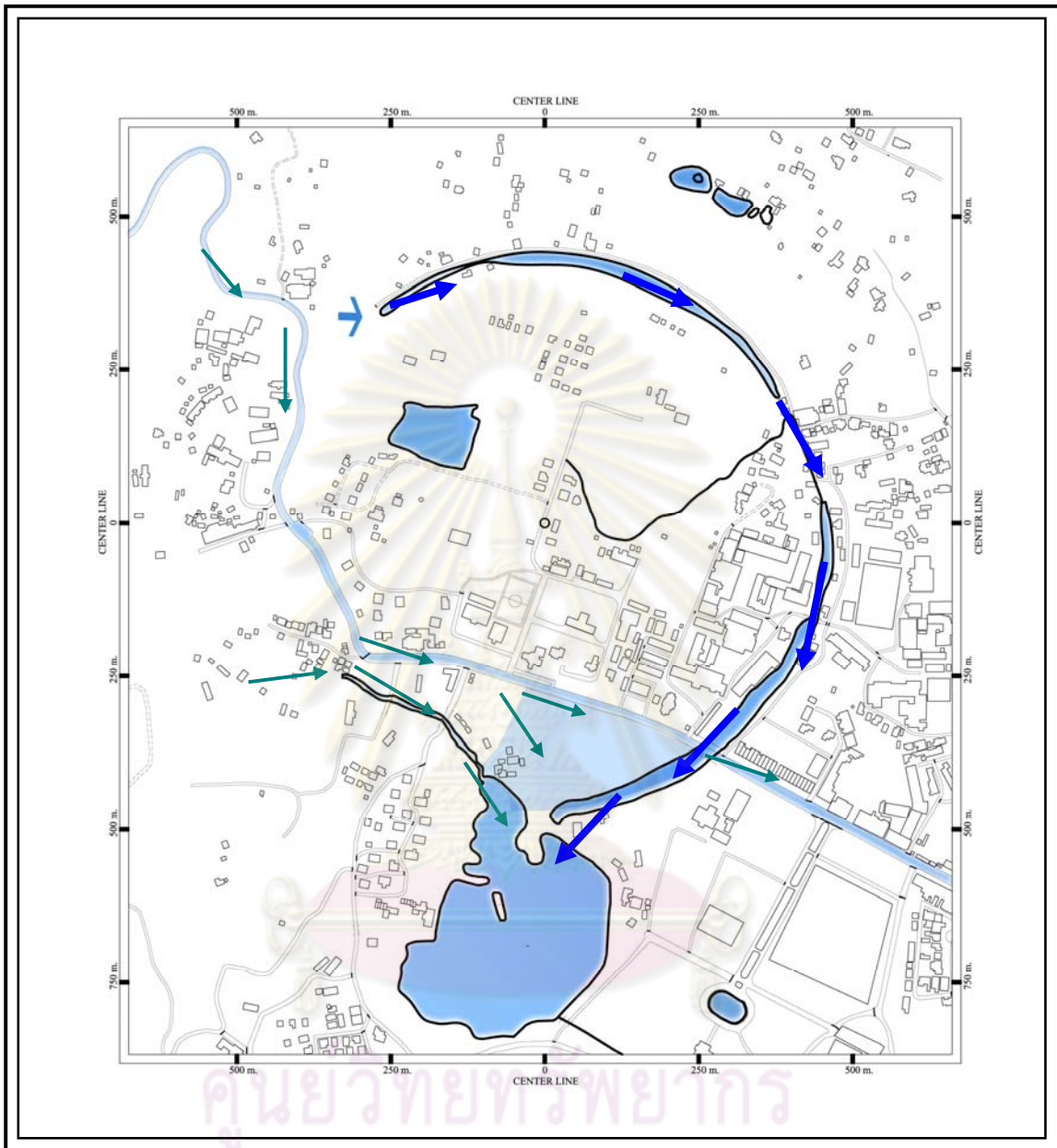
2. **การระบายตามท่อส่งน้ำถนนห้วยแก้ว** เป็นถนนที่ตัดผ่านกลางเวียงเจ็ดลินเพื่อเชื่อมโยงไปยังดอยสุเทพ โดยมีท่อส่งน้ำฝังไว้ใต้ทางเดินเท้าของถนนห้วยแก้วทั้ง 2 ข้างทาง เป็นการช่วยระบายน้ำภายในพื้นที่ ใช้ในการช่วยระบายน้ำไม่ให้เกิดน้ำท่วมขังได้

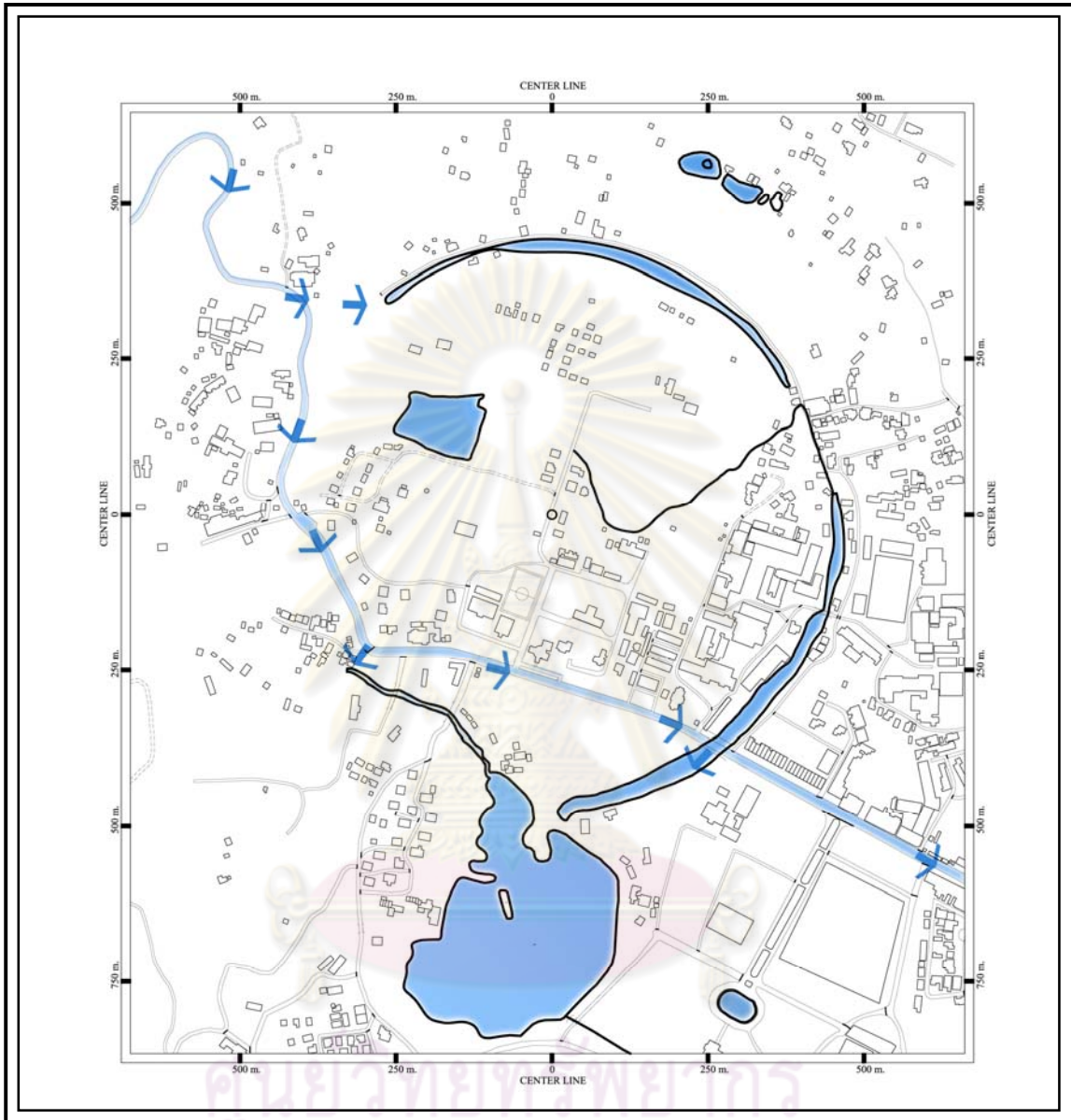
ภาพที่ 4.11 แนวคูน้ำเวียงเจ็ดลิน เมื่อได้รับน้ำแล้วมีการระบายน้ำลงสู่คูเมืองโดยรอบก่อนที่จะระบายไปยังอ่างแก้ว

ภาพที่ 4.12 แนวทางเดินเท้าที่มีการฝังท่อระบายน้ำไว้ เพื่อช่วยในการระบายน้ำในพื้นที่

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียนเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 4.4 แผนผังแสดงการไหลของน้ำผิวดิน	 <p>ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>นางสาวศุภิษา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25</p>
สัญลักษณ์	
<p> การไหลของน้ำผิวดินจากคอยสุเทพระบายลงบริเวณสวนรุกขชาติ การระบายน้ำไปตามร่องคูน้ำรอบเวียง </p>	
ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่	

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 4.5	แผนผังแสดงการไหลของน้ำและการระบายของน้ำ
สัญลักษณ์	
	แสดงการไหลของน้ำและการระบายของน้ำตามถนนห้วยแก้ว
ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่	
 	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภัชญา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25	

4.5.2 ระบบบำบัดน้ำเสีย

พื้นที่เวียงเจ็ดลินไม่มีบ่อบำบัดน้ำเสียน้ำทิ้งทั้งจากน้ำเสียของชุมชนรอบข้าง และถูกระบายออกตามท่อระบายน้ำโดยรอบพื้นที่ ส่วนน้ำทิ้งจากสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา จะมีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยน้ำออกจากอาคารในบางแห่ง แต่บางแห่ง โดยเฉพาะบริเวณโรงอาหารของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เป็นแหล่งปล่อยน้ำเสียจากน้ำทิ้งของโรงครัว ห้องน้ำล้างสูบน้ำของเมือง

ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาจัดการเรื่องระบบบำบัดน้ำเสียในพื้นที่เกิดปัญหา โดยเริ่มจากสถาบันการศึกษาปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ได้เสนอให้ใช้วิธีระบบบำบัดน้ำเสียแบบบ่อปรับเสถียรเป็นระบบบำบัดน้ำเสียที่อาศัยธรรมชาติ ในการบำบัดสารอินทรีย์ในน้ำเสียเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำทิ้งก่อนระบายออกสู่สิ่งแวดล้อม อีกทางหนึ่งเป็นการเสนอการใช้พืชพรรณในการบำบัดน้ำเสีย ได้แก่ ฐปฤาษี กกกลม และหญ้าแฝก โดยการบำบัดน้ำเสียด้วยระบบพืชกรองน้ำเสียและช่วยบำบัดน้ำเสียจากพื้นที่ก่อนที่จะปล่อยระบายน้ำสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชุมชนและสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียและการนำน้ำที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์ เช่น น้ำที่เกิดจากการล้างจาน น้ำจากการอาบน้ำมาใช้ในการรดต้นไม้ เป็นต้น เพื่อให้ลดความผลกระทบที่เกิดจากการใช้น้ำทิ้งจากระบบบำบัดน้ำเสีย

ภาพที่ 4.13 แสดงส่วนน้ำทิ้งจากสถาบันการศึกษาในบริเวณโรงอาหาร ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เป็นแหล่งปล่อยน้ำเสียจากน้ำทิ้งของโรงครัว ห้องน้ำล้างสูบน้ำของเมือง

4.2 ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

4.2.1 กรรมสิทธิ์ในที่ดิน

4.2.1.1 กรรมสิทธิ์ในที่ดินของเวียงเจ็ดลิน

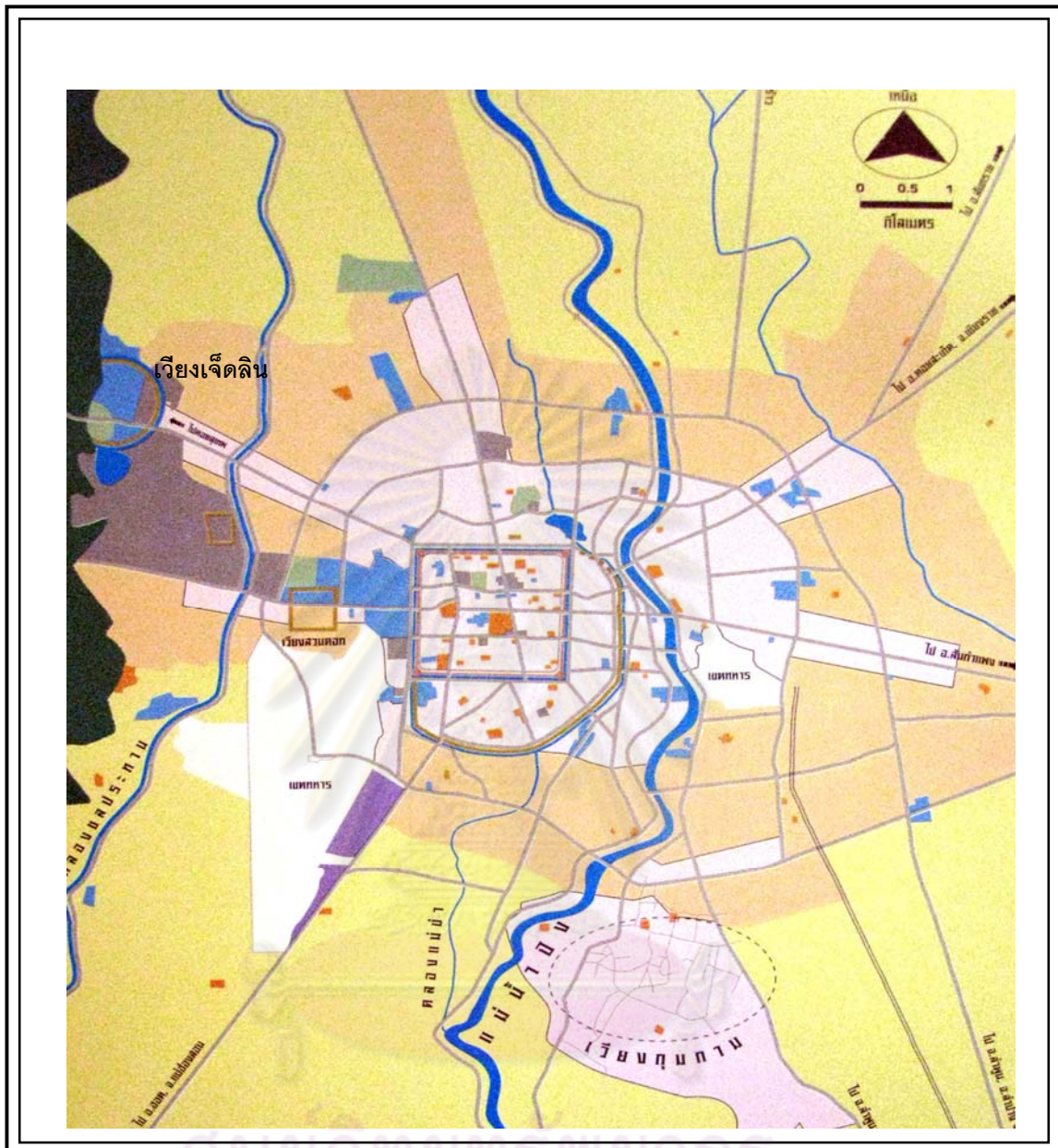
พื้นที่เวียงเจ็ดลิน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 410 ไร่ หรือ 660,000 ตารางเมตร จากการศึกษพบว่าที่ดินอยู่ภายใต้การดูแลของที่ราชพัสดุเชียงใหม่เป็นส่วนมาก รongลงมาเป็นพื้นที่ของสถาบันราชการ และสถาบันการศึกษา

ตั้งแต่ปี 2510 เป็นต้นมา มีการขยายความเจริญเข้ามาในพื้นที่โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ตั้งของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา มีพื้นที่ส่วนน้อยที่ให้เอกชนเช่า เป็นประเภทร้านค้าเท่านั้น ส่วนพื้นที่ของชุมชนที่อยู่อาศัยซึ่งเคยให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยถึงแม้ว่าที่ราชพัสดุได้เลิกสัญญาเช่ามานานตั้งแต่ปี พ. ศ. 2530 เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดทำแผนแม่บทโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ เป็นแผนกำหนดกิจกรรมเป้าหมายการอนุรักษ์พัฒนาโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี รวมถึงสภาพแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีสมบูรณ์ แต่ประชาชนผู้เช่าอาศัยก็ไม่ได้ย้ายออกไปแต่กลับเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดปัญหาการพังทลายของแนวคันดินและน้ำแห้งในคูน้ำ ผู้อยู่อาศัยได้กระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก่อความเสียหายต่อแนวคูน้ำ - คันดิน เช่น ขุดเจาะแนวคันดินเป็นทางสัญจร สร้างอาคารราชการ บ้านเรือนประชิดแนวคันดิน ขุดเอาดินจากกำแพงและทิ้งขยะและของเสียลงในคูน้ำทำให้ตื้นเขิน สกปรกและเสื่อมสภาพ

4.2.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน

4.2.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินของเวียงเจ็ดลิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเวียงเจ็ดลิน เป็นพื้นที่ของที่ราชพัสดุเชียงใหม่ และที่พื้นที่ของราชการ ทำให้พื้นที่ส่วนมากในเวียงเจ็ดลินเป็นที่ตั้งของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา บริเวณด้านตะวันออกของพื้นที่ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยมีความหนาแน่นน้อย - หนาแน่นปานกลางของชุมชนข้างเคียงที่อยู่รอบข้าง ส่วนทางด้านทิศเหนือซึ่งมีแนวคูน้ำ - คันดินจากการศึกษาพบว่าไม่มีปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ทำให้เกิดปัญหา แต่จำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนาด้านการใช้ที่ดิน ดังจะกล่าวในบทต่อไป ส่วนบริเวณโดยรอบและภายในเวียงเจ็ดลินนั้นเป็นพื้นที่สีเขียวประกอบไปด้วยพื้นที่สีเขียวที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการพักผ่อนและเป็นปอดของเมือง และพื้นที่สีเขียวที่ถูกปล่อยทิ้งร้างขาดการใช้ประโยชน์ จากการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของเวียงเจ็ดลิน สามารถแบ่งประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ ดังนี้

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 4.6 แสดงผังการใช้ประโยชน์ที่ดินรวมเวียงเจ็ดลิน

สัญลักษณ์

ที่ดินประเภทสถาบันราชการ	ที่ดินประเภทอนุรักษ์
ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา	ที่ดินประเภทอาศัยน้อย
ที่ดินประเภทสิ่งแวดล้อมและนันทนาการ	ที่ดินประเภทภูเขา

ที่มา ปรับปรุงจากผังเมืองเชียงใหม่

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภท สถาบันราชการ สถาบันการศึกษา

การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในและโดยรอบเวียงเจ็ดลิน ในการศึกษาเปรียบเทียบจากภาพถ่ายทางอากาศและจากเอกสารการวางแผนการใช้ที่ดินของเมืองเชียงใหม่พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของสถาบันราชการ ได้แก่ สวนสัตว์เชียงใหม่ สถานีวิจัยโคนม โรงงานผลิตนมของโครงการโคนม ไทย-เดนมาร์ก สถานีตำรวจภูธรภูพิงคราชนิเวศน์ สวนรุกขชาติ สถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การใช้ที่ดินประเภทนี้มีมีการกระจายตัวทั่วบริเวณและตามแนวคูน้ำ - คันดิน รวมทั้งมีอาคารสิ่งก่อสร้างหนาแน่นและมีความสูงตั้งแต่ 2 ชั้นไปจนถึง 12 ชั้น

2. การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนที่อยู่อาศัย

การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลินสามารถแบ่งลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย ออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชน

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชน ที่ตั้งโดยรอบเวียงเจ็ดลิน ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่ มีการสร้างบ้านเรือน อาคาร ประชิดและทับแนวคันดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้เนื่องจากความเจริญของตัวเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้มีการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยมาบริเวณพื้นที่เชิงดอยสุเทพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการเจริญของสถาบันการศึกษาจึงมีบ้านเรือน อาคารพาณิชย์สร้างขึ้นมาก จึงเป็นปัญหาด้านการบุกรุกและรुक้า คูน้ำ - คันดินที่ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินในอดีต ส่งผลให้แนวคันดินขาดหายไป โดยตั้งใจและไม่รู้ถึงคุณค่าทางโบราณสถานที่มีอยู่

ลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย จากผังเมืองรวมของเมืองเชียงใหม่ จัดเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นน้อย - หนาแน่นปานกลาง สามารถเห็นได้ตามแนวคันดินเวียงเจ็ดลิน ตั้งแต่บริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ การสร้างบ้านเรือนของชุมชนมีลักษณะแบบกระจายตัวและสร้างทับแนวคันดิน

2.2 การใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการอยู่อาศัยของบ้านพักราชการ

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของบ้านพักราชการ ตั้งอยู่ในเวียงเจ็ดลิน เป็นการสร้างบ้านพัก อาคารเพื่อการอยู่อาศัยของเจ้าหน้าที่ของราชการ มีลักษณะเป็นบ้านไม้เก่า ซึ่งทางสถาบันราชการที่มีหน้าที่ดูแลพยายามปรับปรุงบ้านพักราชการไม่ให้เกิดผลกระทบทำลาย คูน้ำ - คันดิน โดยการควบคุมไม่ให้มีการเพิ่มจำนวนบ้านพักราชการ

3. การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทศาสนา

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทศาสนาในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและโดยรอบนั้น พบว่า เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางศาสนา และมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เป็นที่ดินที่ใช้ตั้งของวัดสำคัญ ได้แก่ โบราณสถานวัดกู่ดิน จากหลักฐานทางโบราณคดีได้ค้นพบพระพุทธรูปในพื้นที่วัด ซึ่งในปัจจุบันได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากรแล้ว และด้านข้างเป็นวัดศรีโสดารามอยู่ทางขึ้นดอยสุเทพ รวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่นับถือของชุมชนและนักท่องเที่ยว ได้แก่ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย เชื่อมต่อกับทางขึ้นดอยสุเทพ

4. การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถานที่ท่องเที่ยว

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ส่วนมากอยู่ในความดูแลของหน่วยงานราชการ ซึ่งส่งเสริมการเข้ามาใช้งานพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อการท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลินและโดยรอบก่อนขึ้นดอยสุเทพ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภายในเป็นการแสดงวิวัฒนาการสร้างเวียงเจ็ดลินและลักษณะทางธรรมชาติของดอยสุเทพ ศูนย์ศิลปาชีพจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ชาวเขาและงานฝีมือ สวนสัตว์เชียงใหม่ภายในมีการท่องเที่ยวชมธรรมชาติและศึกษาดูชีวิตสัตว์หายาก เป็นต้น

5. การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพื้นที่สีเขียว

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพื้นที่สีเขียวประกอบด้วย พื้นที่สีเขียวจากพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่โล่งสีเขียว ซึ่งพื้นที่พื้นที่ป่าไม้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ มีลักษณะเป็นต้นไม้นานาพันธุ์ และต้นไม้ที่ขึ้นรกร้างอยู่โดยทั่วไป และยังขาดการพัฒนาเส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน ส่วนพื้นที่ในเวียงเจ็ดลินที่มีการใช้ประโยชน์ทางด้านพื้นที่โล่งสีเขียวเป็นพื้นที่ เพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการ เช่น สนามฟุตบอลบริเวณศูนย์ศิลปาชีพ สนามกีฬาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่มีประชาชน และเจ้าหน้าที่ราชการมาเล่นกีฬาเป็นประจำตอนเย็น บริเวณสวนรุกขชาติ ใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นพื้นที่โล่งสีเขียวที่มีรูปแบบสวนสาธารณะ โดยนักท่องเที่ยวและประชาชน นักศึกษามาใช้ประกอบกิจกรรมนันทนาการ เช่น การออกกำลังกาย การนั่งพักผ่อน

4.2.3 ลักษณะอาคารสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ศึกษาและชุมชนโดยรอบ

4.2.3.1 อาคารสิ่งก่อสร้างสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา

ลักษณะอาคารสิ่งก่อสร้างภายในพื้นที่ อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารส่วนราชการที่มีขนาดใหญ่บดบังทัศนียภาพมีความสูงขนาดตั้งแต่ 2 ชั้นขึ้นไปจนถึง 12 ชั้น การ

ก่อสร้างอาคาร โดยเฉพาะอาคารของราชการ ในพื้นที่ศึกษา การขาดความตระหนักในการรักษา ควบคู่กัน - คัดดิน ทำให้มีการก่อสร้างอาคารทั้งส่วนราชการ และบ้านเรือนของชุมชนบนรอบคัดดินได้ถูกทำลายลงไปมาก สมควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

1. การก่อสร้างสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ สร้างโรงอาหารทับ แนวควบคู่กัน - คัดดินของเวียงเจ็ดลิน อย่างชัดเจนโดยไม่มีการถอยร่นจากระดับแนวคัดดิน

2. การก่อสร้างอาคารส่วนมากมีขนาดสูงตั้งแต่ 2 ชั้น จนถึง 12 ชั้น ของสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา และอาคารขนาดใหญ่ของสถานที่ราชการมีขนาดสูง มีส่วนทำลายมุมมองที่สวยงามของดอยสุเทพจึงควรได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือถอน

ภาพที่ 4.14 อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารส่วนราชการที่มีรูปทรงหลากหลายและขาดการควบคุมรูปแบบอาคาร

ภาพที่ 4.15 อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารส่วนราชการ สถาบันการศึกษาที่มีขนาดสูงใหญ่บดบังทัศนียภาพมีความสูงขนาดตั้งแต่ 2 ชั้นขึ้นไปจนถึง 12 ชั้น

4.2.3.2 อาคารสิ่งก่อสร้าง ที่พักอาศัย

ลักษณะอาคารที่พักอาศัย ในพื้นที่สามารถอธิบายได้ คือ อาคารที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของบ้านพักราชการ ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้เก่าซึ่งทางราชการพยายามที่จะเสริมสร้างเอกลักษณ์เป็นบ้านไม้เก่า มีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น และที่พักอาศัยหนาแน่นมากเป็นพื้นที่โดยรอบของเวียงเจ็ดลิน มีลักษณะบ้านพักและอาคารพาณิชย์กรรมสำหรับค้าขายที่เป็นลักษณะอาคารตึกแถว

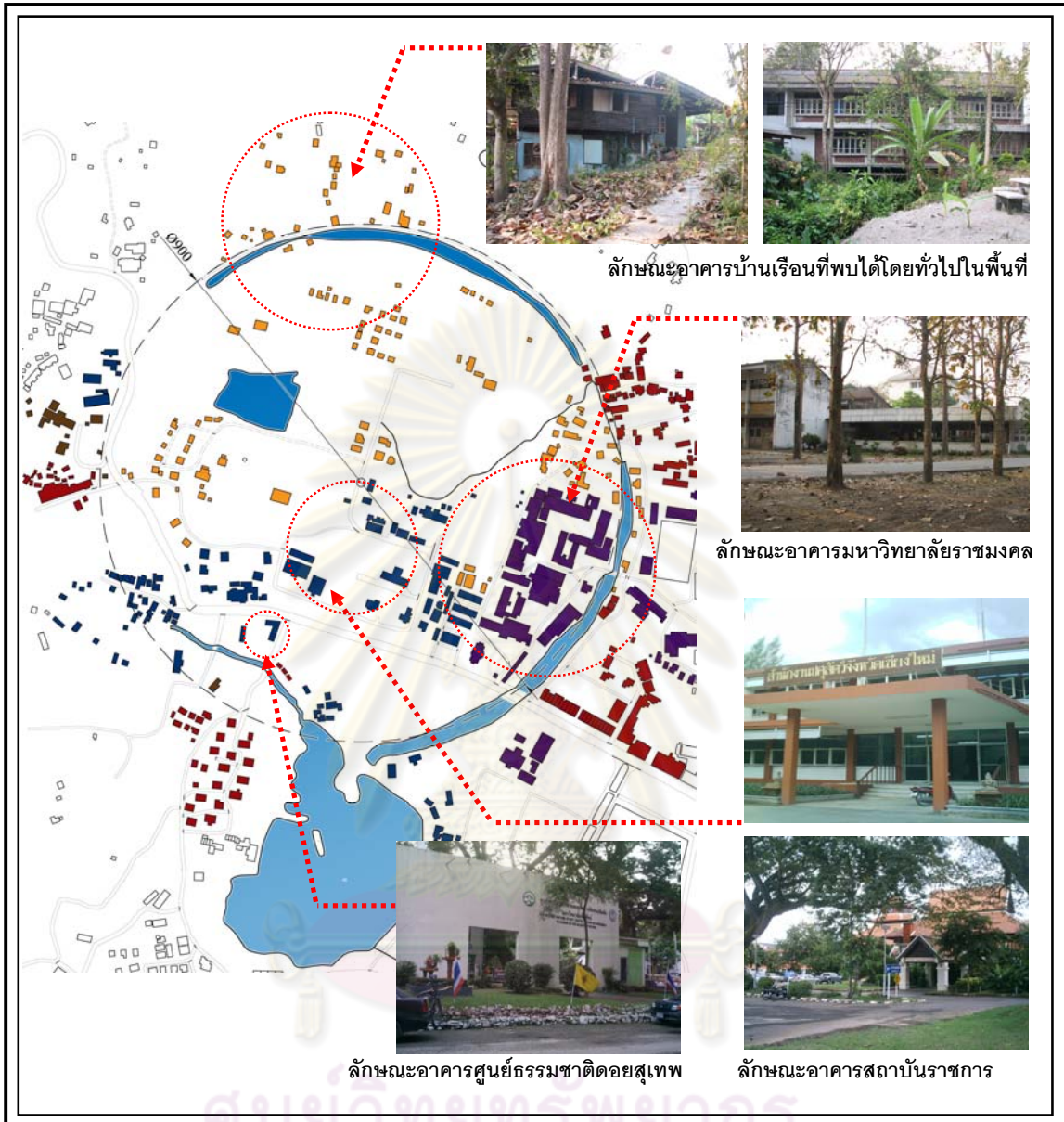
1. อาคารสิ่งก่อสร้างมีรูปร่างลักษณะลักษณะอาคารแบบตึกแถว และบ้านเรือนของชุมชนที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น รูปร่างลักษณะอาคารไม่ได้ส่งเสริมในการสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

ภาพที่ 4.16 ลักษณะรูปแบบบ้านเรือนของชุมชนที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และสร้างทับแนวคันดินอย่างเห็นได้ชัดเจนส่งผลให้แนวคันดินขาดหายไป

ภาพที่ 4.17 อาคารสิ่งก่อสร้างโดยรอบพื้นที่ส่วนมากนั้น มีรูปร่างลักษณะลักษณะอาคารแบบตึกแถว

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 4.8	แสดงลักษณะอาคารในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน
สัญลักษณ์	
■	อาคารที่อยู่อาศัยหนาแน่น, อาคารร้านค้า มีขนาด 1-3 ชั้น
■	อาคารสถานที่ราชการ มีขนาด 2-5 ชั้น
■	อาคารสถาบันการศึกษา มีขนาด 2-12 ชั้น
■	อาคารประเภทวัด
 	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25	

4.2.4 พื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่งสีเขียวเพื่อนันทนาการและกีฬา

เวียงเจ็ดลินมีสภาพแวดล้อมทั่วไปเป็นธรรมชาติป่าเชิงดอยสุเทพ ส่งผลให้พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านพืชพรรณธรรมชาติเกิดความร่มรื่นของต้นไม้ จากการสำรวจพบว่าในเวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วยพื้นที่สีเขียวที่เป็นป่าไม้มีพืชพรรณขึ้นอยู่อย่างสมบูรณ์และพื้นที่โล่งสีเขียวเพื่อนันทนาการและกีฬา ดังนั้นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวที่มีให้เกิดประโยชน์แก่คนในเมืองและนักท่องเที่ยวรวมทั้งเป็นการสร้างภูมิทัศน์ให้สวยงาม สามารถแบ่งพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ดังกล่าวละเอียด ดังนี้

4.2.4.1 พื้นที่สีเขียว

พื้นที่สีเขียวประเภทนี้ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน คือ พื้นที่สีเขียวที่มีสภาพเป็นป่าไม้ และมีพืชพรรณหลากหลายประเภท ตั้งแต่ไม้คลุมดิน จนไปถึงไม้สูงให้ร่มเงาและเป็นพื้นที่ส่งเสริมให้เวียงเจ็ดลินมีสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ จากการศึกษาพื้นที่สีเขียวประเภทนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพิจารณาในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวต่อไป

1. สวนรุกขชาติ-สวนสุขภาพห้วยแก้ว ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าบริเวณเชิงดอยสุเทพในพื้นที่สวนสาธารณะเป็นสถานที่ร่มรื่นเหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนและยังมีสวนสุขภาพสำหรับออกกำลังกายตั้งอยู่ถัดจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทางขึ้นดอยสุเทพในสวนสาธารณะแห่งนี้มีสนามเด็กเล่นสวนดอกไม้และศาลา นอกเหนือจากทำหน้าที่ให้บริการด้านการพักผ่อนหย่อนใจแล้วยังใช้เป็นสถานที่จัดงานวันเด็กเป็นประจำทุกปี

2. พื้นที่สีเขียวบริเวณ คุน้ำ- คันดิน พื้นที่สีเขียวบริเวณ คุน้ำ- คันดินบริเวณช่วงสวนรุกขชาติถึงบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตพายัพ เป็นพื้นที่สีเขียวติดคุน้ำ มีการปลูกต้นไม้ใหญ่และสนามหญ้าให้นักศึกษาและประชาชนเข้าไปพักผ่อนเดินเล่นได้

3. สวนสัตว์เชียงใหม่ เป็นสวนสัตว์ขนาดใหญ่ได้รับการจัดสภาพอย่างดี บริเวณกว้างขวาง มีบรรยากาศร่มรื่น จัดให้ประชาชนเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจและในพื้นที่บริเวณวัดกู่ดินขาวในสวนสัตว์เชียงใหม่เพื่อประกอบกิจกรรมประเพณีไหว้พระในวัดกู่ดินขาว ทุกช่วงประเพณีวันสงกรานต์ที่ทางสวนสัตว์เชียงใหม่จัดขึ้น

4.2.4.2 พื้นที่โล่งสีเขียวเพื่อนันทนาการและกีฬา

พื้นที่โล่งสีเขียวเพื่อนันทนาการและกีฬา หมายถึง พื้นที่สีเขียวที่มีการปลูกต้นไม้ ดอกไม้ประดับตกแต่งบริเวณให้เกิดความสวยงามส่งเสริมให้ภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินเกิดสภาพแวดล้อมที่ดี และมีการจัดพื้นที่ไว้ให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้พื้นที่ เช่น สนาม

ฟุตบอล สนามกีฬา เพื่อการพักผ่อนและการประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านนันทนาการและประเพณีวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. สนามกีฬาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา สนามกีฬาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เป็นสนามกีฬานขนาดใหญ่ ใช้ประกอบกิจกรรมทางด้านกีฬา เป็นประจำทุกช่วงที่มีงานกีฬาของสถาบันการศึกษา งานวาระปีที่ใช้สนามกีฬาเพื่อเล่นฟุตบอลเพื่อความสัมพันธ์ของนักศึกษาโดยมีอุปกรณ์ให้บริการ

2. สนามฟุตบอลบริเวณศูนย์ศิลปาชีพ สนามฟุตบอลบริเวณ ศูนย์ศิลปาชีพ เป็นสนามฟุตบอลขนาดกลางทุกเย็นมีประชาชน เจ้าหน้าที่ราชการ นักศึกษามารวมกลุ่มกันเพื่อเล่นฟุตบอลเป็นประจำทุกเย็น

3. พื้นที่โล่งสีเขียวของชุมชน พื้นที่โล่งสีเขียวของชุมชนรอบข้างที่มีสภาพเป็นสวนผลไม้ ได้แก่ ต้นลำไย ต้นลิ้นจี่และพืชพรรณต้นไม้ที่ขึ้นอยู่มาก ได้แก่ ต้นทองกวาว ต้นขี้เหล็ก รวมทั้งไม้คลุมดินทั้งวัชพืชและหญ้า ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งสีเขียวของชุมชนที่ปล่อยให้สภาพเป็นพื้นที่สีเขียวไว้ซึ่งยังไม่มีการเข้าไปใช้งาน

จากการสำรวจและการศึกษาพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้น การพัฒนาพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่งสีเขียวเพื่อนันทนาการและกีฬา นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นสถานที่พักผ่อน เพื่อการประกอบกิจกรรมทั้งทางด้านนันทนาการและประกอบกิจกรรมประเพณีของเมืองแล้วนั้น ยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดภูมิทัศน์ของเวียงเจ็ดลินมีความสวยงาม และการพัฒนาให้พื้นที่มีอากาศที่ดีและมีความร่มรื่น เพื่อตอบสนองให้คนมาใช้พื้นที่ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ช่วยบรรเทาความรุนแรงของปัญหามลภาวะของอากาศเชียงใหม่ จากภาวะอากาศเป็นพิษเกิดฝุ่นละอองได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการวางแผนพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 4.9	แสดงพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน
สัญลักษณ์	
	พื้นที่สีเขียวที่มีสภาพเป็นป่าไม้ขึ้นหนาแน่นรอการพัฒนา
	พื้นที่โล่งสีเขียวเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการ
	พื้นที่โล่งสีเขียวที่มีลักษณะเป็นหญ้า
ที่มา นางสาวศุภิญญา ปรัชญคุปต์	
 	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภิญญา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25	

4.3 โบราณสถานและแหล่งโบราณคดีในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

โบราณสถานและแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ที่ปรากฏได้รับการสำรวจจากกรมศิลปากร ที่ 8 เชียงใหม่ โดยมีการขุดค้นสำรวจเพื่อหาข้อมูลทางโบราณคดี แล้วบูรณะโบราณสถาน สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท คือ โบราณสถานประเภท คูน้ำ – คันดิน โบราณสถานประเภทวัดประกอบด้วยวัดกุ๊ตดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ในบทนี้เป็นการอธิบายลักษณะการใช้งานภายในพื้นที่และสภาพปัจจุบันของคูน้ำ – คันดิน โบราณสถานและแหล่งโบราณคดีมีรายละเอียดแต่ละประเภท ดังนี้

4.3.1 โบราณสถานประเภทคูน้ำ- คันดิน

ปัจจุบันพื้นที่เวียงเจ็ดลินถูกใช้เป็นสถานที่ตั้งของสถาบันราชการ ได้แก่ สวนรุกขชาติ ศูนย์วิจัยโคนม สถานีตำรวจภูธรฝาง สวนสัตว์เชียงใหม่ และสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ ทั้งหมดนี้ได้ตั้งอยู่ภายในพื้นที่ ทำให้คงเหลือเพียงแนวคูน้ำ – คันดินบางส่วน สามารถแบ่งเป็นช่วงแนวคูน้ำ – คันดิน ได้ดังนี้

1. คูน้ำ – คันดิน ช่วงที่เด่นชัด

1.1 ด้านทิศตะวันออก เป็นแนวคูน้ำ - คันดินที่มีถนนห้วยแก้วตัดผ่านนั้น โดยทางเหนืออยู่ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ แนวคันดินไล่ขึ้นไปทางเหนือและสิ้นสุดที่บริเวณโรงอาหารที่มีขนาดใหญ่สร้างทับแนวคันดินอย่างเห็นได้ชัดเจน

1.2 ส่วนด้านตะวันออกเฉียงใต้ เป็นอีกช่วงหนึ่งที่ยังคงเหลือแนวคูน้ำ – คันดิน แต่มีวัชพืชขึ้นปกคลุมแนวคันดินทำให้เห็นได้ไม่ชัดเจน ปัจจุบันอยู่ในบริเวณสวนรุกขชาติที่มีการปลูกดอกไม้ประดับพร้อมกับมีศาลา และถังเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์การบริการสำหรับผู้ที่มาออกกำลังกาย

2. คูน้ำ – คันดิน ช่วงที่ปรากฏไม่ชัดเจน

2.1 ด้านทิศเหนือ มีความยาวของคูน้ำ – คันดินมากที่สุด แต่ปัจจุบันคูน้ำมีลำน้ำธรรมชาติไหลเข้ามาหล่อเลี้ยงในคูเมืองอยู่ ส่วนคันดินมีสภาพถูกปกคลุมด้วยวัชพืชจนไม่สามารถมองเห็นแนวคันดิน

2.2 ด้านทิศตะวันตก ตั้งแต่บริเวณอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยไปถึงบริเวณอ่างแก้ว ไม่พบร่องรอยแนวคันดิน จากการสำรวจและศึกษาข้อมูลพบหลักฐานชั้นหินและเศษหิน พบมากในบริเวณอ่างแก้วและกระจายไปถึงอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ซึ่งพิจารณาได้ว่าเป็นแนวคันดินใน

อดีตที่ถูกน้ำป่าไหลป่าจากดอยสุเทพพัดพาจนแนวคันดินพังทลาย ทำให้เศษหินกระจายอยู่ในบริเวณนี้ ดังนั้นควรมีการพัฒนาเป็นพื้นที่ป่าให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของเมืองแทนการสร้างแนวคันดินขึ้นมาใหม่ และเปิดมุมมอง เพราะเป็นบริเวณที่มีทัศนียภาพของดอยสุเทพที่สวยงามที่สุดอีกแห่งของเมืองเชียงใหม่

จากการศึกษาและสำรวจพื้นที่ที่สามารถสรุปได้ว่าปัจจุบันยังมีการใช้แหล่งน้ำจากคูน้ำในเวียงเจ็ดลินเหมือนในอดีต แต่การใช้แหล่งน้ำในคูเมืองในปัจจุบันจะเป็นการใช้เพื่อการเกษตรและการสร้างทิวทัศน์ที่สวยงามให้กับพื้นที่เท่านั้น เพราะในพื้นที่ที่มีการใช้น้ำประปาจากส่วนทางกรมชลประทาน เชียงใหม่แล้ว อย่างไรก็ตามคูน้ำ – คันดินก็เป็นโบราณสถานที่สำคัญดังนั้นควรมีการอนุรักษ์โดยการบูรณะแนวคันดินและฟื้นฟูคูน้ำให้มีความใสสะอาด แล้วพัฒนาเป็นแหล่งรับน้ำที่สำคัญของเมืองต่อไป

ภาพที่ 4.18 พื้นที่ในปัจจุบันของเวียงเจ็ดลินใช้เป็นที่ตั้งของอาคารสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ในปัจจุบันแนวคูน้ำ – คันดินในเวียงเจ็ดลิน ขาดการดูแลรักษาทำให้แนวคันดินถูกปกคลุมด้วยหญ้าและเศษใบไม้

ภาพที่ 4.19 แนวคูน้ำ – คันดินในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ มีสภาพคูน้ำที่ต้นเขินขาดการไหลเวียนทำให้น้ำเน่าเสียขาดการดูแล พื้นที่โดยรอบแนวคันดินบางส่วนถูกปกคลุมด้วยวัชพืชและหญ้า

ภาพที่ 4.20 แนวคันดินที่สิ้นสุดบริเวณทางทิศเหนือ มีสภาพเสื่อมโทรมมีวัชพืชขึ้นปกคลุมและยังขาดการบูรณะให้เห็นแนวคันดินให้ชัดเจน

ภาพที่ 4.21 แนวคันดินทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้บริเวณใกล้อ่างเก็บน้ำอ่างแก้วที่สามารถเห็นได้ชัดเจนมีสภาพเสื่อมโทรมขาดการพัฒนาพื้นที่คูน้ำ - คันดินบริเวณนี้ให้สวยงาม

4.3.2 โบราณสถานประเภทวัด

โบราณสถานวัดกุฏิินขาว ปัจจุบันในพื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว ในช่วงงานสงกรานต์เป็นประจำทุกปี เป็นพิธีสะเดาะเคราะห์พร้อมทำบุญให้อาหารสัตว์ตามปีเกิด 12 นักษัตร โดยมีชุมชนและนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณลานหญ้า ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งโดยรอบเจดีย์ประธานของวัดกุฏิินขาวเป็นจำนวนมาก การจัดงานประกอบประเพณีขึ้นนั้นเพื่อให้ชุมชน ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ทราบถึงประวัติ และตระหนักถึงคุณค่าจึงมีการจัดงานเป็นประจำทุกปี การเข้ามาประกอบประเพณีดังกล่าวอาจรองรับจำนวนคนไม่พอและส่งผลต่อโบราณสถาน

ดังนั้นจึงควรมีแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ ในพื้นที่โดยการปรับระดับถมดินเพื่อปลูกหญ้าโดยรอบเจดีย์ประธาน เจดีย์แปดเหลี่ยมเพื่อส่งเสริมตัวโบราณสถานไม่ให้ถูกรบกวนโดยให้คงสภาพต้นไม้เดิมที่ขึ้นเจริญเติบโตบริเวณโดยรอบเอาไว้เพื่อความร่มรื่นแก่พื้นที่ดังกล่าว เพื่อให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมต่อไป

ภาพที่ 4.22 พระศรีสากยมุนีสัตตะบุรฉนวนุชา ประดิษฐานอยู่ในวิหารของวัดกุฏิินขาว อันเป็นที่เคารพในพื้นที่อย่างมาก

ภาพที่ 4.23 เจดีย์ประธานวัดกุฏิินขาวที่ในปัจจุบันได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร มีการประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาบริเวณลานหญ้าเป็นประจำทุกปี บริเวณพื้นที่มีต้นไม้ขึ้นรกครึ้มและยังขาดการจัดการจัดภูมิทัศน์ในบริเวณ

ภาพที่ 4.24 แสดงบรรยากาศบริเวณวัดกุฎีดินขาว ในช่วงม้งานเทศกาลประเพณี มีการตกแต่งพื้นที่โดยรอบ

ภาพที่ 4.25 บริเวณด้านหน้ามีการประกอบพิธีในช่วงเทศกาลที่สำคัญของเมือง เช่น พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ประดิษฐาน ณ วัดกุฎีดินขาว

4.3.3 แหล่งชูดค้นทางโบราณคดี

แหล่งชูดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน โดยสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ซึ่งแหล่งชูดค้นทางโบราณคดีแห่งนี้มีการชูดค้นทางโบราณคดี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมาและเมื่อทำการชูดค้นทางโบราณคดีแล้วได้ปรากฏว่า มีชั้นดินรบกวนเป็นจำนวนมากจากการชูดไถปรับพื้นที่เพื่อทำอาคารสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษาร้านค้าในพื้นที่จนหลักฐานต่างๆ ทางโบราณคดีถูกทำลายเสียหายเป็นจำนวนมาก กรมศิลปากรจึงจัดทำโครงการการชูดค้นทำการสำรวจทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลทางวิชาการไว้ ในปี พ.ศ.2551 กรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่จึงได้ทำการปฏิบัติชูดค้นจำนวน 5 หลุมชูดค้น ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่ ซึ่งได้ทำการสำรวจและชูดค้นทางโบราณคดี และศึกษา

หลักฐานต่างๆ เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางโบราณคดีอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐานชุมชนต่อไป

การขุดแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน จำนวน 5 หลุม (ขนาดของหลุม 4 x 4 เมตร ขุดลึกเฉลี่ย 4 เมตร) ต้องขุดค้นหาหลักฐานที่อยู่ในชั้นดินที่ลึกลงไปกว่าชั้นดินปัจจุบัน โดยได้เลือกบริเวณที่ไม่ถูกรบกวน โดยกำหนดจุดจำนวน 5 หลุม มีการกำหนดจากจุดกึ่งกลางเวียงเจ็ดลิน และกระจายตามทิศทั้ง 4 ทิศ ได้แก่ แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 1 ได้กำหนดเป็นจุดกึ่งกลางเวียงเจ็ดลิน แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 2 ทางทิศเหนือ แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 3 ทางทิศใต้ แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 4 ทางทิศตะวันออก และแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 5 ทิศตะวันตก ของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ดังรายละเอียดแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 1 ถึง หมายเลข 5 ได้ดังนี้

1. แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 1

ที่ตั้งแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 1 ได้กำหนดเป็นจุดกึ่งกลางเวียง เป็นพื้นที่ด้านหลังของศูนย์วิจัยโคนมของกรมปศุสัตว์ ขุดค้นบริเวณกลางทุ่งหญ้า

โบราณคดีที่ค้นพบ การขุดค้นทางโบราณคดี หลุม ขนาดหลุม 4x4 เมตร ขุดลึกเฉลี่ย 4 เมตร ค้นพบมีตาน้ำผุดขึ้นมาในบริเวณนี้ สันนิษฐานว่าเป็นเส้นทางน้ำไหลจากดอยสุเทพผ่านเวียงเพื่อระบายไปคูน้ำที่สำคัญ

2. แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 2

ที่ตั้งแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 2 อยู่ทางทิศใต้ของเวียงเจ็ดลิน ในปัจจุบันเป็นพื้นที่สวนรุกขชาติ อยู่ติดกำแพงดินเวียงเจ็ดลินทางทิศใต้ สภาพทั่วไปของพื้นที่เป็นสนามหญ้าและมีเนินของกำแพงดินเวียงเจ็ดลิน ชัดเจน

โบราณคดีที่ค้นพบ ในการศึกษาโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นเป็นภาชนะดินเผาเป็นโบราณวัตถุที่พบมากที่สุด ส่วนมากเป็นเศษจาน เศษชาม เศษปากภาชนะดินเผา ภาชนะดินเผานี้มีเครื่องหิน เศษไห และในหลุมหมายเลข 2 พบเสาดินเผา นับเป็นหลุมขุดค้นที่น่าสนใจและนำไปพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวในการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3. แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 3

ที่ตั้งแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 3 อยู่ ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของเวียงเจ็ดลิน ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ สสภาพพื้นที่บริเวณมีอาคารสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่บริเวณหลุมขุดค้นหมายเลข 3 นี้ อยู่ข้างทางเดินในมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

โบราณคดีที่ค้นพบ โบราณคดีที่ได้จากหลุมหมายเลข 3 เป็นอีกหลุมขุดค้นที่น่าสนใจ คือ พบเศษภาชนะดินเผาในลำนานาหลายชิ้นและยังคงสมบูรณ์มากเมื่อเทียบกับหลุมขุดค้นหมายเลขอื่น

4. แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 4

ที่ตั้งแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 4 อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงของเวียงเจ็ดลิน สภาพปัจจุบันเป็นทุ่งหญ้ารก้างไม่มีอาคารสิ่งก่อสร้าง

โบราณคดีที่ค้นพบ โบราณคดีที่ได้จากการค้นพบในหลุมหมายเลข 4 พบเศษภาชนะดินเผาจำนวนน้อย ส่วนใหญ่มีสภาพแตกละเอียด เนื่องจากมีชั้นดินรบกวนมาก

5. แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินหมายเลข 5

ที่ตั้งแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 5 อยู่ทางทิศตะวันตกของเวียงเจ็ดลิน บริเวณทางขึ้นดอยสุเทพ สภาพพื้นที่เป็นเนินที่ไม่มีการใช้พื้นที่

โบราณคดีที่ค้นพบ ในการศึกษาโบราณคดีที่ได้จากหลุมหมายเลข 5 พบภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมลำนานา เป็นเศษเครื่องมือหินกระเทาะ เป็นภาชนะในยุคนหิน

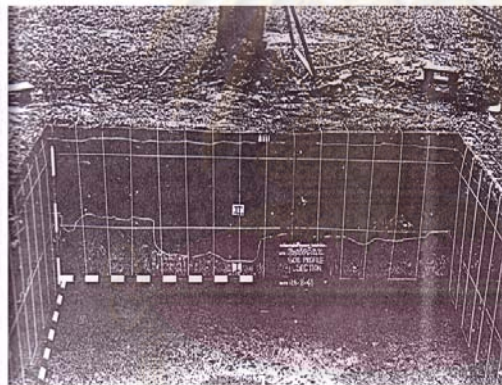
จากการศึกษาพิจารณาได้ว่าแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเป็นหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากชุมชนดั้งเดิมที่มาอยู่อาศัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน แม้ในแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีจะไม่พบร่องรอยของโครงกระดูกอยู่ภายในพื้นที่เลยก็ตาม แต่พิจารณาได้ว่าเมื่อนำตัวอย่างดินที่พบในภาชนะนั้น ไปให้นักวิทยาศาสตร์ของกรมศิลปากรวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของดิน พบว่าดินในภาชนะมีปริมาณของฟอสเฟตและแคลเซียมในปริมาณที่มากกว่าดินทั่วไป ทำให้เชื่อว่าน่าจะเกิดมาจากองค์ประกอบหลักทางเคมีของกระดูก ที่อยู่ในรูปของฟอสเฟตและคาร์บอนเนตของแคลเซียม ซึ่งถูกย่อยสลายไปหมดเนื่องจากความเป็นกรดของฝนชะในเวลานานหลายร้อยปี โบราณคดีที่ได้จากหลุมขุดค้นทางโบราณคดีส่วนมาก คือ หม้อ ไห เศษงานในสมัยทวารวดี และเศษภาชนะดินเผาในสมัยลำนานาหลายชิ้นและยังคงสมบูรณ์จากชุมชนดั้งเดิมที่มาอยู่อาศัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน มีความสำคัญในการแสดงหลักฐานในอดีต เพื่อศึกษาประวัติการตั้งถิ่นฐานชุมชน และนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้แก่เยาวชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้ต่อไป รวมทั้งควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลินเพื่อจัดแสดงเรื่องราวทางโบราณคดีที่ได้จากแหล่งขุดค้นต่อไป

ภาพแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 1

แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 1 บริเวณศูนย์วิจัยโคนม จุดกึ่งกลางเวียงเจ็ดลิน

หลุมขุดค้นหมายเลข 1 พบตาน้ำผุดขึ้น

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.26 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 1	 	
สัญลักษณ์		
กรมศิลปากร. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี. แหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน	นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25	

ภาพแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 2

แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 2 บริเวณสวนรุกขชาติทางทิศใต้ ก่อนขุด

หลุมขุดค้นในสวนรุกขชาติ เมื่อขุดแล้ว

ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน ไห

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.27 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 2

สัญลักษณ์

กรมศิลปากร. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี. แหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรีชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

ภาพแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 3

แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 3 บริเวณทางขึ้นดอยสุเทพ ด้านทิศตะวันตก

สภาพหลุมขุดค้นหมายเลข 3

พบที่บดยาดินเผาเนื้อเครื่องดิน

พบภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.28 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 3

สัญลักษณ์

กรมศิลปากร. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี. แหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรีชญคุปต์
เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

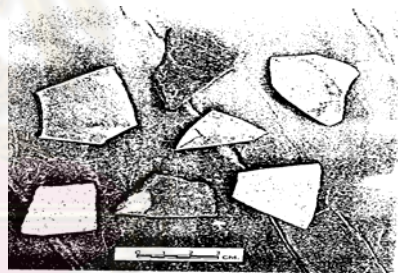
ภาพแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 4

แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 4 ลักษณะพื้นที่โดยรอบก่อนขุด

หลุมขุดค้นหมายเลข 4

พบเศษภาชนะดินเผาประเภทจาน ชาม

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.29 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 4

สัญลักษณ์

กรมศิลปากร. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี. แหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

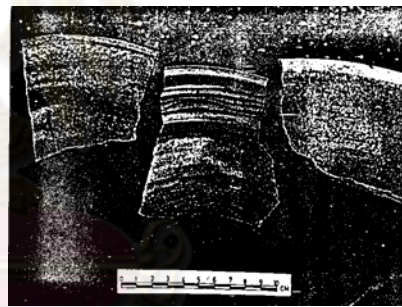
ภาพแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 5

แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน หมายเลข 5 บริเวณก่อนทางขึ้นดอยสุเทพ

หลุมขุดค้นหมายเลข 5

พบเศษภาชนะดินเผา

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.30 แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีหมายเลข 5

สัญลักษณ์

กรมศิลปากร. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี. แหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

4.4 ข้อมูลด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่

4.4.1 การให้บริการทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

1. **ไฟฟ้า** การบริการไฟฟ้า อยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าเขต 1 ภาค 1 เชียงใหม่ ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าขนาดเล็ก และสถานีควบคุมการจ่ายไฟฟ้าอยู่ 5 สถานี ปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ใช้ในจังหวัดเชียงใหม่ รวม 1,138.598 ล้านหน่วย สามารถให้บริการไฟฟ้าได้ครอบคลุม และในเวียงเจ็ดลินยังมีไฟฟ้าริมถนนทุกสายและมีแสงสว่างเพียงพอ ยกเว้นพื้นที่สวนรุกขชาติที่ในตอนกลางคืนจะไม่มีไฟฟ้าให้แสงสว่าง

2. **ประปา** นอกจากพื้นที่เวียงเจ็ดลินจะมีแหล่งน้ำใช้แล้วในการอุปโภค พื้นที่ในปัจจุบันยังมีการใช้น้ำประปาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานประปาเขต 9 เชียงใหม่ โดยใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำอ่างแก้วแล้วส่งน้ำสะอาดเข้ามาในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่โดยรอบ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำดิบขนาดใหญ่เพื่อผลิตน้ำที่เขื่อนแม่กวง และส่งน้ำมายังในตัวเมืองเชียงใหม่และพื้นที่รอบข้างด้วยระบบท่อส่งน้ำ

3. **โทรคมนาคม** ในพื้นที่ศึกษามีตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการอยู่ด้านหน้าอาคารของสถานีราชการ และด้านหน้าอาคารกองอำนวยการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาวิทยาเขตภาคพายัพ และมีตู้โทรศัพท์ตั้งกระจายตามเส้นทางเดินเท้าของถนนห้วยแก้ว ซึ่งคาดว่าเพียงพอต่อการให้บริการแล้ว

4. **ที่พักแรม** ในตัวเมืองเชียงใหม่และข้างเคียงมีสถานที่พักแรม โรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮ้าส์ไว้ให้บริการเพราะในพื้นที่เวียงเจ็ดลินไม่มีที่พักแรม

5. **ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว** ในเวียงเจ็ดลินไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เด่นชัด แต่จะมีหน่วยงานราชการ ได้แก่ หน่วยงานสวนรุกขชาติ หน่วยงานสวนสัตว์เชียงใหม่ที่เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีร้านขายของที่ระลึก ร้านขายเครื่องดื่มและอาหาร มีตู้โทรศัพท์สาธารณะและที่จอดรถ นอกจากหน่วยงานราชการดังกล่าวแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถขอเอกสารที่จัดเตรียมไว้โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ที่สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่

6. **ร้านขายอาหารเครื่องดื่มและร้านขายของที่ระลึก** บริเวณพื้นที่เวียงเจ็ดลิน มีร้านขายอาหารเครื่องดื่มอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ศูนย์ศิลปาชีพมีร้านร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกอยู่ภายใน มีร้านขายเครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์จากโคนมของกรมปศุสัตว์ เชียงใหม่ ส่วนร้านค้าที่มีอยู่ของชุมชนชาวบ้านไม่เพียงแต่มีไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวยังเป็นการสร้างงานหารายได้ให้แก่ชุมชนใน

ท้องถิ่น รวมทั้งการมีร้านค้าของชุมชนในท้องถิ่นยังทำให้บางตำแหน่งในบริเวณเหล่านั้นนั้นไม่เป็นที่เปลี่ยนมีคนคอยดูแลและทำให้ช่วยลดอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้น

4.4.2 การคมนาคมขนส่ง

ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีสามล้อ รถโดยสาร 4 ล้อ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่ารถแดงมีให้บริการ โดยจอดอยู่บริเวณด้านหน้าสวนสัตว์เชียงใหม่และด้านหน้าบริเวณอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ซึ่งควรมีการจัดระบบการจอดรถ และมีการจัดพื้นที่ให้บริการรถในเวียงเจ็ดลินใหม่ รวมทั้งควรสนับสนุนให้มีการเดินทางด้วยการเดินเท้าและยานพาหนะที่ไม่ใช้เครื่องยนต์ ทั้งเพื่อลดปัญหามลภาวะทางอากาศและส่งเสริมบรรยากาศของพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

4.4.3 ถนนและระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

จากการศึกษาพบว่าถนนห้วยแก้วเป็นถนนสายหลัก ที่ใช้ในการสัญจรเข้ามาในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน และใช้เดินทางเชื่อมต่อไปยังดอยสุเทพทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพียงแต่ในปัจจุบันนั้นมีการสัญจรด้วยรถยนต์เข้ามาในพื้นที่ จึงทำให้การเดินทางด้วยทางเดินเท้าเหมือนในอดีตถูกลดความสำคัญลง ปัจจุบันนี้ถนนห้วยแก้วมีการสัญจรพลุกพล่านทั้งรถส่วนใหญ่ที่สัญจรบนท้องถนน คือ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถแดง รถทัวร์นำเที่ยว ในแต่ละวันมีการสัญจรในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่มาจากผู้ประกอบการนำเที่ยวและจากส่วนราชการ ทำให้ถนนห้วยแก้วมีการสัญจรไป-มาค่อนข้างแน่นหนา

ส่วนเส้นทางรองเป็นเส้นทางที่ใช้เป็นทางเข้าสถานที่ราชการและสถาบันศึกษา และเส้นทางสัญจรของชุมชนที่อยู่อาศัยโดยรอบ มีลักษณะเป็นถนนสายรอบพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีการสัญจรค่อนข้างเบาบาง ซึ่งสามารถแบ่งตามเส้นทางสัญจรของถนนในพื้นที่เวียงเจ็ดลินได้ ดังนี้

1. ถนนสายหลัก

คือ ถนนห้วยแก้ว ซึ่งเป็นถนนหลักมีการตัดผ่ากลางเวียงเจ็ดลิน เพื่อใช้เป็นเส้นทาง ขึ้นสู่ดอยสุเทพขนานด้วยสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีลักษณะเป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ มีความกว้าง 8 เมตร ริมสองฟากถนนห้วยแก้วมีทางเดินเท้าขนานมีความกว้าง 2 เมตร รถยนต์สามารถสัญจรผ่านกันไปได้ และเป็นถนนที่เชื่อมต่อสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ มีการปลูกต้นราชพฤกษ์ เกือบตลอดทั้งสองฝั่งถนนห้วยแก้ว

1.1 ทางเดินเท้าภายในเวียงเจ็ดลิน

คือ เส้นทางเดินเท้าริมถนนห้วยแก้ว โดยมีทางเท้ากว้างข้างละ 2 เมตร เป็นทางเดินเท้าที่สามารถเดินเข้าสู่พื้นที่เวียงเจ็ดลินได้และสามารถเดินเชื่อมไปยังสถานที่ราชการและสถาบันการศึกษา แต่ในปัจจุบันยังไม่มีเส้นทางเดินเท้าขนานแนวคูน้ำ – คันดินและยังขาดเส้นทางเดิน – วิ่งที่สามารถเชื่อมไปยังแหล่งโบราณคดีได้

2. ถนนสายรอง

คือ ถนนสายรองที่ใช้เป็นเส้นทางจราจรภายในพื้นที่ของบุคลากรในสถาบันราชการและครู – อาจารย์ นักศึกษาในสถาบันการศึกษามีลักษณะเป็นถนนคอนกรีตเสริมใยเหล็ก มีความกว้าง 3 เมตร ซึ่งถนนสายรองนี้ได้เชื่อมกับถนนห้วยแก้วโดยมีทางเดินเท้าแยกเข้ามาเพื่อที่จะสามารถเดินไปยังหน่วยงานราชการหรือสถาบันราชการได้ และมีการดูแลปลูกต้นไม้ประดับอย่างสวยงามและมีการติดตั้งโคมไฟให้แสงสว่างในบริเวณ

3. ถนนโดยรอบพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

คือ ถนนโดยรอบเวียงเจ็ดลิน มีลักษณะเป็นช่องทางการจราจรเดียวและไม่มีทางเดินเท้า ใช้เป็นเส้นทางสัญจรขนานไปตามแนวคูน้ำ – คันดิน มีสภาพต้นไม้ขึ้นปกคลุมและให้ร่มเงาอย่างหนาแน่นรวมทั้งยังเป็นเส้นทางสัญจรของชุมชนที่อยู่อาศัยโดยรอบ

ภาพที่ 4.31 สภาพปัจจุบันของถนนห้วยแก้ว ซึ่งมีการสัญจรที่พลุกพล่านและยังขาดการจัดระเบียบองค์ประกอบถนนให้สวยงามเพื่อเป็นการส่งเสริมทัศนียภาพให้สวยงาม

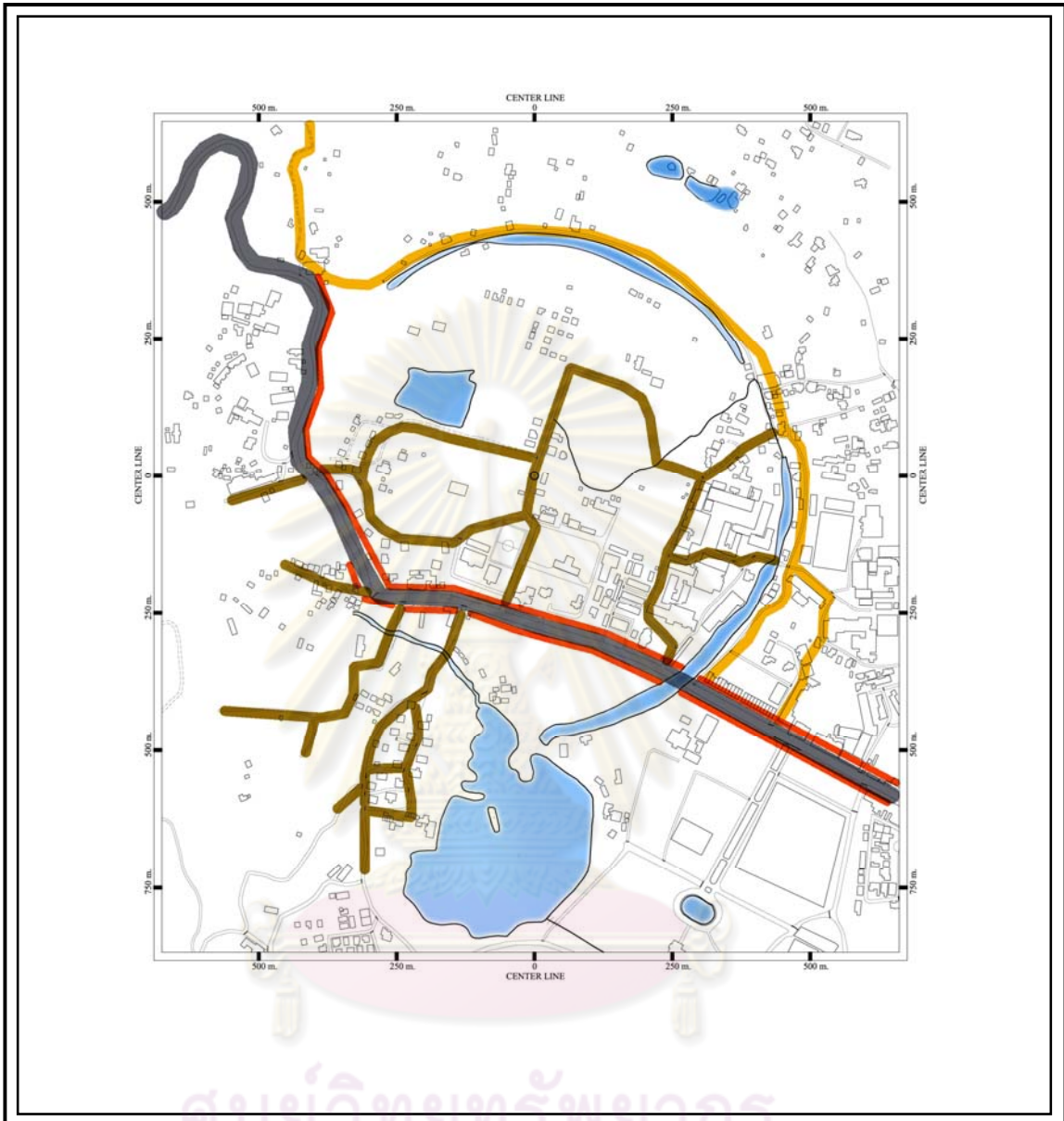
ภาพที่ 4.32 แสดงเส้นทางเดินเท้าริมถนนห้วยแก้วที่ในปัจจุบันใช้เป็นเส้นทางสัญจรทางเท้าเพื่อเดินเชื่อมภายในพื้นที่

ภาพที่ 4.33 แสดงถนนสายรองเป็นเส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ในปัจจุบันมีการจัดสภาพของถนนที่ดีและมีการปลูกต้นไม้ตลอดทาง

ภาพที่ 4.34 ถนนโดยรอบพื้นที่เวียงเจ็ดลิน มีสภาพแวดล้อมธรรมชาติของต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาตลอดทาง

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 4.10 แสดงถนนและระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

สัญลักษณ์

- ถนนเส้นทางหลัก มีความกว้าง 8 เมตรมีทางเดิมริมถนน
- ถนนเส้นทางรอง ที่มีความกว้าง 3 เมตร
- เส้นทางโดยรอบเวียงเจ็ดลิน มีความกว้าง 2.5 เมตร
- เส้นทางเดินเท้าริมถนนห้วยแก้ว มีความกว้าง 2 เมตร

กรมศิลปากร. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี. แหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภัญญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

4.5 ข้อมูลทางการท่องเที่ยว

จากข้อมูลทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าจังหวัดเชียงใหม่มีสภาพทางด้านการเศรษฐกิจของจังหวัดโดยรายได้หลักมาจากการการท่องเที่ยว จากการพิจารณาจำนวนผู้มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2548 – 2550 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางโบราณสถานโบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศทั้งจากยุโรป ญี่ปุ่น และนักท่องเที่ยวจากอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮังการี ไต้หวัน สิงคโปร์ และมาเลเซีย³ มีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมีอัตราเพิ่มค่อนข้างสูง เพราะมีการคมนาคมทางอากาศเชื่อมโยงกับเชียงใหม่โดยตรงเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จากข้อมูลทางด้านสถิติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำให้ทราบถึงจำนวนของนักท่องเที่ยว และข้อมูลถึงความต้องการในการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นการนำข้อมูลที่ได้นั้น เพื่อนำไปหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงเจ็ดลินต่อไป

4.5.1 กลุ่มการท่องเที่ยว

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นจำนวนมากทั้งนี้ ได้จำแนกกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ออกเป็น 10 กลุ่ม

จากการศึกษาข้อมูล สามารถแสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีสัดส่วนการเข้าไปท่องเที่ยวมากที่สุดนั้นคือ กลุ่มท่องเที่ยวดอยสุเทพ ซึ่งเวียงเจ็ดลิน จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามามากที่สุด คิดเป็น 51.28 เปอร์เซ็นต์ โดยกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวดอยสุเทพจะประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ

1. วัดพระธาตุดอยสุเทพ
2. น้ำตกห้วยแก้ว
3. สวนสัตว์เชียงใหม่
4. อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

³ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 1,2540

เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวโดยอุทกวิทยาในการเป็นกลุ่มที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา มากที่สุด เนื่องจากความพร้อมในด้านแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริการที่พัก อาหาร การคมนาคมขนส่ง รวมทั้งเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการเที่ยวชมโบราณสถานและศาสนสถานในการประกอบกิจกรรม ในช่วงเทศกาลประเพณีที่สำคัญในพื้นที่ ซึ่งช่วยให้กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวโดยอุทกวิทยา มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งในการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่สามารถจัดกลุ่มการท่องเที่ยวได้ คือ

สถานที่ท่องเที่ยว	สัดส่วนของสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้เยี่ยมชมท่องเที่ยว 10 อันดับแรก		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
1. ดอยสุเทพ	51.75	50.73	51.28
2. ไนท์บาซาร์	40.12	47.37	43.49
3. ห้างสรรพสินค้า	19.24	3.94	12.13
4. ดอยอินทนนท์	15.25	11.37	13.45
5. ตลาดวโรรส	16.41	4.62	10.93
6. ปางช้างแม่สา	12.99	27.11	19.55
7. บ่อสร้าง	9.24	11.59	10.33
8. สันกำแพง	11.88	4.38	8.39
9. ดอยปุย	6.66	2.46	4.71
10. น้ำตกแม่สา	8.17	2.05	5.32

ตารางที่ 4.1 แสดงสถานที่ท่องเที่ยว 10 อันดับที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยว

ที่มา : กองสถิติและวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545.

4.5.2 จำนวนนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จากตารางข้อมูลสถิติการ ท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2548 - 2550 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย มีจำนวนมากกว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 64.83 และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติร้อยละ 35.17 นักท่องเที่ยวส่วนมากนิยมเดินทางมาโดยรถส่วนตัว เครื่องบิน และรถไฟ ตามลำดับ จาก ตารางแสดงให้เห็นว่าการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการ มาท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน การอบรม การสัมมนา ต่อมาเป็นจำนวน นักท่องเที่ยวที่ต้องมาซื้อสินค้าท้องถิ่น เป็นลำดับโดยจะเป็นช่วงอายุ 15 - 24 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่เข้า มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด โดยมีบริษัทนำเที่ยวในการจัดการเรื่องการเดินทางรวมถึง ที่พัก โรงแรม

จากข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดเชียงใหม่ มีความต้องการเข้ามาของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งจากทรัพยากรทางธรรมชาติ แหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีทำให้พื้นที่มีศักยภาพสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ได้ จากการทำพื้นที่เวียงเจ็ดลินจัดอยู่ในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวอันดับแรกนั้นที่มีย่านท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แสดงว่าพื้นที่ในบริเวณนี้มีความน่าสนใจจากโบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรมและมีความสวยงามจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของดอยสุเทพ ดังนั้นจึงควรมีแนวทางการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อเป็นการดูแลรักษาและป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบอันจะทำให้โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าในเวียงเจ็ดลินนั้นเสื่อมโทรมและถูกลดคุณค่าไป

4.5.3 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลินและใกล้เคียง

จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลินและโดยรอบของพื้นที่ล้วนมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่ทรงคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้แก่ วัดคู่อิงขาว อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดศรีโสดาบรรณ

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางโบราณคดี ที่ได้จากแหล่งขุดค้นของกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ จากโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของชุมชนในอดีต เพื่อการศึกษาหาความรู้ ซึ่งจะได้มีการแนวทางการพัฒนาแหล่งขุดค้นเพื่อการท่องเที่ยวในการเรียนรู้ต่อไป แหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน สามารถแบ่งได้เป็น ดังนี้

4.5.3.1 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและศาสนสถาน ประกอบด้วย

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและศาสนสถาน หมายถึง โบราณสถาน ประเภทวัด ซึ่งสร้างไว้ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ที่มีความสำคัญและสร้างคุณค่าให้พื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย

1) วัดพระธาตุดอยสุเทพ

สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในวัดพระธาตุดอยสุเทพ นักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางไป เชียงใหม่จะต้องขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุกันทุกคน ถ้าหากใครไม่ได้ขึ้นไปนมัสการแล้วถือเสมือนว่ายังไม่ถึง ในทุกปีจะมีงานประเพณีสงกรานต์ในวันเพ็ญวิสาขบูชา

2) อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

ตั้งอยู่บนทางขึ้นดอยสุเทพ ก่อนถึงน้ำตกห้วยแก้ว ครูบาศรีวิชัยเป็นนักบุญแห่งล้านนาไทย ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวเชียงใหม่ และประชาชนโดยทั่วไป ผู้ที่จะขึ้นไปดอยสุเทพ มักจะลงนมัสการอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย เพื่อความเป็นสิริมงคล ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้ริเริ่มชักชวน ให้ประชาชนชาวเหนือ ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างถนนเป็นทางเดินเท้า จากเชิงดอยขึ้นไปสู่วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ

3) โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว

วัดกุฎีดินขาวสร้างขึ้นในสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 13 (พ.ศ. 1201-พ.ศ. 1300) และมีการพัฒนาการสืบเนื่องมาในระยะหลังเรื่อยมา วัดกุฎีดินขาวจัดเป็นวัดเพียงแห่งเดียวของเวียงเจ็ดลินที่ยังเหลือหลักฐาน การก่อสร้างที่ค่อนข้างสมบูรณ์ในเขตสวนสัตว์เชียงใหม่ ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตกำแพงเวียงเจ็ดลินทางทิศใต้ กลุ่มโบราณสถานของวัดกุฎีดินขาวประกอบไปด้วย เจดีย์รายประธาน เจดีย์ 8 เหลี่ยมและกำแพงแก้วเขตพุทธาวาส

ในช่วงเทศกาลงานประเพณีสงกรานต์ วัดกุฎีดินขาวมีการจัดทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยได้จัดทำพิธีที่บริเวณวัดกุฎีดินขาวภายในสวนสัตว์โดยมีนักท่องเที่ยว ประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมากพร้อมทั้งให้ประชาชนให้ทานอาหารกับสัตว์ตามปีเกิดของตนเอง โดยทางสวนสัตว์เชียงใหม่ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยบริการให้กับประชาชนที่ต้องการไปให้ทานอาหารสัตว์ตามปีเกิดของตนเอง หรือที่เรียกกันว่า 12 นักษัตร พิธีสะเดาะเคราะห์แบบล้านนา เพื่อให้ประชาชนได้ทำบุญ และได้ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ด้วย

4.5.3.2 แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง สถานที่เปิดให้ประชาชน หรือนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้เพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยในพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้นมีทรัพยากรทางธรรมชาติตามแนวเชิงดอยสุเทพ ทำให้พื้นที่มีศักยภาพในการดึงดูดความสนใจในการมาท่องเที่ยวได้สูง ประกอบด้วย

1) สวนรุกขชาติ

เป็นที่รวบรวมพันธุ์ไม้نانาชนิดไว้ศึกษา เป็นสถานที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนและยังมีสวนสุขภาพสำหรับออกกำลังกายตั้งอยู่ถัดจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทางขึ้นดอยสุเทพเป็นที่รวบรวมพันธุ์ไม้نانาชนิดไว้ศึกษาและยังมีสวนสุขภาพสำหรับออกกำลังกายตั้งอยู่ถัดจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พรรณไม้ในสวนรุกขชาติห้วยแก้ว ส่วนใหญ่เป็นพรรณไม้ที่ปลูกขึ้นเพื่อการทดลองปลูกในกิจการป่าไม้โดยนักศึกษาป่าไม้แพร่ วนศาสตร์ รุ่นที่ 15 ที่มาฝึกงานภาคสนามในระหว่างปี พ.ศ. 2489-2490 ซึ่งทำให้ต้นเหล่านี้มีอายุกว่า 60 ปี มีทั้งไม้ท้องถิ่น ไม้ต่างถิ่นรวมทั้งไม้ต่างประเทศ โดยเฉพาะยางนา และมีพรรณไม้บางส่วนที่กระจายพันธุ์มาจากดอยสุเทพ เช่นคำมอกหลวง แสลงหอมไก่อ มะหาด รักขี้หมู รกฟ้า สลีนก และทะเลใต้ เป็นต้น

2) อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว

เป็นอ่างเก็บที่มีความสวยงามทางทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่อยู่บริเวณเชิงดอยสุเทพ ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

ลักษณะอ่างเก็บน้ำ เป็นคันดินขนาดใหญ่ ตั้งขวางระหว่างปากช่องเขาที่กว้างประมาณ 1,000 เมตร เป็นแนวตรง และมีคันดินกั้นเป็นที่กักเก็บน้ำขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมคางหมู ตั้งอยู่ตรงหัวเขื่อน ฐานของคันดินนี้กว้างประมาณ 20 เมตร ความสูงที่เหลือนสูงสุดประมาณ 3 เมตร

3) สวนสัตว์เชียงใหม่

ตั้งอยู่ที่ถนนห้วยแก้ว ใกล้กับสวนรุกขชาติ เป็นสวนสัตว์ขนาดใหญ่ได้รับการจัดสภาพอย่างดี บริเวณกว้างขวาง มีบรรยากาศร่มรื่น และมีสัตว์อยู่มากกว่า 2000 ชนิด ทั้งที่มีอยู่ในเมืองไทยและนำมาจากต่างประเทศ

4) น้ำตกห้วยแก้ว

เป็นน้ำตกขนาดเล็ก สูงประมาณ 10 เมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 6 กิโลเมตร มีน้ำไหลตลอดปี โดยพื้นที่ที่มีความสวยงามด้วยทิวทัศน์และร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด น้ำไหลตลอดปีและนอกจากนี้ยังมีที่พักผ่อนมีที่นั่งรับประทานอาหาร เหนือน้ำตกห้วยแก้วขึ้นไปจะเป็นน้ำตกผาเจิบและวังบัวบาน

5) บ่อตกปลาเวียงเจ็ดลิน

เป็นสระน้ำบริเวณรอบนอกกำแพงดิน ของเวียงเจ็ดลิน เนื่องจากความสมบูรณ์ของพื้นที่ ทั้งทางธรรมชาติโดยรอบและสระน้ำมีน้ำตลอดทั้งปี ทำให้มีกิจกรรมในการตกปลา และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

4.5.3.4 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงเวียงเจ็ดลิน หมายถึงสถานที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ประเพณี ของคนในชุมชนที่มีความโดดเด่น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง

หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ตั้งอยู่บริเวณ ดอยปู่ย บริเวณรอบๆ ของพื้นที่ เป็นหมู่บ้านที่มีทิวทัศน์ที่สวยงามอย่างยิ่งและยังสามารถมองเห็นดอยได้อย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวสามารถไปเยี่ยมชมได้สะดวกเพราะอยู่ใกล้ตัวเมือง ภายในหมู่บ้านมีร้านขายของที่ระลึกซึ่งมีทั้งผลิตภายในหมู่บ้านและนำมาจากที่อื่นวางขายให้นักท่องเที่ยว หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บนดอยปู่ย ห่างจากพระตำหนัก 3 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอด สามารถเข้าไปเที่ยวด้วยตนเองได้ หรือจะเช่ารถสองแถวจากดอยสุเทพบริเวณด้านหน้าสวนสัตว์เชียงใหม่ขึ้นไปได้ทุกฤดูกาล

4.5.4.5 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน หมายถึง สถานที่ หรือกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อการเรียนรู้และสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากตนเอง ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือทางธรรมชาติในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วย

พิพิธภัณฑ์ศูนย์ธรรมชาติวิทยา ดอยสุเทพเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ผู้เข้าชม นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา ได้ทราบเกี่ยวกับวิทยาของดอยสุเทพ โดยจัดเป็นนิทรรศการถาวร ที่มีการแบ่งเป็นโซนการเรียนรู้ ทั้งหมด 6 โซน ประกอบด้วยศูนย์ธรรมชาติวิทยา ดอยสุเทพเฉลิมพระเกียรติ เป็นศูนย์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับดอยสุเทพ ให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางขึ้นไปเที่ยวบนดอยสุเทพ โดยมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและดอยสุเทพ เพื่อจะได้วางแผนและอนุรักษ์ทรัพยากรอันมีค่าต่อไป ศูนย์ธรรมชาติวิทยา ดอยสุเทพฯ ยังได้จัดกิจกรรมมวลชนสัมพันธ์ อาทิ การแสดงดนตรีในสวน ค่ายเยาวชน การประกวดวาดภาพระบายสี การแข่งขันมินิมาราธอน เป็นต้น อันถือเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์แก่ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาประเภทสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและโดยรอบของพื้นที่ล้วนมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่ทรงคุณค่า ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงเจ็ดลินต้องมีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้คุ้มค่าและถูกต้องด้วยหลักการอนุรักษ์โบราณและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และจำเป็นต้องมีการจัดทำเส้นทางเดินเท้าหรือเส้นทางจักรยานให้สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวทั้งภายในและแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบได้ เพื่อให้มีการจูงใจนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดความรู้ ความคิด แล้วเกิดจิตสำนึกในการช่วยกันพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม

4.6 ข้อมูลทางด้านงานประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา

วัฒนธรรม ล้านนานั้นได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองเก่าที่มีชุมชนโบราณอาศัยอยู่ จึงเต็มไปด้วยมรดกทางศิลปวัฒนธรรมธรรมชาติและประเพณี เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีแหล่งน้ำธรรมชาติหลายสายไหลผ่าน จึงเหมาะต่อการเพาะปลูกและเป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ให้ผู้คนอยู่อาศัยในดินแดนแห่งนี้มีวิถีชีวิตและแบบแผนการสร้างชุมชนพื้นเมืองเกิดขึ้น ส่งผลให้ในปัจจุบันปรากฏร่องรอย โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวในอดีตได้เป็นอย่างดี

ประเพณีพื้นเมือง ล้านนามีประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ของผู้คนในอดีต ซึ่งประเพณีของล้านนานั้นมีลักษณะเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตผสมผสานระหว่างกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อในการนับถือผี ได้ถูกถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นประเพณีที่สำคัญจนถึงปัจจุบัน

4.6.1 ประเพณีขึ้นดอยสุเทพ

เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่อดีต ในคืนก่อนวันวิสาขบูชาของทุกปี ชาวบ้านและนักเรียน นักศึกษา จะเดินทางด้วยการเดินเท้าถือประทีปฎิเทียนเป็นริ้วขบวนประกอบด้วย พระสงฆ์ซึ่งเดินนำหน้าขบวน และยังมีหนุ่มสาวที่เดินขึ้นดอยเป็นหมู่เป็นคณะอีกด้วย เริ่มขบวนที่บริเวณอนุสาวรีย์ครูบาศรัวชัย ใกล้กับวัดศรีโสดา แล้วขบวนจึงเดินขึ้นไปนมัสการที่วัดพระธาตุดอยสุเทพเพื่อจะไปทำบุญตักบาตรและฟังพระแสดงพระธรรมเทศนาในตอนเช้าตรู่ในวันวิสาขบูชา

4.6.2 ประเพณีบูชาอินทิล

พิธีบูชาเสาอินทิลหรือเสาหลักเมือง ซึ่งชาวเชียงใหม่เชื่อว่าเป็นเสาหลักที่สร้างความมั่นคง การอยู่ดีมีสุขให้คนเชียงใหม่ อินทิลหรือเรียกว่า เสาหลักเมืองเชียงใหม่ ชาวเชียงใหม่ทราบดีว่า ทุกๆ ปี จะต้องมีการบูชาเสาอินทิลเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ให้แก่ชาวบ้านชาวเมืองรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรโดยการเพาะปลูก โดยงานดังกล่าวได้ัญเชิญพระเจ้าฝนแสนห่าอันเป็นพระพุทธรูปที่บันดาลให้ฝนตกมาเป็นประธานในขบวนแห่ และมีการสวดคาถาอินทิลของหมู่สงฆ์ด้วยชาวเชียงใหม่จะทำพิธีบูชาอินทิล ในตอนปลายเดือน 8 ต่อเดือน 9 หรือระหว่างเดือนพฤษภาคมต่อเดือนมิถุนายน โดยเริ่มในวันแรม 3 ค่ำ เดือน 8 เรียกว่า วันเข้าอินทิล การเข้าอินทิลจะมีไปจนถึงในวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งเป็นวันออกอินทิล จึงเรียกว่า เดือน 8 เข้าเดือน 9

ภาพที่ 4.35 มีพิธีสักการบูชาเสาอินทขิล เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

4.6.3 ประเพณีสืบชะตา

การสืบชะตาเป็นพิธีกรรมการต่ออายุหรือสืบชะตากำเนิดให้ยืดยาวออกไปและทำให้เกิดเป็นมงคล มีความสุขความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากทุกข์และโรคร้ายทั้งหลาย การสืบชะตาเมืองเป็นพิธีกรรมเพื่อให้บ้านเมืองประสบความเจริญรุ่งเรือง อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ด้วยความเชื่อว่าเทพารักษ์ซึ่งอยู่เบื้องบน จะช่วยอำนวยความสะดวกให้สมปรารถนา ประเพณีสืบชะตามี 3 ประเภท คือ สืบชะตาคนและสัตว์ สืบชะตาบ้าน และสืบชะตาเมืองนี้ เป็นประเพณีที่ทรงค่าในด้านการให้กำลังใจและบำรุงขวัญ สร้างสำนึกในความเป็นพลเมืองดี รวมทั้งการสมัครสมานสามัคคีของชุมชน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้⁴

4.6.4 ประเพณีพิธีเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะ

พิธีเลี้ยงดงปู่แสะย่าแสะนี้ เป็นพิธีที่ชาวเชียงใหม่ทำมาแต่ในอดีตปฏิบัติติดต่อกันมานานร่วมร้อยปี เพราะเป็นความเชื่อที่ว่าหากผู้ใดได้เข้าร่วมพิธีแล้วจะรอดพ้นจากภัยพิบัติทั้งปวงไม่ป่วยไม่เจ็บ ไม่ใช่ นอกจากตัวเองจะมีความสุขในชีวิตแล้วชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบจะมีความสุขไปด้วย ในการประกอบพิธีเพื่อสังเวยเครื่องเช่นแก๊ผีปู่แสะย่าแสะ ทำพิธีขึ้นในวันขึ้นหรือแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ที่เชิงป่า เป็นประจำทุกปี และชาวบ้านจะต้องร่วมกันทำพิธีฆ่าควายเช่นสังเวย หากไม่ทำพิธีนี้จะทำให้

⁴ มณี พยอมยงค์. ประเพณีสืบสองเดือนล้านนาไทย. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2547.

บ้านเมืองไม่สงบสุข เกิดภัยพิบัติ และในพิธีเลี้ยง จะมีการเข้าทรงเจ้านาย เพื่อพยากรณ์ถึงความ เป็นอยู่และความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง

ภาพที่ 4.36 ประเพณีพิธีเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะ การนำควายดำตัวผู้ที่มีลักษณะเขายาวเท่าหู จะถูกพามาเชือดที่ บริเวณลานโล่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ดง” เป็นความเชื่อของชาวบ้านในชุมชนจึงมีพิธีนี้ทำสืบต่อกันมานาน

ภาพที่ 4.37 จากนั้นจะมีการ แห่ผ้าบังค ผ้าซึ่งเป็นภาพของพระพุทธเจ้า ปางห้ามญาติอายุเก่าแก่ประมาณ 100 ปีเข้ามาที่ดง เพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าจากนั้นจะมีผู้เฒ่าผู้แก่เซกขวิญญูญาณผีปู่แสะย่าแสะ มาเข้าร่างทรง เพื่อให้มารับสิ่งของเครื่องเซ่นที่ลูกหลานเตรียมไว้ในพิธี

4.6.5 ประเพณีฟ้อนผีมด – ผีเม็ง

การฟ้อนผีมดและผีเม็ง คือ การฟ้อนรำเพื่อเป็นการสังเวย หรือแก้บนผีของบรรพบุรุษ ซึ่งประเพณีดังกล่าวยังมีการนับถือและปฏิบัติกันอยู่มากในเขตจังหวัดลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ ประเพณีการฟ้อนผีดังกล่าวนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการเลี้ยงผีปู่ย่า จะเริ่มต้นตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายนตามลำดับ

4.6.6 ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ

ผีขุนน้ำ หมายถึง ผีหรือเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ตามต้นน้ำลำธารทำหน้าที่อารักษ์หรือรักษาต้นน้ำลำธารและเหมืองฝาย ตามปกติในช่วงก่อนการเพาะปลูกทำไร่ไถนาทุกๆ ปี ชาวล้านนาจะต้องมีพิธีกรรมเช่นไหว้ผีอารักษ์ต้นน้ำ เพื่อขอให้ฝนตกและมีน้ำทำบริบูรณ์พอเพียงสำหรับการเพาะปลูก ประเพณีดังกล่าวจะเป็นประเพณีของชุมชนในหลายๆ หมู่บ้านที่ใช้ในแม่น้ำลำธารเหล่านั้นร่วมกัน พิธีกรรมในการเลี้ยงผีขุนน้ำจะเริ่มต้นด้วยการจัดเตรียมเครื่องสังเวย แล้วบรรจุไว้ในชะลอม ในบริเวณต้นน้ำที่ทำพิธีนั้น จะต้องทำหลักข้าง หลักม้า ปักอยู่ใกล้ๆ ศาลา แล้วให้นำเอาเครื่องสังเวยวางไว้บนศาล ทำพิธีอัญเชิญเทวดาอารักษ์ ตลอดจนสิ่งศักดิ์ ผีสงต่างๆ อันประจำรักษาอยู่ ณ ต้นน้ำลำธารนั้นให้รับรู้และมารับเอาเครื่องสังเวย และขอให้ช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดมีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาลเมื่อเสร็จพิธีแล้วจะนำเอาเครื่องสังเวยเหล่านั้นมาเลี้ยงดูกันในหมู่ผู้ไปร่วมงาน

การเลี้ยงผีขุนน้ำเป็นวิธีการอนุรักษ์น้ำ ซึ่งเป็นพิธีที่มีแนวทางให้ชาวบ้านในพื้นที่ช่วยกันรักษาและหวงแหนป่าต้นน้ำไว้ เพื่อให้แม่ น้ำลำธารเต็มไปด้วยสายน้ำเพื่อให้เพียงพอแก่การนำไปหล่อเลี้ยงข้าวกล้าในนาตลอดฤดูกาล และเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความห่วงหาอาทรในจารีตประเพณีและสร้างความรักสร้างสามัคคีในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดำรงมาทั้งหลายได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและการมีความผูกพันกับพื้นที่ของตนเอง ควรส่งเสริมให้มีการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไว้สืบไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.38 การเลี้ยงผีขุนน้ำเป็น*วิถีการอนุรักษ์น้ำ* เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความห่วงใยในจารีตประเพณีและสร้างความรักสร้างสามัคคีในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเป็นการทำให้แม่น้ำลำธารเต็มไปด้วยสายน้ำเพื่อให้เพียงพอตลอดฤดูกาล⁵

4.7 สรุปจากการศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่

จากการศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้น พบว่าสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และชุมชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่โดยรอบ ยังขาดความรู้และความเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่มีอยู่ ได้แก่ *พื้นที่ธรรมชาติป่าไม้เชิงดอยสุเทพ* ที่มีความสมบูรณ์และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งต้นน้ำได้ *พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์* ได้แก่ *คูน้ำ - คันดิน โบราณสถานวัดกู่ดินขาวและแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี* ที่ยังคงปรากฏหลักฐานให้เห็นได้ในปัจจุบัน ซึ่งในการอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าวให้คงอยู่ได้ ต้องอาศัยการดูแลรักษาโดยการส่งเสริมให้ความรู้แก่ชุมชนในท้องถิ่นให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ที่ตนเองมีอยู่ โดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดบทบาทที่สำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่น เช่น การประกอบพิธีในวันสงกรานต์มีการทำบุญ พิธีสะเดาะเคราะห์ 12 นักษัตร ในพื้นที่โบราณสถานวัดกู่ดินขาว หรือ ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ เป็นประเพณีที่มีการทำให้คนในท้องถิ่นเกิดความรักแหล่งต้นน้ำลำธารในการไม่ตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ โดยมีการเชิญชวนชุมชนในท้องถิ่น ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของพื้นที่และจะเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าในการรักษาไว้ โดยมีสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาให้ความร่วมมือในการเป็นสถาบันที่ให้ความรู้แก่ชุมชน ประชาชนและนักท่องเที่ยว นับว่าเป็นการเริ่มต้นในสิ่งที่ดีในการให้ชุมชนในท้องถิ่นและสถาบันราชการ สถาบันการศึกษามีส่วนในการพัฒนาพื้นที่เวียงเจ็ดลินต่อไป

⁵ อ้างอิงจาก. วิเชียร ปัญญาใหญ่. *ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำอำเภอบ้านธิ*. 2548.

การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

จากการสำรวจและศึกษาข้อมูลในพื้นที่เวียงเจ็ดลินทำให้รู้ และเข้าใจในพื้นที่ มากยิ่งขึ้น โดยในบทนี้เป็นกรวิเคราะห์เพื่อหาพื้นที่มีศักยภาพ เพื่อนำไปพัฒนาเวียงเจ็ดลิน และ ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้สรุปสภาพปัญหาทางด้านกายภาพ ปัญหาด้านโบราณสถาน ปัญหาการใช้ที่ดิน และปัญหาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มา เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ต่อไป

5.1 ศักยภาพของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

ด้วยลักษณะภูมิประเทศของเวียงเจ็ดลิน ตั้งอยู่ที่ราบดอยสุเทพทำให้สภาพพื้นที่มี ทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ทั้งทางด้านพืชพรรณ ป่าไม้ และแหล่งน้ำที่เป็นพื้นที่รับน้ำจาก เชียงดอยสุเทพก่อนระบายน้ำไปสู่เมือง อีกทั้งพื้นที่มีโบราณสถาน แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ สำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จากการตั้งชุมชนโบราณบริเวณเชียงดอยสุเทพ มีการสร้าง ขอบเขตคูน้ำ - คันดิน เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและเพื่อใช้ในการเป็นแหล่งกักเก็บน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภคในฤดูแล้ง ทำให้เวียงเจ็ดลินยังปรากฏแนวคูน้ำ - คันดินให้เห็นจนถึงปัจจุบัน

ในการศึกษาและสำรวจพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จึงสามารถแบ่งพื้นที่เพื่อหาศักยภาพในพื้นที่ใน การนำมาวิเคราะห์ เพื่อการอนุรักษ์และเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่เวียงเจ็ดลิน โดยแบ่งพื้นที่ที่มี ศักยภาพได้ ดังนี้

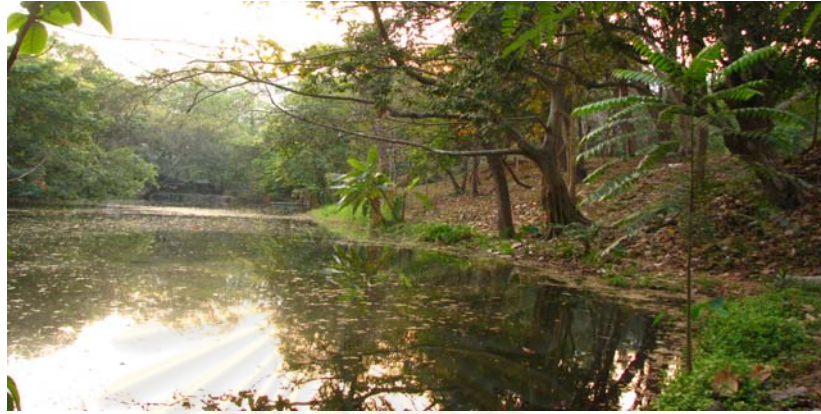
5.1.1 พื้นที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและแหล่ง โบราณคดี เพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พื้นที่เหล่านี้ประกอบด้วย คูน้ำ - คันดิน โบราณสถานวัดกู่ดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน เป็นพื้นที่มี ความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คือ

1. คูน้ำ - คันดิน

การสร้างเวียงเป็นรูปวงกลมด้วยการก่อชั้นหินเป็นคันดิน และมีคูน้ำอยู่ตรง กลางเพื่อป้องกันน้ำท่วม และยังเป็นแหล่งเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้งในอดีต จนในปัจจุบันคูน้ำ - คัน ดินยังคงปรากฏเป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ

โดยคูน้ำ - คันดินมีศักยภาพที่นอกจากการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่แล้ว บางช่วง ยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่พักผ่อนริมน้ำ และเป็นพื้นที่สีเขียวของเมืองได้

ซึ่งคูน้ำ – คันดินที่ยังเหลืออยู่เด่นชัดอยู่ทางด้านทิศตะวันออกที่อยู่ในพื้นที่สวนรุกขชาติมีสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์มีต้นไม้สูงให้ร่มเงาสวยงามและมีลานหญ้าเป็นที่โล่งว่างเหมาะต่อการเข้ามาประกอบกิจกรรมทางด้านนันทนาการในการเข้ามาพักผ่อน และได้ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ได้

ภาพที่ 5.1 คูน้ำ – คันดินที่อยู่ในพื้นที่สวนรุกขชาติมีสภาพธรรมชาติ มีต้นไม้หนาแน่น ทั้งต้นไม้ป่า ต้นไม้ท้องถิ่น มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และเรียนรู้พืชพรรณได้

ภาพที่ 5.2 คูน้ำ – คันดินทางด้านทิศตะวันออกมีสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์มีต้นไม้สูงให้ร่มเงาสวยงาม มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำ

2. โบราณสถานวัดกุฎินขาว

โบราณสถานวัดกุฎินขาว ยังคงเหลือหลักฐานการก่อสร้างค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุดของเวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วย เจดีย์ประธานวิหาร เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม กำแพงแก้วเขตพุทธาวาส ซึ่งมีความน่าสนใจทางการใช้วัสดุก่อสร้างวัดที่ใช้อิฐขนาดใหญ่ และเผาแกร่งในการสร้างวัดหลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญ คือ พระอุระพระพุทธรูปปูนปั้น พระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย

ส่วนในบริเวณนี้ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีจากการขุดค้นของกรมศิลปากรมีกระจายจำนวนมาก เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องบดยา และเครื่องใช้ ประกอบกับบริเวณพื้นที่โบราณสถาน วัดกุฎีดินขาวยังมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีพืชพรรณ ต้นไม้ขึ้นอย่างสมบูรณ์ และในทุกปี ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์จะมีการประกอบพิธีทางศาสนาในการจัดพิธีสืบชะตาสะเดาะเคราะห์ 12 นักษัตรแบบล้านนา เป็นประจำทุกปี มีสถาบันราชการ คือ สวรสัตว์เชียงใหม่ได้ให้ความร่วมมือในการจัดงานโดยมีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียงในการเชิญชวนนักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมกิจกรรมในการท่องเที่ยวด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวได้ เพราะนอกจากเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากโบราณสถานแล้ว ยังมีการประกอบกิจกรรมการทำบุญเป็นการเชื่อมโยงศาสนาอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธกับสัตว์ประจำราศีเกิด เพื่อเสริมกำลังใจ เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต นับว่าเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 5.3 โบราณสถานวัดกุฎีดินขาวในปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ และในแต่ละปีมีการประกอบกิจกรรมในการบุญสืบชะตาสะเดาะเคราะห์ 12 นักษัตรแบบล้านนา เป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 5.4 ชุมชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกิจกรรมในพื้นที่บริเวณโบราณสถานวัดกุฎีดินขาว ในการท่องเที่ยวและร่วมประกอบพิธีทำบุญเป็นจำนวนมาก

3. แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

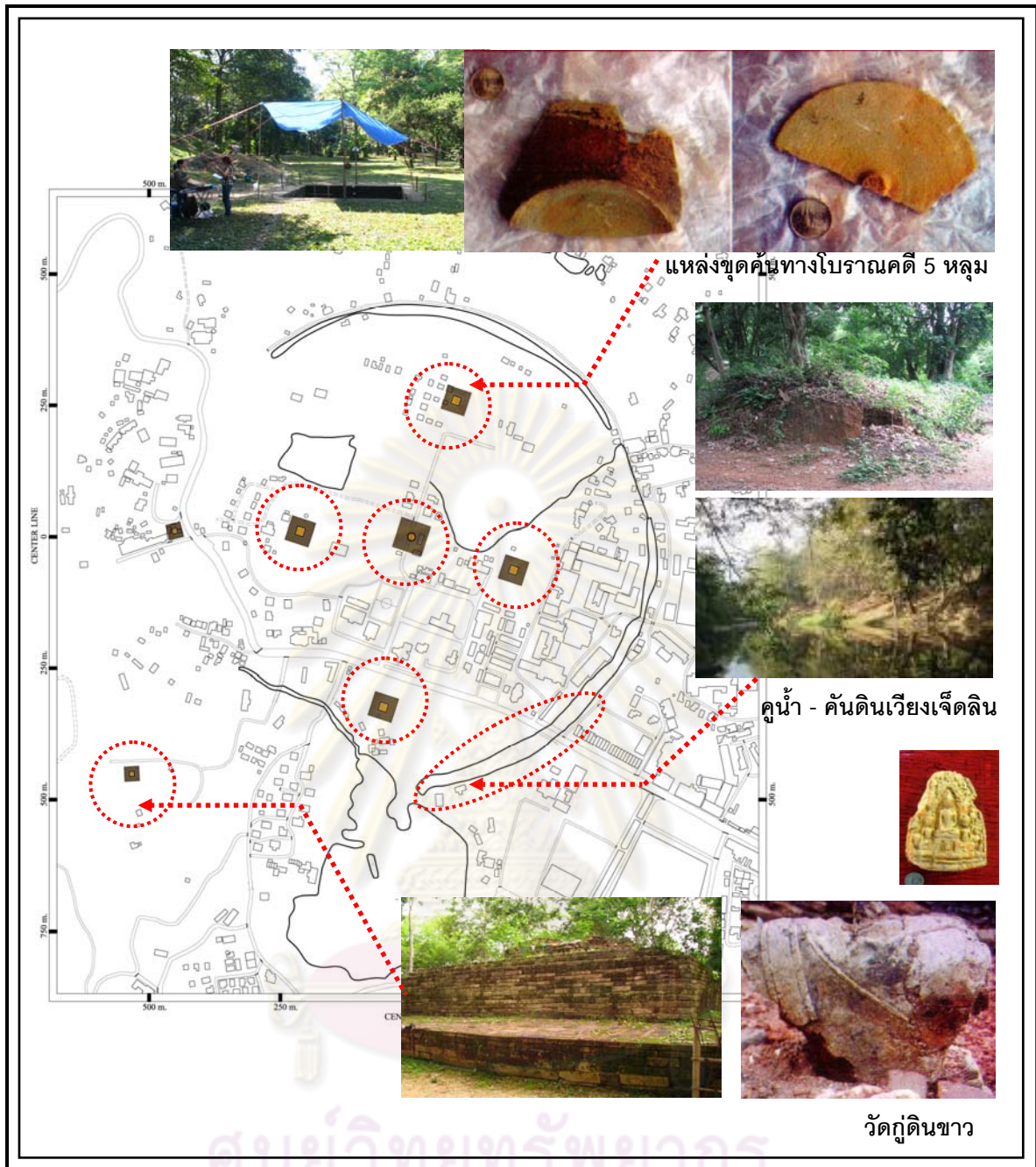
แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลินมีจำนวน 5 หลุมขุดค้น เป็นแหล่งโบราณคดีที่อยู่ในพื้นที่เชิงดอยสุเทพมีความสำคัญ ในการเป็นแหล่งโบราณคดีที่ใช้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณที่มีการสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จากการขุดค้นของกรมศิลปากรพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายชิ้นที่สำคัญ ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนพื้นเมืองที่พัฒนามาจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาถึงยุคประวัติศาสตร์ เช่น เครื่องมือหินในยุคก่อนประวัติศาสตร์ หม้อ ไห ในสมัยทวารวดี และเศษถ้วยชามในสมัยวัฒนธรรมล้านนา

ดังนั้นจึงได้นำศักยภาพของพื้นที่ที่มีหลักฐานทางโบราณคดีมาเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งนอกจากประโยชน์ด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีแล้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมของชุมชนพื้นเมืองในอดีต อีกทั้งพื้นที่บริเวณแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีมีป่าไม้ และมีฉากหลังเป็นดอยสุเทพมีบรรยากาศที่สวยงาม จึงควรพัฒนาภูมิทัศน์ในพื้นที่ให้มีความร่มรื่นมีเส้นทางเดินเท้าหรือเส้นทางจักรยานในการเดินเชื่อมต่อไปยังแหล่งขุดค้นหมายเลขอื่นด้วย

ภาพที่ 5.5 จากการขุดค้นของกรมศิลปากรพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายชิ้นที่สำคัญ เช่น เครื่องมือหินในยุคก่อนประวัติศาสตร์ หม้อ ไห ในสมัยทวารวดี และเศษถ้วยชามในสมัยวัฒนธรรมล้านนา มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางโบราณสถาน แหล่งโบราณคดีในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

จากการวิเคราะห์และสำรวจพื้นที่ที่มีศักยภาพ ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีเพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พบว่าพื้นที่มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ ควรมีการกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สถานที่โบราณสถานห้ามมีสิ่งก่อสร้างอาคาร และห้ามนำไปใช้พัฒนาอื่นใดอันจะทำให้คุณค่าเหล่านั้นลดลง นอกเหนือจากการพัฒนาเพื่อการศึกษาค้นคว้า และการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี รวมทั้งชื่นชมความงามทรัพยากรธรรมชาติที่มี

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 5.1 แผนผังแสดงพื้นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้	
สัญลักษณ์	
 พื้นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์	
ภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25	

5.1.2 พื้นที่มีศักยภาพเป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ

เนื่องด้วยพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีลักษณะทางกายภาพเป็นที่ราบเชิงดอยสุเทพ จึงทำให้พื้นที่มีลักษณะเป็นป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จากการสำรวจพื้นที่พบว่าทางทิศเหนือบริเวณเชิงดอยสุเทพเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์มากที่สุดและเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญเกิดลำน้ำธรรมชาติไหลเข้าหล่อเลี้ยงคูเมือง ซึ่งมีสภาพต้นไม้สูงใหญ่ขึ้นปกคลุมหนาแน่นมีพันธุ์ไม้ป่าและไม้ท้องถิ่น ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของหน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และกรมป่าไม้ จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันได้รวบรวมไว้ทั้งพืชใช้ประโยชน์ พืชกินได้ พืชสมุนไพร พืชมีพิษ รวมทั้งพืชให้ดอกสวยงามต่างๆ ในท้องถิ่นเพื่อให้ผู้สนใจ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้ศึกษาหาความรู้และใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

จากศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวจึงเห็นว่าพื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์ในเวียงเจ็ดลินนั้นควรมีการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ป่าในท้องถิ่นและการฟื้นฟูป่าไม้ เพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธารทำให้เกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว และเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของพื้นที่ เพื่อเป็นจุดดึงดูดด้านการศึกษาดูงานด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว

5.1.3 พื้นที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่รับน้ำ

จากลักษณะทางกายภาพของที่ตั้งเวียงเจ็ดลิน เป็นราบเชิงดอยสุเทพมีภูเขาสูงสลับซับซ้อน อยู่ในแนวเทือกเขาถนนธงชัย ที่สืบเนื่องมาจากเทือกเขาหิมาลัยทำให้พื้นที่มีศักยภาพเป็นป่าที่สมบูรณ์และมีสภาพพืชพรรณขึ้นอย่างหนาแน่นและกลายเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญกลายเป็นแหล่งน้ำลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านจากดอยสุเทพ ได้แก่ ลำน้ำห้วยแก้ว ลำน้ำห้วยช่างเคี่ยน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลลงสู่แม่น้ำปิง

ดังนั้นจึงทำให้เวียงเจ็ดลินมีแหล่งน้ำที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่รับน้ำมีทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ คูน้ำ ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชุมชนโบราณในการจัดการเรื่องแหล่งน้ำและรู้จักการใช้ น้ำ การขุดคูน้ำขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตร และแหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลิน ได้แก่ อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว สระน้ำเดิม สระน้ำเวียงเจ็ดลิน เป็นแหล่งน้ำที่มีศักยภาพในการรับน้ำเพื่อกักเก็บน้ำและช่วยชะลอน้ำไหลก่อนเข้าเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ซึ่งนับเป็นพื้นที่มีศักยภาพตามธรรมชาติที่มีอยู่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้

5.1.4 พื้นที่มีศักยภาพในการเป็นสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวของเมือง

เนื่องจากพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีสภาพธรรมชาติจากป่าบริเวณเชิงดอยสุเทพ ส่งผลให้พืชพรรณมีความหลากหลายและยังสมบูรณ์ ทำให้เวียงเจ็ดลินมีศักยภาพเป็นพื้นที่สีเขียว ทั้งเป็น

พื้นที่สวนสาธารณะประกอบกิจกรรมทางนันทนาการ และประเพณีของเมืองเพราะตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้ง่ายต่อการเข้ามาใช้ของประชาชน และเป็นพื้นที่สีเขียวของเมือง เพื่อให้เรียนรู้พืชพรรณธรรมชาติและทำให้พื้นที่ที่มีความร่มรื่น สวยงาม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำตามแนวคูน้ำ - คันดินเป็นการสร้างบรรยากาศให้เห็นและรับรู้ ส่งผลดีต่อการปรับปรุงและการอนุรักษ์แนวคูน้ำ - คันดิน

ภาพที่ 5.6 **พื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ** มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นลานช่วงเมือง อยู่ตรงกลางเวียงเจ็ดลิน เพื่อใช้ในการประกอบกิจกรรมประเพณีของเมือง

ภาพที่ 5.7 **พื้นที่โล่งสีเขียวของเวียงเจ็ดลิน** จัดเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีอยู่พื้นที่เพื่อประโยชน์ในการเป็นพื้นที่พักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการและกีฬา

พื้นที่รมน้ำอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว

พื้นที่รมน้ำตามแนวคูน้ำ - คั่นดินของเวียงเจ็ดลิน

ภาพที่ 5.8 **พื้นที่สีเขียวริมน้ำ** มีศักยภาพเป็นสวนสาธารณะของเมือง ได้แก่ พื้นที่รมน้ำอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว พื้นที่ตามแนวคูน้ำ - คั่นดินของเวียงเจ็ดลินมีที่นั่งและทางเดินริมน้ำของผู้คนที่เข้ามาในพื้นที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 ปัญหาในพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์สภาพปัญหาในพื้นที่ จากการศึกษาด้านกายภาพด้วยการวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและการสำรวจสภาพปัญหาที่มีในพื้นที่ สามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นทางด้านกายภาพได้ คือ ปัญหาตามแนวคูน้ำ - คันดิน ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาเส้นทางสัญจร ปัญหาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม ได้ดังนี้

5.2.1 ปัญหาตามแนวคูน้ำ - คันดิน

จากสภาพปัญหาตามแนวคูน้ำ - คันดิน ภายในพื้นที่ศึกษาพบว่าตลอดแนวคันดินนั้นมีชาวบ้าน เข้าไปบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัยตามแนวคันดิน ให้เห็นกันอยู่ทั่วไปเนื่องจากเป็นเขตที่ดินของราชพัสดุที่ได้ถูกจัดไว้ให้เช่าแทบทั้งหมด การที่ชาวบ้านในท้องถิ่นได้สร้างบ้านเรือนประชิดหรือทับคร่อมแนวคันดินทำให้มีสภาพทั่วไปทรุดโทรมมาก ซึ่งชาวบ้านได้ปลูกสร้างบ้านเรือนติดต่อกันไปเป็นทางยาวตามแนวคันดิน รวมทั้งสถาบันราชการและสถาบันการศึกษา ยังมีการขยายตัวของอาคารขนาดใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เนื่องจากการถมดินเพื่อสร้างอาคารสูงชันในพื้นที่และมีการสร้างอาคารประชิดติดแนวคูน้ำ - คันดิน ถึงแม้กรมศิลปากรจะได้ประกาศขึ้นทะเบียนให้คูน้ำ - คันดิน เป็นเขตโบราณสถานตั้งแต่ปี พ.ศ.2478 แล้วก็ตามยังพบว่าแนวคูน้ำ - คันดินยังไม่ได้รับการพัฒนา และไม่มีการขุดลอกคูน้ำ ทำให้คูน้ำมีสภาพสกปรก มีเศษขยะต่างๆ ลอยปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป

จากการสำรวจและการศึกษาวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศที่ถ่ายหลายสมัย เช่น ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2497 และ พ.ศ. 2510 ได้แสดงลักษณะทางกายภาพ แสดงแนวคูน้ำ - คันดินเวียงเจ็ดลิน ที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาคูน้ำ - คันดิน ที่เกิดขึ้น คือ

ปัญหาคูน้ำ - คันดิน

1. **ด้านทิศตะวันออก** เริ่มตั้งแต่บริเวณสวนรุกขชาติ ถึงบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาแม้จะเป็นช่วงแนวคูน้ำ - คันดินที่ปรากฏเหลือชัดเจนสุด แต่สภาพปัจจุบันได้ถูกทำลายทำให้แนวคันดินขาดหายไป เนื่องจากการถมดินเพื่อสร้างอาคารสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษาที่ขาดความสนใจในการพัฒนาโดยสร้างโรงอาหารขนาดใหญ่ทับแนวคันดินและมีการปล่อยน้ำเสียทิ้งลงในคูน้ำ รวมทั้งการบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในท้องถิ่นได้คร่อมทับแนวคันดิน โดยมีการเจาะแนวคันดินเป็นทางเดินเท้าหรือแม้แต่การสร้างสะพานข้ามคูน้ำผ่านคันดินเพื่อใช้ในการสัญจรของชาวบ้าน นอกจากนี้มีถนนห้วยแก้วจากตัวเมืองเชียงใหม่ตัดผ่านเวียงเจ็ดลินเพื่อขึ้นสู่อุทยานสุเทพอีกด้วย

แผนผังที่ 5.2 ภาพถ่ายทางอากาศเวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2497¹ รูปถ่ายทางอากาศบริเวณเวียงเจ็ดลิน ร่องรอยที่ปรากฏคือ มีคูเมืองล้อมรอบเมืองเป็นรูปวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 900 เมตร มีกำแพง 2 ชั้น บนกำแพงมีต้นไม้ขึ้นปกคลุม คูเมืองมีน้ำขังอยู่เพียงบางส่วน ด้านใต้ติดกับอ่างแก้วซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹ แผนที่จาก. ไกรสิน อุณใจจินต์. เวียงเจ็ดลิน: รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 , 2547.

แผนผังที่ 5.3 ภาพถ่ายทางอากาศเวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2510² รูปถ่ายทางอากาศบริเวณเวียงเจ็ดลินมาตราส่วน 1 : 7,500 ถ่ายเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2510 เป็นรูปที่ถ่ายระดับต่ำมาก จึงเห็นรายละเอียดชัดเจน การใช้ที่ดินภายในเวียงเจ็ดลินได้เปลี่ยนแปลง มีการเพิ่มจำนวนอาคาร สิ่งก่อสร้างมากขึ้น มีการใช้คูเมืองด้านเหนือเป็นที่เพาะปลูก จึงเห็นกำแพงเมือง 2 มีแนวกำแพงดินขาดหายไปเหลือให้เห็นเพียงบริเวณสวนรุกขชาติถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏเทคโนโลยีล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ

² แผนที่จาก. ทิวา ศุภจรรยาและคณะ. ชุมชนโบราณในเขตภาคเหนือ – แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ .

โครงการวิจัยชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2. ด้านทิศเหนือ จากการสำรวจพบว่าคูน้ำ – คันดิน ในบริเวณนี้มีความยาวมากที่สุด แต่ปัจจุบันคูน้ำ-คันดินมีสภาพถูกปกคลุมด้วยวัชพืชจนไม่สามารถมองเห็นแนวคันดินได้เลยหรือเกือบจะหมดสภาพไปคงแต่แนวคูน้ำตื้นเขินบางตอนเหลือเพียงร่องน้ำเล็กๆ ที่ปรากฏให้เห็นทิศทางของคันดินเท่านั้น อีกทั้งไม่มีการขุดลอกคูน้ำ ทำให้คูน้ำมีสภาพน้ำในคลองตื้นเขินมีวัชพืชขึ้นปกคลุม จึงทำให้แนวคูน้ำ – คันดิน ขาดการไหลเวียนของน้ำที่รองรับมาจากเชิงดอยสุเทพส่งผลต่อการทำให้คูน้ำเน่าเสีย และไม่สามารถเป็นคูน้ำที่สามารถเป็นพื้นที่รองรับน้ำเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

3. ด้านทิศตะวันตก ตั้งแต่บริเวณอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ไปถึงบริเวณอ่างแก้ว ไม่พบร่องรอยแนวคันดิน จากการสำรวจและศึกษาข้อมูลพบหลักฐานชั้นหินและเศษหินพบมากในบริเวณอ่างแก้วเหลือเพียงร่องรอยคันดินที่สิ้นสุดทางด้านทิศตะวันตกเท่านั้นสภาพของคันดินถูกทำลายเกิดความทรุดโทรมและพังทลายลงมาก

ภาพที่ 5.9 แนวคันดินทางทิศตะวันออกมีสภาพถูกทำลาย ทำให้แนวคันดินขาดหายไป นอกจากนี้มีถนนห้วยแก้วจากตัวเมืองเชียงใหม่ตัดผ่านเวียงเจ็ดลินเพื่อขึ้นสู่ออยสุเทพอีกด้วย

ภาพที่ 5.10 สถาบันการศึกษาที่ขาดความสนใจในการพัฒนาโดยได้สร้างโรงอาหารขนาดใหญ่ทับแนวคันดินและมีการปล่อยน้ำเสียทิ้งลงในคูน้ำอย่างเห็นได้ชัดเจน

ภาพที่ 5.11 แนวคันดินทางด้านทิศตะวันตก ไม่พบร่องรอยแนวคูน้ำ - คันดิน เหลือเพียงร่องรอยคันดินที่สิ้นสุดทางด้านทิศตะวันตกเท่านั้นสภาพของคันดินมีความทรุดโทรม

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นสภาพคูน้ำ - คันดิน ของเวียงเจ็ดลินในปัจจุบันเปลี่ยนสภาพไปมาก จึงควรมีการอนุรักษ์คูน้ำ - คันดิน โดยการกำหนดระยะห่างจากสิ่งก่อสร้างและดูแลรักษาคันดินให้มีสภาพที่ดีขึ้น รวมทั้งมีการขุดลอกคูน้ำให้ใสสะอาดสามารถรองรับน้ำเกิดการไหลเวียนไปยังอ่างเก็บน้ำได้และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ตามแนวคูน้ำ - คันดินให้มีความสวยงามเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและใช้ในการเป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำ อีกทั้งการให้ความรู้แก่ชุมชนในท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้รู้ถึงความสำคัญของ คูน้ำ - คันดินโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาในการร่วมมือกันปฏิบัติตามแนวทางในการอนุรักษ์คูน้ำ - คันดินต่อไป

5.2.2 ปัญหาการใช้ที่ดิน

จากความไม่ชัดเจนในการจัดแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ ส่งผลให้พื้นที่ส่วนใหญ่มีสิ่งปลูกสร้างอาคารสูง ซึ่งจากการวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศประกอบกับการสำรวจภาคสนามจากการเปรียบเทียบพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากเดิมพื้นที่ได้กำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่สีเขียวของเมือง แต่ปัจจุบันเวียงเจ็ดลิน มีการใช้พื้นที่เพื่อเป็นสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษาและมีบ้านเรือนอยู่อาศัย ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและแนวคูน้ำ - คันดิน โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์เป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่ตามสภาพปัญหาด้านการใช้ที่ดิน คือ

1. ชุมชน มีการบุกรุกแนวคูน้ำ - คันดินเพื่อใช้พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นการก่อสร้างบ้านเรือนของชุมชนทับแนวคันดินทำให้น้ำ - คันดินเสื่อมสภาพเกิดคูน้ำตื้นเขินเกิดความสกปรกและมีวัชพืชขึ้นปกคลุม

2. สถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ปัจจุบันพบว่าจากความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินในการสร้างอาคารขนาดใหญ่ และมีความสูงของอาคารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้อาคารที่ตั้งอยู่ในพื้นที่และโดยรอบมีการสร้างประชิดคันดินและโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี ส่งผลให้คูน้ำ - คันดินนั้นดูด้อยคุณค่าและขาดช่วงไป

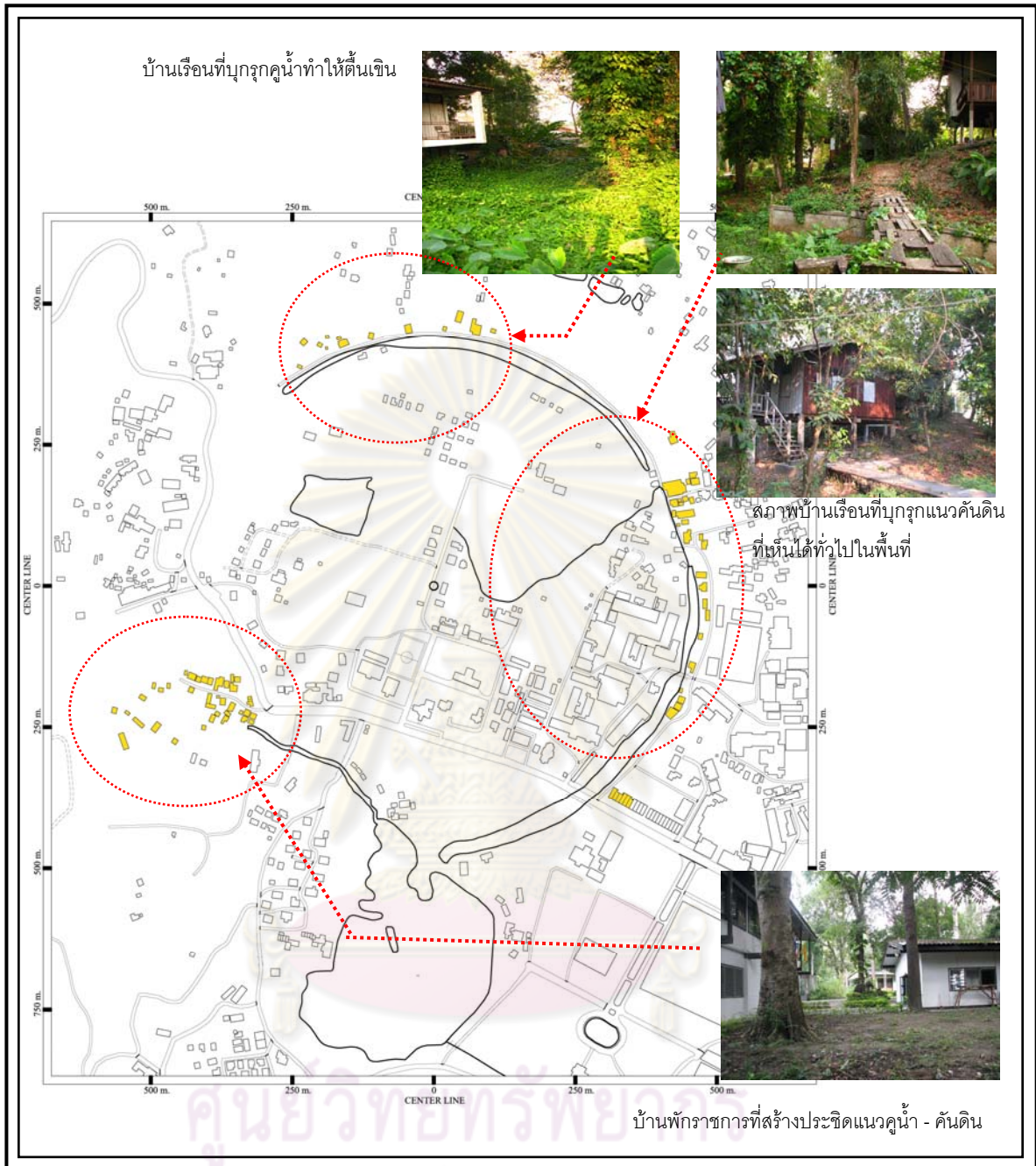
ดังนั้นจึงควรมีแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เพื่อกำหนดเขตพื้นที่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สามารถควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ และเพื่อป้องกันการรुकล้ำทำลายโบราณสถาน คูน้ำ - คันดิน แหล่งโบราณคดีและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ตามข้อบังคับของการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองเชียงใหม่ที่มีข้อกำหนด ให้เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน คูน้ำ - คันดิน และเป็นพื้นที่ป่าไม้พัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการของเมือง โดยให้พื้นที่รอบข้างเป็นสถาบันการศึกษา และเป็นพื้นที่ราชการเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่

ภาพที่ 5.12 ชุมชนมีการบุกรุกแนวคันดินเพื่อใช้พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยหากปล่อยให้แบบนี้แนวคันดินอาจหายและพังทลายไปในที่สุด

ภาพที่ 5.13 สถาบันราชการ สถาบันการศึกษามีการสร้างอาคารประชิดคันดินให้คูน้ำ - คันดินนั้นดูด้อยคุณค่าและขาดช่วงไป

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 5.4 แสดงปัญหาแสดงการปลูกรุกของชุมชนที่อยู่อาศัย

สัญลักษณ์

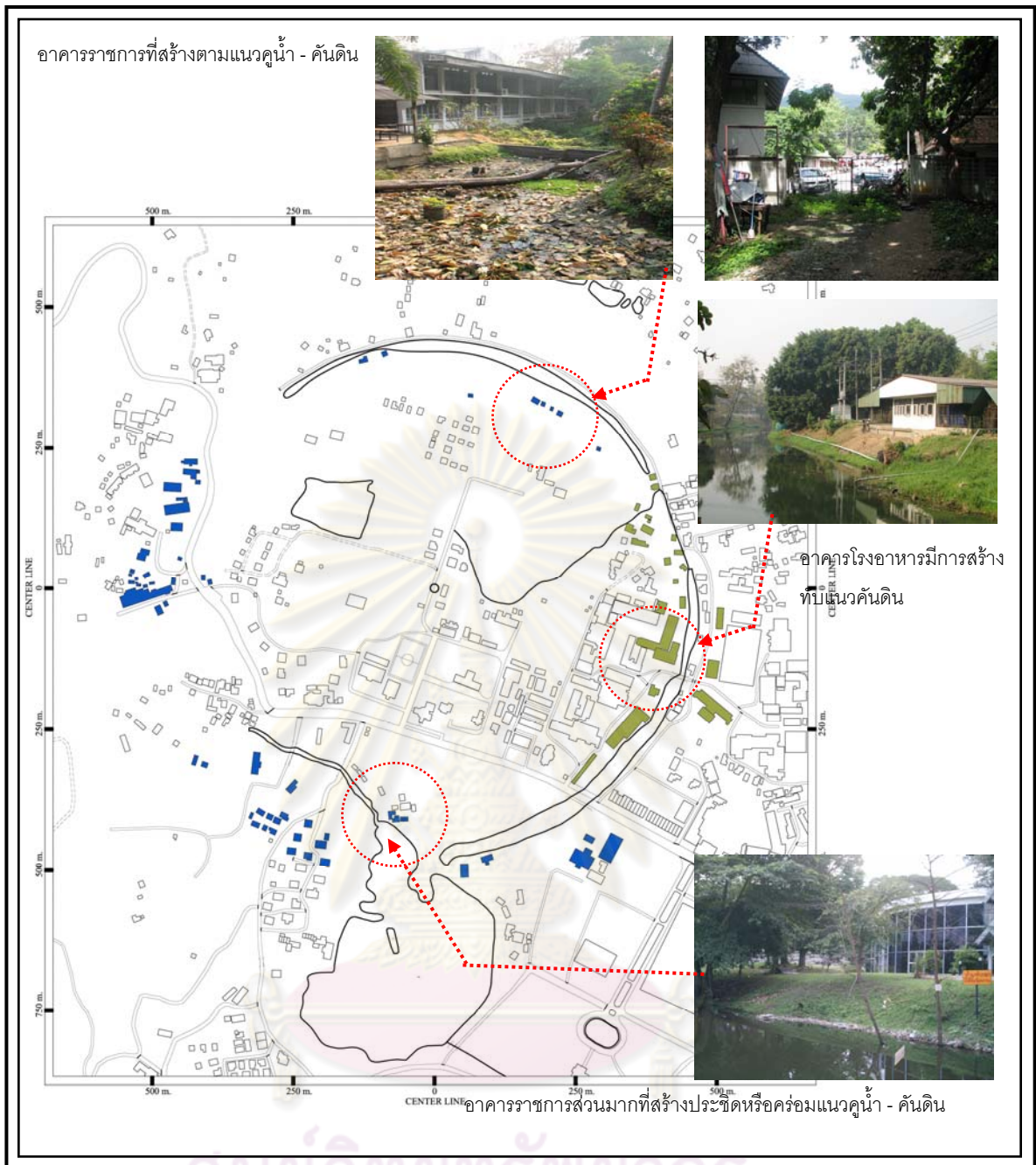
 แสดงการปลูกรุกของชุมชนที่อยู่อาศัยและบ้านพักราชการในปัจจุบัน
ตามแนวคูน้ำ คันดิน

ที่มา นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 5.5 แสดงปัญหาที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน	
สัญลักษณ์	
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>สถาบันราชการ</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย - เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา - วิทยาเขตภาคพายัพ</p> </div> </div>	
ที่มา นางสาวศุภัญญา ปรัชญคุปต์	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นางสาวศุภัญญา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25	

5.2.3 ปัญหาทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม

เวียงเจ็ดลินมีสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ที่สวยงามและมีพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่ในพื้นที่ แต่ปัจจุบันสภาพแวดล้อมของเวียงเจ็ดลินเกิดปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านมุมมองและทัศนียภาพ ปัญหาขาดการสื่อความหมาย ปัญหาเส้นทางสัญจร ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย อันเนื่องมาจากการขาดการวางแผนที่เหมาะสม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.3.1 ปัญหาด้านมุมมองและทัศนียภาพ

จากการขยายตัวของอาคารเข้ามาในพื้นที่ เมื่อมีจำนวนมากขึ้นการใช้ประโยชน์ที่ดินย่อมในปัจจุบันจึงเกิดการสร้างอาคาร สิ่งก่อสร้างสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และชุมชนที่อยู่อาศัย ส่งผลให้ภูมิทัศน์ที่สวยงามของพื้นที่เวียงเจ็ดลินกำลังเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการสร้างอาคารสูง ทำให้เกิดการบดบังทิวทัศน์และเมื่อเดินทางเข้ามาถึงไม่สามารถมองเห็นหรือรับรู้ถึงแนวคูน้ำ – คันดินได้ รวมทั้งป้ายบอกทางที่หลากหลายรูปแบบบริเวณริมทางเดินของถนนห้วยแก้ว แฉงผ้าใบ ร้านค้าดอกไม้ – ฐานเทียน บริเวณด้านหน้าอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยก่อนทางขึ้นดอยสุเทพที่ไม่เป็นระเบียบ ทำลายบรรยากาศและทัศนียภาพความเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

5.2.3.2 ปัญหาขาดการสื่อความหมาย

จากการสำรวจพื้นที่เวียงเจ็ดลินและโดยรอบบริเวณ พบว่าในพื้นที่ยังขาดการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและประชาชน เพื่อนำเสนอคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในเวียงเจ็ดลิน โดยเฉพาะป้ายสื่อความหมายมีจำนวนน้อยและมีคุณภาพไม่เพียงพอต่อการสื่อความหมายในการท่องเที่ยว ในการศึกษาพื้นที่จึงสามารถสรุปปัญหาขาดการสื่อความหมายในเวียงเจ็ดลิน ได้แก่

1. ปัญหาการสื่อความหมายด้วยข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 ปัญหาป้ายสื่อความหมาย ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินยังขาดป้ายสื่อความหมายเพื่อบอกเล่าหรืออธิบายข้อมูลเรื่องราวที่น่าสนใจของเวียงเจ็ดลิน ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ จากการสำรวจพื้นที่พบว่าป้ายสื่อความหมายมีจำนวนไม่เพียงพอในพื้นที่โบราณสถานที่สำคัญทั้ง 3 ประเภท ประกอบด้วย โบราณสถานคูน้ำ – คันดิน โบราณสถานวัดกู่ดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี โดยป้ายสื่อความหมายในพื้นที่โบราณสถานในแต่ละแห่งจะพบได้ว่าการติดตั้งป้ายเพียงแห่งเดียวเท่านั้นและมีสภาพทรุดโทรม และป้ายสื่อความหมายไม่มีการแสดงข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน รวมทั้งตำแหน่งที่วางไม่มีความน่าสนใจหรือตั้งอยู่ในมุมที่สังเกตได้ยาก ทำให้เกิดปัญหาต่อการรับรู้เมื่อเดินทางเข้าไปถึงบริเวณโบราณสถานของเวียงเจ็ดลิน

ภาพที่ 5.14 บริเวณโบราณสถานคูน้ำ – คันดิน ของเวียงเจ็ดลินทางด้านทิศตะวันออกมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายเพียงช่วงเดียว สี่ป้ายมีการหลุดร่อน

ภาพที่ 5.15 บริเวณโบราณสถานวัดกุฎินขาว ป้ายสื่อความหมายมีสภาพทรุดโทรม ตัวอักษรไม่ชัดเจน

1.2 เอกสารหรือแผ่นพับเพื่อสื่อความหมายในการให้ความรู้

ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินยังขาดเอกสารหรือแผ่นพับให้ความรู้เพื่อเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว ประชาชน เพื่อสื่อสารข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกเมื่อเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เพราะปัจจุบันมีเส้นทางหลายเส้นทางที่เชื่อมต่อกันทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในเวียงเจ็ดลินแล้วเกิดสับสนในการเดินทางท่องเที่ยวได้

2. ปัญหาการสื่อความทางด้านกายภาพ

การรับรู้ของคนในพื้นที่ จากการสำรวจพบว่า นักท่องเที่ยวหรือชุมชนในท้องถิ่น ยังขาดการรับรู้ คือ เมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงเจ็ดลินไม่สามารถเห็นมุมมองทางด้านกายภาพที่สวยงามของธรรมชาติเชิงดอยสุเทพได้เต็มที่ หรือไม่สามารถรับรู้ถึงแนวคูน้ำ – คันดินได้ เนื่องจากแนวคันดินถูกรื้อทิ้งขึ้นปกคลุมตลอดจนคูน้ำมีสภาพตื้นเขินขาดการไหลเวียนของแหล่งน้ำ รวมทั้ง โบราณสถานวัดกุฎินขาวและแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน อันเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีความสำคัญในฐานะแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่สำคัญ ปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า โบราณสถาน

วัดกุฎีดินขาว ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณสวนสัตว์วันนั้น ยังการขาดการสื่อความหมายทางด้านกายภาพให้แก่ นักท่องเที่ยวได้รับรู้ว่าเป็นพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้นมีโบราณสถานที่สำคัญอยู่

การขาดการสื่อความหมายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน นับเป็นอีกปัญหาที่มีความสำคัญและต้องหาแนวทางการแก้ไขต่อไป ควรมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายหรือเอกสารให้ความรู้ เพื่อเป็นการสื่อสารข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนที่เข้ามาในเวียงเจ็ดลิน ที่สำคัญป้ายสื่อความหมายยังเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกและสร้างความปลอดภัยทั้งแก่นักท่องเที่ยวและโบราณสถาน นอกจากแนวทางการแก้ปัญหาป้ายสื่อความหมายหรือเอกสารให้ความรู้แล้ว สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและชุมชนในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วม เช่น การจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากความรู้ที่ได้จากป้ายสื่อความหมาย

5.2.3.3 ปัญหาเส้นทางสัญจร

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ ที่ผ่านมามีได้ทำลายโบราณสถานเวียงเจ็ดลินอย่างต่อเนื่องที่เห็นได้ชัดเจน คือ การตัดถนนห้วยแก้วที่มีขนาดกว้าง 8 เมตร ผ่านกลางเวียงเจ็ดลินจากแจ่งหัวรินขึ้นดอยสุเทพ เดิมนั้นประชาชนใช้เส้นทางถนนห้วยแก้วเส้นนี้ ในการเดินเพื่อขึ้นดอยสุเทพ แต่ในปัจจุบันถนนห้วยแก้วมีการสัญจรของ รถทัวร์นำเที่ยว รถยนต์ รถจักรยานยนต์ ทั้งเพื่อใช้สัญจรขึ้นดอยสุเทพและใช้ในการสัญจรภายในเวียงเจ็ดลิน อีกทั้งมีจุดจอดรถโดยสารภายในเวียง ทำให้เกิดความพลุกพล่าน จอแจ รวมทั้งเกิดฝุ่นละออง ด้วยเหตุนี้การสัญจรบนถนนห้วยแก้วส่งผลให้เกิดการสั่นสะเทือนจากการสัญจรที่มีทั้งรถทัวร์นำเที่ยวและรถยนต์ส่วนบุคคล ทำให้เกิดผลกระทบต่อคูน้ำ - คันดิน เสื่อมสภาพและถูกกัดเซาะค่าลง

ภาพที่ 5.16 การตัดถนนห้วยแก้วผ่านกลางเวียงเจ็ดลินจากแจ่งหัวรินขึ้นดอยสุเทพ ซึ่งเกิดผลกระทบต่อ คูน้ำ - คันดิน ให้เสื่อมสภาพและถูกกัดเซาะค่าลงจากการสั่นสะเทือนของการสัญจร

รถแดงจอดริมถนนห้วยแก้วไม่เป็นระเบียบ เกิดเสียงดังและฝุ่นละออง

มีการสัญจรของ รถทัวร์นำเที่ยวเกือบตลอดทั้งสี่ปดาห์

ภาพที่ 5.17 ปัจจุบันถนนห้วยแก้วมีการสัญจรของ รถทัวร์นำเที่ยว รถยนต์ รถจักรยานยนต์ ทั้งเพื่อใช้สัญจรขึ้นดอยสุเทพและใช้ในการสัญจรภายในเวียงเจ็ดลิน ทำให้เกิดความพลุกพล่าน จอแจ รวมทั้งเกิดฝุ่นละออง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 5.6	ปัญหาเส้นทางสัญจร
สัญลักษณ์	แสดงเส้นทางสัญจรถนนห้วยแก้ว
	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> </div> <p>ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>นางสาวศุภัชญา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25</p>

5.2.4 ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษาพบว่าภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้น ยังไม่มีการจัดการด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยพบว่าขยะมูลฝอยในพื้นที่ส่วนมากมาจากชุมชนที่อยู่อาศัยรอบข้างคูน้ำ – คันดินมีลักษณะเป็นถุงพลาสติก กระดาษ และแก้ว ส่วนสิ่งปฏิกูลที่มาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เป็นโรงอาหารที่ตั้งอยู่บนแนวคันดินทางด้านทิศตะวันออกได้ถ่ายเทของเสียจากโรงครัวลงสู่คูน้ำพบว่าเป็น เศษผักผลไม้และอาหาร จึงพบเห็นขยะมูลฝอยในคูน้ำเกิดการอุดตันทำให้น้ำมีความตื้นเขินน้ำ ความสกปรกจากขยะมูลฝอยได้ทำลายบรรยากาศที่สวยงามของพื้นที่ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องหาวิธีจัดการโดยให้เทศบาลมีความเข้มงวดในการให้บริการการกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่ และมีการรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะให้มากขึ้นรวมทั้งให้ความรู้แก่ชุมชน นักศึกษาในเรื่องโทษของการทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำและคูน้ำ หรือการที่จะต้องหาพื้นที่ที่อยู่ห่างจากเวียงเจ็ดลินในการเป็นสถานที่กำจัดขยะต่อไป

ปัญหาขยะมูลฝอยตามคูน้ำส่งผลให้น้ำเน่าเสียจากการกระทำของคน

ภาพที่ 5.18 ขยะมูลฝอยที่ทิ้งไว้ตามแนวคูน้ำ ทำให้น้ำในคูเหมืองไม่สามารถไหลเวียนได้เต็มที่ และทำลายบรรยากาศที่สวยงาม

5.3 สรุปศักยภาพของพื้นที่และสภาพปัญหา

จากศักยภาพของพื้นที่และสภาพปัญหาจากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น พบว่าเวียงเจ็ดลิน มีศักยภาพที่ได้เปรียบเชิงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์กายภาพ คือเป็นที่ราบสูงมีภูเขาสูงสลับซับซ้อน ทำให้บริเวณดอยสุเทพซึ่งเป็นที่ตั้งของเวียงเจ็ดลินมีสภาพภูมิอากาศเย็นสบาย มีธรรมชาติที่งดงาม มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นแหล่งต้นน้ำเกิดเป็นลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญ อีกทั้งพื้นที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งโบราณคดี โบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานจน

เกิดเป็นเอกลักษณ์ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและงดงาม ที่จะต้องสงวนและอนุรักษ์เป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ และปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่

ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ควรมีการวางแผนด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อกำหนดเขตพื้นที่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์สามารถควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและเพื่อป้องกันการรुक้าทำลายโบราณสถาน **คูน้ำ - คันดิน**

ปัญหาคูน้ำ - คันดิน โบราณสถานแหล่งโบราณคดี ถูกทำลายและลดคุณค่าลง ควรมีแนวทางการอนุรักษ์ พื้นฟูโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ประวัติศาสตร์ ให้คงสภาพอยู่ อีกทั้งการส่งเสริมสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์ การดูแลรักษาและป้องกันความเสียหายสิ่งนี้จะต้องเกิดมาจากชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยในการพัฒนาพื้นที่ที่ตนเองอยู่อาศัย อีกทั้งควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากรวมถึงสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา และชุมชนในท้องถิ่นมีความรับผิดชอบในท้องถิ่นตนเอง ให้เห็นถึงคุณค่าของเวียงเจ็ดลิน และเกิดจิตสำนึกในอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พื้นที่มีศักยภาพยังคงอยู่สืบไป และเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงดงามตามธรรมชาติและยังคงรักษาโบราณสถาน แหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน

6.1 แนวคิดในการวางผังและแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน

กรอบความคิดหลัก

จากการศึกษาแนวคิด เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ได้ความคิดในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป จากกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง ซึ่งในอดีตที่เน้นการอนุรักษ์เฉพาะโบราณสถานที่สำคัญเพียงอย่างเดียว “มาเป็นการอนุรักษ์ที่ครอบคลุมพื้นที่ตั้ง ซึ่งแสดงถึงลักษณะทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณ และพื้นที่ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีวิวัฒนาการไปสู่การพัฒนาที่สำคัญภายในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนโบราณหรือกลุ่มคนพื้นเมืองในอดีต”¹ นอกจากการพัฒนาสภาพแวดล้อมแล้วยังต้องการให้ชุมชนในท้องถิ่น ประชาชนมีส่วนร่วม และนักท่องเที่ยวที่สนใจเกิดการเรียนรู้ซึมซับวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวไปด้วย

จากแนวคิดการอนุรักษ์ดังกล่าว สามารถนำมาเป็นกรอบความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ในการวิเคราะห์ศักยภาพของเวียงเจ็ดลิน มีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบเชิงดอยสุเทพ ส่งผลให้พื้นที่มีสภาพเป็นป่าไม้คงความอุดมสมบูรณ์ ที่ให้ความเขียวชอุ่มร่มรื่น เกิดเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่านพื้นที่ และยังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ คูน้ำ – คันดิน โบราณสถาน และแหล่งโบราณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างขอบเขตคูน้ำ – คันดิน ที่มีลักษณะกลมที่จัดเป็นรูปแบบผังเมืองที่แปลกน่าอัศจรรย์ยิ่ง หรือพิเศษกว่าชุมชนโบราณอื่น

สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้สภาพเวียงเจ็ดลินในปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปมากเหลือเพียงร่องรอยแนวคันดินด้านใต้ สภาพของคันดินถูกทำลายไม่เห็นร่องรอย คูน้ำต้นเขิน บางตอนเหลือให้เห็นร่องรอยเป็นร่องน้ำเล็กๆ เนื่องจากการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ พื้นที่ภายในเวียงเจ็ดลินปัจจุบัน คูน้ำ-คันดิน บางส่วนถูกปรับใช้เพื่อเป็นสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา บ้านพักข้าราชการ อาคารสถานที่ และบางส่วนถูกรุกล้ำจากชุมชนเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและการถมดินทับแนวคูน้ำ-คันดิน ส่งผลกระทบให้คูน้ำ-คันดินเสื่อมสภาพและถูกลดคุณค่าลง และอีกปัญหาหนึ่งคือการสร้างเส้นทางสัญจรที่ตัดผ่านกลางเวียงเจ็ดลิน ส่งผลกระทบทำให้แนวคันดิน

¹ กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง. The Venice Charter 1964

กฎบัตรเวนิซ เมืองเวนิซ. พฤษภาคม พ.ศ. 2507 (ค.ศ. 1964).

เสื่อมโทรมและพังทลายมาอย่างต่อเนื่อง และกำลังประสบปัญหาอย่างหนัก จากการขยายความเจริญการใช้ที่ดินในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

ด้วยศักยภาพทางด้านคุณค่าโบราณคดีและประวัติศาสตร์ วิทยานิพนธ์นี้จึงเสนอเวียงเจ็ดลินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการให้ความสำคัญกับหลักฐานทางโบราณคดี ที่ยังคงปรากฏอยู่ทั้ง คูน้ำ – คันดิน โบราณสถานวัดกุฏิดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีของเวียงเจ็ดลิน โดยพัฒนาแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีของเวียงเจ็ดลิน ให้เป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต (*living museum*) และใช้การสื่อความหมายเข้ามาใช้ในการอธิบายข้อมูลที่สำคัญทางโบราณคดี คูน้ำ – คันดิน และโบราณสถานวัดกุฏิดินขาว เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่น ส่วนราชการ ประชาชนและนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชม ไปศึกษาแล้วเกิดการรับรู้ซึมซับบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่ประวัติศาสตร์ เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์จริงและเห็นคุณค่า

การพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ให้เป็นพื้นที่สีเขียวภายในเวียงเจ็ดลิน ส่งเสริมให้มีการรักษาสภาพป่าไม้ในพื้นที่สีเขียวให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และคงความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ รวมทั้งมีการส่งเสริมให้สถาบันราชการในพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีส่วนในการฟื้นฟูพื้นที่ป่า โดยให้ส่วนราชการและประชาชนมีส่วนร่วมสร้างกิจกรรม และส่งเสริมพัฒนาผืนป่าดังกล่าวขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนในท้องถิ่น ส่วนราชการ ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมที่สำคัญ ต้องช่วยกันในการสร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนในหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณสถานที่สำคัญของเวียงเจ็ดลิน

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมา เพื่อเป็นการเสนอแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน และการอนุรักษ์คูน้ำ-คันดิน โบราณสถาน และแหล่งโบราณคดีในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ทั้งจากสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ข้าราชการ ประชาชน นักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นในการดำเนินงานพัฒนาต่อไป

6.2 แนวความคิดในการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน

เมื่อเดินทางมาถึงเวียงเจ็ดลิน ลำดับแรกๆที่เห็น คือ การเปิดมุมมองด้วยสนามปลูกหญ้าเป็นเนินสีเขียวบริเวณริมคูน้ำ – คันดิน เพื่อสื่อความหมายให้รับรู้ว่าเป็นแนวคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลิน รวมทั้งมีแนวต้นไม้สูงใหญ่ให้ร่มเงาเป็นจุดนำสายตาเข้าสู่พื้นที่ จากนั้นสามารถเดินด้วยเส้นทางเดินเท้าที่มีการปลูกต้นไม้ตลอดริมทางเดิน เพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 2 สามารถเรียนรู้จากแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งมีการบรรยายด้วยข้อความและรูปภาพประกอบการอธิบาย ซึ่งอยู่ในบริเวณสวนรุกขชาติอันมีพืชพรรณขนาด

ใหญ่ให้ร่มเงาและมีความสวยงาม ในบริเวณนั้นนอกจากได้เข้ามาท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แล้วยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 6.1 คุ้งน้ำ – คั่นดินบริเวณก่อนทางเข้าเวียงเจ็ดลิน ที่จะเปิดให้เกิดเป็นมุมมอง ตามแนวความคิดเพื่อให้เป็นมุมมองที่ทำให้เห็นแนวคุ้งน้ำ – คั่นดินของเวียงเจ็ดลินได้

ในระหว่างทางเดินจะมี *ซุ้มสื่อความหมาย* เป็นการเล่าเรื่องให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าไม้เชิงดอยสุเทพและพืชพรรณที่หาดูได้ยาก ซึ่งในซุ้มสื่อความหมายจะมีป้ายบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตในบริเวณป่าเต็งรังเชิงดอยสุเทพ พร้อมมีรูปภาพประกอบ มีระเบียบนั่งพัก สำหรับผ่อนคลายเพื่อพักและยังสามารถใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจได้ แล้วสามารถเดินเชื่อมต่อไปยังพิพิธภัณฑสถานดอยสุเทพก่อนเข้าไปยังสวนสัตว์เชียงใหม่และสามารถเดินเท้าหรือใช้เส้นทางจักรยานในการเข้าบริเวณแหล่ง โบราณสถานวัดภูดินขาว เพื่อการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ ซึ่งบริเวณฝั่งตรงข้ามมีร้านค้าขายผลิตภัณฑ์จากโคนมไว้ให้คอยบริการ และเดินทางเท้าเพื่อไปไหว้ *อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย* ก่อนทางขึ้นดอยสุเทพเพื่อความ เป็นสิริมงคล

จากนั้นสามารถเดินต่อไปยัง *แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 1* ซึ่งมีลักษณะเป็นลานกิจกรรมของเมืองหรือ *ช่วงเมือง* ที่ได้จากการขุดค้นของกรมศิลปากรที่ 8 ซึ่งพบว่ามี *ตาน้ำผุดขึ้น* จึงมีการพัฒนาเป็น *ช่วงเมือง* ขึ้นเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมตามเทศกาล ประเพณีที่สำคัญในพื้นที่ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของตามแบบแผนชุมชนพื้นเมืองลัวะในช่วงเดือน ประเพณีเดือนเจ็ดเหนือ ตรงกับเดือนเมษายน เป็นประเพณีปีใหม่ จะมีการทำบุญเพื่อเป็นการเป็นสิริมงคล ในตอนบ่ายจะเป็นการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ซึ่งผู้คนในชุมชนท้องถิ่นจะมาประกอบกิจกรรมที่ลานกลางบ้าน ให้มีการมาประกอบกิจกรรมขึ้นบริเวณช่วงเมือง

ของเวียงเจ็ดลิน เป็นต้น เพราะกิจกรรมเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ทำให้นักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่น ได้เห็นความสำคัญของพื้นที่ รวมทั้งเป็นการช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ให้ดีขึ้นด้วย

ภาพที่ 6.2 สภาพทางเดินในปัจจุบันที่มีความร่มรื่นและสวยงาม เมื่อมีการพัฒนาให้เป็นเส้นทางในการใช้เดินเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลิน

รวมทั้งสามารถเดินเท้าเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งจุดค้นทางโบราณคดีที่ 3 ,4 และ 5 โดยมีพื้นที่สวนสาธารณะของเวียงเจ็ดลินที่สามารถเชื่อมโยงไปยังบริเวณแนวคูน้ำ – คันดิน ทางด้านทิศเหนือได้ โดยมีเส้นทางจักรยานในการเข้ามาใช้ประโยชน์ทางด้านกิจกรรมนันทนาการ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงไปยังสระน้ำเวียงเจ็ดลินที่มีการประกอบกิจกรรมการตกปลาและการปั่นจักรยานขึ้นดอยสุเทพ

จากการแสดงแนวคิดเมื่อเดินทางเข้ามาในเวียงเจ็ดลิน เพื่อนำไปประกอบการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน เป็นประโยชน์ต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นเมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในเวียงเจ็ดลินได้ (ดูตามแผนผังที่ 6.1)

การวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน ได้มีการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในอดีตเพื่อนำมาถ่ายทอดให้ผู้คนรับรู้ได้ ต้องมีการฟื้นฟูให้เวียงเจ็ดลินมีชีวิตชีวา เป็นการสื่อความหมายให้ผู้เข้ามาในพื้นที่ได้รับรู้และสัมผัสบรรยากาศความเป็นธรรมชาติสมบูรณ์เหมือนครั้งอดีต โดยพิจารณาจากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนำมาประกอบเป็นแนวคิดในการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลินและพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินเพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว

จึงมีการนำแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะ ซึ่งเป็นชุมชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณดอยสุเทพมาก่อน และจากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ล้านนาในสมัยพญาสามฝั่งแกน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวคิดได้ คือ

แนวคิดจากแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะ

มีการนำแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะมาใช้เป็นแนวคิดในการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลิน โดยบริเวณกลางหมู่บ้านส่วนมากเป็นลานโล่งมีลักษณะเป็นลานอเนกประสงค์ที่อัดแน่นด้วยดินและมีต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง ชุมชนพื้นเมืองลัวะใช้ในการเป็นลานเมืองหรือช่วงเมืองเป็นลานกิจกรรมเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม และประเพณีงานบุญในช่วงเทศกาลต่างๆ ซึ่งได้จากการสรุปประเพณีของลัวะในบทที่ 3 จะนำประเพณีมาใช้ในการสื่อความและประกอบพิธีกรรมตามประเพณีในพื้นที่เวียงเจ็ดลินได้ เช่น *ประเพณีเลี้ยงผีเสื้อบ้าน* เป็นประเพณีเลี้ยงผีประจำปีในเดือนพฤษภาคมและเดือนมิถุนายนหรือช่วงก่อนฤดูเพาะปลูก นับเป็นประเพณีที่สำคัญในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมบริเวณลานเมือง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้าน *ประเพณีหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว* โดยมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนบริเวณช่วงบ้านและมีการละเล่นพื้นบ้าน มีการแสดงเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีของผู้คนในชุมชน ดังนั้นพิจารณาได้ว่าแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะที่มีลานเมืองหรือช่วงเมืองเป็นลานใช้ในการประกอบกิจกรรมนั้นทำให้เกิดการสร้างสรรค์ของสังคม ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการทำให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดความสุขทางใจตลอดจนสร้างความสามัคคีระหว่างญาติพี่น้องและชุมชนอีกด้วย

จากแบบแผนดังกล่าวนี้ จึงมีการนำมาใช้เป็นแนวคิดในการวางผังเวียงเจ็ดลิน คือ มีการพัฒนาพื้นที่เป็นลานเมืองหรือช่วงเมืองอยู่บริเวณกลางของพื้นที่ โดยใช้ในการรองรับกิจกรรม ในช่วงเทศกาลและงานประเพณีที่จะมีนักท่องเที่ยว ประชาชนเข้ามาใช้พื้นที่ จากลานเมืองมีการสร้างเส้นทางสัญจรทางเดินเท้า เพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งจุดค้นทางโบราณคดีของเวียงเจ็ดลินเพื่อการท่องเที่ยวและเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

แนวคิดตามแบบแผนด้านการอนุรักษ์ป่าและแหล่งน้ำของชุมชนพื้นเมือง ลัวะ

จากแนวคิดตามแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะด้านการอนุรักษ์ป่าและแหล่งน้ำ ซึ่งชุมชนพื้นเมืองลัวะไม่ตัดไม้ทำลายป่าเพราะมีความเชื่อว่าพื้นที่ป่าไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ (เป็นกลวิธีทำให้คนในชุมชนไม่ตัดต้นไม้เพราะมีความเกรงกลัว) และมีการอนุรักษ์ป่าไม่ให้เป็นพื้นที่มีความร่มรื่นให้แก่หมู่บ้านและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าไม้และรักษาแหล่งน้ำจึงได้แนวคิดมาจากแบบแผนนี้ โดยการพัฒนามาให้พื้นที่ป่าไม้ของเวียงเจ็ดลินยังคงรักษาสภาพธรรมชาติตามเชิงดอยสุเทพให้อุดมสมบูรณ์และพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนและประกอบกิจกรรมนันทนาการ และใช้ศักยภาพของป่าไม้ของเวียงเจ็ดลินให้มีส่วนช่วยในการเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ

จากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ล้านนา ในสมัยพญาสามฝั่งแกน

จากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ล้านนา ในสมัยพญาสามฝั่งแกนแสดงให้เห็นว่าพระองค์ได้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จากธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งได้นำมาเป็นแนวคิดในการวางผังเวียงเจ็ดลิน เพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวของเมือง ทำให้เกิดอากาศบริสุทธิ์จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของป่าไม้เวียงเจ็ดลินมีการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ของเวียงด้วยการปลูกต้นไม้ โดยเน้นที่พืชพรรณท้องถิ่นที่เป็นไม้ยืนต้น ไม้พุ่มชายน้ำ และไม้คลุมดินให้พื้นที่เกิดสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์กลายเป็นปอดที่สำคัญอีกแห่งของเมืองเชียงใหม่ และมีการพัฒนาพื้นที่รับน้ำให้มีขนาดใหญ่ขึ้นใช้รองรับน้ำฝนและน้ำที่ไหลมาจากดอยสุเทพ จากลำน้ำห้วยแก้ว และลำน้ำห้วยช่างเคี่ยนไปหล่อเลี้ยงตัวเมืองก่อนระบายไปสู่เมืองเชียงใหม่

จากการศึกษาดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการพิจารณาในการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลินได้ต่อไป

6.2.3 แนวคิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเวียงเจ็ดลิน

ตามข้อบังคับของการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองเชียงใหม่ที่มีข้อกำหนดให้เวียงเจ็ดลิน เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ คูน้ำ – คันดิน โบราณสถาน โบราณคดีและเป็นพื้นที่สีเขียว เพื่อส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการของเมือง จึงเสนอให้มีการวางแผนด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของเวียงเจ็ดลิน เพื่อกำหนดเขตพื้นที่ในการพัฒนาภูมิทัศน์และการอนุรักษ์ สามารถควบคุมการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้และเพื่อป้องกันการรุกรานทำลาย คูน้ำ – คันดิน โบราณสถานและแหล่งชุดคันทางโบราณคดี ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วยพื้นที่ดังนี้

1. เขตอนุรักษ์พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน โดยประกาศ

ให้พื้นที่ คุน้ำ – คันดิน โบราณสถานวัดกู่ดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี เป็นเขตอนุรักษ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มีเป้าหมายให้พื้นที่ดังกล่าวทำหน้าที่เป็นแหล่งให้ความรู้ เป็นศูนย์ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยจัดเป็นแหล่งนันทนาการ มีการแสดงข้อมูลเพื่อการสื่อความหมายเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี และเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกรมศิลปากรดูแล

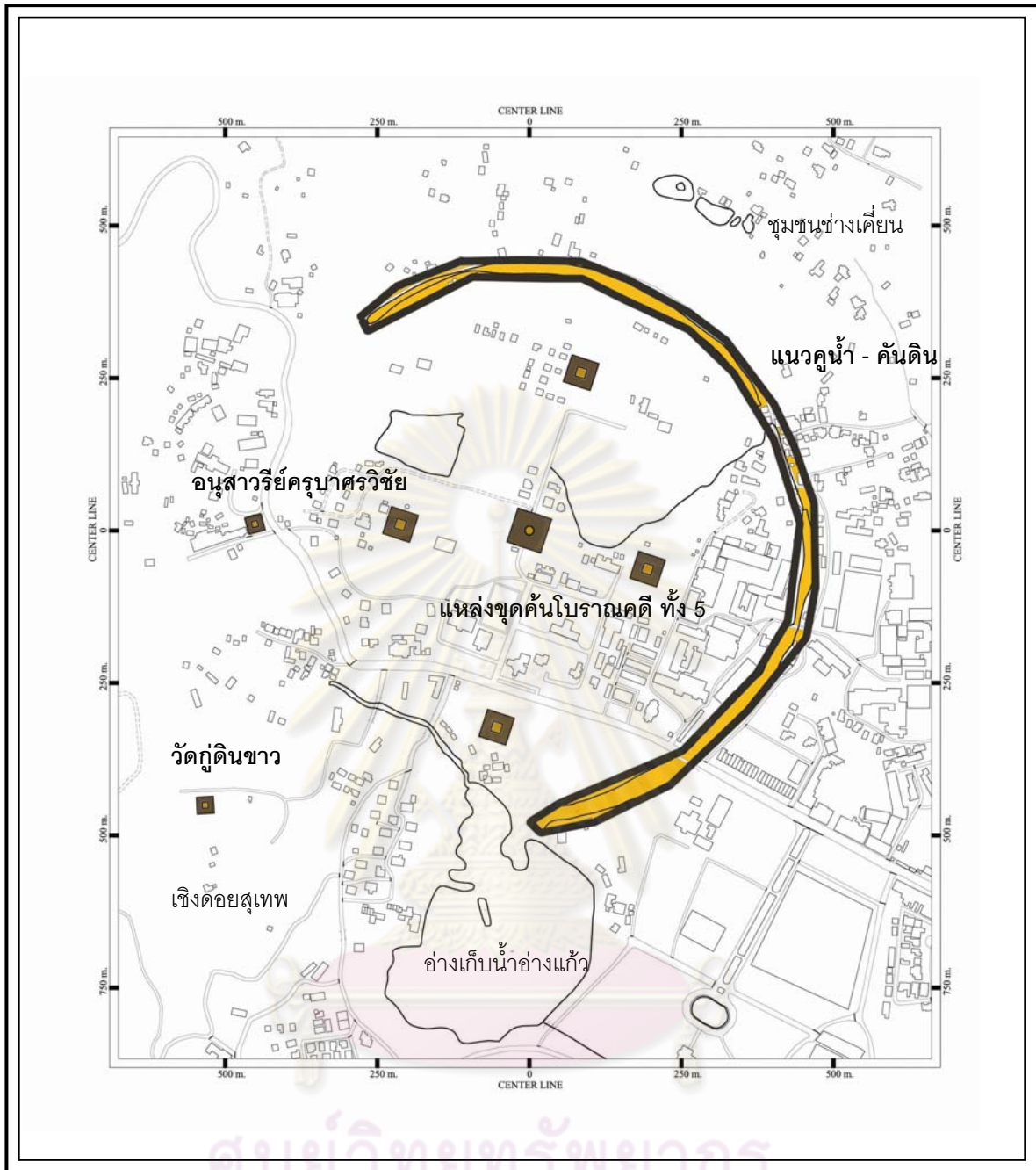
2. เขตควบคุมการพัฒนา

ได้แก่ พื้นที่สถาบันราชการ และสถาบันศึกษา ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในเวียงเจ็ดลินมากที่สุด ในอนาคตคาดว่าจะมีการเพิ่มจำนวนอาคาร มีการขยายสิ่งก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยมีแนวคิดในการควบคุมการขยายตัวของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาไม่ให้เพิ่มขึ้นหรือเสนอให้ย้ายไปอยู่ในพื้นที่ที่ได้กำหนดจากผังเมืองเชียงใหม่ พื้นที่สีน้ำเงินเพื่อรองรับการขยายตัวของสถาบันราชการ ได้แก่ ศูนย์วิจัยโคนม สวนรุกขชาติ ศูนย์ศิลปาชีพ สวนสัตว์เชียงใหม่ และพื้นที่สีเขียวมะกอกใช้รองรับการขยายตัวของสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ โดยยังคงหน่วยงานราชการไว้ให้ยังคงอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินได้ โดยให้เป็นสถานที่ราชการ ประกอบกับให้บริการ ร้านค้า เป็นสถานที่ให้ความรู้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ

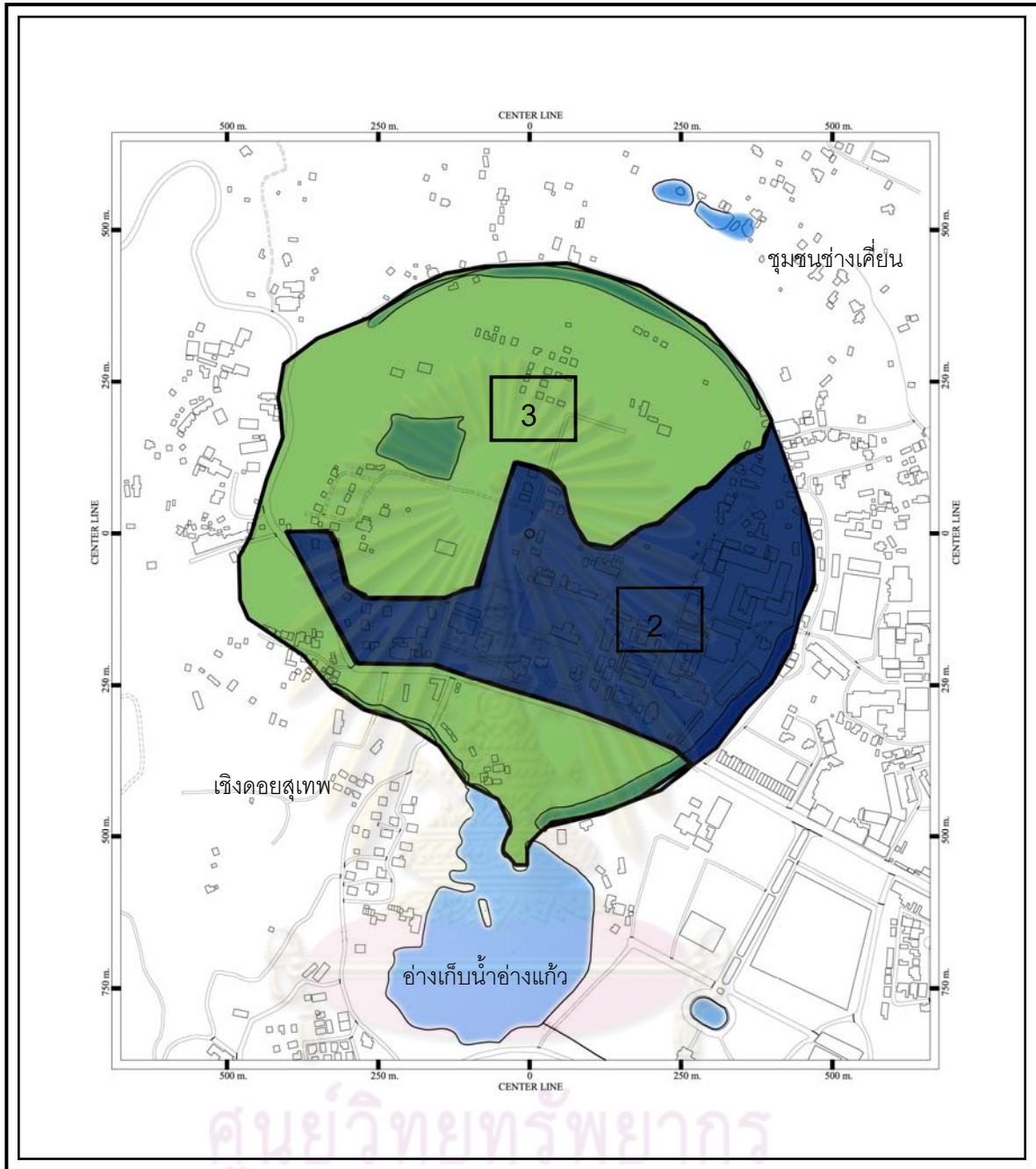
3. เขตการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

ได้แก่ พื้นที่สีเขียวที่มีในเวียงเจ็ดลินและโดยรอบมีการใช้ประโยชน์ จากที่ดินในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อน ประกอบกิจกรรมทางด้านนันทนาการ การประกอบกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของเมืองในช่วงเทศกาลสำคัญและพัฒนาเป็นสวนสาธารณะริมน้ำเพื่อส่งเสริมบรรยากาศ และให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้พื้นที่ อีกทั้งเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านพืชพรรณโดยเฉพาะบริเวณสวนรุกขชาติ ที่มีพืชพรรณหายากและพืชพรรณท้องถิ่นที่สำคัญในบริเวณเป็นจำนวนมาก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 6.2 แผนผังเขตอนุรักษ์พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	
สัญลักษณ์	
กำหนดเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์	
1	มีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเคร่งครัด ห้ามสร้างอาคารใดๆ ในเขตอนุรักษ์
ที่มา นางสาวศุภิญญา ปรัชญคุปต์	
	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภิญญา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25	

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจัดเส้น เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 6.3 แผนผังแนวคิดการใช้ที่ดิน

สัญลักษณ์

- 2 กำหนดเป็นเขตควบคุมการพัฒนาของอาคาร
- 3 เขตการพัฒนาพื้นที่สีเขียวห้ามสร้างอาคารใดๆในพื้นที่

ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิติน 507 41530 25

6.2.4 แนวคิดด้านพื้นที่รับน้ำ

จากลักษณะทางกายภาพที่ตั้งของเวียงเจ็ดลิน บริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพอันเป็นแหล่งกำเนิดแหล่งน้ำและมีลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านพื้นที่นั้น เมื่อถึงช่วงฤดูฝนพบว่าในพื้นที่มีลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านมีปริมาณมาก และค่อนข้างแรงเนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างลาดเท ทำให้พื้นที่ภายในเวียงเจ็ดลินกักเก็บน้ำไว้ได้ไม่เต็มที่ เพราะแหล่งน้ำธรรมชาติที่เคยใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและสำหรับรองรับน้ำ อยู่ในสภาพตื้นเขินและถูกบุกรุก เมื่อฝนตกทำให้ปริมาณน้ำฝนจำนวนมากระบายไปตามถนนห้วยแก้วอย่างรวดเร็วเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ และเกิดน้ำท่วมขังในที่สุด

ดังนั้นการศึกษาแหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลิน เพื่อศึกษาเส้นทางลำน้ำธรรมชาติที่ไหลลงจากดอยสุเทพเข้ามาในเวียงเจ็ดลิน เพื่อประโยชน์ในการนำไปประกอบการวางผังแม่บทเวียงเจ็ดลินได้ (ดูแผนผังที่ 6.4)

จึงมีแนวคิดในการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลินให้เป็นพื้นที่รองรับน้ำ นอกจากนี้จะช่วยในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์แล้วยังสามารถป้องกันน้ำท่วมที่ไหลบ่ามาจากดอยสุเทพได้อีก จึงควรพัฒนาแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์ในการเป็นพื้นที่รองรับน้ำและช่วยชะลอน้ำไหลก่อนเข้าเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในพื้นที่เวียงเจ็ดลินต่อไป แหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วยแหล่งน้ำที่สำคัญ มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่รับน้ำมีทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ คูน้ำ - คันดิน อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว สระน้ำเดิม สระน้ำเวียงเจ็ดลิน ดังนั้นในการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลินให้เป็นพื้นที่รับน้ำนั้นจะสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

1. ส่วนพื้นที่แหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลิน

ได้แก่ อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว สระน้ำเดิม สระน้ำเวียงเจ็ดลิน ที่เกิดการทับถมของดินและเกิดตื้นเขิน เนื่องจากน้ำที่ไหลลงจากเชิงดอยสุเทพจะไหลนำดินลงไปตกตะกอนทับถมกันอยู่ทุกปีจึงทำให้การเก็บกักน้ำไว้ไม่ได้ มีการจัดการแหล่งน้ำโดยการขุดลอกดินที่ทับถมกันแหล่งน้ำจนตื้นเขินให้มีความลึก จนสามารถเก็บน้ำได้จำนวนมาก ซึ่งเป็นการเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลินที่สามารถรองรับน้ำได้มากขึ้น สามารถพักน้ำก่อนที่จะไหลลงสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ และเพื่อป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ได้ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในพื้นที่สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและนักศึกษา

2. ส่วนของพื้นที่คูน้ำเวียงเจ็ดลิน

ที่มีการพังทลายของแนวคูน้ำ - คันดิน ให้มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ขั้นตอนแรกให้มีการพัฒนาฟื้นฟูแนวคันดินขึ้นมาให้เห็นชัดเจนเพื่อให้เกิดเป็นแนวคันดินเชื่อมต่อกับแนวเดิม ต่อมาพื้นที่คูน้ำที่เกิดจากการเน่าเสียและตื้นเขินหรือคูน้ำที่มีสภาพน้ำในคูน้ำเต็ม

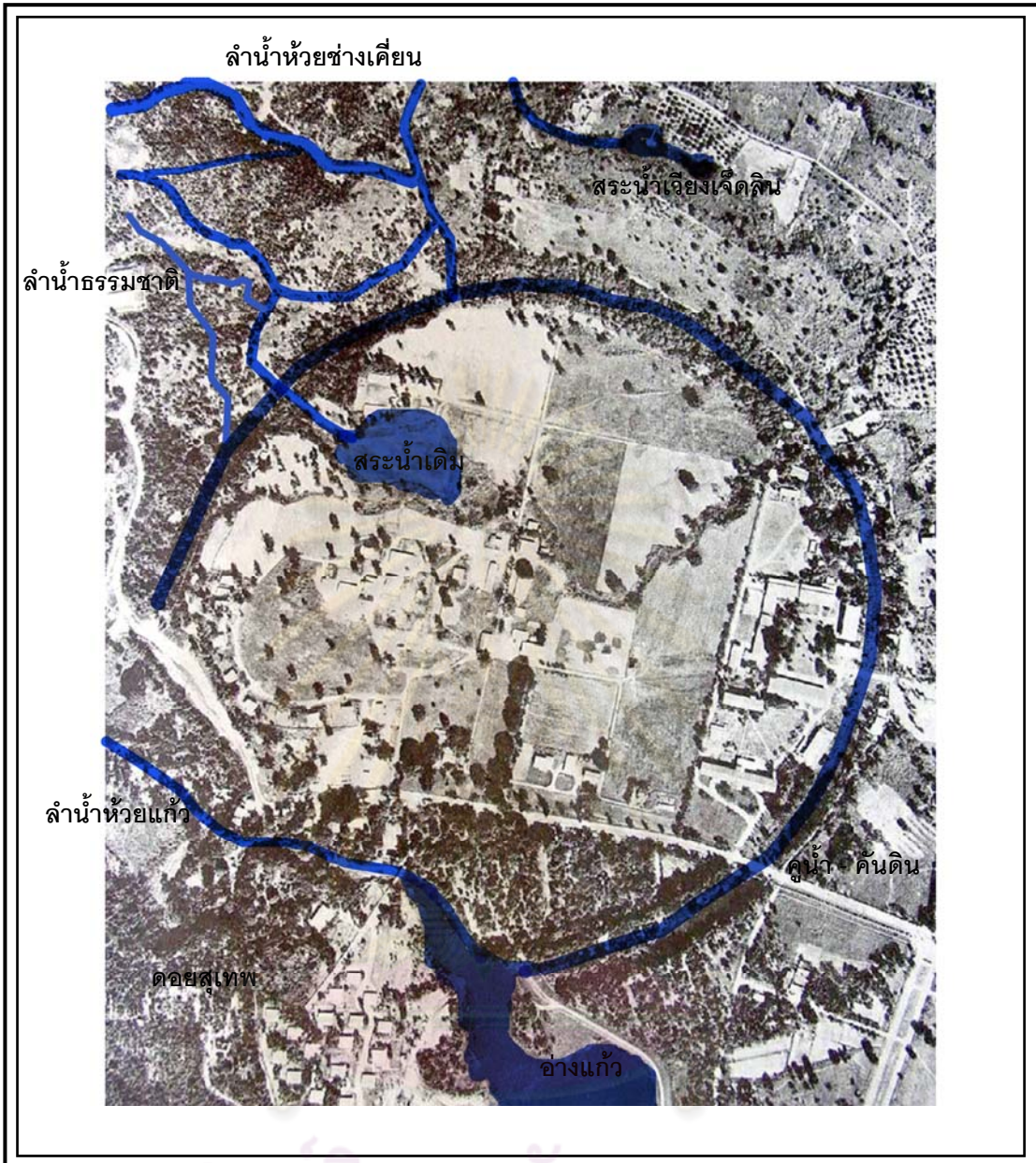
ตลอดปีแต่ไม่เห็นแนวคูนน้ำเพราะมีวัชพืชขึ้นปกคลุมจนทำให้ขาดหายไป จึง ให้มีการขุดลอกคูนน้ำให้สะอาดเพื่อให้เกิดการไหลเวียนของน้ำ ให้เป็นคูนน้ำเพื่อประโยชน์ในการรับน้ำและระบายน้ำไปสู่อ่างเก็บน้ำอ่างแก้วก่อนระบายน้ำไปสู่ตัวเมืองเชียงใหม่

3. ส่วนการชะลอกการไหลของลำน้ำธรรมชาติ

ประกอบด้วย ลำน้ำห้วยช่างเคี่ยนและลำน้ำห้วยแก้วนั้น เป็นการก่อสร้างแบบง่าย ๆ ด้วยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น กิ่งไม้ และท่อนไม้ ขนาบด้วยก้อนหินขนาดต่างๆ ในลำห้วย ในบริเวณตอนบนของลำห้วยหรือร่องน้ำซึ่งจะสามารถดักตะกอน ชะลอกการไหลของน้ำและเพิ่มความชุ่มชื้นให้บริเวณพื้นที่ได้เป็นอย่างดี วิธีการนี้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยมากหรืออาจไม่มีค่าใช้จ่ายเลยนอกจากแรงงานในการให้ความร่วมมือจากส่วนสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา ชุมชนในท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 6.4 แสดงเส้นทางน้ำจากดอยสุเทพลงสู่เวียงเจ็ดลิน	
สัญลักษณ์	
 เส้นทางน้ำจากดอยสุเทพลงสู่เวียงเจ็ดลิน แหล่งน้ำเวียงเจ็ดลิน	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นางสาวศุภัชญา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

แผนที่จาก: ไกรสิน อุ่นใจจินต์. เวียงเจ็ดลิน: รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6, 2547

6.2.5 แนวคิดด้านระบบนิเวศ

แนวคิดด้านพื้นที่ป่า

จากสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพพื้นที่ของเวียงเจ็ดลิน เป็นพื้นที่มีสภาพป่าไม้เป็นป่าเต็งรังที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ส่งผลให้มีพืชพรรณป่าไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น

การสำรวจพื้นที่ในปัจจุบันพบว่าป่าไม้ภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลินอยู่ในการคุ้มครองดูแลของกรมป่าไม้ จังหวัดเชียงใหม่ จึงไม่พบปัญหาในการบุกรุกพื้นที่ป่าที่เกิดจากชุมชน และพบว่าพื้นที่ป่าตอนบนช่วงใกล้บริเวณเชิงดอยสุเทพยังคงรักษาสภาพป่าที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของพื้นที่ ส่วนพื้นที่ป่าตอนกลางเวียงเจ็ดลินมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินจากการขยายตัวของอาคารของสถาบันราชการและสถาบันการศึกษา ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ป่าลดจำนวนลงเรื่อยๆ และมีสภาพเสื่อมโทรม

จึงมีแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ ให้เป็นพื้นที่สีเขียว ภายในเวียงเจ็ดลิน ซึ่งสามารถแบ่งการพัฒนาในพื้นที่ป่าได้เป็น 2 ประเภท คือ การพัฒนาพื้นที่ป่าตอนบน และการฟื้นฟูพื้นที่ป่าตอนกลางเวียงเจ็ดลิน ดังนี้

1. การพัฒนาพื้นที่ป่าตอนบนช่วงใกล้บริเวณเชิงดอยสุเทพ

ส่งเสริมให้มีการรักษาสภาพป่าไม้ในพื้นที่ให้คงความสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ให้คงความชุ่มชื้นแก่พื้นที่ โดยการปลูกไม้พุ่มเพื่อคลุมดินและต้นไม้ที่ให้ร่มเงาและเป็นไม้ที่ต้องการความดูแลรักษาน้อย หรือเป็นพืชพรรณท้องถิ่นจะช่วยให้ทนทานต่อสภาพแวดล้อมได้ดี เช่น มะยง นางพญาเสือโคร่ง ยางปาย มณฑาป่า เต็งกะเหรี่ยง และชมพูห้วย และปล่อยให้ป่าไม้นั้นเจริญเติบโตขึ้นมาเองตามธรรมชาติ รวมถึงคุ้มครองไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ป้องกันการบุกรุก และทำลายจากการสร้างอาคารหรือขยายตัวของถนนและเน้นการใช้ประโยชน์เพื่อให้เป็นพื้นที่สีเขียวตามธรรมชาติเท่านั้น

2. การฟื้นฟูพื้นที่ป่าตอนกลางเวียงเจ็ดลิน

มีการฟื้นฟูป่าที่ถูกทำลายไปเพื่อให้ป่าฟื้นตัวมีการส่งเสริมให้สถาบันราชการในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพื้นที่ป่า โดยทางกรมป่าไม้ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมมือกับหน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมสร้างกิจกรรมและส่งเสริมพัฒนาผืนป่าดังกล่าวขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งศึกษาดูงานด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ในระดับท้องถิ่น นับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะฟื้นฟูสภาพพื้นที่ป่าภายในเวียงเจ็ดลินให้กลับคืนมาสู่ ความสมดุล อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ภายในพื้นที่ป่าอาจใช้แบบอย่างประเพณีความเชื่อของชุมชนพื้นเมืองลัวะในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่า คือ ลัวะ ที่ไม่ตัดไม้ทำลายป่าอันเป็นความเชื่อว่ามีผีป่าคอยปกป้องคุ้มครองพื้นที่ป่าอยู่ เพราะป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ

6.2.6 แนวคิดด้านการสื่อความหมาย

จากการศึกษาและปัญหาที่พบจากการสำรวจป้ายสื่อความหมาย เอกสารหรือแผ่นพับให้ความรู้ ยังขาดแนวทางการพัฒนาเพื่อให้นักท่องเที่ยว ประชาชนได้รับรู้และเกิดความเข้าใจถึงคุณค่าของเวียงเจ็ดลินเมื่อเดินทางเข้ามาถึงพื้นที่ ดังนั้นจึงมีแนวคิดการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินในการทำให้พื้นที่ที่มีคุณค่ากลับคืนมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง โดยใช้แนวคิดการสื่อความหมาย² การสื่อความหมาย เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ รวมทั้งการสื่อความหมายทางด้านกายภาพของพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์เชิงดอยสุเทพ จึงได้เสนอแนวคิดด้านการสื่อความหมายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วย

1. การปรับปรุงคุณภาพในการสื่อความหมายของป้ายและเพิ่มจำนวนป้ายสื่อความหมายในบริเวณที่ขาดไป โดยเสนอให้มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายให้ครบตามแหล่งโบราณสถานที่สำคัญในเวียงเจ็ดลินและมีการติดตั้งเพิ่มเติม (ดูตามแผนผังที่ 6.5) คือ

1.1 ป้ายสื่อความหมาย (Interpretation Sign)

การปรับปรุงป้ายสื่อความหมายต้องคำนึงถึงความจำเป็นในการเสนอข้อมูลที่กระชับเข้าใจได้ง่ายในการแนะนำเวียงเจ็ดลินแก่นักท่องเที่ยว และประชาชนที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อบอกคุณค่าเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ตั้งแต่ชุมชนพื้นเมืองลัวะเริ่มเข้ามาสร้างเวียงบริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพเรื่อยมา จนถึงการสถาปนาเวียงเจ็ดลินขึ้นอีกครั้งในสมัยพญาสามฝั่งแกน ป้ายสื่อความหมายมีการแสดงความหมายด้วยสัญลักษณ์และตัวหนังสือ โดยมีการตั้งไว้ตามแหล่งโบราณสถานที่สำคัญในพื้นที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ บริเวณทางเข้าเวียงเจ็ดลินตามแนวคูน้ำ – คันดิน บริเวณโบราณวัตถุดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 5 หลุมขุดค้นเพื่ออธิบายข้อมูลที่น่าสนใจในการสร้างความเข้าใจและเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของเวียงเจ็ดลินต่อไป

1.2 ป้ายบอกทาง (Directional Sign) หรือ ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่

เพื่อบอกทิศทางและแนะนำนักท่องเที่ยวไปสู่พื้นที่เป้าหมายที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่กิจกรรมนันทนาการ และจุดสำคัญอื่นแก่นักท่องเที่ยวและมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวและประชาชนที่เข้ามาในพื้นที่ ทั้งร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มจากผลิตภัณฑ์โคนมอยู่ตรงข้ามสวนสัตว์เชียงใหม่ มีการ

² กัญบัตรอิโคโมสว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม. เสาวลักษณ์ พงษ์ธา ไปษะยะนันท์. ผู้แปลจาก

The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites – proposed final Draft

นำเสนอโดย The ICOMOS Scientific Committee on Interpretation and Presentation.

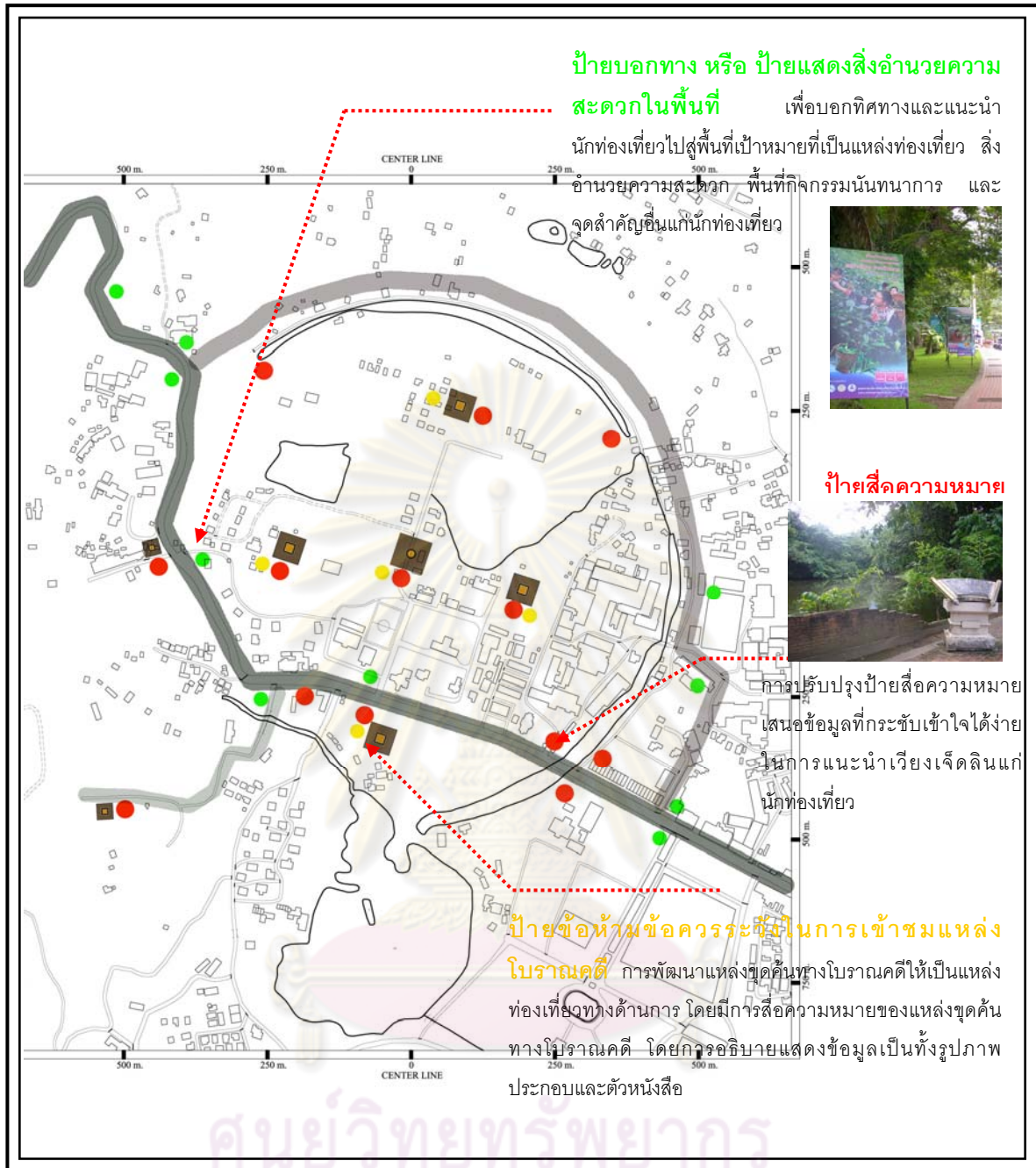
และดูเพิ่มเติมจาก. อิโคโมสไทย. การสื่อความหมายในการอนุรักษ์ จากสถาบันอุทยานมรดกชุมชน. พฤศจิกายน 2551.

พัฒนาโคมโไฟให้แสงสว่างตามเส้นทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานในพื้นที่อย่างทั่วถึงและมีที่นั่งพักผ่อนไว้บริการ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงเดือนสำคัญต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ภายในพื้นที่ โดยให้สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและประชาชนร่วมมือกันส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 ป้ายข้อห้าม ข้อควรระวังในการเข้าชมแหล่งโบราณคดี

การพัฒนาแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงหลักฐานทางโบราณคดีเป็นสำคัญ ซึ่งมีความอ่อนไหวต่อการพังทลายและถูกรบกวนได้ง่าย ดังนั้นการจัดแสดงแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเพื่ออธิบายถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตนั้น ต้องมีการจัดป้ายข้อห้ามและข้อควรระวังในการเข้าชมแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเรียงเจ็ดลินเพื่อให้นักท่องเที่ยว ประชาชน เกิดความระวังและเป็นการช่วยรักษาแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าให้อยู่ได้สืบไป โดยมีการสื่อความหมายของแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าจากกรมศิลปากรและจากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับตำนานพื้นบ้านและข้อมูลจากชุมชนในท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการสื่อความหมาย ในการอธิบายแสดงข้อมูลเป็นทั้งรูปภาพประกอบ ตัวหนังสือ รวมทั้งสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารข้อควรระวังในการเข้าชมแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อสร้างจุดสนใจในการดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 6.5 ตำแหน่งที่เสนอให้มีการเพิ่มป้ายสื่อความหมาย	
สัญลักษณ์	
<ul style="list-style-type: none"> ● ป้ายสื่อความหมาย ● ป้ายบอกทางหรือป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ ● ป้ายข้อห้ามข้อควรระวังในการเข้าชมแหล่งโบราณคดี 	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นางสาวศุภิชญา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

2. การสื่อความหมายทางด้านกายภาพ

นอกจากใช้ป้ายในการสื่อความหมายแล้ว ยังมีการสื่อความหมายทางด้านกายภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นการสื่อความหมายทางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้ที่เข้าชมทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่น ได้เห็นความสำคัญของพื้นที่

การสื่อความหมายทางกายภาพของเวียงเจ็ดลิน ยังสามารถบ่งบอกสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ของพื้นที่ ซึ่งนอกจากการแสดงสัญลักษณ์จากตัวหนังสือและจากรูปภาพแล้วยังมีแนวคิดในการสื่อความหมายของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน โดยการแสดงสัญลักษณ์ทางกายภาพเพื่อบ่งบอกว่ามาถึงพื้นที่แล้ว ได้คือ

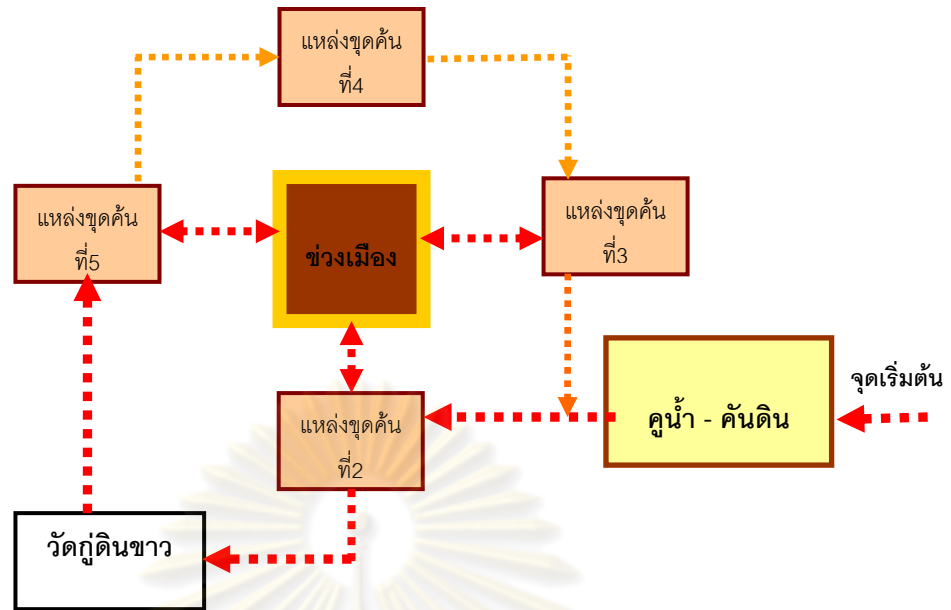
การเปิดมุมมองให้เห็นแนวคูน้ำ – คัน เมื่อเดินทางเข้ามาในเวียงเจ็ดลิน โดยใช้ถนนห้วยแก้วเป็นเส้นทางหลักในการเข้าถึงพื้นที่เวียงเจ็ดลินนั้น ลำดับแรกที่ได้เห็น คือ การเปิดมุมมองให้เห็นเนินหญ้าสีเขียวตามแนวคูน้ำ – คันดิน เพื่อสื่อความหมายให้รับรู้ว่าเป็นแนวคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลิน หรือการบูรณะแนวคันดินของเวียงเจ็ดลินให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งช่วยในการสื่อความหมายทางกายภาพของพื้นที่ให้นักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่น สามารถเห็นและรับรู้ได้

การใช้แนวต้นไม้เป็นจุดนำสายตาในการเข้าสู่พื้นที่สำคัญ ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน เพื่อให้เกิดการรับรู้เมื่อเดินทางเข้ามาถึง โดยใช้ศักยภาพของพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ เป็นป่าไม้มีต้นไม้สูงใหญ่ให้ร่มเงา มีการส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้เป็นแนวยาวต่อเนื่องตลอดเส้นทางสัญจรทั้งทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานให้มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่อยู่ในเวียงเจ็ดลิน นอกจากการใช้ต้นไม้เป็นจุดนำสายตาในการเข้าสู่พื้นที่สำคัญในเวียงเจ็ดลินแล้ว การใช้ต้นไม้ปลูกบริเวณทางเดินยังทำให้มีความร่มรื่นและมีร่มเงา รวมทั้งทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามด้วย และเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านพืชพรรณที่สำคัญในพื้นที่

3. การจัดลำดับเส้นทางเข้าชมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี

การจัดเส้นทางเข้าชมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี นับเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการใช้เป็นการสื่อความหมายที่ได้จากการท่องเที่ยว เมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลิน จึงมีแนวคิดในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถครอบคลุมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้เส้นทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานเป็นเส้นทางสำคัญที่ใช้ในการท่องเที่ยว

ดังนั้นจึงสามารถอธิบายการจัดลำดับเส้นทางเข้าชมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี เมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลินเพื่อการเรียนรู้ (ดูตามแผนผังที่ 6.6) ได้ดังนี้

แผนผังที่ 6.6 แนวคิดการจัดลำดับเส้นทาง เข้าชมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี เมื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเวียงเจ็ดลิน

จากแผนผังที่ 6.6 เป็นแผนผังแสดงแนวคิดการจัดลำดับเส้นทางเข้าชมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีแนวคิดในการจัดเรียงตามยุคสมัยประวัติศาสตร์ เพื่อแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนพื้นเมืองลัวะ และหลักฐานจากแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 5 หลุมขุดค้น ที่ปรากฏอยู่ใต้ดินเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งมีการสื่อความหมายโดยการแสดงข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวกับแหล่งโบราณสถานและแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ได้จากการศึกษาของกรมศิลปากรที่ 8 เพื่อเป็นประโยชน์ของนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษาและชุมชนในท้องถิ่นที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนั้นสามารถจัดลำดับเส้นทางเข้าชมแหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี ได้แก่

จุดเริ่มต้น เมื่อเดินทางเข้ามาถึงเวียงเจ็ดลินตามเส้นทางถนนห้วยแก้ว จะสามารถเห็นแนวคูน้ำ - คันดิน โดยมีการเปิดมุมมองทางด้านกายภาพของพื้นที่ทั้งสนามหญ้าสีเขียวบริเวณแนวคูน้ำ - คันดินและแนวต้นไม้ที่มีการปลูกเป็นจุดนำสายตาเพื่อเข้าสู่แหล่งโบราณสถานที่สำคัญในเวียงเจ็ดลิน

ลำดับต่อมา เมื่อเดินทางเข้ามาภายในเวียงเจ็ดลิน มีเส้นทางเดินเท้าเพื่อให้สามารถเดินเชื่อมไปยังแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีทั้ง 5 หลุมขุดค้น ซึ่งมีการแสดงหลักฐานทางโบราณคดีที่มีเศษจาน ชามของชุมชนพื้นเมืองลัวะในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ที่ปรากฏเครื่องใช้ทางการเกษตรกรรมปรากฏอยู่ใต้ดินเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มจากแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 2 เป็นแหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่บริเวณ

สวนรุกขชาติ ซึ่งเป็นแหล่งชูดักที่พบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นจำนวนมาก และเดินเชื่อมต่อไปยังแหล่งชูดักทางโบราณคดีที่ 1 ที่ ในการสำรวจของกรมศิลปากรได้ค้นพบ ตำนาน้ำผุด จึงได้พัฒนาขึ้นเป็นข่วงเมืองของเวียงเจ็ดลิน หรือลานกิจกรรมเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมในช่วงที่มีเทศกาลประเพณีสำคัญในพื้นที่ แล้วสามารถเดินเชื่อมต่อไปยังแหล่งชูดักทางโบราณคดีที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่บริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ จากนั้นสามารถใช้เส้นทางจักรยานเพื่อเชื่อมต่อไปยังแหล่งชูดักทางโบราณคดีที่ 4 และ 5 ได้ ซึ่งบริเวณนี้ได้พัฒนาเป็นพื้นที่สวนสาธารณะที่มีต้นไม้และแหล่งน้ำเดิมของเวียงเจ็ดลิน

จากนั้นสามารถใช้เส้นทางสัญจร ทั้งเส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน และเส้นทางรถยนต์ เพื่อเชื่อมต่อไปยังวัดภูดินขาวซึ่งอยู่ในพื้นที่สวนสัตว์เชียงใหม่ เพื่อการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมขึ้นในช่วงเทศกาลงานวันสงกรานต์ เพื่อให้นักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมทำบุญ 12 นักษัตรเป็นประจำทุกปี

4. การจัดอบรมหรือการส่งเสริมภาคีท้องถิ่น

การจัดอบรมภาคีท้องถิ่น โดยสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ มีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบในการให้ความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเวียงเจ็ดลินและแนวทางการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเชิงดอยสูงเทปก่ชุมชน เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นภาคีท้องถิ่น ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยในการพัฒนาพื้นที่ได้ โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมอบรมและฝึกฝนการสื่อสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว นับเป็นการช่วยลดปัญหาที่เกิดจากการสื่อความหมายได้ เนื่องจากการให้ชุมชนในท้องถิ่นเป็นภาคีช่วยในการสื่อความหมายโดยผ่านการอธิบายด้วยการพูดนับเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยในการส่งเสริมรายได้ให้ชุมชน ทำให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดความรักและความภูมิใจและมีความหวังเห็นที่อนุรักษ์และดูแลแหล่งโบราณสถาน โบราณคดีที่ตนเองมีอยู่ให้มากขึ้น

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การใช้แนวคิดด้านการสื่อความหมายนั้น มีความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเวียงเจ็ดลินเป็นอย่างมาก ดังนั้นหากนำองค์ประกอบบางส่วนในพื้นที่เวียงเจ็ดลินที่ยังคงอยู่ให้เข้ามาร่วมในการสื่อความหมายเพื่อสร้างเรื่องราวและสามารถทำให้มองเห็นภาพในอดีตที่มีคุณค่าและเป็นการทำให้พื้นที่นี้สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้น โดยใช้การสื่อความหมายยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้ที่สำคัญ ทำให้เวียงเจ็ดลินมีความน่าสนใจสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สามารถรับรู้และเกิดความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตในอดีต อันเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและอยากย้อนกลับมาอีก

6.2.7 แนวคิดด้านอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

การพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินนั้น ต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดของพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีและที่โล่งเพื่อนันทนาการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม แต่ในสภาพปัจจุบันอันเกิดจากการขยายตัวความเจริญเข้ามาภายในพื้นที่ของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและชุมชนรอบข้าง พื้นที่เวียงเจ็ดลินจึงปรากฏอาคารที่มีขนาดใหญ่และบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเป็นส่วนมาก ส่งผลกระทบต่อแนวคูน้ำ – คันดิน พื้นที่โบราณสถานที่สำคัญถูกลดคุณค่าลงมีความทรุดโทรมและเกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม เพราะฉะนั้นสามารถพิจารณาได้ว่าอาคาร และสิ่งปลูกสร้างที่มีภายในเวียงเจ็ดลินต้องมีการควบคุมการพัฒนาและมีการรื้อถอนออกเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่

6.2.7.1 แนวคิดการควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้างภายในเวียงเจ็ดลิน

การวางผังเวียงเจ็ดลินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่นั้น ได้ใช้แนวคิดในการเก็บอาคารที่ยังสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ โดยมีหลักเกณฑ์ในการเก็บอาคารบางแห่งไว้ภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน คือ

1. อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เก็บไว้ต้องไม่สร้างประชิดเขตพื้นที่อนุรักษ์หรือติดแนวคูน้ำ – คันดิน ของเวียงเจ็ดลิน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสภาพภูมิทัศน์เสื่อมโทรมและบดบังโบราณสถาน
2. อาคารที่เก็บไว้นั้นต้องมีประโยชน์ในการนำมาพัฒนาเพื่อเพิ่มประโยชน์ภายในเวียงเจ็ดลินได้ ซึ่งมีอาคารของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาที่สามารถคงไว้ได้อยู่ประกอบด้วย

2.1 ศูนย์วิจัยโคนม ศูนย์ศิลปาชีพ เพื่อประโยชน์ในการเป็นร้านค้าขายอาหารเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์ของชุมชนในท้องถิ่น

2.2 สโมสรชาติ เป็นหน่วยงานราชการที่มีส่วนในการศึกษาพืชพรรณในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางระบบนิเวศและพืชพรรณต่างๆ แก่นักเรียนและผู้ที่สนใจ

2.3 สวนสัตว์เชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในที่สามารถเชื่อมโยงไปยังโบราณสถานวัดกุฎินขาวที่มีเพียงแห่งเดียวภายในเวียงเจ็ดลิน

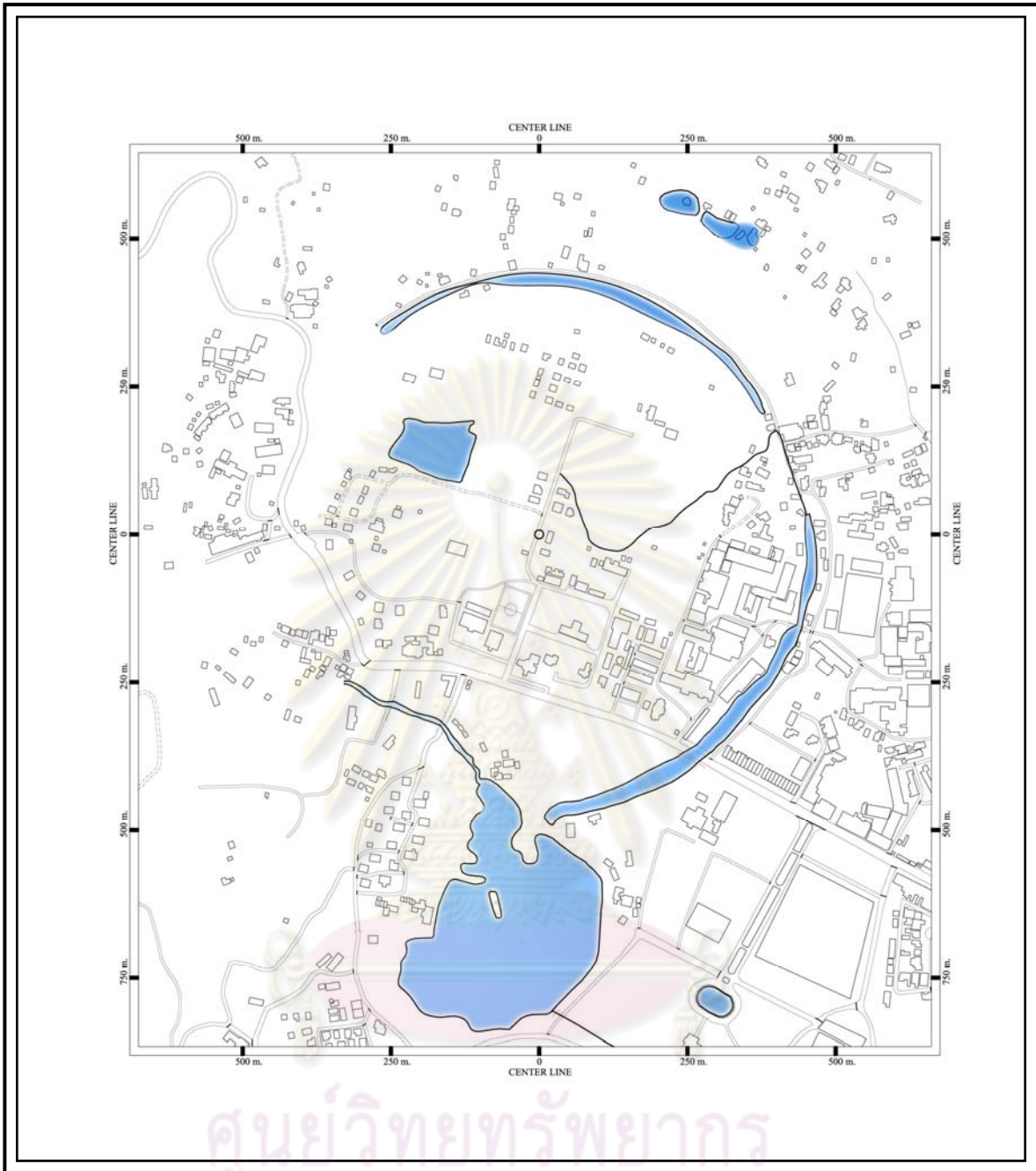
2.4 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ เพื่อประโยชน์ในการเป็นสถานที่จัดนิทรรศการและให้ความรู้เกี่ยวกับเวียงเจ็ดลินอีกทั้งเป็นพื้นที่อาคารในการใช้รองรับการกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น เช่น วันเด็กแห่งชาติผู้ปกครองนำเด็กเข้ามาท่องเที่ยวภายในเวียงและจะมีการเข้ามาประกอบกิจกรรมของนักศึกษาที่มีกิจกรรมวาดภาพระบายสี เล่นเกมส์ให้ความรู้เพื่อแลกกับของขวัญ เป็นต้น

6.2.7.2 แนวคิดการรื้อถอนหรือย้ายอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

การรื้อถอนหรือย้ายอาคารและสิ่งปลูกสร้างนั้นเพื่อเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมรวมทั้งภูมิทัศน์ในพื้นที่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เขตอนุรักษ์ที่สำคัญภายในเวียงเจ็ดลิน โดยทำการรื้อถอนอาคารบ้านเรือนที่ตั้งรูก่และประชิดแนวคูน้ำ – คันดิน โดยการเวนคืนพื้นที่และพัฒนาทัศนียภาพพื้นที่ว่างที่ได้จากการรื้อถอนให้เป็นพื้นที่สีเขียวและปรับปรุงเป็นลานเดินเพื่อเปิดมุมมองให้สามารถรับรู้ถึงพื้นที่ริมน้ำได้ ในส่วนของการย้ายอาคารและสิ่งปลูกสร้างของสถาบันราชการและสถาบันการศึกษานั้นมีการย้ายอาคารไปรวมอยู่ในพื้นที่ตามที่ตั้งเมืองเชียงใหม่ได้กำหนดให้สร้างรอบข้างของเวียงเจ็ดลิน โดยพื้นที่สถาบันราชการ และสถาบันศึกษาในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในเวียงเจ็ดลินมากที่สุด เสนอให้ย้ายไปอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดให้ เป็นสีน้ำเงินเพื่อรองรับการขยายตัวของสถาบันราชการ และพื้นที่สีเขียวมะกอกใช้รองรับการขยายตัวของสถาบันการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงเส้น เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 6.7 แผนผังแนวคิดควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

สัญลักษณ์

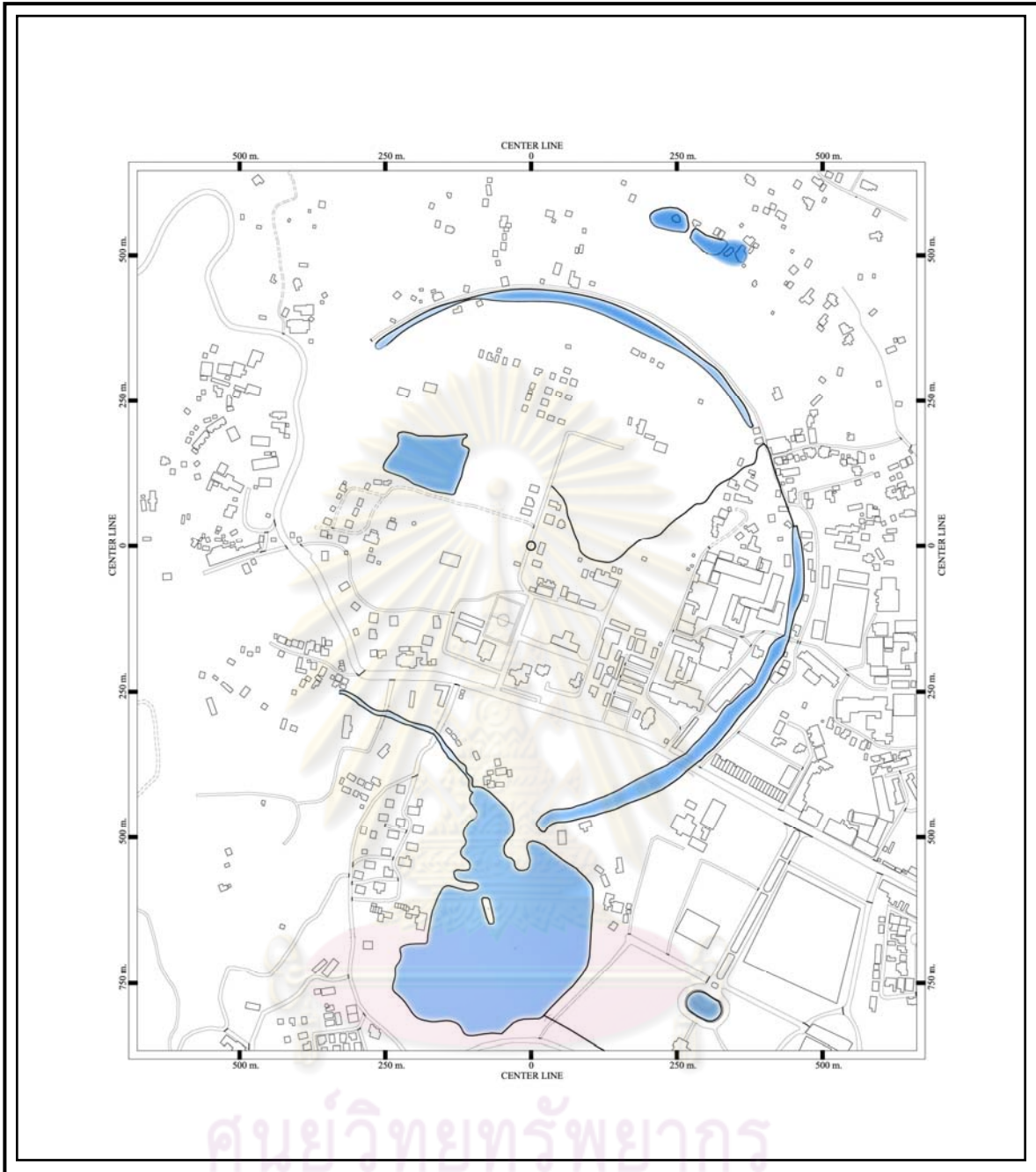
■ การเก็บอาคารที่ยังสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิตินิติ 507 41530 25

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 6.8 แสดงอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีการรื้อถอนหรือย้าย

สัญลักษณ์

อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีการรื้อถอนหรือย้าย
ซึ่งตั้งรูกกล้าและประชิดแนวคูน้ำ - คันดิน

ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

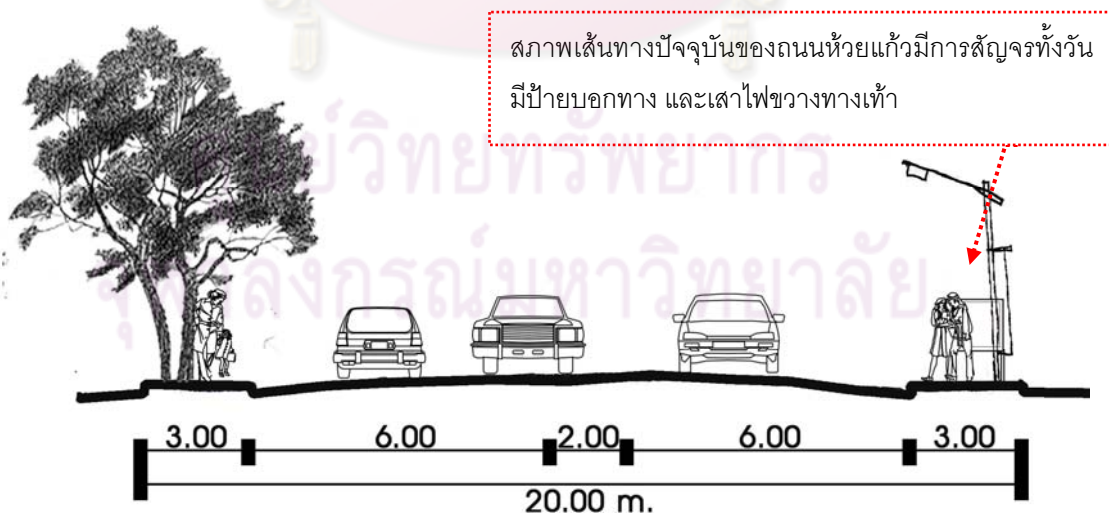
นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

6.2.8 แนวคิดด้านระบบการสัญจร

เส้นทางสัญจรในเวียงเจ็ดลิน มีระบบการสัญจรแบ่งเป็นเส้นทางสัญจรหลัก คือ ถนนห้วยแก้วใช้เป็นเส้นทางสัญจรของรถ และมีทางเดินเท้าขนานทั้งสองฝั่งของถนนห้วยแก้วใช้ในการเข้าถึงพื้นที่เวียงเจ็ดลิน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยว สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาได้ ส่วนเส้นทางรอง คือ ถนนโดยรอบเวียงเจ็ดลินอยู่ทางด้านทิศเหนือของเวียงใช้ในการสัญจรของชุมชนข้างเคียงและเป็นถนนเชื่อมไปยังถนนห้วยแก้ว ก่อนขึ้นไปดอยสุเทพ ในปัจจุบันนี้ระบบการสัญจรและเส้นทางในเวียงเจ็ดลินยังไม่ครอบคลุมและยังขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในและแหล่งโบราณคดี จึงมีแนวคิดการพัฒนากระบวนสัญจรและปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนให้เกิดความสวยงาม พร้อมทั้งให้เกิดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี เพื่อการเรียนรู้โดยรอบของเวียงเจ็ดลิน และสามารถเดินทางอย่างสะดวก ได้ดังนี้

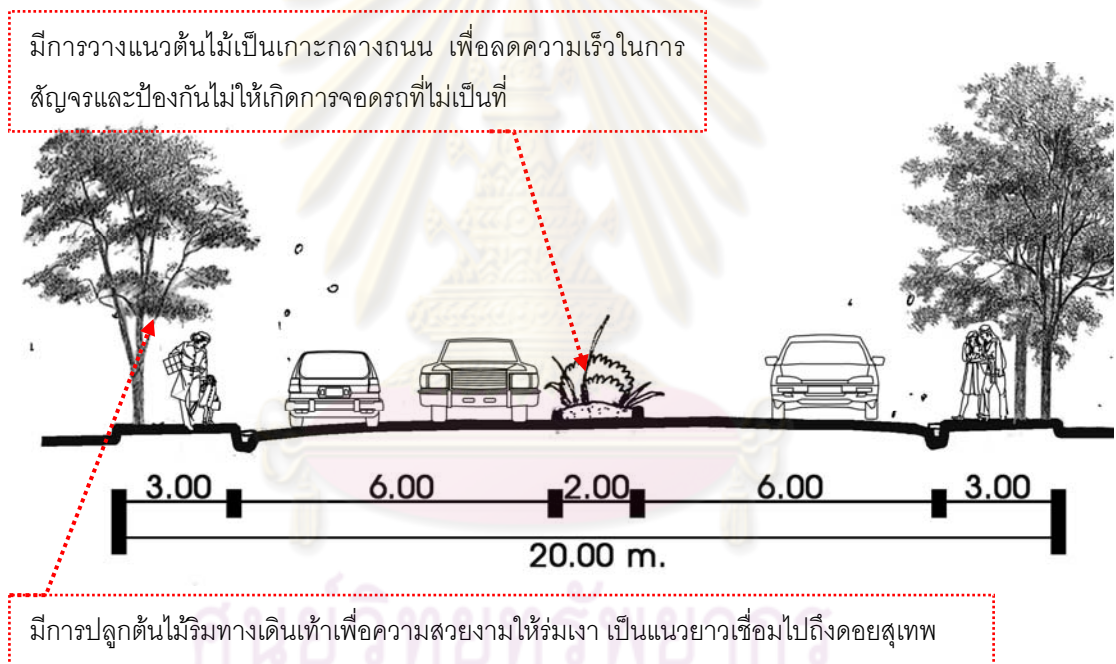
6.2.8.1 การเสนอแนะการพัฒนากระบวนสัญจรของถนนห้วยแก้ว

ถนนห้วยแก้ว เป็นเส้นทางสัญจรหลักของเวียงเจ็ดลินเพราะนอกจากใช้สัญจรภายในของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษาแล้วยังเป็นเส้นทางสัญจรในการท่องเที่ยว จากสภาพปัจจุบันพบว่าถนนห้วยแก้วมีการสัญจรของรถทัวร์นำเที่ยว รถยนต์ส่วนบุคคล รถโดยสารประจำทาง ที่เข้ามาใช้ตลอดทั้งวันนั้น ได้ส่งผลให้แนวคูน้ำ - คันดิน เกิดการสั่นสะเทือน และทรุดตัว ดังนั้นควรมีการพัฒนาเส้นทางสัญจรที่เป็นเส้นทางจักรยาน เส้นทางเดินเท้าในการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ โดยการปรับปรุงเส้นทางจักรยานให้สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และขยายเส้นทางเดินเท้าให้มีความกว้าง 2 เมตรและปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาเพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นเส้นทางเดินท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 6.3 ระบบเส้นทางสัญจรของถนนห้วยแก้ว ในปัจจุบันพบว่าเส้นทางมีการจราจรตลอดทั้งวันที่มีจุดจอดรถที่ชัดเจน ทางเท้ามีขนาดคับแคบและไม่สวยงามเนื่องอุปกรณ์ประกอบถนนได้วางขวางทางเดินเท้า

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางสัญจรของถนนห้วยแก้ว คือ การกำหนดให้มีพื้นที่จอดรถทัวร์นำเที่ยว และรถโดยสาร 4 ล้อแดง บริเวณก่อนเข้าเวียงเจ็ดลิน ซึ่งเพียงพอต่อการใช้งานในช่วงวันเทศกาลงานประเพณีในแต่ละเดือน และเป็นการควบคุมรถทัวร์นำเที่ยวขนาดใหญ่วิ่งผ่านเข้ากลางเวียง โดยมีการบริการรถโดยสาร 4 ล้อเป็นรถโดยสารนำเที่ยวแทน เพื่อช่วยลดการสัญจรผ่านกลางเวียงที่จะส่งผลให้แนวคันดินเกิดการสั่นสะเทือน การปรับปรุงเส้นทางของถนนห้วยแก้วมีการแบ่งเส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน และเส้นทางรถให้ชัดเจน โดยมีการพัฒนาเส้นทางจักรยานให้มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งชูดักันทางโบราณคดีทั้ง 5 แหล่ง มีการพัฒนาเส้นทางเดินเท้าโดยการไ้ต้นไม้ปลูกตามทางเดินให้เกิดความร่มรื่นในช่วงพื้นที่สวนรุกขชาติและพื้นที่สีเขียวริมน้ำ จัดให้มีทางเดินเท้ากว้างขึ้นโดยมีการจัดอุปกรณ์ประกอบถนนให้เป็นระเบียบเพื่อใช้ในการสัญจรแล้วยังใช้ในการเดินพักผ่อนและออกกำลังกายได้

ภาพที่ 6.4 ระบบเส้นทางสัญจรของถนนห้วยแก้ว มีแนวคิดในการพัฒนาภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้วให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามโดยมีต้นไม้ให้ร่มเงาริมทางเดินเท้า

6.2.8.2 แนวคิดการเสนอแนะจัดเส้นทางสัญจรรอบเวียงเจ็ดลิน

แนวคิดในการเสนอแนะให้จัดเส้นทางสัญจรรอบเวียงเจ็ดลิน ให้เป็นเส้นทางรองในการสัญจรทางด้านทิศเหนือแล้วเชื่อมโยงกับถนนห้วยแก้วเพื่อไปยังดอยสุเทพได้ โดยพัฒนาให้เป็นเส้นทางรองรอบเวียงเจ็ดลิน ในลักษณะเป็นเส้นทางจักรยานขนานไปตามแนวคูน้ำ - คันดิน และมีการปรับปรุงถนนเส้นทางสัญจรรอบเวียงเจ็ดลินให้รถยนต์ทั่วไปสามารถสัญจร

ได้ โดยมีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาไปตามแนวถนนตลอดสองฝั่ง ในการจัดเส้นทางจักรยานให้กว้างขวางและมีการจัดพื้นที่จุดจอดเพื่อให้ผู้คนที่ใช้เส้นทางนี้ได้พักผ่อนและสัมผัสกับบรรยากาศธรรมชาติและได้รับรู้เห็นแนวคูน้ำ – คันดิน

การปรับปรุงเส้นทางรอบเวียงเจ็ดลิน นอกจากจะช่วยให้แนวคันดินเกิดคุณค่าแล้วยังเกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ และยังช่วยในการรักษาสภาพแวดล้อมในการป้องกันมลภาวะหรือการสัญจรที่ส่งผลกระทบต่อแนวคันดินอีกทั้งเป็นการรักษาทัศนียภาพได้เป็นอย่างดี

6.2.8.3 แนวคิดการเสนอแนะปรับปรุงพื้นที่จอดรถ

แนวความคิดการปรับปรุงพื้นที่จอดรถเพื่อป้องกันไม่ให้จอดรถข้างทาง ซึ่งส่งผลให้เกิดการจราจรติดขัดและเกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม จึงมีการปรับปรุงพื้นที่จอดรถของเวียงเจ็ดลิน ให้เป็นระเบียบและมีทัศนียภาพที่ดีขึ้น มีการปรับปรุงพื้นที่จอดรถให้สามารถรองรับจำนวนผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ได้อย่างเพียงพอในช่วงเทศกาลและงานประเพณีในพื้นที่ โดยมีแนวคิดในการปรับปรุงพื้นที่จอดรถ ดังนี้

1. การกำหนดให้มีพื้นที่จอดรถหลักบริเวณพื้นที่ ก่อนเข้าเวียงเจ็ดลิน เป็นจุดจอดรถบริการสามารถรองรับการจอดรถได้มากที่สุด 50 คัน ทั้งรถทัวร์นำเที่ยว รถโดยสาร 4 ล้อแดง และรถยนต์ทั่วไป เพื่อช่วยลดจำนวนรถบริการเข้าไปภายในเวียงเจ็ดลิน โดยสามารถแบ่งพื้นที่จอดรถทัวร์นำเที่ยวหรือรถบัสขนาดใหญ่ได้จำนวน 10 คัน พื้นที่จอดรถโดยสาร 4 ล้อแดงได้จำนวน 15 คัน และพื้นที่จอดรถยนต์ทั่วไปได้จำนวน 25 คัน

2. การปรับปรุงพื้นที่จอดรถภายในเวียงเจ็ดลิน โดยมีการปรับที่จอดรถอยู่ 2 ช่วงด้วยกัน คือ

ช่วงที่ 1 เป็นพื้นที่จอดรถที่ได้จัดอยู่ทางด้านหน้าก่อนทางเข้าแหล่งชูดังทางโบราณคดีที่ 1 ซึ่งใช้เป็นพื้นที่จอดรถทั้งในช่วงวันธรรมดาและรองรับเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ที่ได้มีการเข้ามาใช้ภายในพื้นที่ สามารถรองรับจำนวนรถยนต์ทั่วไปได้ 30 คัน โดยมีเส้นทางเดินเชื่อมไปยังแหล่งท่องเที่ยว แหล่งชูดังทางโบราณคดีและมีจุดบริการอาหาร - เครื่องดื่มบริเวณตลาดหมู่บ้านลัวะ

ช่วงที่ 2 เป็นจุดจอดรถบริเวณตรงข้ามลานอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย มีการปรับพื้นที่จอดรถเพื่อรองรับผู้ที่เข้ามาไหว้ขอพรและใช้เป็นพื้นที่จอดรถสำรองในการรองรับจำนวนผู้ที่เข้ามาเมื่อมีเทศกาลงานประเพณี ได้พัฒนาเป็นลานดินอัดแน่นและมีต้นไม้สูงใหญ่ให้ร่มเงา เช่น ต้นยางนา ต้นตาล จุดจอดบริเวณนี้เป็นพื้นที่จอดรถรองรับจำนวนรถยนต์ทั่วไปได้ 50 คัน แต่เมื่อไม่มีเทศกาลงานประเพณีพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่สีเขียว มีทางเดินเท้าที่สามารถเชื่อมไปยังแหล่งท่องเที่ยวภายในเวียงเจ็ดลินได้

ภาพที่ 6.5 การปรับปรุงพื้นที่จอดรถภายในเวียงเจ็ดลิน โดยมีการปรับที่จอดรถเพื่อรองรับผู้เข้ามาไหว้ขอพร และใช้เป็นที่จอดรถสำรองในการรองรับจำนวนผู้เข้ามาเมื่อมีเทศกาลงานประเพณี

ภาพที่ 6.6 การปรับปรุงพื้นที่จอดรถภายในเวียงเจ็ดลิน ได้พัฒนาเป็นลานดินอัดแน่นและมีต้นไม้สูงใหญ่ให้ร่มเงา เช่น ต้นยางนา ต้นตาล แต่เมื่อไม่มีเทศกาลงานประเพณีพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่สีเขียว

6.2.9 แนวคิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง

ในการสำรวจพื้นที่พบว่าเวียงเจ็ดลิน และพื้นที่โดยรอบนอกจากลักษณะภูมิประเทศที่สวยงามแล้ว พื้นที่ยังมีสภาพอากาศที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว และมีความหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จึงมีแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ให้เชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มี ด้วยการจัดเส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยานโดยการปลูกต้นไม้ริมทางที่มีความร่มรื่น ร่มเงา เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความสนใจของผู้มาท่องเที่ยวได้ และมีการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณแนวคูน้ำ – คันดิน เพื่อเป็นการสร้างจุดนำสายตาแล้วสามารถเดินทางไปยังแหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดีในเวียงเจ็ดลินแล้วสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและศาสนสถาน ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานและศาสนสถาน

1.1 **วัดพระธาตุดอยสุเทพ** วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหารเป็นวัดที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์และเป็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป ในฐานะที่เป็นวัดที่มีความศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่บนยอดดอยสุเทพห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 14 กิโลเมตร อยู่สูงเหนือระดับน้ำทะเล 1,053 เมตร องค์พระเจดีย์ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาแห่งหนึ่ง มีชื่อว่า ดอยสุเทพ แต่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของฤๅษี มีนามว่า สุทเวชะ เป็นภาษาบาลี มีความหมายว่า เทพเจ้าที่ดี ซึ่งตรงกับความหมายของคำว่า สุเทพ นั่นเอง เพราะฉะนั้นจึงได้ ชื่อว่า ดอยสุเทพ ซึ่งมาจากชื่อของฤๅษี คือสุทเวชะฤๅษี ในทุกปีจะมีงานประเพณีสงกรานต์ในวันเพ็ญวิสาขบูชาเป็นประจำ

1.2 **อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย** อยู่ทางขึ้นดอยสุเทพ ก่อนถึงน้ำตกห้วยแก้ว ตั้งอยู่บนทางขึ้นดอยสุเทพก่อนถึงน้ำตกห้วยแก้ว ครูบาศรีวิชัยเป็นนักบุญแห่งล้านนาเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวเชียงใหม่และประชาชนโดยทั่วไป นักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปเที่ยวชมบนดอยสุเทพเสร็จแล้วจะลงมาสักการะอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิตก่อนกลับบ้าน

1.3 **กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่** ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ วัดต่างๆ รวม 86 แห่ง ประตูเมือง กำแพงเมืองเชียงใหม่ กำแพงดิน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และย่านนักท่องเที่ยวที่นิยมในถนนช้างม่อย ถนนท่าแพ ตลาดวโรรส ถนนกระปุกเกล้า ศูนย์สินค้าพื้นเมือง (ไนท์บาร์ซาร์) ศูนย์วิจัยชาวเขา ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ มีบริการที่พัก ร้านอาหาร การคมนาคมขนส่ง กิจกรรมส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้ได้แก่ การพักโรงแรม การเลือกซื้อสินค้า การเที่ยวชมโบราณสถาน ศาสนาสถาน และพักผ่อนหย่อนใจตามแหล่งบริการบันเทิงเจริญรมย์

2. **แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม** แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงเวียงเจ็ดลิน ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคน ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ประเพณี ของคนในชุมชนที่มีความโดดเด่น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง

หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ตั้งอยู่บริเวณดอยปุย บริเวณโดยรอบของพื้นที่เป็นหมู่บ้านที่มีทิวทัศน์ที่สวยงามอย่างยิ่งและยังสามารถมองเห็นดอยได้อย่างชัดเจน ภายในหมู่บ้านมีร้านขายของที่ระลึกซึ่งมีทั้งผลิตภายในหมู่บ้าน และนำมาจากที่อื่นวางขายให้นักท่องเที่ยวด้วยการเดินทาง หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บนดอยปุย ห่างจากพระตำหนัก 3 กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอด สามารถเข้าไปเที่ยวด้วยตนเองได้หรือจะเช่ารถสองแถวจากดอยสุเทพบริเวณด้านหน้าสวนสัตว์เชียงใหม่ขึ้นไปได้ทุกฤดูกาล

3. **แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ** แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เกิดเป็นแหล่งน้ำลำธารที่สวยงาม ทำให้พื้นที่มีศักยภาพในการดึงดูดความสนใจในการมาท่องเที่ยวได้สูง ประกอบด้วย

3.1 **น้ำตกห้วยแก้ว** เป็นน้ำตกเล็ก สูงประมาณ 10 เมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 6 กิโลเมตร มีน้ำไหลตลอดปี รอบๆ บริเวณสวยงามด้วยทิวทัศน์และร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด นอกจากนี้ยังมีที่พักผ่อนนำอาหารไปนั่งรับประทานกัน มีน้ำไหลตลอดปี บริเวณโดยรอบมีความสวยงามด้วยทิวทัศน์และร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด

3.2 **อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว** ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ อยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ติดเชิงดอยสุเทพส่งผลให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม ในปัจจุบันอ่างเก็บน้ำอ่างแก้วมีความสำคัญในการรองรับน้ำจากเชิงดอยสุเทพและลำน้ำห้วยแก้วเป็นแหล่งน้ำที่มีหน้าที่สำหรับเก็บกักน้ำ รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและนักศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 6.7 แนวคิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง

6.3 แนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่โบราณสถานและแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ

6.3.1 แนวคิดการอนุรักษ์พื้นที่โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี

กำหนดให้พื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย โบราณสถานวัด คู่น้ำ - คันดิน และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน เป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานตามประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานของกรมศิลปากร พ.ศ. 2478 จึงมีการกำหนดบริเวณพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งความรู้ เป็นศูนย์ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ และกำหนดระยะถอยร่นจากอาคารที่จะสร้างจะต้องห่างในระยะ 10 – 20³ เมตร จากเขตโบราณสถาน คู่น้ำ - คันดิน และแหล่งโบราณคดี

กำหนดชั้นความสูงของสิ่งปลูกสร้างให้มีความสูงไม่เกิน 2 ชั้น ในระยะ 10 เมตร หรือไม่เกินจากยอดไม้ และกำหนดให้อาคารที่จะสร้างหรือดัดแปลงในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จะต้องแสดงรูปลักษณะโครงหลังคาหรือส่วนของหลังคาเป็นแบบล้านนาไทยหรือแบบพื้นเมืองภาคเหนือเท่านั้น ซึ่งอาคารแบบล้านนาไทยหรือแบบพื้นเมืองภาคเหนือ หมายความว่า เป็นอาคารที่มีรูปลักษณะหลังคาเป็นหน้าจั่ว และมีสัดส่วนของอาคารแสดงลักษณะสถาปัตยกรรมล้านนาไทย อย่างเช่น กาแล

³ พ.ร.บ. ควบคุมโบราณสถาน 2504 . กรมศิลปากร 2535.

⁴ รูปภาพ. ปรับปรุงจากกรมศิลปากร.

ภาพที่ 6.9 แนวคิดในการควบคุมสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่โบราณสถาน⁵

6.3.2 แนวคิดการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ให้ชัดเจนประกอบด้วยโบราณสถานประเภทคูน้ำ-คันดิน โบราณสถานประเภทวัดประกอบด้วยวัดกุฎีดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ต้องมีการควบคุมสภาพแวดล้อม เพื่อป้องกันการขยายตัวของอาคารที่จะบดบังรบกวนโบราณสถาน และภูมิทัศน์โดยอุทกและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งให้ความรู้ ให้สถาบันการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่นั้น คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คอยเป็นศูนย์ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ให้บริการแก่ผู้สนใจและนักท่องเที่ยว เช่น แหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี การพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ – คันดิน ให้เป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำเพื่อให้ผู้คนได้เข้ามาท่องเที่ยว หรือประกอบกิจกรรมนันทนาการแล้วเกิดการรับรู้แนวคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลินที่มีลักษณะเป็นวงกลม

การพัฒนาภูมิทัศน์ในพื้นที่โบราณสถานวัดกุฎีดินขาวให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม เพื่อให้คงไว้ซึ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยทวารวดีเมื่อครั้งที่เข้ามาขยายอิทธิพลในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน และมีการขุดพบพระพุทธรูปซึ่งในปัจจุบันเป็นที่เคารพและบูชา มีการทวงน้ำเป็นประจำในช่วงเทศกาลงานวันสงกรานต์เพื่อกราบไหว้ขอพรและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีโดยการจัดแสดงเป็น พิพิธภัณฑ์มีชีวิต เพื่อแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตและมีการอธิบายแสดงข้อมูลประกอบ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน โดยให้สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาร่วมมือกับประชาชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเพณีของเมืองในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ก่อนวันงานประเพณีเดินขึ้นดอยสุเทพจะมีการรวมกลุ่มกันระหว่างประชาชนและสถาบันราชการ ช่วยกันเพื่อสร้างประทีปตามแนวถนนห้วยแก้วไปสู่ดอยสุเทพเพื่อให้ผู้คนและนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแล้วเกิดความรู้สึกเข้าใจและเห็นคุณค่าเกิดความรัก และห่วงแหนซึ่งถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนได้

6.3.3 แนวคิดด้านการใช้พืชพรรณ

แนวคิดการใช้พืชพรรณเพื่อสร้างพื้นที่ป่าไม้ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ โดยพื้นที่ป่าไม้ที่มีสภาพแวดล้อมสวยงามจะช่วยส่งเสริมให้พื้นที่ที่มีความร่มรื่น สามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ โดยได้ใช้แนวคิดตามแบบแผนของชุมชนพื้นเมืองลัวะ การสงวนรักษาพื้นที่ป่าแก่ไว้เพื่อให้เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ให้ความร่มรื่นแก่หมู่บ้าน ดังนั้นจึงมีการใช้พืชพรรณโดยปลูกต้นไม้ท้องถิ่นที่สำคัญได้แก่ ต้นพะยอม ต้นยางนา ต้นทองกวาว โดยการปลูก

⁵ รูปภาพ. ปรับปรุงจากกรมศิลปากร.

ต้นไม้คลุมดินและใช้พืชพรรณที่ต้องการความดูแลรักษาน้อย เพราะต้นไม้ท้องถิ่นจะช่วยให้ทนทานต่อสภาพแวดล้อมได้ดี

ซึ่งแนวคิดด้านการใช้พืชพรรณได้แบ่งตามลักษณะการใช้งานในแต่ละพื้นที่ที่สามารถแบ่งการใช้พืชพรรณได้ ดังนี้

1. การใช้พืชพรรณบริเวณพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยมีการใช้ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ได้กล่าวไว้ตามตำนานล้านนา เช่น ต้นชะจาว มีประวัติที่น่าสนใจจากการศึกษาพิจารณาได้ว่าเป็นต้นไม้ที่ชุมชนพื้นเมืองลัวะได้ให้ความเคารพนับถือ ดังที่มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนมีต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ในป่าของลัวะ เป็นต้นชะจาว จึงทำให้ชาวบ้านนำมาเป็นตำนานและเป็นประเพณีสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ในทุกปีจะมีคนนำเสามาค้าต้นชะจาว ด้วยความเชื่อที่ว่า จะได้รับการค้าจุนในหน้าที่การงานเพราะมีความเชื่อกันว่าต้นชะจาวเป็นต้นไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์⁶ รวมทั้งต้นชะจาวยังสามารถปลูกในบริเวณริมถนนได้เพราะมีร่มไม้ที่โปร่งสูงกันแดดได้ดี

ในการใช้พืชพรรณที่มีประวัติที่น่าสนใจในบริเวณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โดยอาจใช้แผ่นป้ายเพื่อการสื่อความหมายอธิบายพันธุ์ ความเป็นมา เป็นสื่อให้นักเรียน ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจเห็นความสำคัญของพืชพรรณในพื้นที่และสามารถเกิดความเข้าใจในการอนุรักษ์พืชพรรณได้

2. การใช้พืชพรรณในการป้องกันการกัดเซาะคันดินและชะลอความเร็วของน้ำ โดยการใช้พืชคลุมดินในบางช่วงของคูน้ำ – คันดินเท่านั้น เช่น การปลูกหญ้าแฝก ในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อชะลอความเร็วของน้ำตามทางน้ำธรรมชาติและควบคุมร่องน้ำไม่ให้ถูกกัดเซาะมากยิ่งขึ้นซึ่งทำให้คันดินพังทลาย หญ้าแฝกนอกจากจะป้องกันดินพังทลายแล้วยังรักษาสร้างความชุ่มชื้นของดินเพิ่มขึ้นและน้ำสามารถซึมลงใต้ดินทำให้พื้นที่ตามแนวคูน้ำ – คันดินมีความชุ่มชื้นสามารถนำไปพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำได้

3. การใช้พืชพรรณในบริเวณถนน เส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน โดยการปลูกต้นไม้ยืนต้นชนิดเดียวกันบนถนนสายเดียวกัน เพื่อให้เกิดความร่มรื่นสวยงามด้วยพรรณไม้ยืนต้นและสร้างเอกลักษณ์ในถนนแต่ละสาย โดยเน้นชนิดต้นไม้ที่ทนต่อมลภาวะทางอากาศที่มีพิษฝุ่นควันและดูแลรักษาง่าย โดยหลักเกณฑ์การเลือกชนิดไม้ยืนต้นที่จะปลูกนั้น ต้องมีขนาดทรงพุ่มเหมาะสมกับพื้นที่เกาะกลางถนนและทางเดินเท้า ทางจักรยาน โดยเลือกต้นไม้ เช่น ต้นราชพฤกษ์ ต้นหูกระจง บนเกาะกลางถนนเพราะมีรูปทรงพุ่มไม่มีความสวยงามและให้ร่มเงาแผ่กว้างเขียวชอุ่ม การปลูกต้นไม้ริมถนน เช่น ต้นประดู่ ต้นชงโค เพื่อประโยชน์ทำให้พื้นที่เป็นสีเขียว และเกิดบรรยากาศการการสัญจรที่ดีขึ้น

⁶ ต้นชะจาวเป็นต้นไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์ บ้างก็ขุดเอารากต้นชะจาวไปบูชา และนำไปเป็นเครื่องราง ของขลังป้องกันตัว แล้วขุดรากต้นชะจาว เพื่อนำไปทำวัตถุมงคล.

6.4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์ คุน้ำ – คันดิน

6.4.1 แนวคิดหลักด้านการอนุรักษ์ คุน้ำ – คันดิน

เวียงเจ็ดลินเป็นชุมชนโบราณที่สร้างเวียงอยู่บริเวณเชิงดอยสุเทพ ซึ่งปรากฏหลักฐานการสร้างโบราณสถาน คุน้ำ – คันดินที่สำคัญในอดีต สร้างขึ้นโดยชุมชนพื้นเมืองลัวะเพื่อใช้ในการรองรับน้ำจากดอยสุเทพ การเกษตรและป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ ต่อมาในสมัยพญาสามฝั่งแกนเวียงเจ็ดลินได้ถูกพัฒนาแนวคุน้ำ - คันดิน เพื่อการเป็นที่ประทับพักผ่อนบริเวณเชิงดอยสุเทพ จนถึงปัจจุบันคุน้ำ - คันดิน ยังคงเหลือให้เห็นเพียงบางช่วง

สภาพคุน้ำ - คันดิน ของเวียงเจ็ดลินในปัจจุบันเปลี่ยนสภาพไปมาก ช่วงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือช่วงบริเวณทางทิศใต้ไปถึงทิศตะวันออก เริ่มจากบริเวณสวนรุกขชาติจนถึงช่วงบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ แนวคันดินสิ้นสุดบริเวณโรงอาหารมีการพังทลายของคันดินเห็นได้ชัดเจน จากการสำรวจพบว่าในปัจจุบันคุน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลินมีสภาพทรุดโทรม คุน้ำในเวียงไม่สามารถรองรับน้ำและมีวัชพืชขึ้นปกคลุมแนวคันดินทำให้น้ำเน่า และไม่สามารถไหลเวียนไปยังอ่างเก็บน้ำได้ จึงควรมีการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ตามแนวคุน้ำ - คันดิน เพื่อให้คุน้ำสามารถรองรับน้ำเกิดการไหลเวียนไปยังอ่างเก็บน้ำได้ และมีความสวยงามเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและใช้ในการเป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำได้

1. การอนุรักษ์ คุน้ำ – คันดิน คุน้ำ – คันดินเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของเวียงเจ็ดลินจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุน้ำ – คันดิน เพื่อพัฒนาเพิ่มเติมให้เชื่อมต่อแนวคันดินเดิมที่ขาดช่วงสามารถทำให้น้ำในคุเวียงมีความต่อเนื่องกัน จึงมีแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคุน้ำ - คันดิน กล่าวคือจะใช้ทั้ง

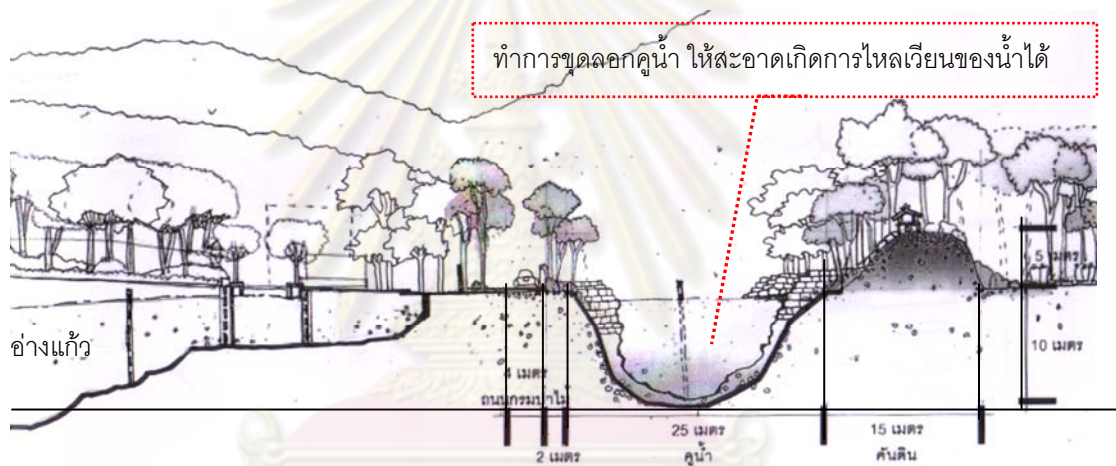
การบูรณะ (Restoration) และบำรุงรักษาคุน้ำ – คันดิน ให้คงสภาพสมบูรณ์และถอยร่นจากแนวคุน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลินไม่ให้มีสิ่งก่อสร้างในบริเวณ เป็นระยะ 10 - 20 เมตร หรือตามระยะที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ เพื่อช่วยให้แนวคันดินทางยาวได้ปรากฏชัดเจนพร้อมทั้งใช้เป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำตามแนวคุน้ำ - คันดินเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) พื้นฟูคุน้ำ – คันดิน ส่วนที่ยังปรากฏหลงเหลือความยาวประมาณ 560 เมตร ที่ปรากฏสมบูรณ์ตั้งแต่สวนรุกขชาติ ข้ามไปถนนห้วยแก้วในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตพายัพ บริเวณโรงอาหารให้คุน้ำมีความสะอาดและเป็นแหล่งน้ำเพื่อระบายไปยังอ่างแก้ว

การรื้อฟื้น เพื่อสร้างใหม่ (Reconstruction) เป็นการสร้างแนวคันดิน ที่ขาดหายจากการถูกดินกลบ ส่วนของ คูน้ำ - คันดิน ที่ไม่ปรากฏชัดเจนหรือไม่เหลือสภาพ คันดินนั้น จัดการรื้อฟื้นขึ้นใหม่ให้มีแนวคันดินใกล้เคียงในอดีต ให้เห็นขอบเขตคูน้ำ - คันดินของ เวียงเจ็ดลินตลอดจนรูปแบบลักษณะตามแนวเดิมมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การอนุรักษ์คูน้ำ - คันดิน ที่ยังปรากฏชัดเจน

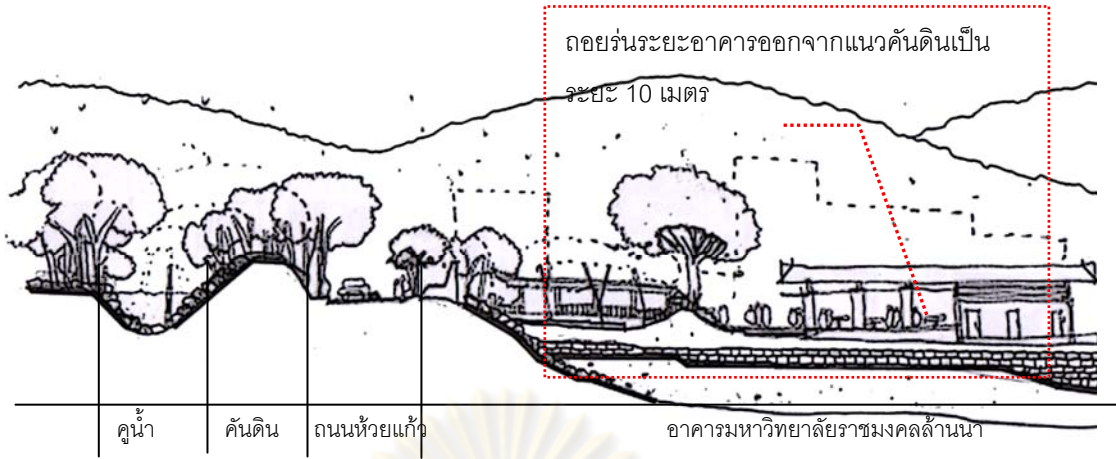
1.1.1 **แนวคูน้ำ - คันดิน ทางทิศใต้** ช่วงจากประตูทางเข้าถนนห้วยแก้วบริเวณสวนรุกขชาติห้วยแก้วถึงแนวคันดินบริเวณอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว อันเป็นแนวคันดินที่มีความสมบูรณ์ที่สุดในพื้นที่ ทำการขุดลอกคูน้ำให้สะอาด พัฒนาแนวคันดิน จากจุดเริ่มต้นของถนนห้วยแก้ว จนถึงอ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว ให้เชื่อมต่อเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการไหลเวียนของน้ำเป็นคูน้ำเพื่อประโยชน์ในการรับน้ำและระบายน้ำไปสู่อ่างห้วยแก้ว และสร้างทัศนียภาพของพื้นที่

ภาพที่ 6.10 รูปตัดการบูรณะ (Restoration) และบำรุงรักษาคูน้ำ - คันดินบริเวณช่วงทางทิศใต้ ให้คงสภาพสมบูรณ์และเกิดการไหลเวียนของน้ำที่รองรับจากดอยสุเทพได้ และถอยร่นจากแนวคูน้ำ - คันดินของเวียงเจ็ดลิน

1.1.2 แนวคูน้ำ - คันดิน ทางทิศตะวันออก

บริเวณประตูทางเข้าโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์วิทยาเขตพายัพ ถึง ถนนห้วยแก้ว เป็นช่วงแนวคูน้ำ - คันดิน อีกช่วงที่ยังชัดเจนมีสภาพสมบูรณ์ที่สุด แต่ในปัจจุบันชุมชนข้างเคียง หน่วยงานราชการได้บุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยจนทำให้แนวคันดินเสื่อมโทรมพังทลาย จึงทำการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานคูน้ำ - คันดิน บำรุงรักษาให้คงสภาพสมบูรณ์ ย้ายบ้านเรือนและหน่วยงานราชการที่อยู่ในเขตคูน้ำ - คันดิน ออกจากบริเวณที่กำหนดไว้ทั้งที่บุกรุกและเช่าที่ราชพัสดุ

ภาพที่ 6.11 รูปตัดการฟื้นฟูคูน้ํา - คั่นดิน ส่วนที่ยังปรากฏหลงเหลือทางทิศตะวันออกของถนนห้วยแก้ว ความยาวประมาณ 560 เมตร ตั้งแต่สวนรุกขชาติ ข้ามไปถนนห้วยแก้วถึงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ บริเวณโรงอาหาร โดยกำหนดระยะถอยร่นจากแนวกำแพง 10' เมตร ไม่ให้มีการก่อสร้างอาคารใดๆ นอกจากทางเดินริมน้ํา และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่คูน้ํา - คั่นดิน โดยการปลูกหญ้าและปลูกไม้ให้ร่มเงาเพื่อทำลานโล่งรองรับการชมแนวคั่นดินที่ปูด้วยบล็อกปูพื้นดินเผา

1.1.3 คูน้ํา - คั่นดิน ที่ไม่สามารถเห็นแนวคั่นดิน

แนวคูน้ํา - คั่นดิน ทางทิศเหนือ ช่วงบริเวณพื้นที่ส่วนราชการกับชุมชนข้างเคียง เป็นช่วงแนวคูน้ํา - คั่นดิน ที่มีสภาพน้ําในคูน้ําเต็มตลอดปีแต่ไม่เห็นแนวคั่นดินแล้วเพราะมีวัชพืชขึ้นปกคลุมจนทำให้คั่นดินขาดหายไป จึงอนุรักษ์และพัฒนาโดยการฟื้นฟูสภาพคูน้ํา (Rehabilitation) ไม่ให้สกปรกครึ้ม และพัฒนาฟื้นฟูแนวคั่นดินขึ้นมาให้เห็นชัดเจน

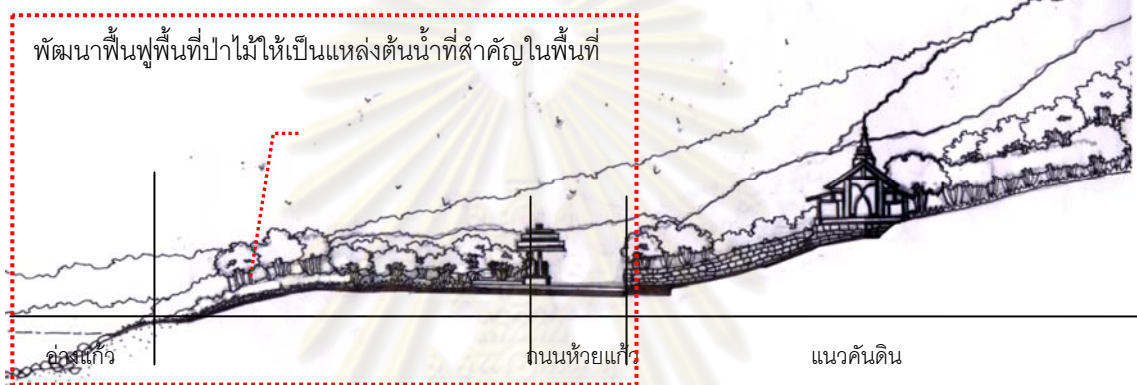

ภาพที่ 6.12 รูปตัดแนวคูน้ํา - คั่นดิน ทางด้านทิศเหนือ ฟื้นฟูสภาพคั่นดินโดยการขุดลอกต้นไม้มิริมคั่นดินและบนคั่นดิน โดยไม่ตัดต้นไม้อะไรรวมทั้งเพื่อความร่มรื่น และมีการพัฒนาเส้นทางจักรยานโดยปลูกแนวต้นไม้เพื่อเชื่อมโยงเป็นทางขึ้นดอยสุเทพ

1.2 คูน้ำ - คันดิน ที่ไม่ปรากฏแนวคันดิน

1.2.1 แนวคูน้ำ - คันดิน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ช่วง

อ่างเก็บน้ำอ่างแก้วถึงบริเวณลานครูบาศรีวิชัย ร่องรอยแนวคันดิน จากการสำรวจและศึกษาข้อมูลพบหลักฐานชั้นหินและเศษหิน พบมากในบริเวณอ่างแก้วและกระจายไปถึงอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ซึ่งพิจารณาได้ว่าเป็นแนวคันดินในอดีตที่ถูกน้ำป่าไหลป่าจากดอยสุเทพพัดพาจนแนวคันดินพังทลายทำให้เศษหินกระจายอยู่ในบริเวณนี้ ดังนั้นควรมีการพัฒนาพื้นที่บริเวณให้เป็นพื้นที่สีเขียวแทนการสร้างแนวคันดินขึ้นมาใหม่เพื่อการพัฒนาพื้นที่พื้นที่ป่าไม้ให้เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของพื้นที่ ควรเปิดมุมมองควรเปิดมุมมองเพราะเป็นบริเวณที่มีทัศนียภาพของดอยสุเทพที่สวยงามที่สุดอีกแห่งของเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 6.13 รูปตัดส่วนของคูน้ำ - คันดิน ที่ไม่ปรากฏชัดเจนหรือไม่เหลือสภาพคันดิน จึงมีแนวคิดในการพัฒนาเป็นพื้นที่ป่าให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของเมืองแทนการสร้างแนวคันดินขึ้นมาใหม่

6.4.2 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์คูน้ำ-คันดิน ในการเสนอแนวทางการพัฒนา

ภูมิทัศน์พื้นที่ ตามแนวคูน้ำ - คันดิน ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

1. การพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดินพื้นที่ส่วนที่ 1 เริ่มตั้งแต่ช่วงระหว่างสวนรุกขชาติไปจนถึงช่วงแนวคันดินบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ล้านนา (ดูภาพที่ 6.14)

1.1 รื้อถอนอาคารบ้านพักอาศัย อาคารโรงอาหาร ของสถาบันเทคโนโลยีราชภัฏวชิรเวศน์ล้านนา ที่สร้างเข้าไปในแนวคันดิน ให้ย้ายโรงอาหาร รวมทั้งอาคารบ้านพักอาศัยออกจากแนวคันดินเป็นระยะ 10 เมตร เพื่อการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคันดินให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ล้านนา ใช้ในการพักผ่อนตามแนวคูน้ำ - คันดิน

1.2 ปรับปรุงพื้นที่สวนพักผ่อนริมคันดิน บริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ล้านนาให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะพักผ่อน โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่บริเวณนี้ให้มีความร่มรื่นของต้นไม้ประดับ รวมทั้งมีการปรับปรุง ม้านั่งให้เป็นระเบียบ

1.3 พื้นฟูคูน้ำ - คันดิน ส่วนที่ยังปรากฏหลงเหลือทั้งทางด้านใต้และด้านเหนือของถนนห้วยแก้ว ความยาวประมาณ 560 เมตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนคูน้ำ - คันดิน ที่ปรากฏสมบูรณ์ตั้งแต่สวนรุกขชาติ ข้ามไปถนนห้วยแก้วในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา บริเวณโรงอาหาร

2. การพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดิน พื้นที่ส่วนที่ 2 พัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ - คันดิน ช่วงอ่างเก็บน้ำห้วยแก้วถึงบริเวณลานครุภาศรีวิชัย (ดูภาพที่ 6.15)

2.1 พัฒนาภูมิทัศน์แนวคูน้ำ - คันดิน ช่วงอ่างเก็บน้ำห้วยแก้วถึงบริเวณลานครุภาศรีวิชัย โดยการพัฒนาพื้นที่ส่วนที่ 2 นี้เป็นพื้นที่สีเขียวของเมืองโดยการพัฒนาให้พื้นที่เกิดภูมิทัศน์ทางด้านธรรมชาติให้มีสภาพแวดล้อมของป่าไม้เชิงดอยสุเทพ เพื่อเป็นการส่งเสริมมุมมองและเกิดทัศนียภาพที่สวยงามและเป็นจุดชมวิวดอยสุเทพ

2.2 ช่วงคันดินพื้นที่ส่วนที่ 2 พัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะทางเดินริมน้ำจากช่วงแนวคันดินพื้นที่ส่วนที่ 2 นี้ให้สามารถเชื่อมต่อไปยังอ่างเก็บน้ำอ่างแก้วได้ และพัฒนาพื้นที่โดยการปลูกหญ้าและต้นไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่เพื่อให้พื้นที่เกิดความร่มรื่น พร้อมทั้งจัดทำทางเดินเท้าและทางวิ่งออกกำลังกายให้เข้าไปใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจและชมอ่างเก็บน้ำได้

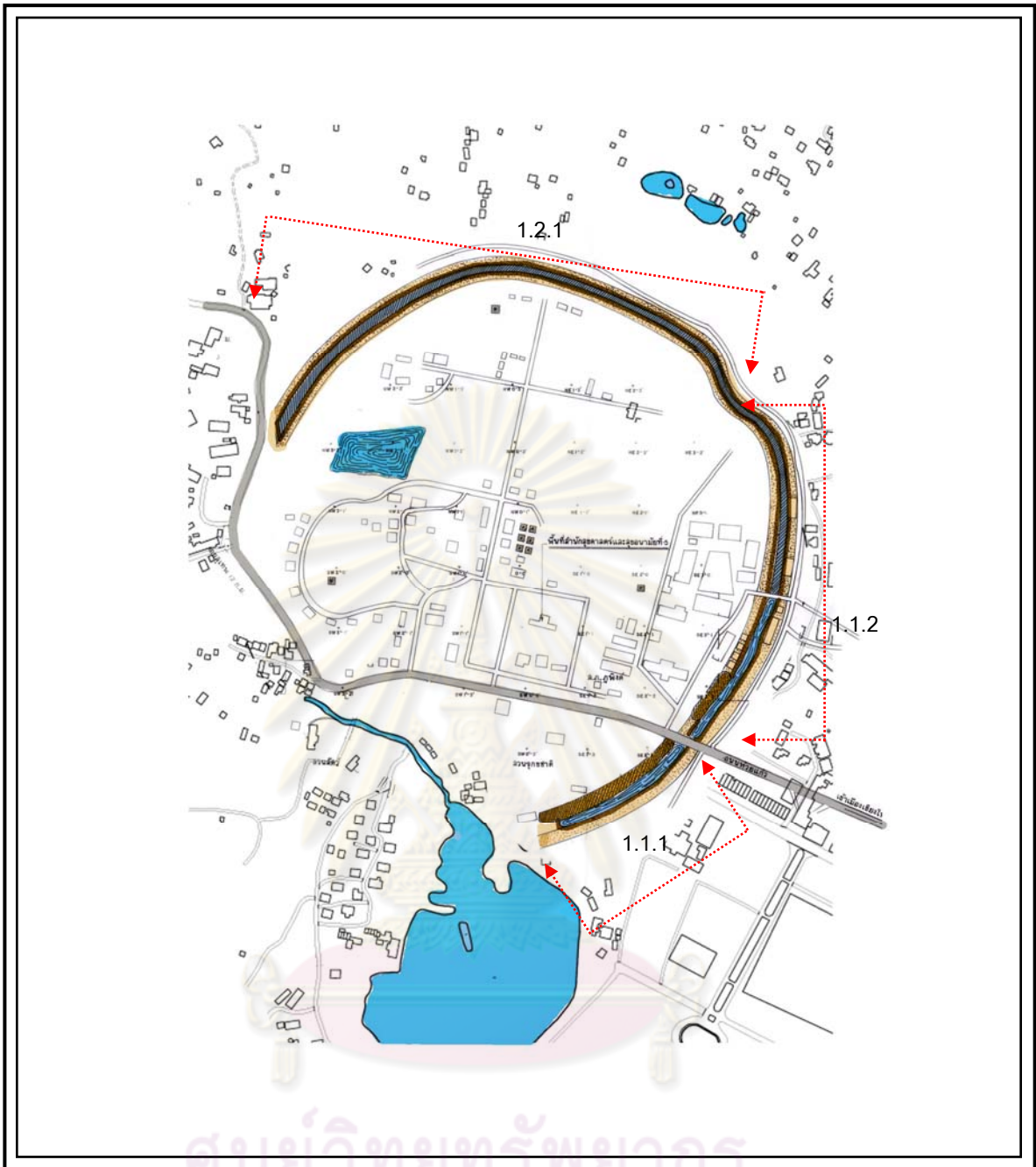
3. การพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดิน พื้นที่ส่วนที่ 3 ภูมิทัศน์แนวคูน้ำ-คันดิน ทางด้านทิศตะวันออก (ดูภาพที่ 6.16)

3.1 ส่วนของคูน้ำ - คันดิน ที่ไม่ปรากฏชัดเจนหรือไม่เหลือสภาพคันดินนั้น จัดการหรือฟื้นขึ้นใหม่ให้มีแนวคันดินใกล้เคียงในอดีต ให้เห็นขอบเขตคูน้ำ - คันดิน ของเวียงเจ็ดลินตลอดจนรูปแบบลักษณะของคันดินมีการตกแต่งตลิ่งให้เป็นธรรมชาติโดยการปลูกหญ้า พืชคลุมดิน ตกแต่งต้นไม้ริมคันดินโดยไม่ตัดต้นไม้ใหญ่ที่ให้ความร่มรื่น

3.2 ถอยร่นจากแนวคูน้ำ - คันดิน ของเวียงเจ็ดลินไม่ให้มีสิ่งก่อสร้างในบริเวณ เป็นระยะ 10 เมตร เพื่อช่วยให้แนวคันดินเป็นไปทางยาวได้ปรากฏชัดเจน พร้อมทั้งทำลานโล่งสีเขียวให้เป็นสวนสาธารณะริมน้ำ ปลูกต้นไม้เพื่อใช้ประโยชน์ในการรับน้ำจากดอยสุเทพและน้ำฝนที่ระบายออกตามแนวคูน้ำเวียงเจ็ดลิน

6.4.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. กรมศิลปากรรับผิดชอบ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคูน้ำ - คันดิน ของเวียงเจ็ดลิน โดยกรมป่าไม้ สถานีราชการในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ให้ความร่วมมือ
2. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ รับผิดชอบในส่วนแนวคูน้ำ-คันดิน ที่อยู่ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยและให้ความรู้เพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของผู้ที่สนใจเรื่องราวของเวียงเจ็ดลิน

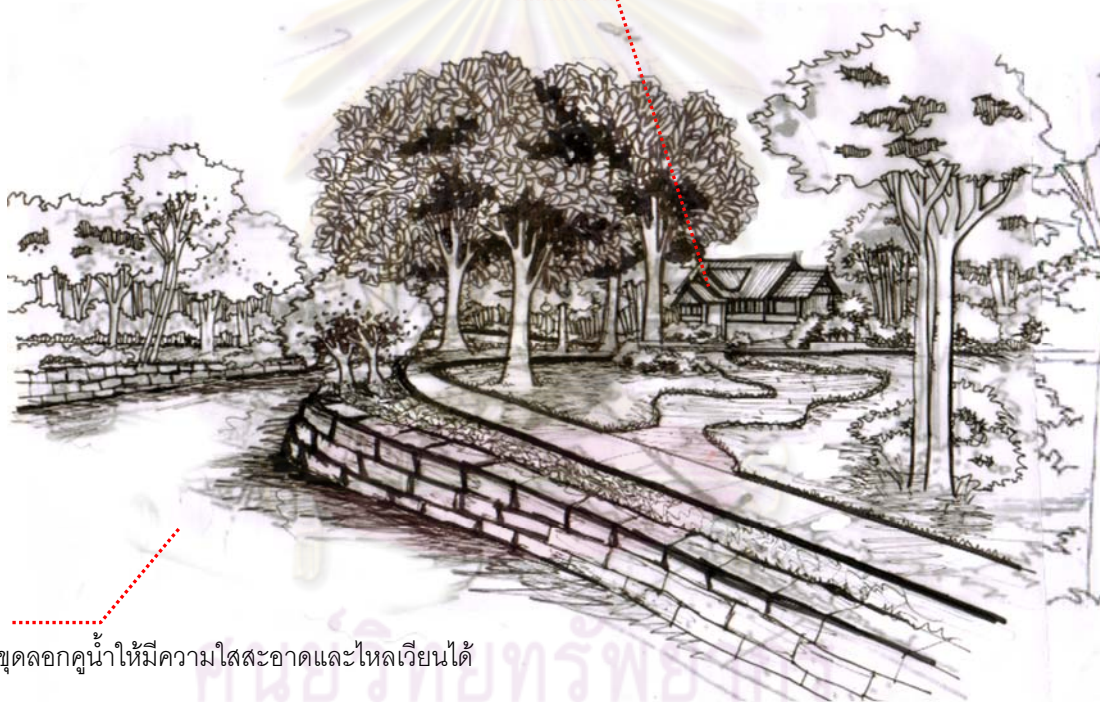

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
<p>แผนผังที่ 6.9 แสดงผังการอนุรักษ์และพัฒนาคุน้ำ - คั่นดิน เวียงเจ็ดลิน</p>	
<p>สัญลักษณ์</p> <p>1.1.1 การพัฒนาคุน้ำ - คั่นดิน ทางทิศใต้ เว้นระยะห่าง 10-20 เมตร</p> <p>1.1.2 แนวคุน้ำ - คั่นดิน ทางทิศตะวันออกให้สิ่งปลูกสร้างให้ย้ายออก</p> <p>1.2.1 พื้นฟูสภาพคุน้ำ โดยการขุดลอก ให้สะอาดสามารถรองรับน้ำได้</p>	
<p>ที่มา แผนการพัฒนาเวียงเจ็ดลิน.นางสาวศุภัชญา ปรัชญกุลปต์</p>	<p>ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>นางสาวศุภัชญา ปรัชญกุลปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25</p>

รื้อถอน อาคารโรงอาหาร
ของ มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
วิทยาเขตภาคพายัพ ออก
จากแนวคันดินเป็นระยะ
10 เมตร¹ เพื่อการพัฒนา
ภูมิทัศน์ตามแนวคันดินให้
เป็นพื้นที่สวนสาธารณะ

ถอยร่นอาคารโรงอาหารออกจากแนวคันดินเป็นระยะ 10 เมตร

ขุดลอกคูน้ำให้มีความใสสะอาดและไหลเวียนได้

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.14 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดิน

แสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตาม
แนวคูน้ำ - คันดิน
เป็นพื้นที่สวนสาธารณะพักผ่อน ริมน้ำ

ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์

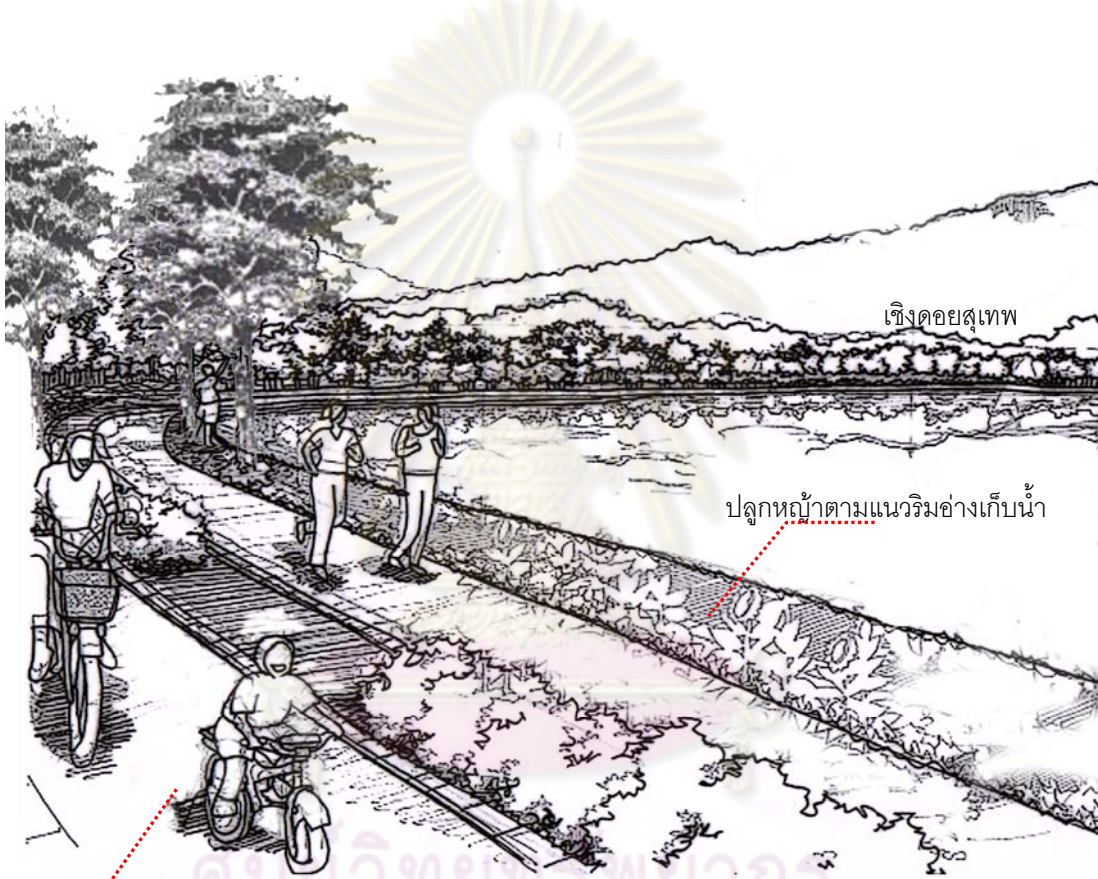

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

พัฒนาภูมิทัศน์ ช่วงอ่างเก็บน้ำห้วยแก้วถึงบริเวณลานคูบาศรีวิชัย โดยการพัฒนาให้พื้นที่เกิดภูมิทัศน์ทางด้านธรรมชาติให้มีสภาพแวดล้อมของป่าไม้เชิงดอยสุเทพ

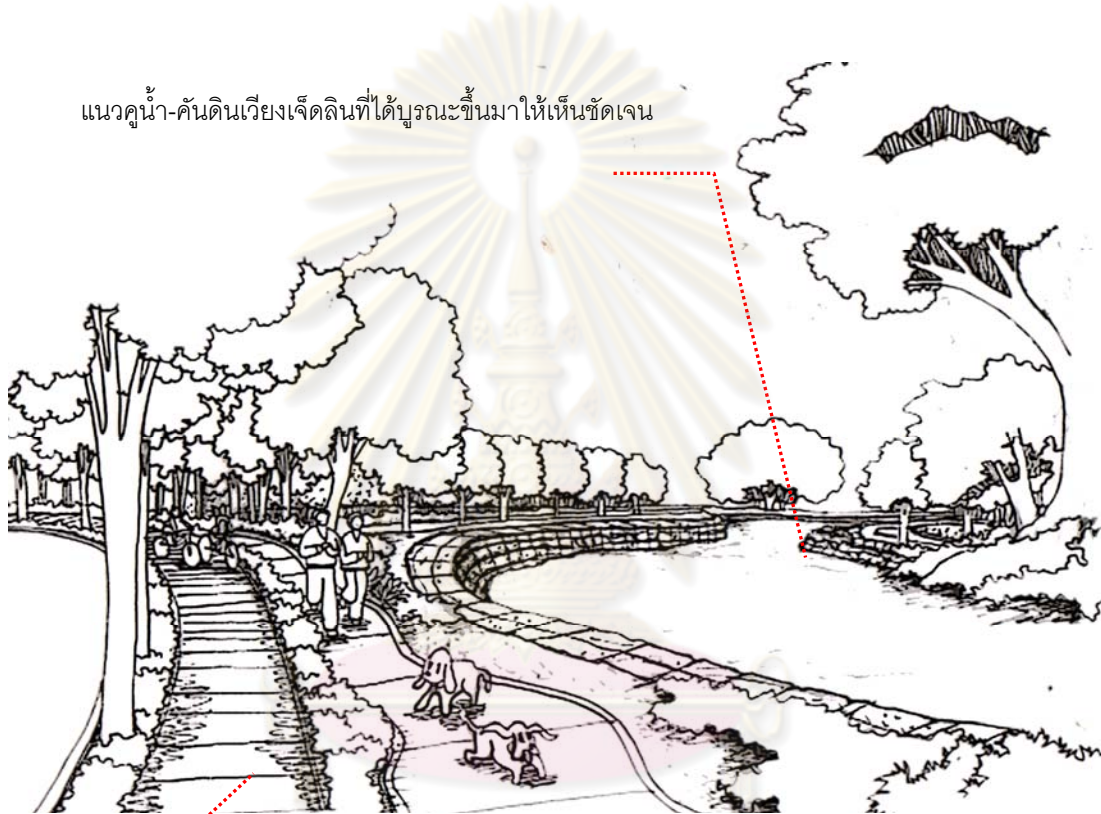
พัฒนาทางเดิน-วิ่งมีความกว้าง 1.50 เมตร และมีเส้นทางจักรยานชัดเจน

<p>แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่</p>	
<p>ภาพที่ 6.15 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว</p>	
<p>แสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ - คันดิน พัฒนาทางเดินริมน้ำบริเวณอ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว</p>	<p>ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
<p>ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์</p>	<p>นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิต 507 41530 25</p>

ถอยร่นจากแนวคูน้ำ-คันดิน ไม่ให้มีสิ่งก่อสร้างในบริเวณ เป็นระยะ 10 เมตร พร้อมทั้งพัฒนาให้เป็นสวนสาธารณะริมน้ำ

แนวคูน้ำ-คันดินเวียงเจ็ดลินที่ได้บูรณะขึ้นมาให้เห็นชัดเจน

พัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สวนสาธารณะโดยการปรับปรุงทางเดินออกก้างกายให้เห็นแนวคันดินริมน้ำ

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.16 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดิน

แสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ-คันดินให้เป็นสวนสาธารณะริมน้ำ ปลูกต้นไม้เพื่อใช้ประโยชน์ในการรับน้ำ

ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

6.5 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

เนื่องจากเวียงเจ็ดลินเป็นชุมชนโบราณที่ยังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ ประกอบด้วย คูน้ำ – คันดิน โบราณสถานวัดภูดินขาวและแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่สำคัญ จึงมีการนำแนวคิด พิพิธภัณฑ์มีชีวิต (living museum) ในการนำมาใช้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อแสดงวิถีชีวิตของชุมชนพื้นเมือง ลัวะ จากแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดี รวมทั้งการสื่อความหมายด้วยตัวหนังสือและรูปภาพ เพื่อแสดงข้อมูลทางด้านประวัติความเป็นมาของเวียงเจ็ดลิน และความรู้ทางด้านลักษณะทางกายภาพของเชิงดอยสุเทพ ซึ่งมีคุณค่าต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้และเพื่อให้ชุมชนนักท่องเที่ยวไปชม ไปศึกษาแล้วเกิดการรับรู้ซึมซับบรรยากาศแวดล้อมของพื้นที่แล้วเกิดความเข้าใจจริงในการเข้าไปท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยเรื่องการอนุรักษ์ได้

รวมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา กับความเชื่อในการนับถือผีของชาวพื้นเมืองลัวะ จึงทำให้แบบแผนของประเพณีมีเอกลักษณ์เป็นพิเศษเฉพาะตนในพื้นที่ จึงมีการส่งเสริมให้มีการประกอบประเพณีพื้นเมืองขึ้นภายในเวียงเจ็ดลิน ในช่วงเทศกาลตามเดือนต่างๆ ให้คงอยู่ เช่น ประเพณีขึ้นดอยสุเทพ มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านและนักเรียน นักศึกษา มาประกอบกิจกรรมบริเวณชวงเมือง (บริเวณแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่1) ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินก่อนเดินทางขึ้นไปสู่พระธาตุดอยสุเทพ ดังนั้นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต (living museum) ภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของเชียงใหม่ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เห็นคน เห็นชีวิต เห็นชุมชน เห็นความเคลื่อนไหว ซึ่งมีสถาบันราชการคอยให้บริการและสถาบันการศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมในการให้ความรู้และร่วมมือกับกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ในการสร้างแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเป็นแหล่งชุดคั่นที่รวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญของเวียงเจ็ดลินตลอดจนการสื่อความหมายของพื้นที่และแสดงข้อมูลในการให้ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเวียงเจ็ดลิน

6.5.1 การพัฒนาแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดี โดยใช้การสื่อความหมายและจัดแสดงเพื่อการท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี

ในการพัฒนาแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดี โดยการจัดแสดงเป็น เพื่อแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต โดยใช้การสื่อความหมายและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี ดังนี้

1. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเพื่อการท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี มีการจัดภูมิทัศน์บริเวณแหล่งชุดคั่นให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีโดย

การปลูกหญ้าและต้นไม้ขนาดใหญ่ให้ร่มเงาพร้อมทั้งสร้างทางเท้าในการเดินและเส้นทางจักรยาน ให้มีการเชื่อมโยงสู่พื้นที่โบราณสถานในเวียงเจ็ดลิน

2. **ด้านการจัดแสดงแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี** การสื่อความหมายของแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี โดยการจัดแสดงถึงการพบร่องรอยทางโบราณคดี ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของชุมชนพื้นเมืองลัวะ และหลักฐานทางโบราณคดีในสมัยทวารวดีหรือสมัยสุโขทัยเมื่อครั้งที่เข้ามาขยายอิทธิพลในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ซึ่งได้จัดเป็นแหล่งขุดค้นใต้ดินลึกลงไป มีการจัดแสดงเฉพาะภาชนะดินเผา เศษจานชาม ภาชนะดินเผาในวัฒนธรรมล้านนา ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน ไห เศษเครื่องมือหินกะเทาะ เป็นภาชนะในยุคหิน⁷ โดยเป็นลักษณะกระจกครอบและสามารถมองเห็นเศษโบราณวัตถุใต้หลุมขุดค้น

มีการสื่อความหมายด้วยข้อมูลสำคัญประกอบคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ และแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนและวัฒนธรรมในอดีตนั้น การจัดแสดงโบราณคดีต่างๆ ได้จัดกลุ่มประเภทของวัตถุและให้คำอธิบายประกอบอย่างถูกต้องและครอบคลุม โดยมีเจ้าหน้าที่ช่วยในการถ่ายทอดความหมายและนำชมอำนวยความสะดวก รวมถึงการจัดกิจกรรมให้สาธารณะเข้าร่วมในโอกาสต่างๆ เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในอดีตพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แห่งนี้ให้ดีขึ้น

3. **จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าชม** เช่น ป้ายแสดงข้อมูลทางด้านโบราณคดีและโบราณวัตถุ สร้างเส้นทางกว้าง 3 เมตร เพื่อใช้เป็นทางเดินและเส้นทางจักรยาน และเชื่อมโยงระหว่างแหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลินและโบราณสถานต่างๆ และรอบคูน้ำ - คันดิน ได้

6.5.2 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดี

การพัฒนาแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี จากกรณีที่ กรมศิลปากร ที่ 8 เชียงใหม่ได้มีการกำหนดหลุมขุดค้นในเขตแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน จำนวน 5 หลุม (ขนาดหลุม 4x 4 เมตร ขุดลึกเฉลี่ย 4 เมตร) โดยแบ่งแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลินออกเป็น 5 หลุมขุดค้นทางโบราณคดี คือ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 1

แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 1 ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางของเวียงเจ็ดลิน มีการพัฒนาเป็นแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี ให้เป็นลานอเนกประสงค์ หรือเป็นช่วงเมืองเพื่อใช้ประโยชน์ในการเป็นลานประกอบกิจกรรมในเทศกาลงานประเพณีตามช่วงเทศกาลที่สำคัญในแต่ละเดือน มีการส่งเสริมให้ชุมชน นักท่องเที่ยว นักศึกษามาร่วมกิจกรรมภายในเวียงเจ็ดลินโดยมีสถาบันราชการให้ความร่วมมือในการส่งเสริมกิจกรรม โดยการปรับปรุงพื้นที่ว่างที่มีอยู่เดิมออกและ

⁷ กรมศิลปากร. สำนักงานโบราณคดีที่ 8. จังหวัดเชียงใหม่.

พัฒนาเป็นลานพื้นเป็นบล็อคลูมิเนียมเป็นส่วนใหญ่เพื่อส่งเสริมให้มีการเข้ามาใช้งานในพื้นที่บริเวณกึ่งกลางของเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีการจัดภูมิทัศน์พื้นที่โดยใช้ต้นไม้ขนาดใหญ่เพื่อสร้างความร่มรื่นและเชื่อมโยงมุมมองไปยังดอยสุเทพ (ดูภาพที่ 6.17)

2. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 2

แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 2 ตั้งอยู่ในบริเวณสวนรุกขชาติเป็นพื้นที่ที่มีการค้นพบแหล่งโบราณคดีมากที่สุด จากการชุดคั่นของกรมศิลปากร ส่วนมากเป็นเศษจาน เศษชาม เศษปากภาชนะดินเผา ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน ไห และพบเสาดินเผา นับเป็นหลุมชุดคั่นที่น่าสนใจและนำไปพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวในการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการจัดแสดงหลุมชุดคั่นซึ่งได้จัดเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญในชั้นใต้ดิน โดยเป็นลักษณะกระจัดกระจายและสามารถมองเห็นเศษโบราณคดีได้หลุมชุดคั่น มีการจัดภูมิทัศน์เปิดมุมมองไปสู่แนวคูน้ำ – คันดิน และส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านพืชพรรณในบริเวณสวนรุกขชาติ จากการสำรวจพบว่าพืชพรรณในพื้นที่มีหลากหลายประเภทตั้งแต่ หญ้า ไม้คลุมดิน จนถึงต้นไม้ให้ร่มเงาขนาดใหญ่ ต้นไม้ที่เด่นชัดได้แก่ ต้นพะยอม ต้นทองกวาว ต้นยางนา โดยการจัดส่งเสริมให้ผู้คนเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 2 ในบริเวณสวนรุกขชาติแล้วสามารถเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางด้านพืชพรรณในบริเวณนี้ได้ (ดูภาพที่ 6.18)

การจัดแสดงแหล่งโบราณคดีต่างๆ ในชั้นดิน ของหลุมชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 2 ได้จัดกลุ่มของโบราณวัตถุที่พบได้ผิวดินและใช้การสื่อความด้วยการให้คำอธิบายประกอบอย่างถูกต้องและครอบคลุม รวมถึงการจัดกิจกรรมหรือการท่องเที่ยวให้สาธารณะเข้ามาชมเพื่อการเรียนรู้ในโอกาสต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในอดีตพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้ดีขึ้น

3. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 3

แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 3 อยู่ บริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พัฒนาจัดแสดงหลุมชุดคั่นทางโบราณคดีเป็นแหล่งศึกษาโบราณวัตถุประเภทต่างๆ และเป็นหลุมชุดคั่นที่ให้ข้อมูลสำคัญประกอบคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ มีนักศึกษาและอาจารย์ในมหาวิทยาลัยให้คำแนะนำหรือข้อมูลแก่ผู้สนใจทางด้านประวัติศาสตร์ มีการพัฒนาภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมเพื่อให้พื้นที่มีความร่มรื่นและมีการจัดให้เป็นลานเพื่อให้สถาบันการศึกษาเข้ามาใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมตามช่วงเทศกาลประเพณีในแต่ละเดือนได้

เนื่องจากแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 3 ตั้งอยู่ภายในพื้นที่มหาวิทยาลัยราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ จึงมีการปรับปรุงรูปแบบของอาคารให้เป็นลักษณะแบบล้านนาภาคเหนือตามรูปแบบที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นจากแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมในการควบคุมอาคารสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ (ดูภาพที่ 6.19)

4. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 4

บริเวณพื้นที่สี่เหลี่ยมใกล้แนวคูน้ำ - คันดิน พัฒนาหลุมชุดคั่นโบราณคดีบริเวณนี้โดยเป็นลักษณะกระจกครอบและสามารถมองเห็นเศษโบราณวัตถุได้หลุมชุดคั่นและสามารถเดินเชื่อมไปยังพื้นที่สวนสาธารณะ สามารถเห็นแนวคูน้ำ - คันดิน ของเวียงเจ็ดลินได้

5. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีที่ 5

บริเวณสระน้ำของชุมชน พัฒนาแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน พัฒนาหลุมชุดคั่นโบราณคดีบริเวณนี้เป็นลักษณะการแสดงโบราณวัตถุชั้นใต้ดินแบบเปิดโล่งและมีกระจกครอบและสามารถเห็นโบราณวัตถุได้หลุมชุดคั่น มีการแสดงคำอธิบายแสดงประกอบ รวมทั้งมีการเชื่อมต่อเส้นทางเดินไปยังพื้นที่สระน้ำของชุมชนเพื่อการเชื่อมต่อไปยังพื้นที่พักผ่อนได้

6.5.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

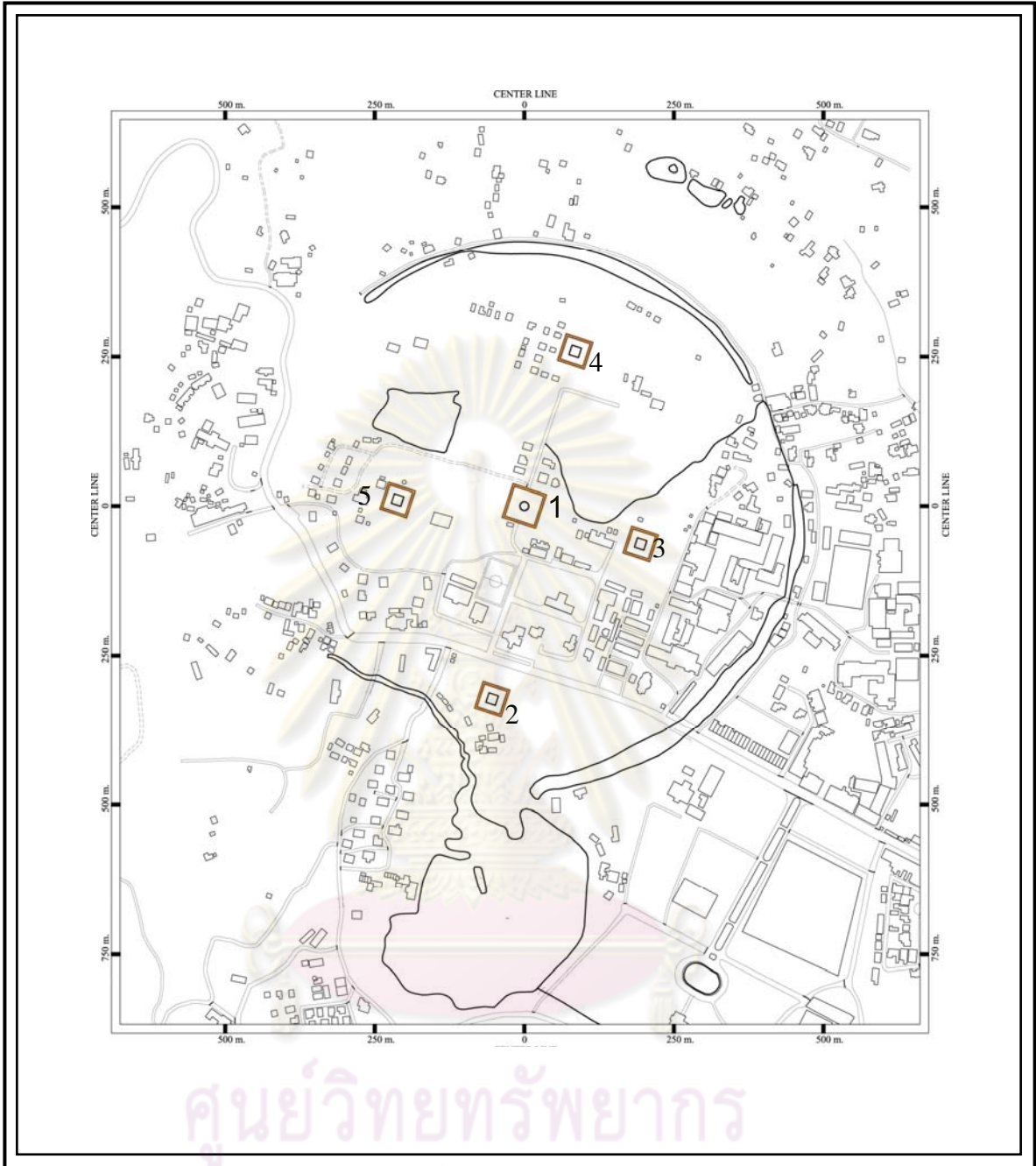
1. กรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ รับผิดชอบในการดำเนินการชุดคั่นของแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน

1.1 การกำหนดจุดเพื่อแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน โดยกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่เป็นผู้กำหนดตำแหน่ง

1.2 การชุดคั่นของแหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน จำนวน 5 หลุม การพัฒนาหลุมชุดคั่นทางโบราณคดี จากการที่ กรมศิลปากร ที่ 8 เชียงใหม่ได้มีการกำหนดหลุมชุดคั่นในเขตแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน จำนวน 5 หลุมชุดคั่น (ขนาดหลุม 4x 4 เมตร ชุดลึกเฉลี่ย 4 เมตร)

2. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ รับผิดชอบในส่วนที่แหล่งชุดคั่นทางโบราณคดีหลุมชุดคั่นที่ 2 เพื่อการให้ความรู้แก่ผู้สนใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

แผนผังที่ 6.10 แสดงผังแหล่งจุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ทั้ง 5 หลุมขุด

สัญลักษณ์ แหล่งขุดค้นโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ทั้ง 5 หลุมขุดค้น

- 1 พัฒนาเป็นแหล่งจุดค้นที่มีลักษณะเป็นลานกิจกรรม หรือเป็น ชวงเมือง
- 2 มีการจัดแสดงหลุมขุดค้นชั้นใต้ดินลึกลงจากชั้นดิน
- 3 พัฒนาจัดแสดงหลุมขุดค้นเป็นแหล่งศึกษาโบราณวัตถุ
- 4 พัฒนาเป็นลักษณะกระจะจกครอบและสามารถเดินเชื่อมไปยังพื้นที่
- 5 พัฒนาเป็นลักษณะการแสดงโบราณวัตถุชั้นใต้ดินแบบเปิดโล่ง

ที่มา นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์

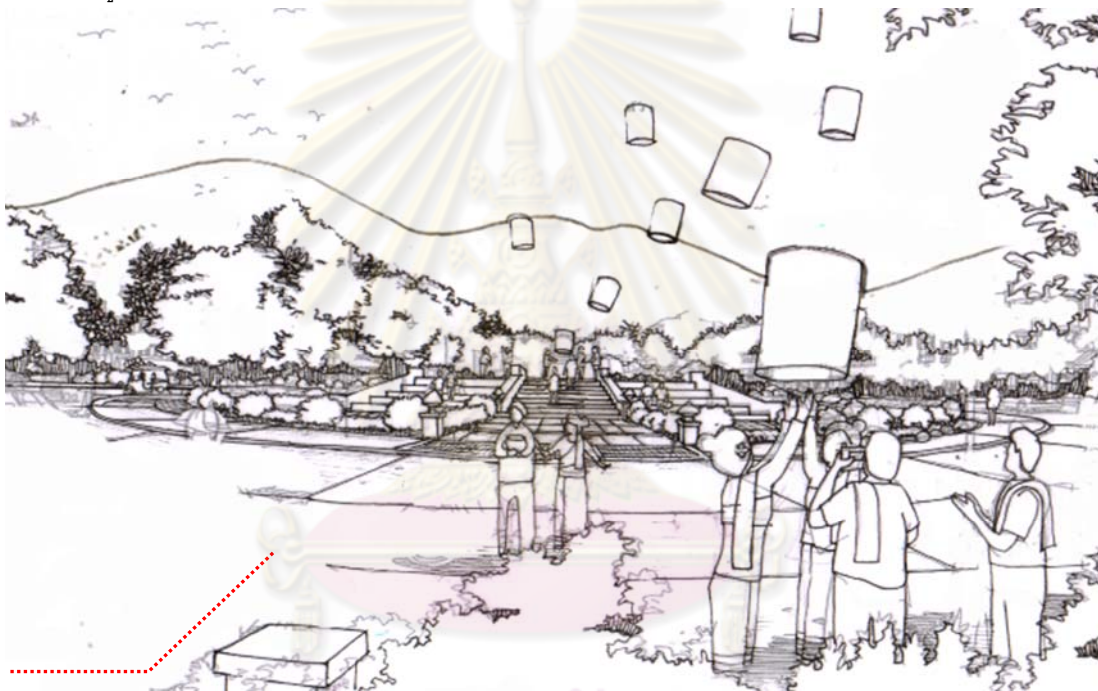
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

บริเวณกึ่งกลางของเวียง
เจ็ดลิน พัฒนาเป็นแหล่งชูดัก โดย
การปรับปรุงพื้นที่ว่างให้เป็นลาน
อเนกประสงค์ หรือเป็นช่วงเมือง เพื่อ
ใช้ประโยชน์ในการเป็นลานประกอบ
กิจกรรมในเทศกาลงานประเพณีที่
สำคัญ

พัฒนาภูมิทัศน์เป็นลานอเนกประสงค์ หรือเป็นช่วงเมือง

พื้นเป็นบล็อกปูดินเผา ปลูกดอกไม้และใช้ต้นไม้ขนาดใหญ่เพื่อสร้างความร่มรื่น
และเชื่อมโยงมุมมองไปยังดอยสุเทพ

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.17 รูปแสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งชูดักทางโบราณคดีที่ 1

แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ แหล่งชูดักทาง
โบราณคดีที่ 1 บริเวณกึ่งกลางของเวียงเจ็ดลิน
พัฒนาภูมิทัศน์เป็นช่วงเมือง

ที่มา นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

บริเวณสวนรุกขชาติพัฒนา เป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี มีการจัดแสดงหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ซึ่งได้จัดเป็นโบราณคดีที่สำคัญในการขุดค้นได้ดินลึกลงจากชั้นดิน จัดแสดงเศษภาชนะดินเผา โดยเป็นลักษณะกระฉกครอบ และสามารถมองเห็นเศษโบราณคดีได้หลุมขุดค้น

แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 2

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.18 รูปแสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 2

แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์แหล่ง
ขุดค้นทางโบราณคดีที่ 2

ที่มา นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์

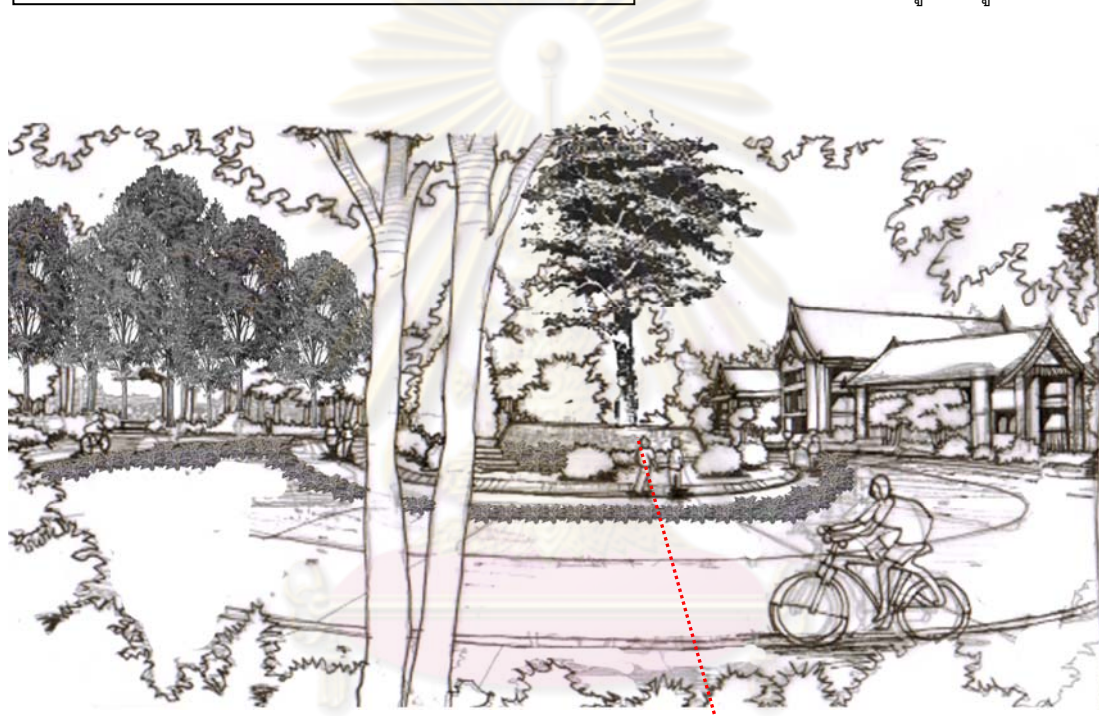

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

บริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ พัฒนาจัดแสดงหลุมขุดค้นทางโบราณคดีเป็นแหล่งศึกษาโบราณวัตถุประเภทต่างๆ และเป็นหลุมขุดค้นที่ให้ข้อมูลสำคัญประกอบคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ มีนักศึกษาและอาจารย์ในมหาวิทยาลัยให้คำแนะนำหรือข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 3

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.19 รูปแสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 3

แสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่ 3 บริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ

ที่มา นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภชญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

6.6 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์โบราณสถานวัดกุฎินขาว

6.6.1 แนวคิดหลักในการพัฒนาพื้นที่

วัดกุฎินขาว เป็นหลักฐานการสร้างวัดเพียงแห่งเดียวของเวียงเจ็ดลิน ที่เหลือหลักฐานค่อนข้างที่สมบูรณ์ที่สุดในเขตสวนสัตว์เชียงใหม่ ที่ตั้งอยู่เขตภายนอกติดกับคันดินเวียงเจ็ดลิน ด้านตะวันตกเฉียงใต้ จากการขุดแต่งและได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ ในระยะที่ผ่านมา กลุ่มโบราณสถานในบริเวณประกอบด้วย เจดีย์พระประธาน วิหาร เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม และกำแพงแก้วเขตพุทธาวาส วัดกุฎินขาวเป็นวัดที่สร้างในสมัยทวารวดี จากการได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาพุทธเข้ามาภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานให้ผู้คนในพื้นที่เข้ามาประกอบกิจกรรมทางศาสนา ส่วนภายในวัดกุฎินขาวนั้นได้มีการค้นพบพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในอันเป็นที่เคารพกราบไหว้บูชาแก่ประชาชนในอดีตเรื่อยมา จนถึงปัจจุบันในช่วงเทศกาลสงกรานต์มีประเพณีการไหว้พระขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลและทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้กับนักท่องเที่ยว พร้อมทำบุญให้อาหารสัตว์ตามปีเกิด 12 นักษัตร เป็นประจำทุกปี โดยทางสวนสัตว์เชียงใหม่ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยบริการให้กับประชาชนที่ต้องการไปให้ทานอาหารสัตว์ตามปีเกิดของตนเอง หรือที่เรียกกันว่า 12 นักษัตร ซึ่งมีประชาชนได้มาร่วมทำพิธีสะเดาะเคราะห์กันจำนวนมาก

บริเวณใกล้เคียงกับวัดกุฎินขาว เป็นร้านค้าและสถานที่ทำงานของเจ้าหน้าที่สวนสัตว์เชียงใหม่ ในปัจจุบัน โบราณสถาน วัดกุฎินขาว มีสภาพภูมิทัศน์ไม่สวยงาม โบราณสถานพังทลายทรุดโทรม และมีวัชพืชขึ้นรกตามแนวกำแพงแก้วของวัดกุฎินขาว ดังนั้นจึงมีแนวความคิดการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น และมีการพัฒนาภูมิทัศน์ให้บริเวณวัดกุฎินขาวนั้นให้สวยงาม มีต้นไม้ที่ให้ร่มเงาและพัฒนาเส้นทางเดินเข้าออกให้ชัดเจน สามารถเชื่อมกับพื้นที่กิจกรรมภายในบริเวณวัดกุฎินขาวได้

6.6.2 การพัฒนาภูมิทัศน์โบราณสถานวัดกุฎินขาว

แนวความคิดการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่โบราณสถานวัดกุฎินขาว จากการสำรวจพบว่าพื้นที่บริเวณวัดกุฎินขาวนั้นเป็นวัดที่ใช้รองรับกิจกรรมในช่วงวันสงกรานต์เป็นประจำทุกปี ซึ่งมีประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวภายในสวนสัตว์และเดินเชื่อมโยงตามเส้นทางเดินเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมภายในวัดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาภูมิทัศน์คือ จัดพื้นที่ลานกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นลานดินอัดแน่นและปลูกต้นไม้สูงเพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบและเย็นสบาย ในการรองรับการประกอบกิจกรรมบริเวณภายในวัดกุฎินขาว หากยังไม่ถึงช่วงเทศกาลสามารถปรับให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สีเขียวแทน ส่วนพื้นที่บริเวณเจดีย์พระประธานวัด

กุฏิคนขานั้น ได้พัฒนาพื้นที่ภูมิทัศน์เป็นลานดินอัดหรือลานทราย ภายในบริเวณเขตกำแพงแก้ว เพื่อใช้รองรับการเข้ามาประกอบกิจกรรม ในบริเวณด้านข้างวิหารของวัดกุฏิคนขาว

6.6.3 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์โบราณสถานวัดกุฏิคนขาว

1. รื้อถอนร้านค้า สิ่งปลูกสร้างในบริเวณ โบราณสถาน วัดกุฏิคนขาว โดยไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างที่ไม่เรียบร้อย และปิดบังด้านหน้า วัดกุฏิคนขาว ให้มีการรื้อถอนออกให้พื้นที่แนวกำแพงแก้ว

2. มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมและพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดกุฏิคนขาว ให้มีความสวยงาม โดยปรับปรุงพื้นที่ว่างส่วนที่มีอยู่เดิมซึ่งประกอบด้วยลานดินและลานหญ้าเป็นส่วนใหญ่ไปจนถึงกำแพงแก้ว สามารถใช้ประโยชน์รองรับงานบุญประเพณีเมือง

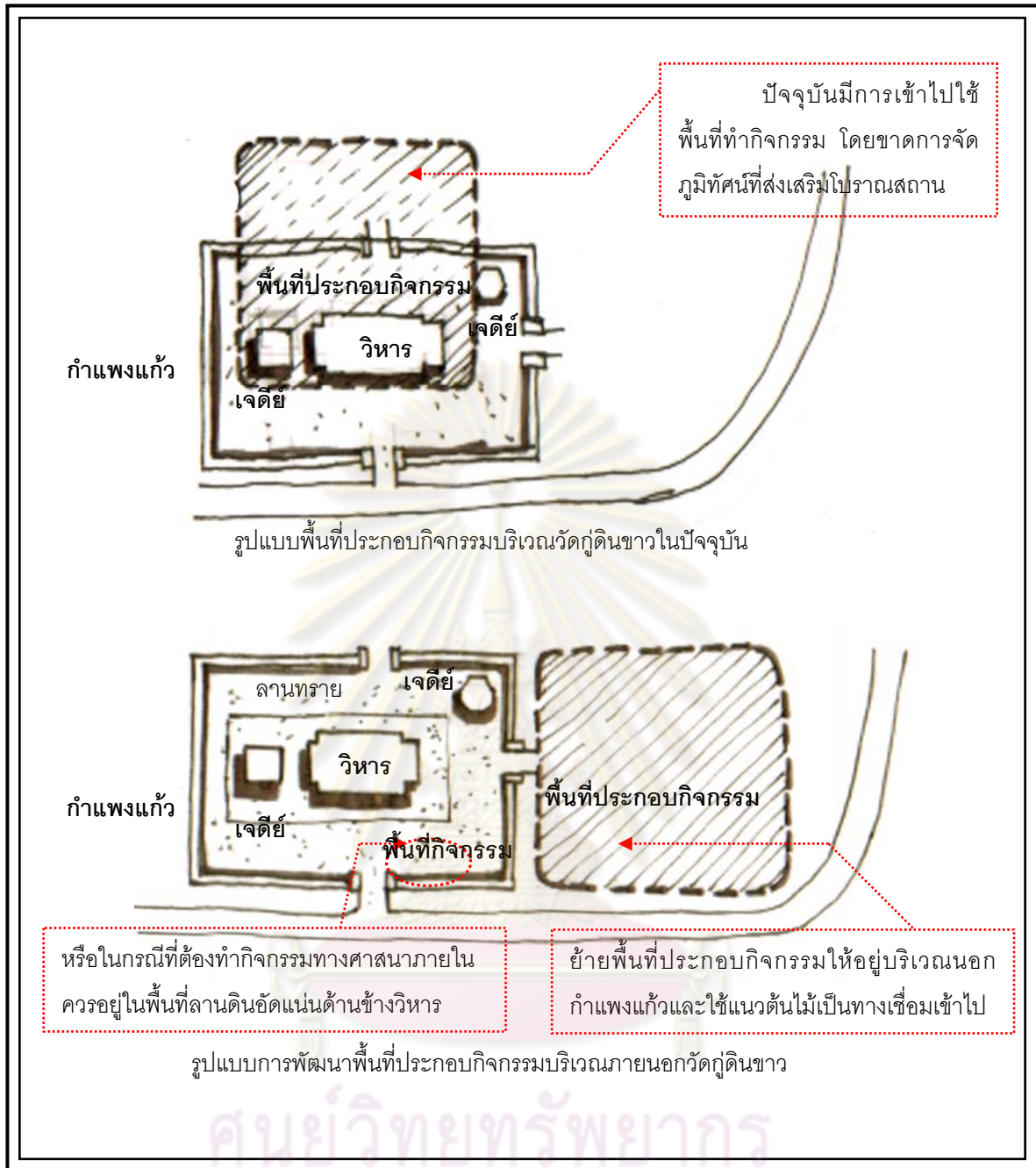
3. เพิ่มความต่อเนื่องระหว่างทางเข้าถึงลานด้านหน้าของวัดกุฏิคนขาว ด้วยการปลูกต้นไม้ ไม้ดอก รวมทั้งการปลูกพืชพันธุ์ไม้ ใช้ต้นไม้ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และใช้ไม้พุ่มเป็นส่วนใหญ่เพื่อลดการบดบังโบราณสถานสำคัญ

6.6.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. กรมศิลปากรรับผิดชอบ ส่วนโบราณสถาน วัดกุฏิคนขาว ในการบูรณะ – ซ่อมแซมโบราณสถาน วัดกุฏิคนขาว

2. สวนสัตว์เชียงใหม่ รับผิดชอบในส่วนพื้นที่โดยรอบวัดกุฏิคนขาว และรับผิดชอบกิจกรรมในช่วงวันสงกรานต์ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 6.11 แสดงพื้นที่ประกอบกิจกรรมบริเวณภายนอกวัดกุฎีดินขาว	
สัญลักษณ์	
พื้นที่ประกอบกิจกรรมบริเวณภายนอกวัดกุฎีดินขาว	ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	นางสาวศุภิษา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

การพัฒนาพื้นที่บริเวณภายนอกวัดกุฏิดินขาว

รูปแบบการพัฒนาบริเวณวัดกุฏิดินขาว

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.20	รูปแบบการพัฒนาบริเวณวัดกุฏิดินขาว	
สัญลักษณ์		
การพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณวัดกุฏิดินขาว		ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
		นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิติต 507 41530 25

6.7 แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่งสีเขียว

6.7.1 แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

แนวคิดหลักการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

ส่งเสริมพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการฟื้นฟูไม่ให้ถูกบุกรุกทำลายและเสื่อมสภาพ ด้วยการจัดประชาสัมพันธืให้ความรู้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ให้มีความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อการดำรงชีพ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่เชิงลาดชัน รวมทั้งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่าปรับปรุงระบบนิเวศต้นน้ำเพื่อสร้างความชุ่มชื้นแก่พื้นที่ ด้วยการปลูกเสริมป่าในบริเวณที่สภาพป่าฟื้นตัวได้ไม่ดี แล้วพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านพืชพรรณโดยเฉพาะบริเวณสวนรุกขชาติ ที่มีพืชพรรณหายากและพืชพรรณท้องถิ่นที่สำคัญในบริเวณเป็นจำนวนมาก โดยข้อมูลที่ได้นำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวในเชิงลาดชัน ได้แก่

1. พื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ
2. พื้นที่สีเขียวบริเวณ คูน้ำ – คันดิน

6.7.1.1 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียว

1. แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ

1.1 ฟื้นฟูการปลูกต้นไม้ในพื้นที่สวนรุกขชาติให้มีความร่มรื่นขึ้นกว่าในปัจจุบัน โดยการเสริมให้มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ขึ้นไปพร้อมกับการฟื้นฟูปรับปรุงทางกายภาพให้มีความร่มรื่นจากต้นไม้ในสวนรุกขชาติและต้นไม้ในท้องถิ่น

1.2 เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวและชุมชนเข้ามาใช้งานในพื้นที่ โดยการพัฒนาเส้นทางเดินเชื่อมไปยังพื้นที่จัดแสดงข้อมูลโดยการสื่อความหมายไว้ในพื้นที่สวนรุกขชาติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านพืชพรรณที่สำคัญในพื้นที่

1.3 พัฒนาเส้นทางเดินในการออกกำลังกาย ในพื้นที่สวนรุกขชาติ โดยมีเส้นทางเดินเท้ากว้าง 2 เมตร บูด้วยบล็อกปูพื้นดินเผาโดยรอบ พร้อมทั้งติดตั้งเสาไฟและโคมไฟฟ้าเป็นระยะตลอดเส้นทาง

2. แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณ คูน้ำ – คันดิน

2.1 ปรับปรุงพื้นที่สวนพักผ่อนริมคูน้ำ - คันดิน บริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ ให้เป็นที่สวนสาธารณะพักผ่อน โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่บริเวณนี้ให้มีความร่มรื่นของต้นไม้ประดับ รวมทั้งมีการปรับปรุงน้ำนิ่งให้เป็นระเบียบ

2.2 รื้อถอนอาคารบ้านพักอาศัย อาคารโรงอาหาร ของสถาบัน

เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ ที่สร้างทับแนวคันดินให้ย้ายโรงอาหาร รวมทั้งอาคารบ้านพักอาศัยออกจาก เพื่อการพัฒนาภูมิทัศน์ตามแนวคูน้ำ - คันดินให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

2.3 กำหนดระยะถอยร่นจากแนวคันดินเป็นระยะ 10⁸ เมตร ไม่ให้มีการก่อสร้างอาคารใดๆ นอกจากทางเดินริมน้ำ และพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ โดยการปลูกหญ้า และปลูกไม้ให้ร่มเงา เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาใช้ในการพักผ่อนพื้นที่ริมน้ำ

2.4 จัดสร้างทางเดินริมน้ำ โดยเป็นเส้นทางเดินตามแนวคันดิน ทั้งนี้ทางเดินริมน้ำต้องมีการใช้วัสดุปูพื้นที่เข้ากับสภาพแวดล้อมอาจใช้เป็นบล็อกปูพื้นดินเผาใช้ในการปูพื้นและต้องไม่สร้างทับแนวคันดินของเวียงเจ็ดลิน

6.7.2 แนวทางการพัฒนาพื้นที่โล่งสีเขียว

แนวคิดหลักการพัฒนาพื้นที่โล่งสีเขียว

การพัฒนาพื้นที่เป็นสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนและประกอบกิจกรรมทางด้านนันทนาการและกีฬา มีการพัฒนาเส้นทางเดินเท้า เส้นทางวิ่งออกกำลังกายและเส้นทางจักรยานเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งโบราณคดีและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญภายในเวียงเจ็ดลิน โดยมีต้นไม้ให้ความร่มรื่นตลอดเส้นทางเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเข้ามาประกอบกิจกรรมนันทนาการและสามารถรองรับกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรมของเมืองในช่วงเทศกาลสำคัญของเมือง โดยแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวในเวียงเจ็ดลิน ได้แก่ **พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ** ของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

6.7.2.1 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ

1. ทำการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ โดยการพัฒนาให้พื้นที่เกิดภูมิทัศน์ทางด้านธรรมชาติมีสภาพแวดล้อมของป่าไม้เชิงดอยสุเทพที่สวยงาม เพื่อเป็นการส่งเสริมมุมมองและเกิดทัศนียภาพก่อนเดินทางถึงดอยสุเทพ

2. จัดสร้างสวนสาธารณะให้เป็นพื้นที่สีเขียว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวและชุมชน ด้วยการปลูกต้นไม้ให้เกิดความร่มรื่นให้กับพื้นที่ โดยใช้เป็นลานพื้นที่แข็งเพื่อรองรับการประกอบกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมในช่วงเทศกาลสำคัญของเมือง และเพื่อการออกกำลังกาย และในพื้นที่บางส่วนจัดเป็นที่นั่งพักผ่อนเพื่อชมทัศนียภาพของพื้นที่ โดยมีเส้นทางเดินและเส้นทางจักรยานเชื่อมต่อกันได้อย่างทั่วถึง

3. เมื่อจัดสร้างสวนสาธารณะ แล้วควรมีการพัฒนาพื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางด้านทิศเหนือของพื้นที่ โดยมีการจัดภูมิทัศน์พื้นที่โล่ง มีสวนหย่อมและมีการปลูก

⁸ พ.ร.บ ควบคุมโบราณสถาน 2504 . กรมศิลปากร 2535.

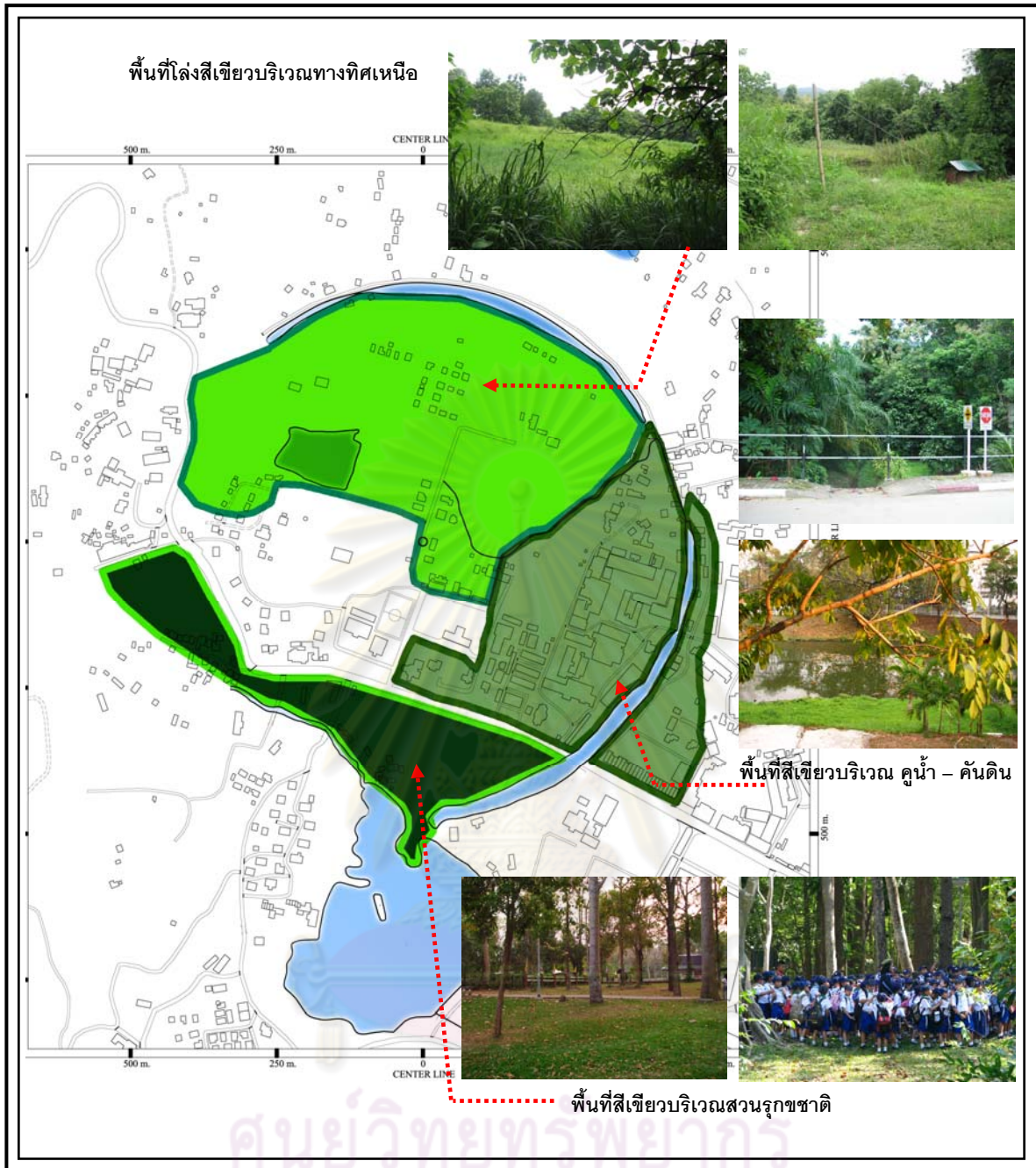
ต้นไม้เชื่อมต่อกัน ส่วนต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่เดิมนั้นทำเป็นลานพักผ่อน พร้อมกับจัดให้มีม้านั่งได้ร่วม
เงาไว้รอบต้นไม้ใหญ่ด้วย

6.7.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รับผิดชอบในส่วนการพัฒนาพื้นที่สีเขียว
ทางทิศตะวันออก ตามแนวคูน้ำ – คันดินของเวียงเจ็ดลิน
2. สถาบันราชการในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ให้ความร่วมมือในการพัฒนา
สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ของเวียงเจ็ดลิน

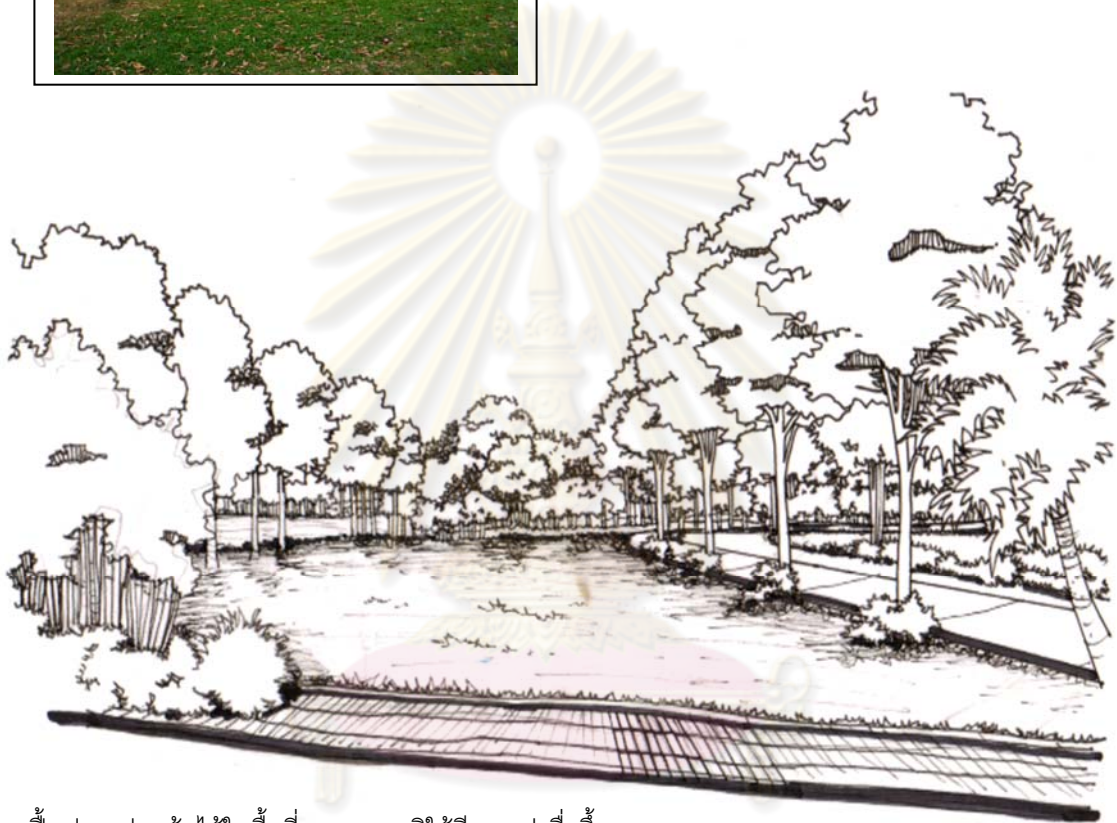
ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 6.12 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่งสีเขียว	
สัญลักษณ์	
	การพัฒนาพื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ
	การพัฒนาพื้นที่สีเขียวบริเวณ คูน้ำ - คันดิน
	การพัฒนาพื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ
 	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25	

ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวและชุมชนเข้ามาใช้งานในพื้นที่ โดยการพัฒนาเส้นทางเดินเชื่อมไปยังพื้นที่จัดแสดงข้อมูลโดยการสื่อความหมาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านพืชพรรณที่สำคัญในพื้นที่

ฟื้นฟูการปลูกต้นไม้ในพื้นที่สวนรุกขชาติให้มีความร่มรื่นขึ้น

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เชิงจิตลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.21 แสดงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ

สัญลักษณ์

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณสวนรุกขชาติ

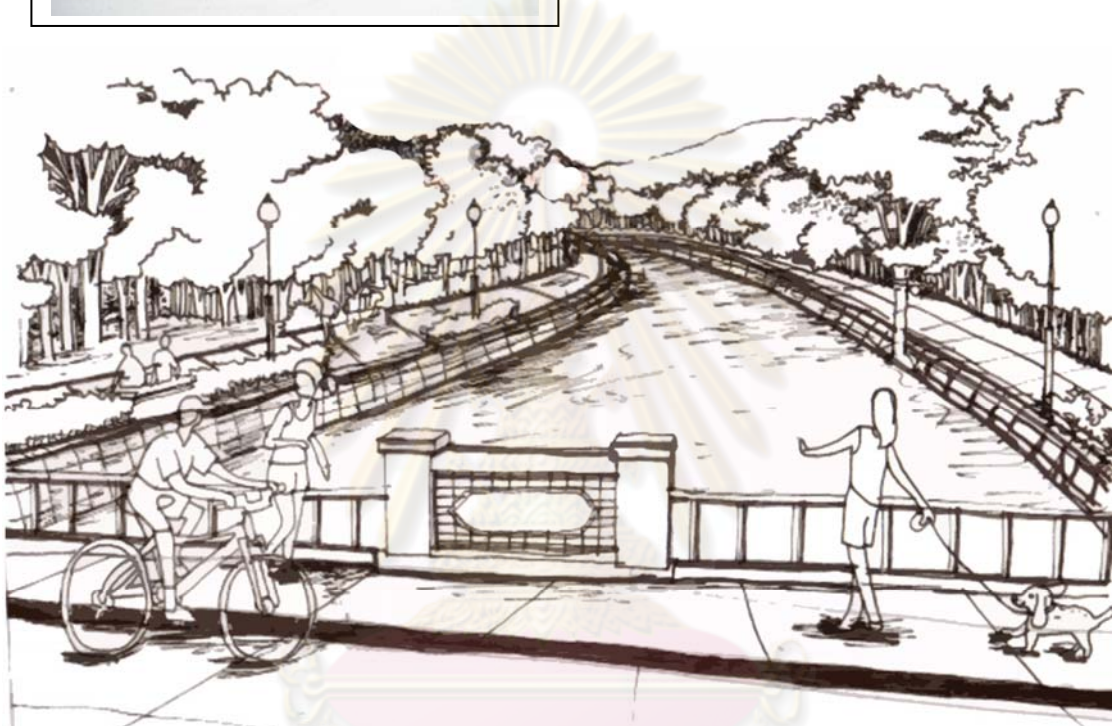

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภัชญา ปรัชญกุลปต์
เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25

ปรับปรุงพื้นที่สวนพักผ่อนริมคูน้ำ - คันดิน ให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะพักผ่อน โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่บริเวณนี้ให้ที่ความร่มรื่นของต้นไม้ประดับ รวมทั้งมีการปรับปรุง ม้านั่งให้เป็นระเบียบ

จัดสร้างทางเดินริมน้ำ โดยเป็นเส้นทางเดินตามแนวคันดิน ทั้งนี้ทางเดินริมน้ำต้องมีการใช้วัสดุปูพื้นที่เข้ากับสภาพแวดล้อมอาจใช้เป็นบล็อกปูพื้นดินเผา

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.22 แสดงการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณ คูน้ำ - คันดิน

สัญลักษณ์

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวบริเวณ คูน้ำ - คันดิน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภัชญา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนสิต 507 41530 25

พัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ โดยการพัฒนาให้พื้นที่เกิดภูมิทัศน์ทางด้านธรรมชาติมีสภาพแวดล้อมของป่าไม้เชิงคอยสุเทพที่สวยงาม เพื่อเป็นการส่งเสริมมุมมองและเกิดทัศนียภาพก่อนเดินทางถึงคอยสุเทพ

จัดสร้างสวนสาธารณะให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวและชุมชน ด้วยการปลูกต้นไม้ให้เกิดความร่มรื่นให้กับพื้นที่

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.23 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ

สัญลักษณ์

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โล่งสีเขียวบริเวณทางทิศเหนือ

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรัชญคุปต์
เลขประจำตัวนสิต 507 41530 25

6.8 แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ถนน

ในปัจจุบันถนนที่ใช้สัญจรภายในเวียงเจ็ดลิน ประกอบด้วย 1. ถนนห้วยแก้ว ซึ่งเป็นถนนที่ใช้สัญจรภายในเวียงเจ็ดลินเป็นหลัก 2. ถนนรอบแนวคันดินของเวียงเจ็ดลิน ที่ได้จากการเสนอแนะให้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเส้นทางรองที่มีลักษณะเป็นเส้นทางจักรยาน ดังนั้นจากแนวคิดด้านระบบสัญจรในการพัฒนาภูมิทัศน์ตามเส้นทางสัญจรเวียงเจ็ดลิน ได้ดังนี้

1. การพัฒนาภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้ว

ถนนห้วยแก้วเป็นถนนสายหลักสำคัญดั้งเดิมนับตั้งแต่สมัยครูปาศรีวิชัย ใช้เป็นเส้นทางเดินขึ้นดอยสุเทพ ด้วยเหตุนี้ถนนห้วยแก้วจึงมีความสำคัญและควรพัฒนาภูมิทัศน์ถนนให้สวยงามและช่วยในการเปิดมุมมองไปยังดอยสุเทพได้ (ดูภาพที่ 6.24)

1.1 พัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้ว ที่ใช้สัญจรภายในคูน้ำ-คันดิน เพื่อส่งเสริมแนวคันดินที่สร้างเป็นกำแพงเมืองให้เห็นเด่นชัดและสร้างเส้นทางสัญจรด้วยทางเท้ารวมทั้งมีเส้นทางจักรยานเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว

1.2 สร้างความสำคัญของเส้นทางสัญจรถนนห้วยแก้ว โดยการใช้นวตศิลป์ไม่เป็นตัวกำหนดเส้นทางสัญจรภายในเวียงเจ็ดลิน ไม่ส่งเสริมให้มีการใช้รถยนต์เข้าไปรบกวนแนวคูน้ำ-คันดิน จึงมีการจัดพื้นที่จอดรถบริการด้านหน้าก่อนทางเข้าเวียงเจ็ดลินและ บริเวณลานช่วงเมือง

1.3 ลดปริมาณรถทัวร์นำเที่ยว ในถนนห้วยแก้วให้น้อยลง และเสนอแนะให้มีพื้นที่จอดรถบริการก่อนทางเข้าเวียงเจ็ดลิน เพื่อให้รถทัวร์นำเที่ยวขนาดใหญ่ได้ใช้เป็นพื้นที่จอดรถ และให้ผู้โดยสาร นักท่องเที่ยวเปลี่ยนมาขึ้นรถโดยสาร 4 ล้อแดงแทน เพื่อลดความหนาแน่นของการจราจร และควันพิษจากท่อไอเสียของรถทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม และช่วยลดการสิ้นเปลืองอันจะส่งผลกระทบต่อแนวคันดินของเวียงเจ็ดลิน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น

2. การพัฒนาภูมิทัศน์ถนนรอบแนวคันดินของเวียงเจ็ดลิน

พัฒนาปรับปรุงถนนรอบแนวคันดินให้เป็นเส้นทางสัญจรรองจากเส้นทางถนนหลักโดยการปรับปรุงและจัดทำทางเดินเท้าตลอดแนวคูน้ำ-คันดินให้มีความต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มคุณค่าสวยงามทางภูมิทัศน์ของพื้นที่ (ดูภาพที่ 6.25)

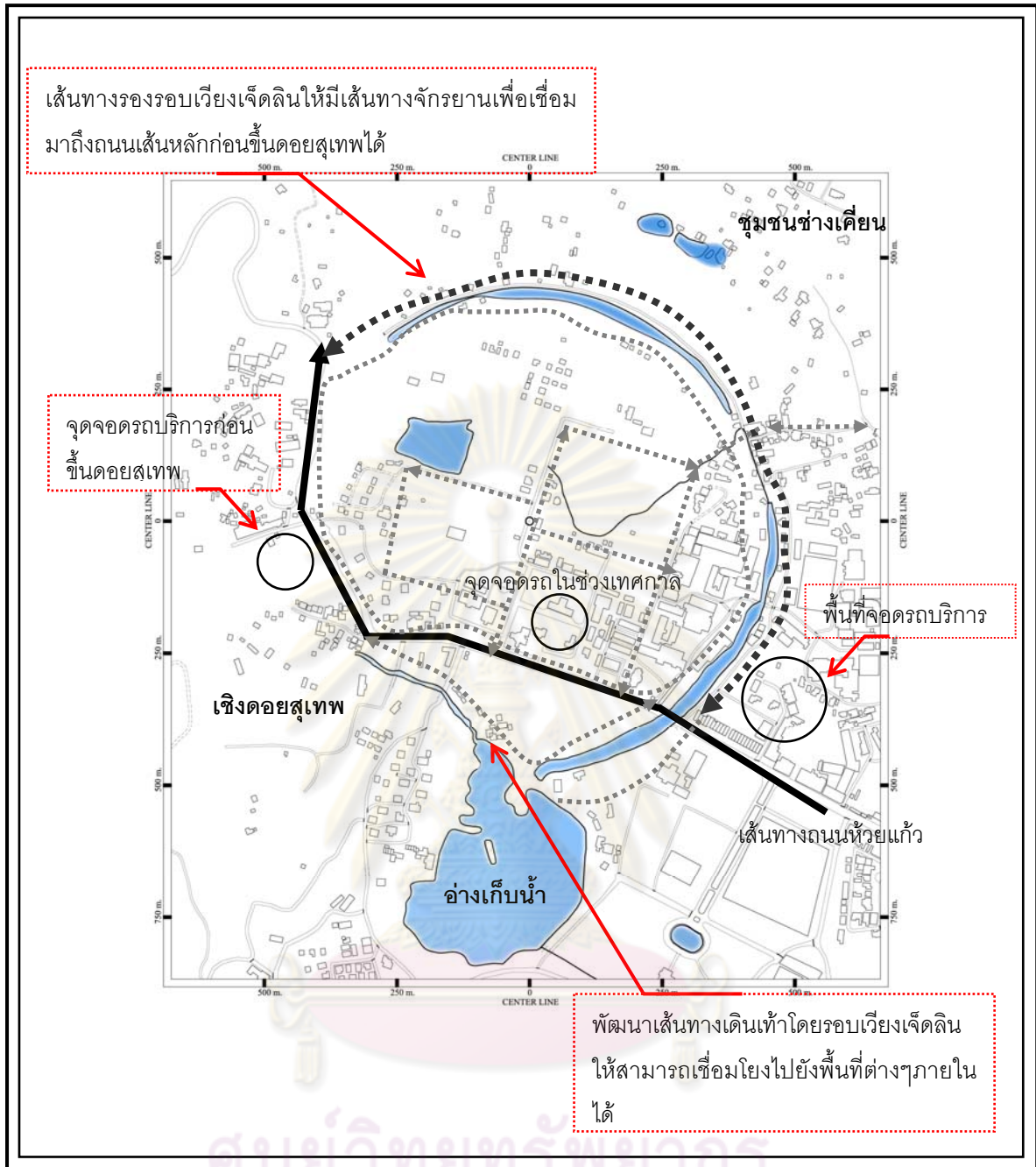
2.1 จัดทำทางเท้าริมถนนตามแนวคันดินให้มีความต่อเนื่องกันไปจนถึงดอยสุเทพและยกระดับทางเดินเท้าให้สูงขึ้นจากระดับถนนแล้วเลือกใช้ปลั๊กคอนกรีตปูพื้นพร้อมทั้งติดตั้งโคมไฟให้แสงสว่าง

2.2 รื้อถอนแนวรั้วบริเวณแนวคันดินออก เพื่อเปิดมุมมองให้เห็นทัศนียภาพที่สวยงามของคูน้ำเวียงเจ็ดลิน

2.3 พัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมเพิ่มเติมด้วยการปลูกต้นไม้ ไม้พุ่ม ไม้คลุมดินบริเวณริมถนนและปลูกหญ้าคลุมดินบริเวณคันดินและทั้งสองข้างของถนน ให้เกิดความต่อเนื่องของความร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งติดตั้งโคมไฟให้แสงสว่างตามจุดทางเดิน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่	
แผนผังที่ 6.13	แผนผังการพัฒนาระบบสัญจร
สัญลักษณ์	
  	เส้นทางถนนห้วยแก้วเป็นทางสัญจรรถยนต์ เส้นทางสัญจรรอง ที่เน้นเป็นเส้นทางจักรยาน เส้นทางสัญจรทางเดินเท้า
 	
ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
นางสาวศุภิษา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิตี 507 41530 25	

สภาพถนนห้วยแก้วในปัจจุบันไม่เอื้อ
ประโยชน์ในการเข้ามาใช้งานเพราะมีทั้งป้าย
บอกทาง เส้าไฟ ขวางทาง

จึงมีแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ด้วยการปลูกต้นไม้ใหญ่ ตรงแนวถนนรวมทั้งเปิดมุมมองให้รับรู้แนวคันดินของ
เวียงเมื่อเข้ามาถึง

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

<p>ภาพที่ 6.24 แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้ว</p>	
<p>สัญลักษณ์</p> <p>แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ถนนห้วยแก้ว ให้มีเส้นทางเดินเท้าสามารถเชื่อมไปท่องเที่ยวภายในได้</p>	
	<p>นางสาวศุภิษา ปรีชญคุปต์ เลขประจำตัวนิสิต 507 41530 25</p>

แนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ถนนรอบแนวคันดิน
เวียงเจ็ดลิน ทางทิศเหนือ หลีกเลียงการตัด
ต้นไม้ใหญ่เพื่อความกลมกลืนกับธรรมชาติ

ศูนย์วิทยพัทยากร

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.25 แสดงแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ถนนรอบแนวคันดิน

สัญลักษณ์

มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาเพิ่มเติมและปรับปรุงถนนให้มีการ
ขยายพื้นที่เส้นทางจักรยาน

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวศุภิษา ปรีชญคุปต์
เลขประจำตัวนิต 507 41530 25

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะในการวิจัยขั้นต่อไป

7.1 สรุปผลการศึกษาศักยภาพและปัญหาในพื้นที่

7.1.1 ศักยภาพของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จากการวิเคราะห์ศักยภาพของเวียงเจ็ดลินพบว่า มีทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ทั้งทางด้านพืชพรรณ ป่าไม้ และแหล่งน้ำที่เป็นพื้นที่รับน้ำจากเชิงดอยสุเทพก่อนระบายน้ำไปสู่เมือง และยังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้แก่ คู่น้ำ - คันดิน โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นจึงแบ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพได้ คือ

1. พื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแหล่งโบราณคดี พื้นที่เหล่านี้ประกอบด้วยคู่น้ำ - คันดิน โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว และแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

คู่น้ำ - คันดิน : การสร้างเวียงเจ็ดลินเป็นรูปวงกลม ด้วยการก่อขึ้นหินเป็นคันดิน และมีคู่น้ำอยู่ตรงกลางเพื่อป้องกันน้ำท่วม และยังเป็นแหล่งเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้งในอดีต จนในปัจจุบันคู่น้ำ - คันดินยังคงปรากฏเป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ โดยคู่น้ำ - คันดินมีศักยภาพที่นอกจากการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่แล้ว บางช่วงยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่พักผ่อนริมน้ำ และเป็นพื้นที่สีเขียวของเมืองได้

โบราณสถานวัดกุฎีดินขาว : ยังคงเหลือหลักฐานการก่อสร้างค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุด ประกอบด้วย เจดีย์ประธานวิหาร เจดีย์ราย 8 เหลี่ยม กำแพงแก้วเขตพุทธาวาส และหลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญ คือ พระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย

แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน : แหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นทั้ง 5 หลุมขุดค้น ได้มีความสำคัญในการศึกษาเรียนรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณที่มีการสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน จากการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายชิ้นที่สำคัญ เช่น หม้อ ไห ในสมัยหริภุญไชย และเศษถ้วยชามในสมัยวัฒนธรรมล้านนา

ศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ โดยการกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์สถานที่โบราณสถานห้ามมีสิ่งก่อสร้างอาคาร และห้ามนำไปใช้พัฒนาอื่นใดอันจะทำให้คุณค่าเหล่านั้นลดลง นอกเหนือจากการพัฒนาเพื่อการศึกษาค้นคว้าและการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี รวมทั้งชื่นชมความงามทรัพยากรธรรมชาติที่มี

2. **พื้นที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่รับน้ำ** คุ้มน้ำและแหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลิน เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชุมชนโบราณในการจัดการเรื่องแหล่งน้ำและรู้จักการใช้น้ำ เนื่องจากที่ตั้งมีสภาพภูมิศาสตร์กายภาพเป็นที่ราบเชิงดอยสุเทพเป็นแหล่งต้นน้ำเกิดลำน้ำธรรมชาติไหลเข้าหล่อเลี้ยงคุ้มน้ำในเวียงเจ็ดลิน จึงเอื้อประโยชน์ต่อการมีแหล่งน้ำและการขุดคุ้มน้ำขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตร ทำให้พื้นที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่รับน้ำเพื่อกักเก็บน้ำและช่วยชะลอน้ำไหลก่อนเข้าเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ซึ่งนับเป็นพื้นที่มีศักยภาพตามธรรมชาติที่มีอยู่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้

3. **พื้นที่มีศักยภาพในการเป็นพื้นที่สีเขียวและ สวนสาธารณะ** เนื่องจากพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีสภาพธรรมชาติจากป่าบริเวณเชิงดอยสุเทพ ส่งผลให้พืชพรรณมีความหลากหลายและยังสมบูรณ์ ทำให้เวียงเจ็ดลินมีศักยภาพเป็นพื้นที่สีเขียว ทั้งเป็นพื้นที่สวนสาธารณะประกอบกิจกรรมทางนันทนาการ และประเพณีของเมืองเพราะตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้ง่ายต่อการเข้ามาใช้ของประชาชน และพื้นที่สีเขียวของเมืองมีประโยชน์เพื่อการเรียนรู้พืชพรรณธรรมชาติและทำให้พื้นที่มีความร่มรื่น สวยงาม อีกทั้งเป็นพื้นที่สีเขียวริมน้ำตามแนวคุ้มน้ำ - คันดิน เป็นการสร้างบรรยากาศให้เห็นและรับรู้ ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์แนวคุ้มน้ำ - คันดิน

7.1.2 ปัญหาในพื้นที่ จากการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันกับภาพถ่ายทางอากาศภาพถ่ายเวียงเจ็ดลินในปี พ.ศ. 2497 และพ.ศ. 2510 พบว่าเวียงเจ็ดลินมีการเปลี่ยนแปลงไปมากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา เนื่องจากกรขยายตัวของเมืองเข้าสู่พื้นที่มากขึ้น และการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเป็นสถานที่ตั้งของสถาบันราชการและสถาบันการศึกษา ตลอดจนชุมชนในท้องถิ่นมีการรื้อถอนพื้นที่เพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยทับคันดินหรือประชิดโบราณสถาน อีกทั้งมีถนนตัดผ่านกลางเวียงทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนจากการสัญจร ในด้านสภาพแวดล้อมมีการปล่อยน้ำเสียสู่ลำน้ำทำให้คุ้มน้ำมีสภาพตื้นเขินและสกปรก การขุดเอาดินจากคันดินไปถมลำน้ำเพื่อสร้างบ้านเรือน ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อ คุ้มน้ำ - คันดิน โบราณสถาน จนทำให้พื้นที่เวียงเจ็ดลินมีสภาพภูมิทัศน์เสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีความมีความสำคัญในการหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ เพื่อให้พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้รับการอนุรักษ์และเป็นสมบัติของชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป

7.2 สรุปข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเวียงเจ็ดลิน

วิทยานิพนธ์นี้ได้เสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน เพื่ออนุรักษ์คุ้มน้ำ - คันดิน โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี และพัฒนาเวียงเจ็ดลินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเด็นของการอนุรักษ์ ได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ คูน้ำ – คันดิน โบราณสถานวัดกุฎีดินขาวและแหล่งโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน โดยเสนอให้มีการกำหนดบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตอนุรักษ์และให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญ โดยกำหนดระยะถอยร่นไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างใดๆ ต้องมีระยะห่าง 10 – 20 เมตร¹ จากเขตคูน้ำ – คันดิน โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี ในระยะถอยร่นนี้มีการพัฒนาพื้นที่เป็นทางเดินริมน้ำและพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่โดยการปลูกหญ้าคลุมดินและปลูกไม้ให้ร่มเงา เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาใช้พื้นที่พักผ่อน ทั้งนี้เป็นการควบคุมและรักษาสีงแวดล้อมของคูน้ำเวียงเจ็ดลิน ที่มีส่วนช่วยพื้นที่ที่มีความร่มรื่นสวยงาม จากการทำนบเป็นเขตอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวสามารถช่วยควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ได้เพื่อป้องกันการรุกรานทำลายคูน้ำ – คันดิน โบราณสถานและแหล่งขุดค้นทางโบราณคดี

2. ประเด็นของการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ได้เสนอแนะให้มีการส่งเสริมการรักษาพื้นที่ป่าไม้ให้คงความสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และคงความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ โดยการปลูกไม้ต้นเพื่อคลุมดินและต้นไม้ให้ร่มเงาและเป็นไม้ที่ต้องการความดูแลรักษาน้อย หรือเป็นพืชพันธุ์ท้องถิ่นจะช่วยให้ทนทานต่อสภาพแวดล้อมได้ดี เช่น ยางนา มะยาง นางพญาเสือโคร่ง มณฑาป่า เต็งโงกเหียง และชมพูห้วย หรืออาจใช้ประเพณีความเชื่อของชุมชนพื้นเมืองลัวะในการอนุรักษ์พื้นที่ป่า โดยการไม่ตัดไม้ทำลายป่าอันเป็นความเชื่อว่ามีผีป่าคอยคุ้มครองพื้นที่ป่าอยู่

เมื่อพื้นที่ป่าไม้ในเวียงเจ็ดลินมีสภาพสมบูรณ์เป็นพื้นที่สีเขียวแล้ว นับว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาได้ดีขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านพืชพรรณโดยเฉพาะบริเวณสวนรุกขชาติ ที่มีพืชพรรณหายากและพืชพรรณท้องถิ่นที่สำคัญในบริเวณเป็นจำนวนมาก เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้พืชพรรณที่สำคัญในพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาพื้นที่โล่งสีเขียวให้เป็นสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนและประกอบกิจกรรมทางด้านนันทนาการและกีฬา มีการพัฒนาเส้นทางเดินเท้า เส้นทางวิ่งออกกำลังกายและเส้นทางจักรยานเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งโบราณคดีและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญภายในเวียงเจ็ดลิน โดยมีต้นไม้ให้ความร่มรื่นตลอดเส้นทางเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเข้ามาประกอบกิจกรรมนันทนาการและสามารถรองรับกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรมของเมืองในช่วงเทศกาลสำคัญของเมือง

การส่งเสริมให้สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาในพื้นที่เวียงเจ็ดลินมีส่วนในการฟื้นฟูพื้นที่ป่า โดยทางกรมป่าไม้ จังหวัดเชียงใหม่ร่วมมือกับหน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม สร้างกิจกรรมและส่งเสริมพัฒนาผืน

¹ พ.ร.บ ควบคุมโบราณสถาน 2504 . กรมศิลปากร 2535.

ป่าดังกล่าวขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งศึกษาดูงานด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ในระดับท้องถิ่นนับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะฟื้นฟูสภาพพื้นที่ป่าภายในเวียงเจ็ดลินให้กลับคืนมาสู่ความสมดุลอย่างยั่งยืน

3. ประเด็นของการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่เวียงเจ็ดลินให้เป็นพื้นที่รับน้ำ นอกจากนี้จะช่วยในการกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์แล้วยังสามารถป้องกันน้ำท่วมที่ไหลบ่ามาจากดอยสุเทพได้ จึงควรพัฒนาแหล่งน้ำให้เกิดประโยชน์ในการเป็นพื้นที่รับน้ำและช่วยชะลอน้ำไหลก่อนเข้าเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในพื้นที่เวียงเจ็ดลินต่อไป โดยการขุดลอกดินที่กั้นแหล่งน้ำที่ตื้นเขินให้มีความลึกจนสามารถเก็บน้ำได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มปริมาณน้ำให้แหล่งน้ำในเวียงเจ็ดลินสามารถรองรับน้ำได้มากขึ้น และสามารถกักน้ำไม่ให้ไหลลงสู่ตัวเมืองเชียงใหม่เพื่อป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ได้ ส่วนของพื้นที่คูน้ำที่เกิดจากการเน่าเสียและตื้นเขิน มีการขุดลอกคูน้ำให้สะอาดเพื่อให้เกิดการไหลเวียนของน้ำ เป็นคูน้ำเพื่อประโยชน์ในการรับน้ำและระบายน้ำไปสู่อ่างเก็บน้ำอ่างแก้ว

4. ประเด็นการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน ได้พัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี โดยการส่งเสริมให้สถาบันราชการในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและประชาชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและรักษาสภาพป่าไม้ในพื้นที่ให้คงความสมบูรณ์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นพื้นที่สีเขียวที่มีสภาพแวดล้อมสมบูรณ์ และใช้เพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการรวมทั้งการจัดกิจกรรมประเพณีของเมือง

ในการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลิน วิทยานิพนธ์ได้เสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เวียงเจ็ดลินในด้านต่างๆ ในบทที่ 6 รวมทั้งได้เสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ถนนโดยมีการเพิ่มเส้นทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานในการเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยว และเพิ่มเติมด้วยการปลูกต้นไม้ ไม้พุ่ม ไม้คลุมดินบริเวณริมถนนและปลูกหญ้าคลุมดินบริเวณคันดินและทั้งสองข้างของถนน ให้เกิดความต่อเนื่องของความร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งติดตั้งโคมไฟให้แสงสว่างตามจุดทางเดิน และลดปริมาณรถโดยสารหรือรถทัวร์นาเที่ยวในถนนห้วยแก้วให้น้อยลงและเสนอแนะให้ไปใช้เส้นทางใหม่ที่ตัดขนานโดยรอบเวียงเจ็ดลินแทน เพื่อลดความหนาแน่นของการจราจร และคว้นพิษจากท่อไอเสียของรถทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมและช่วยลดการสิ้นสละเทือนอันจะส่งผลกระทบต่อแนวคันดินของเวียงเจ็ดลิน

5. ประเด็นของการพัฒนาเวียงเจ็ดลินเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาเวียงเจ็ดลินเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญนั้น ต้องมีการจัดแสดงข้อมูลหรือการอธิบายความหมายต่างๆ ในพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือประชาชนได้รับรู้และเข้าใจมากขึ้น จากการศึกษาหลักการว่าด้วยการสื่อความหมายของอิคิโมส จึงได้นำมาเป็น

แนวคิด การสื่อความหมาย เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของพื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายความสำคัญของเวียงเจ็ดลินและนำเสนอเรื่องราว โดยการจัดแสดงเป็น พิพิธภัณฑ์มีชีวิต เพื่อแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต โดยมีการสื่อความหมายของแหล่งชุดค้นทางโบราณคดี โดยมีการอธิบายแสดงข้อมูลเป็นทั้งรูปภาพประกอบและตัวหนังสือ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงเดือนสำคัญต่างๆ โดยให้สถาบันราชการ สถาบันการศึกษาและประชาชนร่วมมือกันส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น เช่น ก่อนวันวิสาขบูชาเป็นช่วงที่มีการจัดงานประเพณีเดินขึ้นดอยสุเทพจะมีการรวมกลุ่มกันระหว่างประชาชนและสถาบันราชการ ช่วยกันเพื่อสร้างประทับใจตามแนวถนนห้วยแก้วไปสู่ดอยสุเทพ เพื่อให้ผู้คนและนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ภายในพื้นที่แล้วเกิดความรู้สึกเข้าใจและเห็นคุณค่าเกิดความรักและหวงแหนซึ่งถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนได้ ซึ่งเป็นการรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้นไว้ได้ต่อไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในขั้นต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในขั้นต่อไป สามารถศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดการศึกษาต่อไปนี้ เช่น ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการสื่อความหมาย เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนโบราณที่สำคัญ และศึกษาแนวทางการชุดค้นคูน้ำ – คันดินทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเวียงเจ็ดลิน โดยการบูรณะแนวคันดินและฟื้นฟูคูน้ำให้มีความสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง รวมทั้งการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่โบราณสถานที่สุดอดคล้องกับชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการดูแลรักษาหวงแหนและความรู้สึกเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมนั้นให้เกิดแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเป็นการรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้นเอาไว้ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนแม่บทการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนล่าง. ภาควิชา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2543.
- กรมศิลปากร. เอกสารกองโบราณคดีเมืองเชียงใหม่ : โครงการอนุรักษ์และบูรณะเมือง
ฝายอนุรักษ์โบราณสถาน กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี, 2530.
- กรมศิลปากร. ทฤษฎีและแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี.
กุมภาพันธ์. 2533.
- กรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่. โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่. 2552.
- ไกรสิน อุ่นใจจินต์. เวียงเจ็ดลิน: รากประวัติศาสตร์เชียงใหม่. เชียงใหม่ : สำนักงาน
โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 6 , 2547.
- ไกรสิน อุ่นใจจินต์. แผนแม่บท : โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์
เชียงใหม่. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 กรมศิลปากร.
2544.
- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. เมืองและแหล่งชุมชนโบราณในล้านนา. 2539.
- นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มกราคม 2539.
- นิบล คล่องเวสสะ, บุญชัย พิพัฒน์ชูเกียรติ และนิสิตภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการสำรวจศึกษาสภาพแวดล้อมและภูมิ
สถาปัตยกรรมกลุ่มโบราณสถานในเขต อ.สิชล อ.ท่าศาลา อ.ขนอม จังหวัด
นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร : สำเนา, 2528.
- ทิวา ศุภจรรยาและคณะ. ชุมชนโบราณในเขตภาคเหนือ – แหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจาก
ภาพถ่ายทางอากาศ . โครงการวิจัยชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศ.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิวา ศุภจรรยา. ร่องรอยแหล่งชุมชนโบราณ. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 15.
พงษ์สิน ทวีเพชร. การประยุกต์ใช้รูปแบบช่วง : กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวางแผน
เมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542

- สมโชติ อ๋องสกุล. ประวัติศาสตร์ของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในเวียงเชียงใหม่.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มิถุนายน 2547.
- สร้อยดี อ๋องสกุล. ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528.
- สร้อยดี อ๋องสกุล. ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่ - ลำพูน. โครงการวิจัย. 2543.
- สุรพล ดำริห์กุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดน
ล้านนา : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ดำริห์กุล. ล้านนา สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม. โครงการมรดกไทย. 2542.
สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ. 2549.
- อิโคโมสไทย. การสื่อความหมายในการอนุรักษ์ จากสถาปัตยกรรมสู่รดกชุมชน.
พฤศจิกายน 2551.

ภาษาอังกฤษ

- The ICOMOS. Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage
Sites – proposed final Draft . The ICOMOS Scientific Committee on
Interpretation and Presentation. 1999.
- Lynch, Kevin. The Image of the city. 27th printing. Massachusetts. USA:
MIT.PRESS, 2000.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

เกี่ยวกับความหมายของ “ชุมชนโบราณ”

ความหมายของ “ชุมชนโบราณ”

ชุมชนโบราณ คือ แหล่งที่เคยมีผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันในอดีต ไม่ว่าจะเป็ นชุมชนขนาดใหญ่เป็นบ้านเป็นเมือง หรือเป็นชุมชนขนาดเล็กๆ ล้วนแต่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ที่ควรรักษาให้คงไว้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ¹

ชุมชนโบราณ คือ บริเวณที่ใช้เป็นสถานที่อยู่อาศัยร่วมกัน ของคนในอดีตเรา เรียกว่า "แหล่งชุมชนโบราณ"ซึ่งอาจมีอาณาบริเวณขนาดเล็ก และขนาดใหญ่แตกต่างกันไปตาม ความสำคัญ และจำนวนผู้คนที่อาศัยร่วมกันอยู่ในบริเวณนั้น เราารู้ได้ว่าบริเวณใดเป็นแหล่งชุมชนโบราณ โดยอาศัยหลักฐานที่คนในอดีตได้สร้างขึ้น และหลงเหลืออยู่ในบริเวณนั้น หลักฐาน เหล่านี้อาจเป็นโบราณสถานซึ่งเป็นร่องรอยของสิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน หรืออาจเป็นโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่สะสมรวมกันอยู่ในบริเวณนั้น โบราณสถานที่เป็นอาคารสิ่งก่อสร้างหรือโบราณวัตถุ และสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้เมื่อถูก ทอดทิ้งไว้เป็นเวลานานๆ ก็อาจผุพังเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ หรืออาจถูกทับถมจมดินไป จนกว่าจะมีผู้คนค้นพบในภายหลัง หรืออาจจะสูญหายไปไม่มีร่องรอยให้ผู้ใดพบเห็นได้อีกเลย²

ชุมชนโบราณ คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ จากชุมชนล่าสัตว์เก็บเกี่ยวพืชผลมาเป็นชุมชนเกษตรกรรม และพัฒนาเป็นสังคมบ้านเมืองในที่สุด โดยมีการรับเอาอารยธรรมต่างๆ มาสอดคล้องจนกลายเป็นวัฒนธรรมแบบแผนการดำรงชีวิตของ ตนเอง³

ความหมายของ “คันดิน - คูน้ำ”

คันดิน - คูน้ำ คือ คันดิน - คูน้ำ เป็นหลักฐานของแหล่งชุมชนโบราณที่หลงเหลืออยู่ให้เห็นได้ชัดเจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะจากภาพถ่ายทางอากาศ⁴

¹ สารานุกรมเยาวชนไทย. ชุมชนโบราณในเมืองไทย. เล่มที่ 15.

² ทิวา ศุภจรรยา. ร่องรอยแหล่งชุมชนโบราณ. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 15.

³ จิณณา เผือกนาง. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการเปลี่ยนแปลงของถิ่นที่อยู่อาศัยของชุมชนในเมืองโบราณศรีมโหสถ.

⁴ ผ่องศรี จันห้า. รายงานการวิจัย : การใช้ที่ดินบริเวณคูน้ำคันดิน ชุมชนโบราณ. 2531.

ความหมายของโบราณสถานและความหมายของแหล่งโบราณคดี

ความหมายของโบราณสถาน

ตาม “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504” มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของโบราณสถาน (ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ancient Monuments) ไว้ดังนี้

โบราณสถานหมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับ ประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี”

ส่วนในทางโบราณคดีนั้น นักโบราณคดีได้ให้ความหมายของโบราณสถานไว้ว่า ดังนี้ โบราณสถาน หมายถึง สิ่งที่ติดแน่นอยู่กับพื้นดิน และมีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะนำเคลื่อนที่ได้ เมื่อเวลาจะศึกษาหรือหาหลักฐานใดๆ เกี่ยวกับโบราณสถาน ก็จะต้องไปศึกษายังสถานที่ซึ่งโบราณสถานนั้นตั้งอยู่ โบราณสถานแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือโบราณสถานที่ร้าง(Dead Monuments) และโบราณสถานที่ยังไม่ร้าง (Living Monuments)

กรมศิลปากร ได้ให้ความหมายของโบราณสถานดังนี้ โบราณสถาน คือ อสังหาริมทรัพย์ ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ในอดีต และเห็นว่ามีคุณค่า ซึ่งคุณค่านั้นพิจารณาได้จากสามประการ คือ การเป็นสถานที่ที่มีความเก่าแก่ มีรูปลักษณะที่งดงามในทางศิลปะ หรือมีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตน หรือของส่วนร่วมระดับชาติ

ความหมายโบราณคดี

คำ "โบราณคดี" ก็เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายเดิมอยู่บ้าง แต่ขอบเขตมากกว่าเดิมซึ่งหมายตามรูปคำว่า "เรื่องเก่า ๆ" แต่เมื่อเป็นวิชาโบราณคดี ก็หมายถึง วิชาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ (เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ฯลฯ) ในอดีตจากสิ่งของที่มนุษย์สร้างหรือดัดแปลงขึ้นแล้วตกทอดเป็นหลักฐานให้เราศึกษาได้ สิ่งของที่มนุษย์สร้างหรือดัดแปลงใช้ คือ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ในความหมายของวิชาโบราณคดีนั่นเอง บางชิ้นบางแห่ง อาจเป็นศิลปวัตถุหรือศิลปสถาน (คำนี้ไม่มีใช้กัน) ด้วยก็ได้

โบราณคดี หมายถึง การศึกษาของโบราณทั้งที่เป็นโบราณวัตถุ และโบราณสถาน โดยอธิบายผลแห่งการกระทำของโบราณนั้นได้ โบราณคดีจะเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยการสันนิษฐาน การปะติดปะต่อเรื่องราว และไม่อาจยืนยันเป็นความจริงได้

โบราณคดี อาจหมายถึง การศึกษากิจกรรมของมนุษย์ในอดีตกาล ไม่ใช่การศึกษา พฤติกรรม แต่อาจตีความพฤติกรรมได้

โบราณคดีเป็นได้ทั้งศาสตร์ และศิลปะ กล่าวคือเป็นการศึกษาพิจารณาหาเหตุผลจากพยานหลักฐาน มีวิธีวิจัยและรวบรวมข้อมูลเป็นระบบแต่วิธีการรวบรวมข้อมูล และการเก็บรักษาข้อมูลเป็นงานศิลปะที่ต้องฝึกหัด และมีความชำนาญการเพียงพอ

โบราณคดีในประเทศไทย ประเทศไทยเริ่มจากความสนใจเกี่ยวกับกำเนิดและความเป็นมาของบรรพบุรุษ ปรากฏในรูปของตำนานพื้นบ้านตามแนวฮินดู - พุทธ กับแนวความเชื่อท้องถิ่น ฯลฯ ในการทำนุบำรุงดูแลรักษาจะเป็นซึ่งเป็นสำนึกในเชิงศาสนา เช่น การรวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินมาซ่อม การบูรณะวัด การขุดดูฐานสิ่งก่อสร้างในวัด การออกกฎหมายควบคุม เช่น กฎหมายตราสามดวงสมัยรัชกาลที่ ๑ กำหนดโทษในการทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุในพระศาสนา⁵

ความหมายของแหล่งโบราณคดี

นักโบราณคดีได้ให้ความหมายของแหล่งโบราณคดี (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Archaeological Sites) ดังนี้ คือ

แหล่งโบราณคดี หมายถึง บริเวณหรือสถานที่ หรือแหล่ง ที่ปรากฏร่องรอย หรือปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า มีพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตอยู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ บริเวณที่ปรากฏร่องรอยว่า มนุษย์ในอดีตได้เคยใช้เพื่อการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยปกติมนุษย์ในอดีตมักจะใช้แหล่งเหล่านั้น เพื่อการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต และสร้างสรรค์วัฒนธรรม เช่น ระบบความเชื่อ การตั้งแหล่งที่อยู่อาศัย การหย่อนใจ การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำมาหากิน เครื่องนุ่งห่ม การคมนาคม การศึกษา และการปกครอง เป็นต้น

แหล่งโบราณคดี หมายถึง บริเวณที่มีหลักฐานของพฤติกรรมมนุษย์ในอดีต ทั้งที่อยู่บนดิน ใต้ดิน และใต้น้ำ เช่น ที่อยู่อาศัย สุสาน ศาสนสถาน หรือสถานที่ประกอบอาชีพและแหล่งเรืออับปาง⁶

ความหมายของหลักฐานทางโบราณคดี

ในทางโบราณคดี นักโบราณคดีได้ให้ความหมายของหลักฐานทางโบราณคดี (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Archaeological Evidence) ไว้ว่า ดังนี้ คือ

หลักฐานทางโบราณคดี หมายถึง หลักฐานจากมนุษย์ในอดีตที่เหลือร่องรอยไว้ให้นักโบราณคดีได้ใช้ในการศึกษา มีหลายอย่าง เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลา

⁵ คลังปัญญาไทย.

⁶ การอนุรักษ์โบราณสถาน. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. เล่มที่ 15.

จารึก และจารึกที่ปรากฏในวัสดุอื่น ๆ เอกสารต่าง ๆ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ ภาพเขียนสี และโครงกระดูกมนุษย์ เป็นต้น⁷

โบราณวัตถุ หมายความว่า สงหาทรัพย์ที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็น สิ่งประดิษฐ์ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซาก มนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสงหาทรัพย์นั้น เป็น ประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

ในทางโบราณคดี โดยทั่วไปนักโบราณคดีให้ความหมายของโบราณวัตถุ ว่า ดังนี้ คือ “โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ได้ มีขนาดเล็ก สามารถนำไปศึกษา พิเคราะห์ยังพิพิธภัณฑหรือสำนักงานได้ เช่น ขวานหิน ภาชนะดินเผา กำไลมือและแหวน เป็นต้น”

ศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นคำเกี่ยวข้องกับคำว่า “โบราณวัตถุ” เป็นอย่างมากนั้น “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504” มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของศิลปวัตถุไว้ว่า ศิลปวัตถุ หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วย ฝีมือและเป็นสิ่งที่นิยมกันว่ามีคุณค่าในทางศิลปะ

ในทางโบราณคดี นักโบราณคดีได้ให้ความหมายของศิลปวัตถุ ไว้ว่า ศิลปวัตถุหมายถึง สิ่งของที่มีคุณค่าในทางโบราณคดีหรือทางศิลปะ ที่ทำขึ้นอย่างประณีตงดงาม มีอายุไม่ถึง 100 ปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ ปรีชา นุ่นสุข. ความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานในท้องถิ่น. หน้า2-7.2532.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ประวัติส่วนตัว(Personal Information)

ชื่อภาษาไทย	นางสาวศุภัชญา ปรีชญคุปต์
ชื่อภาษาอังกฤษ	Miss Suprachaya Prachyakup
วัน เดือน ปีเกิด	ศุกร์ที่ 7 ตุลาคม 2526
สัญชาติ	ไทย
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
อายุ	25 ปี

ประวัติการศึกษา (Education)

- สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนยโสธรพิทยาคม จังหวัดยโสธรเชียงใหม่ พ.ศ.2545
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ.2550

ประสบการณ์การทำงาน (Work Experience)

พ.ศ. 2544 – 2545	สวนบริเวณบ้านในรายวิชาเรียน
พ.ศ. 2545 – 2546	ออกแบบหมู่บ้านจัดสรรคในรายวิชาเรียน
พ.ศ. 2546 – 2547	ออกแบบรีสอร์ทและสปา , สวนสาธารณะพื้นที่พักผ่อน
พ.ศ. 2547 – 2548	ออกแบบและวางผังเมือง , สวนสัตว์เชียงใหม่ ฝึกงานที่เทศบาลเมืองจังหวัดยโสธร
พ.ศ. 2548 – 2549	ออกแบบพื้นที่ปรับปรุง บูรณะ วัดในเมืองเชียงใหม่ ฝึกงานและร่วมงานกับบริษัท Tectonix landscape